IX. ÉVFOLYAM
1919
MEGJELENIK
MINDEN HÉT
VÉGÉN

MA

ZSIDÓ HETILAP • SZERKESZTI:
DR. PATAI JÓZSEF
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, PODMANICZKY-U. 6. • TEL: 146-92
ELŐFIZETÉSI DIJ EGÉSZ ÉVRE 100 K. FÉLÉVRE 50 K.

A TARTALOMBÓL: József főherceg beszéde a zsidóüldözésekről és a zsidó katonákról. Mit irt Horthy fővezér a főherceg naplójába a pogromokról. — Huszár Károly miniszter az egyetemi botrányokról. — Látogatás egy talmudhamisitónál. — A héber nyelv a zsidó gymnáziumban. — Művészek a Palesztina-hivatalban. — Dr. Hevesi Simon: Ezekiel. — Patai József uj verseiből. — Renegátok visszajelentkezése. — Tollhegyről. — Krónika — Szemle.

Cenzurat: Somesan. 1919. november 1. Egyes szám ára 2 kor.

József főherceg beszéde a zsidóüldözésekről és a zsidó katonákról.

Mit irt Horthy fővezér a főherceg naplójába a pogromokról?

A felkavart szenvedélyek és forrongó indulatok e tragikus napjaiban históriai hűséggel kell regisztrálni minden mozzanatot, amely a zsidóság sulyos helyzetébe enyhülést, nyomott hangulatába megnyugvást vihet bele. Hiszen a zsidóságnak csak az az óhaja, hogy minél előbb kölcsönös megértéssel vehesse fel ujra a termelő munka elejtett fonalát és minél előbb hozzáfoghasson közös erővel az ország romjainak felépitéséhez. A zsidóság kerülni akar mindent, ami az ellentétek kiélesitéséhez vezethet és őszintén örvend mindennek, ami a kiegyenlités, a megbékülés és megértés utját egyengeti.

József főherceg a történeti fordulat legelső és legkritikusabb napjaiban mindjárt kereste az érintkezést a zsidósággal. Sürgősen magához hivatta dr. Adler Illés pesti rabbit, aki előadta neki a Dunántulról érkező véres hireket, mire a főherceg elhatározta, hogy a helyszinére utazik, hogy az eseményekről személyesen szerezzen meggyőződést és megjelenésével is a duló indulatokat csillapitsa. Mikor visszaérkezett, magához kérette Adler dr.-t és Székely Ferencet, közölte velük utja eredményét és megmutatta nekik a naplóját, amelybe *Horthy* fővezér sajátkezüleg bejegyezte a következőket:

„Ünnepélyesen kijelentem, hogy a zsidóüldözések ügyében, melyek felelőtlen elemeknek a bünei, a legszigorubb vizsgálatot inditottam, a bünösöket, a tetteseket és uszitókat egyaránt, amennyiben a hadseregemhez tartoznak, haditörvényszék elé állitom és a Magyar Nemzeti Hadsereg kebeléből örökre kizárom; egyébként magától érthetőnek tartom, hogy mindenféle progromot, felekezeti üldözést és egyéni akciót kérlelhetetlen szigorral kell elnyomni és semmiféle rendzavarást nem türök és nem fogok türni a jövőben sem. A pesti zsidóság tehát egészen nyugodt lehet. Nincs mitől félnie. Sőt csodálkozom, hogy rólam egy pillanatig is mást lehetett feltételezni.“

József főherceg ismételten érdeklődött a zsidóság ügyei iránt akkor is, amikor már a kormányzóságról lemondott. Az egyetemi zavargások idején megüzentette dr. Adlernek, kérje meg a zsidó ifjuságot, hogy néhány napig tartsák magukat távol az egyetemtől, amig sikerül a szenvedélyeket lecsillapitani. Semmiképp sem fogják engedni, hogy a zsidó főiskolai hallgatók jogait megcsorbitsák, inkább bezárják az egyetemet.

Ezt a nemesen tanusitott jóindulatot és a zsidóság érdekében kifejtett tevékenységet ment megköszönni a pesti és a vidéki hitközségek együttes küldöttsége József főhercegnek, aki Székely Ferenc beszédére a következőkkel válaszolt:

Fogadják őszinte köszönetemet üdvözlő szavukért, mely szivembe hatott, mert őszinte szivükből fakadt.

Amit a zsidóság érdekében tettem, az abból a lelki sugallatomból eredt, hogy a sok száz év óta itt honos zsidóság nemzeti értékü, hazafias érzelmü. Mint polgár beszélek önökhöz, polgártársaimhoz. Mert én saját szemeimmel láttam, hogy hadrakelt zsidó katonáim minden tétova nélkül, utolsó csepp vérükig küzdöttek a haza szent ügyéért és áldozatkész örömmel viselték a háboru borzalmas szenvedéseit. Ezért mélységes hálát érzek irántuk szivemben.

E vészteljes napokban pedig az a kötelességünk, hogy minden hazafias zsidó és minden hazafias keresztény

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

fogjon össze, hogy vállvetve, nemzeti érzéssel, valláserkölcsi alapon dolgozhassanak a haza ujjáépitésén és felvirágoztatásán. A felekezeti gyülöletet és annak szitását nemcsak elitélem, hanem szerencsétlenségnek tartom. Mert a torzsalkodások csak akadályozzák az annyira égetően szükséges kölcsönös megértést és közös munkát a haza érdekében. Ezt ugy mondom önöknek, mint magyar a magyarnak.

En rendületlenül bizom a haza jövőjében és bizalmam minden hátsó gondolat nélkül abból a szeretetből táplálkozik, amely családomat egy évszázad óta a magyarsághoz és benne a zsidósághoz is füzi. Fogadják még egyszer hálás köszönetemet.

Az egyetem zsidókérdése.

— HUSZÁR KÁROLY vallás- és közoktatásügyi miniszter nyilatkozata a numerus claususról. —

Azok a szomoruan nagyfontosságu kérdések között, melyek ma a magyar zsidóságot legközelebbről foglalkoztatják, egyik legfontosabb a numerus clausus kérdése. Mióta aktuálissá lett ez a két latin szó, szakkörökben és a diákok között a legkülömbözőbb hireket kolportálják vele kapcsolatosan, perfekt számokról és százalékokról is beszélve. Az egyetem bezárt kapui azonban, mintha minden hiteles valóságot maguk mögé csuktak volna, bizonyosat nem lehetett az ügyben hallani. Egészen Friedrich István mult heti intervjuáig, melyben tudvalevőleg kijelentette, hogy *ugy ő, mint a kormány a szabad verseny legteljesebb hive és egyáltalában nem áll a numerus clausus álláspontján.* A miniszterelnöknek ez a nyilatkozata mindenesetre bizonyos megnyugvást keltett a hazai zsidóság köreiben.

Mult héten azonban Fényes László Hetilapjában érdekes intervjut közöl Nékám tanárral, — aki az orvoskari fakultáson az egyetem helyzetével foglalkozni kiküldött bizottság előadója — a numerus clausus ügyében. Ebből az intervjuból kitünik, hogy a numerus clausus, — mellyel a miniszterelnök megtagadta a közösséget, — ime mégis van, vagy legalább is készül az Egyetem nagy tanácsa jóvoltából. Sőt az Egyetem, mint autonom testület, saját intenciója alapján már beadványt is készitett, amelyet beterjesztett a kultuszminiszterhez. (A tervezet hirszerint 400 elsőéves orvostanhallgatót ajánlott, bennük 5% zsidóval.) Nékám tanár nyilatkozatában próbálja megmagyarázni a numerus clausus szükségességét. Azzal érvel, hogy az egyetem termeinek és laboratoriumainak befogadóképessége jóval kisebb,

A Mózes-forrás a Szinájhegyen.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

semhogy a felözönlő fiatalság elhelyezésére elegendő legyen. Es a mai nehéz gazdasági viszonyok mellett bővitésről szó sem lehet.

Az egyetemi tanitás decentralizálása is leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik, marad tehát a növendékek számának leredukálása, mint az egyetemi tanitás egyetlen megoldása.

Ez lehet érv és meggyőződés, elismerjük. Engedjen azonban egyet megkérdezni a professzor ur: ha az év kezdetén a diákok egy része nem pofozkodni, hanem azonnal tanulni kezdett volna, ha az egyetem auláiában a hallgatók nem bikacsökkel és boxerrel estek volna egymásnak, hanem békésen leültek volna egymás mellé a padokba, — akkor is eszébe jutott volna a tanár urnak, hogy szükek és kicsinyek az egyetem tantermei és laboratóriumai? Bajosan hisszük.

Másik érdekes kijelentése az volt a tanár urnak, hogy: „a kvantitativ erő helyett, a kvalitás fölényét kell biztositani", mely kijelentését, néhány sorral odébb, ugy magyarázza meg: „Természetes dolog azonban, hogy ha tehát a jelentkezők egyrészét vissza kell utasitanunk, azt nem a véletlen szeszélye szerint kivánjuk tenni, hanem egy méltányos és az ügy érdekében álló válogatás utján."

„Meg akarjuk akadályozni, amennyire lehetséges, hogy az orvosi pályára olyan hivatlan elemek befurakodhassanak ezután, akik az orvosi rend lezüllését, mint hirdetők, hamis bizonyitványokat gyártók, tömegmunkát üzők, előidézték, vagy mint a közelmultban történt, agitátor, pribék, hóhér szerepre vállalkoztak és embertársaikat lázitották, kinozták és akasztották.

Ép oly károsak azonban az orvosi pályán a tudatlanok, szellemileg terheltek, könnyelmüek, becstelenek stb. ugy, hogy a jelentkezők megrostálása a rátermettség és tisztesség szempontjából kell hogy történjék."

Helyes . . . azaz, hogy nem értjük.

Helyes, mert ha a professzor urak tényleg keresztül tudják vinni ezt az elhatározásukat, igy, ebből a szempontból, akkor tényleg nincs a zsidóságnak mit tartania ezen a téren felekezeti üldözéstől. Nem mernők ugyanis állitani, hogy mind a hirdetők, hamisbizonyitványokat gyártók, tömegmunkát végzők abból a fajtából kerültek volna ki, amelyik az Ehrlich Pálokat vagy, hogy itthon maradjunk, a Herczel Manókat adta a világnak. (Kajdacsy, Füredy, Jutassy doktor urak hál Istennek nem zsidók.)

Azonban, hogy gondolják ezt a megrostálást elvégezni a professzor urak? Pusztán ugy, szemre, a jelentkezésnél? Hát az orvosi „rátermettség" vagy a „hirdetési" hajlandóság olyan külsőleg viselendő erényei vagy fogyatékosságai a leérettségizett fiatalságnak, hogy csak rájuk kell pislantani, a professzor uraknak is már ki is fricskázhatják a „hivatlan elemeket?"

Nini, ezt még maga Nékám professzor sem gondolhatta komolyan.

Ha vannak, ha lehetnek is érvek, amelyek a numerus clausus érdekében elfogadhatóak lennének, Nékám tanár ur érvei akkor sem lennének közöttük. Még a kvalitativ fölény érdeke sem, sőt! a kvalitativ fölény érdekében hatalmas tömegeket kellene az egyetemre bocsátani s azután, ott, a vizsgákon, majd ott vigyázzanak a kvalitásra a kvantummal szemközt. Lehetetlen törekvés az, amely el akarna veszíteni egy uj Disraelit, ha az pechjére a huszonegyedik zsidó gyerek lenne az egyetemre törekvő husz után.

Érzi ezt különben maga a kormány is, állásfoglalásának élénk tanujelét adta a kultuszminiszter akkor, amikor az egyetemet bezárta és most, mikor Nékám professzor nyilatkozata után felkerestük és kérdéseket intéztünk hozzá.

Kérdéseinkre *Huszár* Károly a következőket mondotta:

— Numerus clausus nincs. Az egyetem, mint autonom testület foglalkozhat vele, a tanár urak nyilatkozhatnak, én, a miniszter még nem tudok róla. Értsék meg végre, rendet akarok az egyetemen és azt egyáltalában nem a numerus clausussal akarom elérni, hanem komoly, békés és megfeszitett munkával, mely érdeke ott fönt az egyetemen a zsidó fiuknak ép ugy, mint a keresztényeknek. Az orvoskari fakultás különben tényleg intézett feliratot hozzám a numerus clausus behozatala érdekében. Ezt a beadványt azonban már el is intéztem, amennyiben leghatározottabban visszautasitottam . . .

Eddig szól a miniszter nyilatkozata, mely, azt hisszük, elég határozott felelet Nékám professzor ur „tiszta okfejtésére".

Sass Iren.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Látogatás egy Talmudhamisitónál.

— Talmudforditó, aki egy szót sem tud héberül. —

Riport a Nád-utcából.

Amikor a rikkancs első nap kezdte kiabálni, hogy „Talmud!“ . . . „Talmud“! én is megvettem a kétkoronás talmudot. Forditotta Luzsénszky Alfonz, ez volt a nyeslett kis füzet cimlapján. Nekem ugy rémlett, hogy valami Alfonz már kiadta egyszer „a magyar“ Talmudot kilencszáztizben, Alfonzot azon-

ban akkor Szentessy-nek hivták. *Akkor* erre az Alfonzra világosan rábizonyitották, hogy héberül olvasni nem tud, hogy az eredeti Talmudot nem is ismeri, de sőt életében se látta! Igy sikerült megtudnom azt, hogy a mai Luzsénzsky Alfonz azonos az akkori Szentessy Alfonzzal, aki kilenc évi szünet után ime — a legjobbkor — ujból a porondra lép saját kis Talmud-üzletével. Szükségesnek tartottam fölkeresni a jeles hebraistát, mert azt kellett remélnem, hogy ha valakire rábizonyitották most kilenc esztendeje, hogy egy fia betüt se tud abból a nyelvből, amelyből fordit, könyve uj kiadásánál már kötelességének tartja, hogy megismerkedjék legalább a héber olvasás titkaival. Minden emberi hitemmel ugy gondoltam, hogy amit egy hat éves gyerek két hónap alatt megtanul, azt egy Luzsénszky Szentessy Alfonz is meg tudja tanulni kilenc esztendő alatt. Ennek megfelelően kedves kollégámmal, *Ekstein* Wolffal óbudai ekszpedicióra szántuk magunkat. Kijegyeztük a „Talmud“ egyes tulságos buzgalommal forditett részeit, e sorok irója pedig még némi aggódással is gondolt arra, hogy hátha mégis tanult Talmudot az utolsó öt esztendőben itthon ez a Luzsénszky, ép azalatt, mig Ekstein Bokharában, Chinában és Kraszsnojarszkban oroszul tanult!

Bekopogtattunk Luzsénszky mesterhez. Kevés szeretettel fogadott bennünket. Előszedtük az utcasarki „Talmud“-ot és közöltük műforditójával, hogy azok, akik *eredetiben* olvasgatják ez irást, máskép tudják az általa *kiválogatott* dolgokat is.

A mester *Wünsche* professzor *német* könyvét vesz elő bizonyitásul, bár mi ugy hittük, hogy valami századokkal előbb irott Talmudot vett elő. Nem. A jeles hebraista *német* könyvet vett elő, annak a fajgermán „hebraistának“ könyvét, akiről nemrég irta meg a *Mult és Jövő*, hogy pontozatlan héber szöveghez alig értett. Jól tájékozottan jelentette ki Luzsénszky:

— A *Wüntschével* bizonyitok, aki az Önök *hitsorsosa*.

Ebben a percben szivemből sajnálni kezdtem Ekstein Wolfot. A főtisztelendőre ugyanis Wünsche nyomban rácáfolt németül, de Eksteinnek ez nem volt elég. Ő héberül kezdett idézni. Egymásután idézte Luzsénszky elferditett mondatait *héber* valóságukban. Héberül szólott hozzá, sziszifuszi munkát fejtett ki, hogy a mestert válaszra birja. Nem ment. Nem és nem. Hiába idézett egymásután, hiába szólott héberül. Megszántam végül.

— Tán kérnél egy eredeti héber Talmudot a főtisztelendő urtól.

— Az nincs, jelentette ki a Talmud forditója.

Itt meddő volt már további tanácskozásunk. Oly szomoru emberi volt látni, hogy valaki mint akarja elhitetni másokkal, hogy tud, kinai tudósnak adja el magát és az első kinai mondatra németül válaszol. Már szántam Luzsénszkyt is.

— *Ezerkilencszáztizben elfogyott hétezer példány — mondotta — és elfogyott most is több mint nyolcezer.*

Meg kellett hogy értsem Luzsénszky-Szentessy Alfonzot ezután a mondat után. Hisz aki csak kevéssé ismeri a dolgokat és történteket, jól tudja, hogy valahányszor konjunktúrája volt e dolgoknak, négyezer zsidó év folyamán, mindig voltak és minden országban Szentessy—Luzsénszky Alfonzok,

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Ilyen egészen kis Luzsénszkyek. Német, francia. olasz, lengyel, minden fajtáju kis luzsénszkyek. Istenem, elfogyott nekik egyszer hétezer példány, aztán már — nyolc is.

A villamos megálló messze volt. Az eső halkan szemezett. A villamosut huszonöt percig tartott, ködös, rossz estébe boruló délután. Nem volt érdemes a Nád-utcába jönni.

Jobbágy Jenő.

I·N·T·E·R·V·J·U

A héber nyelv a zsidó gymnáziumban.

— Dr. Feleki Béla nyilatkozata. —

Az évtizedek óta vajudó zsidó gymnázium ügyét végre tető alá hozta egy energikus elhatározással dr. *Feleki* Béla, a pesti hitközség alelnöke és közoktatásügyi előljárója, aki mindjárt uj tisztségének átvétele után hozzálátott a gymnázium felállitásának előkészületeihez. A közbejött proletárdiktatura alatt a jobb jövőbe vetett bizalommal folyt a munka, természetesen csendben és alig egy hónappal a bolsevizmus bukása után, már szeptember elején megnyilt a zsidó fiu- és leánygymnázium egyszerre. A rég tervezett külső disz helyett egyelőre csak intim bensőséges szellemet lehet megvalósitani, de ma sokkal sürgősebbé vált az ügy, semhogy a multak mulasztását még továbbra is prolongálni lehetne. „Bis dat, qui cito dat.“ Dr. Feleki gyorsan csele kedett és ennek köszönhető, hogy ma már két-két párhuzamos fiu- és leányosztályban nevelik igaz zsidó szellemben az ifjuságot. A kitünően összeválogatott tanerők garantálják a sikert, a fejlődést, a szinvonalat, hogy a zsidó gymnázium minden tekintetben elsőrangu lesz.

Bennünket mindenesetre a héber nyelv oktatása érdekelt első sorban. Hiszen ezen a téren ijesztő hiányosságok tapasztalhatók az egész vonalon és bizony ritka az a maturáns, aki tizenkét évi hitoktatás után rendesen tud egy héber sort *elolvasni,* a szövegmegértésről nem is szólva. Felkerestük tehát dr. Feleki Bélát, hogy eziránt megnyugtatást kapjunk. Feleki dr. feltárta nagyszabásu programmját és jövendő terveit, amelyek nagy perspektivát nyitnak a pesti hitközség közoktatásügyének fejlődésébe. A fiu- és leánygymnázium lesz az alap, amelyen fokozatos kiépitéssel monumentális kulturmü emelkedik. Az egyik szárnyon a fiugymnáziumba belekapcsolódik az ipari és kézmüves iskola, nexussal a Magyar Izr. Kézmü- és Földmivelési Egyesület telepeivel, technikai és iparmüvészeti iskolával és felsőbb foku gazdasági képzővel, a másik szárnyon a leánygymnáziumba kapcsolódik a különböző gyakorlati kurzusok és szaktanfolyamok felállitása, a rég sürgetett zsidó óvó- és tanitónőképző, nexusban a Gomperz-alapitvánnyal és egyéb ide vágó zsidó intézményekkel. Csak engedje a sors, hogy a nagy tervek megvalósulhassanak.

— Ami a héber oktatást illeti — folytatta dr. Feleki — természetes, hogy ez a zsidó gymnázium egyik sarkalatos pontja, különben nem volna az egésznek létjogosultsága. Nem a zsidó szellemi proletárokat akarjuk szaporitani, hanem vallásos zsidó generációt óhajtunk nevelni, amely a zsidó kulturértékekben fog szellemi gyönyörüséget találni és nem fog a szélső destruktiv áramlatokban keresni táplálékot. *Ha jó zsidókat nevelünk, jó hazafiakat nevelünk.* A jó zsidósághoz pedig hozzátartozik a zsidóság ismerése. Legjobban pedig az ismerheti a zsidóságot, aki szellemét, ősi nyelvét, kulturájának, vallásának és etikájának kincseit eredeti forrásokból ismerheti meg. Ezért tartom oly fontosnak a héber nyelv intenziv tanitását.

— Már Kármán Mór, akit „preceptor Hungariae“ cimmel tisztelt meg a magyar nemzet, a zsidó gymnázium oktatását a három klasszikus ősnyelvre alapitotta: a latin, görög és héberre, amint ez számos külföldi nem-zsidó gymnáziumban is történik. A hébert ugyanugy kell tanitanunk, mint a latint és görögöt és ha a két utóbbi klasszikus nyelvben is a modern pedagógusok bizonyos fokig a direkt módszert vezették be, a hébert sem tanithatjuk az elavult metódusok szerint, hanem igénybe kell vennünk a modern gyakorlati irányt is, annál is inkább, minthogy a héber nyelv ma már élő nyelv lett és naponta növekedő hatalmas irodalmat termel.

— Aminthogy a latin nyelvoktatást nem kezdjük Vergiliussal és Tacitussal, hanem a „pater bonus est“, „mater bona est“-féle mondatokkal, a héber oktatást is az alapoknál kell kezdenünk és a fundamentumból vezetnek a lépcsők fel a héber klasszikusok emeletéhez. Viszont, amint pl. az angol irodalmi oktatás nem fejeződik be Shakespeareval, a héber irodalom tanitása sem érhet véget az ókorban vagy a középkorban, amikor a héber költészetnek valóságos klasszikusai élnek ma is. A zsidó ifjuságnak ismernie kell mindazt, amit az eredeti igaz zsidó

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

szellem termelt, hogy meg tudja különböztetni attól, amit a zsidó szellemnek kivülről akarnak alácsempészni. A zsidó ifjuságnak ismernie kell a héber vallási irodalom mellett a világit is, hogy lássa és tudja, hogy a zsidó psziche a próféták és a talmud után sem volt kalmár-lélek, amint elhitetni akarják, hanem minden időben a tiszta kulturát mivelte és a zsidó szellem mindig épitett és nem rombolt.

— Természetes, hogy nem lehet a zsidó gymnázium tantervét tulzsufolni. De a rendes hitoktatást kiegészitjük egy-egy zsidó történelmi, irodalmi és vallástani órával, amelyet elsőrangu tanerők tanitanak, azonkivül rendezünk *két órás fakultativ héber kurzust,* amelyen *modern gyakorlati módszerrel* fogják az élő héber nyelvet tanulni azok, akik erre a kurzusra a fiu- és leánygymnáziumból jelentkeznek. Ennek a kurzusnak a vezetésével *Wachsberger* Mózest bizom meg, aki a héber nyelv gyakorlati tanitásának elismert mestere és eddigi tanfolyamaival bámulatos eredményeket ért el. Amint értesültem, Wachsbergert meghivták a temesvári zsidó gymnáziumhoz a héber nyelv tanárának, de természetes, hogy a pesti hitközség nem fog egy ilyen kiváló erőről lemondani, különösen, amikor most hasonló müködési kört biztosithat számára.

— Hogy lesznek, akik esetleg bizonyos skrupulusokat, avult jelszavakat és elfogultságokat fognak tervemmel szembehelyezni — fejezte be szavait Feleki dr. — azzal épp oly kevésbé törődöm, mint azzal az aknamunkával, amely nálunk minden zsidó felekezeti tevékenységet kisér. A haza és a zsidóság javát akarom. És ha Isten megsegit, mind az, ami ma még csak szép terv és programm, a közel jövőben valósággá válik.

Egy szentföldi zsidógyarmat határának tájképe.

*PATAI JÓZSEF UJ VERSESKÖNYVÉBŐL:**

KÖSZÖNTÉS A SIVATAGBÓL.

Légy áldott, áldott, Sulamit!
Légy áldott, áldott,
Költő arája, Sulamit!
Ki világitó égi lángoszlopként
Jelentél meg kisértő éjjelen
A sivatag tévelygő vándorának,
Hogy miként egykoron
A puszta kóbor népét,
Vezess a sivó rengetegen át
A Kinyilatkozás lángoló hegyéhez,
S az uj örök táblákkal
Az ősi szentelt Föld felé.

Légy áldott, áldott, Sulamit!
Ki eljövél
Bús lankadásom árnyas alkonyán,
A bágyadt szárnyu, ólmos szürkületbe,
Mint a próféta-hősnő egykoron . . .
Hogy felszitsad a hamvadó tüzek
Szendergő fényü oltárlángjait.
S felgyujtsd a harcok máglyalobogását,
S lelkembe öntsed hősök erejét
És próféták szent ihletét.

Légy áldott, áldott, Sulamit!
Ki visszahoztad bolygó lelkemet,
És felavattad
Uj derengések nagy sejtelmeivel.
S a csodás pirkadásu Élet
Szikrát lehellő titkaival.
Hogy ittasultan
Járhassak küzdelmek tüzében,
Világujitó harcok mámorában,
Mint tiszta vágyak ihlett sóvárgója
S az uj, szent hajnal felkent dalnoka.

Légy áldott, áldott.
Költő arája, Sulamit!

A TÁVOLBAN.

Lehajtja már fejét a pálma
Már hervadnak a mirtusok,
Regéket sző a nárdus álma
S a szellő bölcsődalt susog,
Nyugodni tér a Karmel, Sáron,
Libánont megszáll édes álom.
És engem mind magamra hagy —
És te oly messze vagy! . . .

* *Sulamit, látod a lángot. (Versek.) Budapest, 1919. Mult és Jövő kiadása. Ára 10 korona.*

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Köröskörül már nő az alkony,
A föld fekete pajzsot ölt,
És távolban a Jordánparton
Ezer sakál kacag, üvölt . . .
Homályt uralgó sárga rémek
Sötét birodalmukba térnek
És félve borzad sziv és agy —
És te oly messze vagy! . . .

Az éj lehül s fejemre száll a
Fehérlő haláltiszta dér,
És megdermed a vágyak árja
És megkövül a szenvedély.
Nyugodni üz törtszárnyu vágyam,
Nyugodni örök éjszakában,
Szivemre ráborul a fagy —
És te oly messze vagy! . . .

JEGYZETEK

A zsidó mérleg. — A művész-nyomor és Palesztina. — Palesztina és a magyar zsidóság.

Mielőtt valamelyik hivatalos zsidó tényező megcsinálta annak a mérlegét, hogy a zsidóság a háboru kezdete óta mit veszitett, már elkészült az a másik gyülöletcsinálta mérleg: A zsidóság telinyerte magát a háboruban, csak a zsidó s hogy eltussolja a dolgát, megcsinálta a kommunizmust.

Az a meg nem csinált zsidó mérleg pedig bebizonyitotta volna, hogy a zsidóság a háboruban számarányán felül veszitett emberéletben s a kommunizmusban minden anyagi erejét is ráveszitette a számadásra.

Most aztán a klerikális fiatalság, a korlátozatlan éretlenség ugy látta, hogy más megoldás nincsen, mint fejbeverni a zsidót — ám erre megmozdult a konzervativ vezető politika és kissé leintette a dolgokat, pro és kontra tárgyalgatva, mig kialakult a nézet: Megmentjük a zsidót — **de . . .**

A megmentett zsidók, lateinerek, kereskedők, tisztviselők, iparosok, munkások és diákok tömege pedig fejétveszitve állt a bajok közepette, meg nem értve a dolgok miértjét!

Miért kell mindent elvesziteni, amit egy életen keresztül becsületes munkával szerzett: hivatalt, munkakört, társadalmi állást, a kis kenyeret: az életet.

Heteken át lélektelenül, kábulatban járták az utcákat s aki a tanácsot adhatta volna, maga is tanácstalan értetlenségbe riadt lélekkel állt a káoszban.

Mikor aztán uj jelszót hallottak, a legtöbbje ellenséges szitok közepette hallotta: Palesztina.

Palesztinába?

— Hát talán tényleg lehet, akárhova, akárhogyan: csak el, valamerre nyugalomra, munkába, ha nehéz is egy uj élet megkezdése.

*

A Mult és Jövő szerkesztőségébe is eljöttek sokan, főképpen művész-emberek, a Mult és Jövő régi lelkesedői és lelkesitői. De jöttek olyanok is, akik a zsidóságtól és levegőjétől teljesen távolállottak és most a közös sujtottság tudata hozta vissza őket a zsidósághoz.

— Menni kell, akárhova, ahol még érték az ember s a művészet, ha bármi a fajtája, ha zsidó is.

— Eddig, minthogy a tónus ugy parancsolta, zsidó művásárló a legritkábban vásárolt zsidótól, nehogy elfogultnak lássék. Nem is vettek zsidótól, s a zsidó művész igy nem is érvényesülhetett. Az állam pedig nem kellett, hogy zsidótól vegyen valamit, mikor rendelkezésére állottak a *jó családból* való kollegák.

— Palesztina? Hisz olyan mindegy, hol, csak dolgozni lehessen; s talán felsőbb akarat, hogy ott csinálódjék meg egy uj zsidó művészet s talán a sokat vitatott régi zsidó művészetnek a reneszánsza.

A Mult és Jövő szerkesztőségében a művészek remény és biztatás helyett csak egy cimet kaphattak, a Cionista Szervezet helyiségében működő illetékes Palesztina-hivatal cimét.

Magam is kisérőül szegődtem az érdeklődőkhöz.

A hivatalban szük helyen többszázan szorongtak, fiatalok, öregek, lemondó arcok és reményrederültek, s mind menni akar.

Zsidó szántóvetők, a Libanon alatt.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A bolygó zsidó (Halmos Izor terve).

A hivatal vezetője azonban nem igen biztatva a következőket mondja:

— *Egyelőre csak speciális foglalkozásu emberek mehetnek ki, fiatalok és sajnos kevesen.* Az idén, ha sor kérül rá, mintegy 30.000 zsidó testvérünk találhat hazát Palesztinában. A harmincezerből *Magyarország vajmi keveset küldhet. Elsősorban lengyel, orosz s más országbeli zsidók jöhetnek számitásba,* akik szellemileg már előkészültebbek a palesztinai munkára és akik évtizedek óta részt vettek az uttörésben és épitésben, mialatt a magyar zsidóságnak csak gunyszava volt hozzájuk. Most, hogy a magyar zsidók is odajutottak, ahová orosz és lengyel testvéreik, természetes, hogy sokan Palesztinára gondolnak, de elmulasztották az előkészület idejét.

— Eddig már sokezren jelentkeztek a Palesztina-hivatalban, orvosok, mérnökök, tanitók s olyanok, akik bármily nehéz munkát vállalnak, hogy kimehessenek.

— *Mindenkit figyelmeztetünk, hogy el ne hagyja eddigi egzisztenciáját.*

*

Kevés biztatót mondanak a Palesztina-hivatalban. Ott hát meg nem oldódik a magyarországi zsidóság kérdése, viszont a mai hivatalos és nemhivatalos antiszemiták sem oldják meg a kérdést, mert főbeveréssel sok százezer ember ügyét elintézni nem lehet.

Csak az marad tehát hátra, hogy belső megoldást keressünk. Lássunk tisztán: Minden zsidót nem lehet fejbeverni s minden zsidó nem mehet (nem is akar) Palesztinába. A magyar társadalomnak keresnie kell tehát azt a módot, mellyel a zsidóságot a maga céljainak megfelelően nevelheti.

Erre meg is találja a módot akkor, ha komolyan foglalkozik a dologgal.

Eggyel okvetlenül tisztában kell lennünk, azzal, hogy Palesztina nem várja a magyarországi zsidók tömegét. S amikor ezt hideg tárgyilagossággal leszögezzük, rá kell mutatnunk arra is, hogy a bajokon csak ugy segithetnek az illetékesek, ha biztositják a zsidóságnak, hogy a maga egyéniségének megfelelően fejlődjék. Ha a zsidóság gondolkodásában teljesen zsidóvá lesz, a magyarság is inkább számolhat vele, mint olyan tömeggel, mely gondolkodásában és érzésében ugyanolyan nemzeti s igy a nemzeti Magyarország kiépitésében segitségére lehet. Tehát: sem a fejbeverés, sem Palesztina (már holnap), hanem a becsületes megértés politikája mindkét részről, ugy azonban, hogy mindkettő együtt fejlődhessék a magasabbrendü emberi Egység irányában.

Gárdos Andor.

Bródy László:
Élők... halottak...

Élők, akik éltek a sárban,
szemetek gyujtó haragot dob,
élők, akik éltek a sárban,
mért marakodtok?

Mert sár csak a föld, ez a börtön,
hol idő masinái dalolnak,
élők, akik éltek a földön,
éltek-e holnap?

Élők, szeretői a rossznak,
kinevetnek lám a halottak,
ők csendbe a sirba nyugosznak,
nem civakodnak.

Élők örökön marakodnak,
vérharmatot öntnek a földnek,
szeretik egymást a halottak,
s ölni nem ölnek.

Egymásra találva, ti élők,
testvérei bajnak, a gondnak,
ó, bújjatok össze, ti élők,
mint a halottak!

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Magyar Zsidó Orvosok és Természetvizsgálók Országos Szövetsége.

A zsidóság eddig csak hitközségek formájában volt szervezve. Ezeknek müködése azonban csak vallási gyakorlatokban merülhetett ki. Örömmel kell tehát üdvözölnünk a most testet öltött a Magyar Zsidók Országos Szövetségét, amely alkotmányos képviselő testülete akar lenni az ország zsidóságának és az összzsidóság megbizásából lesz hivatva tárgyalni a kormánynyal és minden más fórummal.

Ebben a nagy keretben akar elhelyezkedni a szakmák szerinti tömörülés, igy az orvosok blokkja is. Nyomatékosan kijelentjük, hogy nincsenek agressziv szándékaink. Meg akarjuk védeni testületünket a kitérés mérge ellen; nem akarjuk, hogy soraink között a zsidó érzés és zsidó öntudat még mélyebbre sülyedjen.

Ott tartunk, hogy elementáris állampolgári jogainkat ki kell küzdeni. Más mértékkel akarnak nekünk mérni. Sokan minden ok nélkül elvesztették állásukat, kikezdik becsületünket.

Egyetemi tanárok, elvakitva a tudatosan terjesztett rágalmaktól, inquisitori pózba helyezkednek és vésztörvényszékké nevezvén ki önmagukat, felebbezhetetlen itéleteket akarnak hozni.

Biztosan tudjuk, hogy ezek az apostolok rövid időn belül pirulni fognak saját tetteik miatt; ők fogják legjobban megbánni, hogy gyülöletet hirdettek a kathedráról, amelynek hivatása szeretetet terjeszteni. Nem tudtak felemelkedni arra az etikai magaslatra, amelyre az orvosi egyetemi tanszék kötelez.

Mi azonban meg akarunk alakulni egy nagysulyu erkölcsi testületté, amely — szükség esetén — kérni, követelni fogja azt, ami a mienk, amit tőlünk erőszakkal elvettek. Feladatunk, hogy tagjainknak morális, anyagi és minden más érdekét megvédjük. *(Dr. K.)*

Patai József két uj könyve:

Zsidó irások.

A zsidóság életbevágó aktuális kérdéseiről.

Sulamit, látod a lángot?

Versek Sulamithoz.
Bus alkonyatok óráiban.
Az öldöklések napjaiból.
Juda az örök nép.

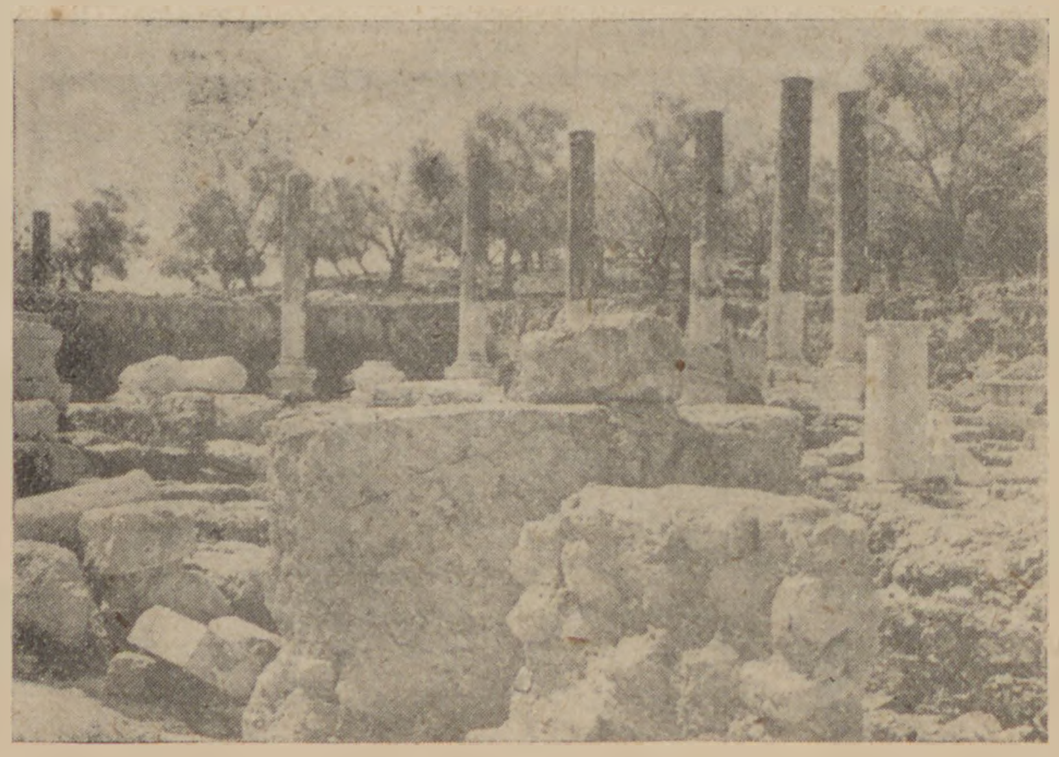
Egy-egy kötet ára 10 K. — Megrendelhetők a „Mult és Jövő“ kiadóhivatalában, Budapest, VI. ker., Podmaniczky-utca 6.

P·R·Ó·F·É·T·Á·K

Ezekiel.

Irta: Dr. Hevesi Simon.

Mint Mózes az egyptomi bálványimádás közepette, ugy áll Ezekiel alakja Babilónia szertelen bálvány-kultuszának rengeteg miliőjében mint élő tiltakozás, mint eleven ellentmondás és óriási tanitás gigantikus kifejezése. Az ásatások feltárták azt a régi világot, szemeink végig futnak a letünt kultura szinterén, mely az ókori világ lüktető életét foglalta magában Perzsiától Egyptomig, Indiától Aethiopiáig. Rawlinon, Layard, Grotefend, Oppert, Schrader behatoltak a földrétegekbe, föltárták és napfényre hozták a omladékhalmok titkait és kihüvelyezték az ékirások rejtelmeit, régi épületek kerültek elő a kongó ásó alul, cserépkönyvtárak bukkantak föl elsülyedt paloták mélyéből, levelek, imagyüjtemények, szobrok, domborművek, edények. Tello, Amarna, Nuffar, Babilon, Ninive, Birs Nimrod megszólaltak, Hilla, Mosszul Kujundsik földalatti kifogyhatatlan régészeti bányái, nagy angol, amerikai és német muzeumok gyüjteményei tanuságot tesznek a multról, a föld gyomrából kihámozott most már szabadon emelkedő épületmaradványok, az idők mohával büszkén dacoló magasra fölnyuló grandiózus homlokzatok és oszlopsorok hirdetik az ókori kultura nagyságát. Ábrándkeltő szomoruasággal meredeznek a levegőbe Persepolis lépcsős magas terraszain a hangulatos romok messze Perzsiában; régi képfaragásokon látjuk a hátrafésült művészhaju, simahomloku előkelő perzsákat, szabályos indogermán arcaikkal, melyekről az

Herodes templomának romjai.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

értelem sugárzik, de melyeknek simasága oly sok érthetetlen borzasztó kegyetlenséget takar; látjuk a fonott hajzatu, fonott szakállu impozáns asszir királyokat, látjuk a hires oroszlánvadász uralkodókat, kik mint a bibliában emlitett Nimród nagyvitéz vadászok voltak az Ur előtt, látjuk az oroszlángyőző Sardanapalt, amint négy elejtett oroszlánt áldoz Ninibnek és Nergalnak, látjuk a balavathi bronzkapu reliefjein mint metszik le diadalmas győzők a rabul ejtett hadifoglyok kezeit lábait, látjuk a sasfejü emberalatti szárnyas géniusokat, az emberfejü szárnyas oroszlántestü alabástromból faragott kapuvédő állatszobrokat, az óbabilóni és asszir erő eme markáns kifejezéseit — egy-egy ilyen emberfej az oroszlántesten magasabb, mint a munkás, aki körülötte a földet ássa —; látjuk J-Jagill és J-Cidda szentélyeit, melyeknek ujjáépitésével Nebukadnecar dicsekszik, látjuk a Birs Nimrudi „Ég és Föld“ hét szférájának templomát, mely az égen bolygó hét planéta nevei szerint hét egymásfölött csökkenő lépcsőzetes emeletből állt, az alsó feketeszinü, *Nindarnak* (Saturnus) szentelve — 272 láb széles és hosszu, 26 láb magas —; a második, narancssárga, *Bélnek* (Jupiter) szentelve — 230 láb hosszu, ugyanoly széles és 26 láb magas — és igy csökkenőleg a harmadik emelet vörös *Nergalnak* (Mars) szentelve, a negyedik aranyszinü, *Samasnak* a napistennek tiszteletére, az ötödik fehér *Istar* (Venus) szolgálatára, a hatodik sötétkék *Nebo* (Mercur) kultuszának és a hetedik ezüst *Sin* (a hold) ünneplésére épitve. Láthatjuk mindebből a régi világ természetét és nagyszerüségeit, az emlékekből fogalmat alkothatunk annak monstruozus alkotó erejéről, fényüzése káprázatos pompájáról, de vallási életük természetéről is. Elvonulnak szemeink előtt istenségeik alakzatai: *Samas, Asshur, Istar, Bél, Bilith, Marduk, Nebó,* utóbbi legtöbbször mint az irás és a bölcsesség istene. Megmaradtak a cserépre irt levelek is, amiket a *királyok az Isteneknek irtak* külömböző ügyekben („Ó Napisten kit kérdésemmel keresek, igaz kegyelemmel felelj meg!“ igy kezdődik egyik fönmaradt levél). Megvannak régi imagyüjteményeik, melyekből látjuk, hogy Anuhoz, Igigihez, Anunákihoz, Báuhoz, Nuszkuhoz, Samashoz, Sinhez, Damkinuhoz, Eához, Nébóhoz, Belithhez, Belitilihez, Dajanhoz, Istarhoz, Tasmituhoz, Adadhoz, Rammánhoz (Hadad és Rimmón a bibliában) imádkoztak. Megmaradtak a démonüző ráolvasások szövegei Lilith és Labarthu kiüzésére a megszállott testből, melyek főként beteg gyermeknek akkor használtak, ha egyidejüleg cserépből készült oroszlánfejü szamárfigurát temettek el — és megmaradtak az agyagból előállitott állati májminták kipontozott részletekkel, aminőkön fiatal mágusok jövendőt mondani tanultak. A jóslásnak ezt a módját Ezekiel is említés tárgyává teszi egyhelyütt (21. f. 26. v.)

Ilyen környezetben élt és működött Ezekiel, ilyen kulturhatások között őrizte az ősi tiszta hagyományt, ilyen környezetben készült nagy föladatára, hogy az Egyisten népét fölnevelje illetve sirjából föltámassza egy pogány világ minden hatalmának ellenére is.

Egyelőre azonban még nem tartott az épitésnél. Még a rombolásnál tartott; de közbe rombolva épitett, hiszen Jeruzsálem végmaradékának összeomlása az ő ostorozó beszédeiben meghirdetve a babilóniai exilium zsidóinak nevelését és épitő tenitását is célozta. Mit tudott Ezekielről a büszke Babilónia? Bizonyára semmit. De ő ott volt, távol pusztuló hazájától, ott volt és dolgozott. Meg nem szünt dörgedelmes szavával hirdetni Juda és Jeruzsálem összeomlását. Szavai visszatetszést is szültek Babilóniában sinylődő testvéreinél, akik még vigaszt találtak abban, hogy áll még Jeruzsálem és talán még szorongó reménységgel csüggtek a régi dicsőség utolsó maradékán, de a próféta rendületlenül, makacs következetességgel hangoztatja: kard, éhség, fenevad, pestis és duló ellenség fogja Jeruzsálemet elpusztitani, és ha *Nóé, Ijób* és *Dániel,* három igaz jámbor ottan élne, az is csupasz testével menekül csak erénye folytán, de Jeruzsálemnek el kell pusztulnia. Saját hazájára mondja az „esse delendam“ szomoru végzetét és mikor hallgatósága fölsikolt, keservesen vigasztalja őket: majd ha ide kerül fogságba Jeruzsálem népének utolsó töredéke, látni fogjátok romlottságukat „és ha látni fogjátok — ugymond az Ur — utjaikat és cselekedeteiket, bele fogtok törődni mind a balvégzetbe, amit Jeruzsálemre hoztam, mindabba, amit elhoztam reá!“

(Folyt. köv.)

S·Z·E·M·L·E

Kóbor Tamás a zsidókérdésről.

Hogy egy előkelő napilap első helyen foglalkozik a zsidókérdéssel: nálunk uj dolog. Hiába hangoztatták folytonosan a megvetés minden árnyalatával, hogy a sajtó zsidó, bizony a zsidó dolgokat kerülte, mintha az ezekkel való foglalkozás az előbbi vádat elvitázhatatlan ténynyé kovácsolta volna. És igy az agyonhallgatás sötét leple alatt ál-vélemények fejlődtek, ál-igazságok nőttek nagyra, amelyeknek fejlődését és igaz-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

ságát az alapos, tárgyilagos és nyilt beszédü irások talán megakadályozták volna. Bizony már előbb szükség lett volna, hogy Kóbor Tamás megirja ezt az okos, komoly cikksorozatot, amely minden elfogulatlan olvasónak uj szempontokat ad a zsidókérdés megitéléséhez. Ime néhány szemelvény a hosszabb tanulmányból, amely „Az Ujság“ négy vezetőcikke gyanánt jelent meg.

„Voltaképpen zsidó kézben csak az van, ami mint negativum az ország munkaköréből megmaradt. Megmaradt a közgazdasági tér, melyet mindez ideig lenéztek, urnak valónak nem ismertek el.“ „Áll a tétel, hogy a zsidóság a közgazdaság erejével hat azokon a területeken, amelyeken láthatóan nem szerepel. A zsidó pénz érezhető a politikában is. Ez kétségtelen tény, de nem mint vezető, hanem mint szolgáló. A tőke természete szerint kormánypárti, kivéve a bolseviki kormányt, mely megöli. Ám szolgálván minden kormányt, mindig magyar kormányt szolgált és hazafiatlannak csak akkor volna mondható, ha a kormányok sorában hazafiatlan kormányt ismerünk el.“

„Áll az, hogy a sajtó munkásai tulnyomórészt zsidók, de a sajtót éppenséggel nem zsidók dirigálták, hanem zsidó munkásaival megint csak a politikai vezérek rendelkezésére állott s ezek bármilyen párton nem voltak zsidók, és nem kergettek zsidó célokat. . . . „a sajtó nem az az önelhatározásu hatalom, aminek nézik s a benne rejlő zsidó erő nem irányit — hanem engedelmeskedik.“

„A magyarság nem olyan erős, hogy amputálhatná magát antiszemitizmus cimén és sohasem lehet oly gyönge, hogy főlényes, hatalms gárdája ne maradna a zsidóságnak.“

Erzberger miniszter a németországi antiszemitizmusról.

A német birodalom pénzügyminisztere, Erzberger a napokban nyilatkozott Sweicban a zsidóüldözésekről. A nyilatkozat során a következőket mondotta: Mindenki, aki ismeri multamat, tisztában lehet azzal, hogy a zsidóüldözéseket a leghatározottabban elitélem. Az a felfogásom, hogy az összes német állampolgárok jogok és kötelességek tekintetében egyenlők. Ez a felfogás a német alkotmányból folyik. A 135. paragrafus a német birodalom összes lakosainak teljes vallási és lelkiismereti szabadságot ad. A 136. paragrafus pedig kimondja, hogy a polgári és állampolgári jogok a vallásszabadság gyakorlásától függetlenek. A német antiszemita heccek háttere eléggé ismeretes. Azok a körök, amelyekből kiindulnak, azokkal a politikai pártokkal fedezik magukat, amelyek vakmerő sovinizmusuk következményei alól akarnak kibujni. Nem kell talán mondanom, milyen pszichologiai forrásokból táplálkozik ez az elterelési manőver. Bizonyos jelek arra mutatnak, hogy a zsidó-heccek mellett a szocialisták és a katholikusok ellen is akarnak hajszákat inditani és hogy rendszeres munka folyik, a programm: először a zsidók, aztán a szocialisták, aztán a katholikusok.

De mi nem akarunk orosz viszonyokat, demokratikus állam vagyunk. Hisz érthető, azáltal, hogy a zsidók a független szocialisták között számarányukat tulhaladó részben foglalnak helyet, elfogultak velük szemben. De viszont természetes, hogy azok a körök, amelyek előbb egészen ki voltak zárva a hatalomból, most ezt ki akarják egyenliteni.

„Hiszen mi nem adhatunk semmit.“

Ezt a szomoru igazságot hangsulyozta előttünk báró *Kohner* Adolf, a kormánnyal folytatott állitólagos tárgyalások és paktumok pletykájával kapcsolatban. „Paktumot csak azok köthetnek, akik világosan megmondhatják: én ezt adom neked, te meg ezt adod nekem. De mit adhattunk volna mi a kormánynak? A zsidóság pártokra szakadva, egységes szervezet, irány és vezetés nélkül áll e tragikus időkben is, amit az egyik párt mond, azt a másik párt megcáfolja, amit az egyik vezető tesz, azt a másik vezető keresztülintrikálja. Ez volt mindig a magyar zsidóság átka. És ez ma is. Ilyen körülmények közt mit adhatunk mi a kormánynak, hogy az velünk paktáljon? Rosszhiszemü pletyka volt az egész. És most, hogy a Mult és Jövő Friedrich Istvánnal is megállapitotta ezt a tényt, remélhetőleg nem is kerül többé szóba.“ Hiszen mi nem adhatunk semmit — igy hangzik a fájdalmas valóság, amely egészen máskép hangzana, ha a magyar zsidóság egységes szervezetben védhetné meg jogait. Akkor adhatna és kaphatna is!

A zsidókérdés Magyarországon.

Irta: Raab Andor.

A zsidóság körében a polgári egyenjogusitásnak megfelelő mozgalom az assimiláció. Az emancipáció a zsidót egyenjogu állampolgárrá tette és cserébe azt kivánta tőle, hogy az illető ország kulturáját mindenben felvegye. Az assimiláció a zsidóságnak az a törekvése, hogy ennek a kivánságnak minél tökéletesebben megfeleljen. El kell ismerni, hogy ez nagy mértékben sikerült is, különösen Magyarországon, ahol a zsidóság talán a legjobban olvadt be a magyarságba ugy magyar nemzetiségi, mint zsidó nemzeti szempontból. Amint azonban a polgári emancipáció a zsidókérdést megoldani nem tudta, ugy nem jelenti ezt az assimiláció a zsidóságon belül sem. Napjaink eseményei erre a legjobb bizonyitékot szolgáltatják. Hiába hullott oly bőven a zsidó vér is annyi más nép vére között, hiába állták a zsidó fiuk is öt éven a poklok minden poklát e hazáért, mindez az elomlott vér sem tudta a zsidókérdés gyökereit a magyar humuszból kimosni. Az assimiláció azt hangoztatta, hogy a zsidó lét pusztán csak egy vallást jelent és igy a zsidógyülölet csak vallási gyülölet

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

lehet. S amily mértékben emelkedik a kultura és terjed a műveltség, olyan mértékben kell a vallási türelmetlenséggel együtt a zsidókérdésnek is elhalványulnia és eltünnie. 60 év tanulsága igazolta e feltevés alaptalanságát és tarthatatlanságát. A tévedés éppen az, hogy a keresztény társadalom a zsidóságban nemcsak vallást lát, hanem ennél sokkal többet, népet, fajt, a *zsidó*kérdés nem vallási türelmetlenség, hanem faji és gazdasági harc, amely független a kultura szinvonalától. Az assimiláció nemcsak, hogy nem oldotta meg a zsidókérdést, hanem ellenkezőleg végzetes hibákkal kiélesitette azt. Fátyolt eresztett a zsidóság szemei elé, amellyel e kérdést eltakarta előle, veszélyes álomba ringatta és lehetetlenné tette, hogy a veszedelmet idejekorán felismerje és a védekezésre felkészüljön. De az assimilációnak még ennél is sulyosabb következményei voltak. Eltávolitotta a zsidót népétől, kiölte belőle a fajszeretetet, a nemzeti érzést, a nemzeti multból meritett erkölcsi önérzetet, a nemzeti tradiciókhoz való ragaszkodást, ami minden józan konzervatizmusnak egészséges alapja, megsemmisitette benne mindazt az erkölcsi értéket, amely a nemzeti érzésből fakad s amelyet minden más nép fiába legkisebb korától kezdve belenevelnek. A zsidó etikumot egyik legértékesebb elemétől fosztotta meg ezáltal és ez az oka annak az erkölcsi lazaságnak, amelyet a keresztény társadalom joggal vet a zsidóság bizonyos rétegeinek szemére. Az a szomoru tény, hogy zsidók oly hihetetlenül nagy számban dobták bele magukat a szélsőséges nemzetellenes áramlatokba, ez éppen a zsidó nemzeti érzés hiányára vezethető vissza. Mert fejlett zsidó nemzeti érzéssel több lelki kapcsot találtak volna más népek nemzeti érzéseivel. „Aki nem teljesiti hazafiui kötelességét aziránt a nép iránt, amelyben született, nem lehet hü hazafia annak a nemzetnek sem. amely befogadta“ — irja Patai.

A zsidóságnak egy jelentékeny csoportja e fájdalmas tényeket már régen észrevette, hibáit analizálta és annak orvosságait kereste. A cionisták két évtizede hirdetik, hogy az assimiláció a zsidókérdés megoldásában csődöt mondott és uj utakat kell keresni. Szavuk a pusztába kiáltó szó volt és most szomoru elégtétel számukra az, hogy az események őket igazolták. A cionizmus épen azt hangsulyozza, amit az assimiláció megtagadott: a zsidóságnak faji jellegét, népi mivoltát és nemzeti egységét. Sajátságos ugyan, de ebből az alaptételből kiindulva a cionizmus több pontban látszólag megegyezik az antiszemitizmussal. A cionizmus is a zsidóságot fajnak és népnek tekinti, de kiemeli e népnek nagy gazdasági, kulturális és etikai értékeit. S amig az antiszemitizmus e népnek megsemmisitésével akarja a zsidókérdést megoldani, addig a cionizmus ellenkezőleg a népi öntudatnak uj életre hivásával, a nemzeti életnek reorganizálásával óhajtja ugyanezen célt elérni. Az angol protekturátus alatt megalakuló palesztinai zsidó állam számbelileg jelentékenyen fogja csökkenteni a zsidók által legsürübben lakott államoknak, Oroszországnak, Ukrániának, Lengyelországnak, az alpesi osztrák köztársaságnak és Magyarországnak zsidóságát és ezzel a zsidókérdés élességét máris letompitja. Másrészt az Európában maradó zsidóság számára a nemzeti autonomiát kivánja biztositani a kis nemzetek önrendelkezési joga alapján. Hangsulyozza azt, hogy ha a zsidóság külön faji karakterrel biró népet alkot, ugy faji kulturájának és létének biztositására meg kell adni számára azokat az autonóm nemzeti jogokat, amelyek a wilsoni jogfelfogás értelmében minden kis nemzetet megilletnek. Ez a felfogás győzelmesen állta meg a helyét a versaillesi békekonferencián, a Lengyelországgal megkötött békeszerződés, az osztrák, a csehországi zsidóság állásfoglalása ennek az elvnek ujabb és ujabb diadalát jelentik. A zsidó nemzeti autonómia intézményes biztositékot jelent mindennemü zsidóüldözéssel szemben. Végül a cionizmus vissza akarja vezetni a zsidóságot népi öntudatához, nemzeti egységének büszke beismeréséhez és ezzel akarja felkelteni a zsidó lélekben a nemzeti érzésből fakadó erkölcsi öntudatot, felépiteni azt az etikai egyensulyt, amely az utóbbi évtizedekben oly erősen elhajolt a nemzetellenes szélsőségek felé. Az assimiláció a zsidókérdést negativummal akarja megoldani: a zsidó lét egy jelentékeny részének megtagadásával. Ez eddig nem vezetett eredményre. A cionizmus pozitiv fegyverekkel küzd: a nemzeti érzés erkölcsi alapjainak felépitésével. Ennek eredményeit a jövő fogja megmutatni.

A zsidókérdés sürgős megoldást követel. Ha e kérdést mindkét fél megelégedésére el nem intézik, ugy Magyarország képtelen ujjáépitő munkáját megkezdeni. Mindkét félnek közelednie kell egymáshoz. A magyarság nem kivánhatja az állampolgári kötelességeit vérben és pénzben becsületesen teljesitett zsidóság pusztulását, viszont a zsidóságnak is be kell látnia, hogy az elmult évek eseményei után bizonyos belső tisztuláson kell keresztülmennie. Az eddigi félszeg és kétszinü politikának vége. Vezessük vissza a zsidót faji kulturájához, keltsük fel benne, mint minden más nép fiában, a fajához való ragaszkodásnak tudatát, az önfeláldozásig menő szeretetet és ezzel szilárd erkölcsi

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

alapokra helyezzük egész lelki világát. Csak ez lehet a zsidóságnak az a belső purifikációja, amely a kölcsönös megértés és bizalom felé vezet. A dolgozó zsidóság ezen az alapon nyujthat őszinte békejobbot a keresztény társadalomnak és vehet tevékeny részt Magyarországnak romjaiból való felépitésében.

(Vége.)

TOLLHEGYRŐL

Birgfeld. Nekünk gyülöletes mindenfajtáju terrorista. Aki gyilkol és rabol, egyformán bünös, ha fehér, ha vörös nevet visel. A társadalom egyedül erre hivatott tényezője, a független magyar bíróság jogosult itélkezni mind a kettő fölött. Most mégis irunk egy Birgfeld nevü emberről, aki zsidó, aki állitóan terrorista volt és állitóan *ölt*.

A *Reggeli Hirek* egyik augusztusi számában jelent meg valami szomoru riport: *százhatvan ember gyilkosa*. Az volt a cikkben, hogy az államrendőrség elfogta *Birgfeld Izidor* harmincegyéves sajtkereskedő-terroristát, aki saját bevallása szerint százhatvan embert ölt meg, ebből pedig hatvanat a Marx-laktanya pékkemencéjében égetett el. *Bevallotta* továbbá azt is, hogy a terrorcsapatok között külön *zsidó-terrorcsapat alakult, amely betört a kolostorokba, elhurcolta az apácákat, megszeplősitette őket* és ezután átengedték valamennyit keresztény kollégáiknak. Ez a csapat csak keresztényt ölt és a százhatvan saját áldozata között se akadt egy zsidó sem. *Ez* volt a Reggeli Hirekben, az egyedüli sajtóorganumban. *Ezt* olvasta vagy hárommillió ember . . .

Azóta?

Azóta entente-misszió járt a fogházakban. A misszió megállapitotta, hogy nem volt zsidó terror-csapat, a misszió megállapitotta, hogy Birgfeld nem ölt meg százhatvan embert, a misszió megállapitotta, hogy a Marx-laktanya pékkemencéjébe nem fér bele egy emberi fej se, nemhogy hatvan ember teste, a misszió megállapitotta, hogy nem tudnak egyetlen Birgfeld-ölte emberről, megállapitotta, hogy nem léteznek a Birgfeld szeplősitette apácák, megállapitotta, hogy Birgfeld egész *vallomását vallatás* közben *vallotta;* megállapitotta, hogy Birgfeld agylágyult, magával tudatlan ember. Azóta az ügyészség is megállapitotta ezt.

De ki helyesbiti eme álhirt a lapokban?

Megbélyegzett plakát. *A liberális pártok kiragasztják* plakátjaikat az utcára. A plakát csak születésének első napján támogatja a falakat büntetlenül, a másodikon már szép kék másoló ceruzával irott cédula kerül rá, vagy csak egyszerü, de annál sokatmondóbb fölirat: *zsidó!* Csak dicsérendő az a következetesség, amelylyel kivétel nélkül ellátják a pártok, a lapok, sőt a tánciskolák és a fűszerkereskedő hirdetését, nemritkán pedig az állami kisdedóvó intézetek és a royalisták plakátjait. Mégis, tisztán a cél érdekében némi utbaigazitást kell, hogy szolgáltassunk a kedves ifjaknak. Nem helyeselhető ugyanis, hogy a Magyar Zsidók Szövetségének plakátjára is ugyan e szót irják föl, hogy zsidó. A nagybetük alapos ismerői előtt már rég megszünt rejtély lenni az a szomoru körülmény, hogy egy zsidószövetség plakátja csak zsidó lehet. Ezért, ha netalán (igy kell neveznem ez uj foglalkozást) a fali fölirók nem rendelkeznének e magas ismerettel, megkönnyitjük munkájukat. Ha nem tudnak ennél szebbet találni, válogassanak az alanti szótárból:

Jebuzeus
Jakab
Jordán
Móni
Destruktiv
stb.

Valamennyit lehet kisbetüvel kezdeni. A *dé,* az olyan gömböc (d), az *e,* az kacskaringós (e), az *es,* mint a pékkifli (s). Másolásnál méltóztassék ügyelni. Méltóztassék annál is inkább, mert a jómultkor bizonyára merőben tévedésből a szóbanforgó jegy került a *Szózat* cimü lap egy plakátjára is.

Beszélgetés egy visszatérővel.

— Az uj marannusok. —

Fölvillant nekem és nem tudtam elüzni a gondolatot, valóban sokan haltak meg idáig azok közül, akik tavaly még imádkozták: „unözáne tókef", — „ki hal meg kard által, kit fojtanak meg, kit ér megkövezés, kit taszitanak vizbe?" Bizonyos, hogy se egyik, se másik, aki most ugy meghalt, nem gondolta akkor ezt. *„Olyan az ember, mint a tört cserép"*, valószinüen mondották egyforma alázattal és egy se hihette, hogy rajta teljesedik a tragédia. Fönnhangon mondottam: unözáne tókef, hány hal meg kardtól, megfojtástól és megkövezéstől?

Akkor láttam, imádkozik. Ránéztem. Ő rám, nem is ijedten. A szemében a beteljesedettségnek az a fénye, ami a rég üldözött szemében, ha hirtelen a poroszlók kezére kerül. Mi ismertük egymást ezzel az emberrel. A nevét nemrég olvastam egy listán; a megkeresztelt zsidók listáján. Ma itt van.

Kezet nyujtott.

Én nem nyujtottam a kezem.

— Volt már ima a halottakért?

— Volt — sötéten feleltem — *zsidó* halottakért.

— Nagyon megvet?, kérdezte átmenet nélkül.

— Nagyon.

Doktor N. N. ügyvéd nem felelt nekem.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Mosolygott. Maga elé nézett a görcsösen könyörgő emberek között.

Nem jönne ki velem, mondotta.

(Zsidó negyed, zsidó utca. Magyar és román zsidó katonák, egyetemi diákok, templomrendezők, templomba menők.)

— Azt tudja, hogy mért hivtam ki.

— Tudom, válaszoltam. *Beszélnie* kell végre valakivel. El akar *mondani* végre valamit.

Kissé meglepődött és szólani kezdett.

— Azt tudja, hogy kikeresztelkedtem. Még juniusban. Engem nem kötött semmi a zsidósághoz. En, mint annyi ezer, csak azért voltam még zsidóhitü, mert nem éreztem a szükségességét, hogy református, vagy katolikus legyek. Kifizetem a hitközségi adót, nem mondom, de ezt is csak azért, mert nem ért meg annyit, hogy ne fizessem. Ja, és elmentem néha a templomba. Nem kötöttem magam ép hosszunaphoz, amikor halottakért ima volt, eljöttem és elmondattam a szüleimért. Tudja, hogy juniusban volt a legtöbb keresztelkedés. Nem lehet ebben a bandában maradni, mondotta mindenki.

— Mindenki?

— Na, ugy értem, hogy társaságbeli. Jobb lesz most kereszténynek lenni, mondották. Pogrom lehet, közpályák, minden. A gyerekeim meg hadd menjenek az életbe mint keresztények. Hát kikeresztelkedtünk. Először gondolkodtunk, reformátusok legyünk-e vagy katolikusok, a feleségem legjobb szeretett volna görögkeleti lenni. Ma ugy mosolygok ezen, mint maga. De akkor mérlegeltem, melyik jobb és előnyösebb. Igy megállapodtunk abban, hogy katolikusok leszünk, mégis ez az államvallás. A zsidóknál még csak ment a jelentkezés, de a kerületi plébánián, amikor jelentkeztünk, volt ott vagy husz ember, és jött szemközt egy sekrestyés vagy micsoda és mosolygott. Ugy éreztem, hogy rajtunk nevet, de megvigasztaltam magam, hogy ez egy senki. A feleségem és a lányom akart hittant tanulni, a fiam is. En nem akartam. Kissé röstellettem, hogy reggelenként a sekrestyébe menjek és dolgokat tanuljak, amikben nem hiszek, bár amikor jelentkeztem, nyugodt arccal jelentettem ki, hogy mivel meggyőződtem, satöbbi. Ugy vettem észre, mindenki ugyanezt mondja. A feleségem olvasót szerzett és imakönyvet. Azután házioltárt vásárolt és hogy a keresztelő után voltunk, eljárt vasárnap délelőtt a gyerekekkel templomba. Egy vasárnap hallottam, amint a szakácsnő azt mondotta a szobalánynak, hogy de nagyon siet a nagyságos asszony, eddig sose sietett olyan nagyon a Szent Antalhoz. Először arra gondoltam, hogy kimegyek és lehordom, de hallgattam. Ugy éreztem, hogy szörnyen kómikus lennék, ha rendre inteném e lányt. Mit mondhattam volna neki? Ezalatt a néhány hét alatt hallottuk, hogy ez is kitért, az is kitért. A feleségem bosszankodott, hogy már mindenki keresztény lesz. Azután zsidó ismerőseink egyik részével megszakitottuk az összeköttetést és hogy rövid legyek, keresztényeket kerestünk. Ha szó volt valakiről, csak per „közönséges zsidó“ szólottunk. Egyszer hallottam, hogy a fiam ugy beszélt az apám bátyjáról, hogy az öreg zsidó. Ez igy ment vagy egy hónapig. Akkor megbukott a diktatura. Mi egész komolyan boldogok voltunk, hogy baj nélkül megusztuk a dolgokat. De ujból röviden; ekkor hirtelen egyetlen keresztény ösmerős se jött hozzánk és hatodikán hozták az unokaöcsémet az egyetemről, ahol hiába mutatta a keresztlevelet. En benéztem a birósághoz. Akkor hajigálták ki a zsidókat. Nekem jöttek. Ki akartak dobni engem is, egy keresztény (kálvinista) kolléga mentett meg. Zsidóztak, én pipacsvörösen kiabáltam, hogy rég nem vagyok zsidó, annál rosszabb, mondották. Amikor leértünk, magamat mentve magyaráztam a kollégának, hogy én keresztény magyar ember vagyok. Azt válaszolta, hogy föntt még csak megértette, hogy mért védekezek ezzel a születlenséggel, de neki ilyet ne mondjak. A négyezer éves fajiságot nem lehet se az arcomról, se a pszihémről elmosni.

Azóta még jöttek dolgok. A fiammal az iskolában és a cserkészcsapatban alig beszélnek zsidó gyerekek, a keresztények meg kiszsidónak hivják. És az iskolai magyar egyesületbe se vették föl. Mit mondjak még magának? A Gráner ügyek, az egyetemi dolgok, a rég megkeresztelkedett zsidó professzorok inzultálása. Végül figyelni kezdtem magamat, hogy mért bántanak. Hogy bár kereszttel jár a feleségem, mért neveti ki a viceházmesterünk.

Igy néztem magam és mindig kómikusabbnak találtam. hogy én néger létemre kijelentem, hogy yenki vagyok és a yenkik megrugnak érte. Utóbb határozottabb körvonalakban kezdtem érezni, hogy nem azért bántanak engem, mert a Schwarc, vagy a Kohn „egy közönséges“ zsidó. Valahogy azért inkább, mert a Schwarc, vagy a Kohn nagyobb aktivitásu ember, mint a másik. Azután meg nem is változtam meg. Két hónapos katolikus koromban nem tudtam máskép látni a dolgokat, mint negyvenegy éves zsidó koromban. Csunyának találtam, hogy akkor hagytam ott egy négyezer éves közösséget, amikor bajban volt. Mit meséljek többet, kezdtem magam katolikus vallásu zsidónak érezni. És undorodtam magamtól.

Most itt vagyok. A családomnak, azt

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

hiszem, kell még néhány nap. Néha mosolygok azon, hogy tanfolyamot tartanak a megkeresztelt zsidók kereszténnyé tételére.

Visszamentünk a templomba. Némi meghatódottsággal gondoltam az uj marannusokra, akiknek egyik része pszihikailag nagyon megmagyarázhatóan egy lelki — vallási — ürességből másikba tévedt. És onnan taglónyommal a homlokán tántorodik vissza a tudatos zsidóságba.

— A pesti rabbiságon folynak a visszatérések.

(— bágy.)

K·R·Ó·N·I·K·A

Uj héber lapok. Zürichben két uj héber lap indult meg a napokban, az orthodox irányu „Haderech“ (Az ut) és a haladó „Hajardén“. Ugyancsak két uj héber folyóirat indult meg Jeruzsálemben, az „Achduth haaboda“ (Munkaközösség) és „Maaboroth“, mindkettő a zsidó munkásság orgánuma. Uj héber lap indul Berlinben is, ahol ujabban a héber nyelv valósággal reneszánszát éli, héber iskolaegyesület, héber szeminárium és különböző héber kurzusok alakultak a cionisták és a hivatalos hitközség közös munkájával.

Az „Erd und Arbeit“ cimü amerikai zsidó lap cimlapja.

Halálbüntetés a pogromisták ellen. Az ukrajnai minisztertanács elhatározta, hogy mindazokat, akiket progromok előidézésében és végrehajtásában bünösöknek találnak, halállal fogják büntetni.

Filmgyár Jeruzsálemben. Jeruzsálemben hatalmas filmvállalat alakult „Menorah“ néven, amely palesztinai tájképeket, történelmi filmeket és a jelenlegi zsidó életből vett képeket állit elő. Az első filmek Jeruzsálemet, a zsidó legionáriusok életét, Judea, Samária és Galilea gyönyörü tájképeit ábrázolják.

A Magyar Zsidó Főiskolai Hallgatók október 12-ikén nyitották meg a menzát, amelyen egyelőre 120 egyetemi hallgatónak adnak ellátást az Omike régi helyiségeiben. A megnyitón Székely Ferenc és dr. Hevesi Simon meleg szavakkal üdvözölték az ifjuságot, melynek nevében Székely és Justus főiskolai hallgatók szóltak a megjelent vendégekhez, mig Rosenberg Géza arra buzditotta az ifjuságot, hogy szivleljék meg dr. Hevesi és Székely Ferenc szavait és tartsanak távol a menzától minden politikát és mindent, ami az ifjuság körébe ellentéteket vihetne bele.

Tiz millió rubel. Ennyi alaptőkével alaku megIt annak idején Moszkvában a „Habone“ (Az épitő) társaság, melynek célja Palesztina gyarmatositásának elősegitése. A társaság, amely az orosz szovjet elől külföldre menekült, most Londonban kezdte meg mükődését 200,000 font sterling alaptőkével Ussiskin, Zlatopolsky és Goldberg vezetése alatt.

ÜZENETEK

Pál Jenő, Budapest. Sulyos kérdések és igen komplikáltak. De menjünk sorba. 1. A *magyar zsidónak* valóban nem kell *„keresztény zsidó“*-vá lennie, hogy a *magyar keresztény* nemzeti érzéséhez és erkölcséhez felemelkedhessék. 2. Nem a „világnézet“ a fontos, hanem az *egyéni tisztesség* és az minden felekezetben és fajban egyéni. 3. A keresztény erkölcs és a zsidó erkölcs egyaránt szép erkölcs, csak az a baj, hogy akad sok keresztény és sok zsidó, akik egyaránt erkölcstelenek. 4—5. Hogy Friedrichék igazi keresztény erkölcsi alapot akarnak, az nem bánthatja a zsidókat, hiszen az igazi keresztény erkölcs alapja a zsidó erkölcs, amelyből származik, tehát a zsidóságnak csak a zsidó erkölcs alapján kell maradnia és kész a béke. 6. Teljesen igaza van. 7. Hogy miért mondják a zsidó fajt destruktivnek? Azért, mert most ezen az alapon lehet ütni. Mondanák konstruktivnek is, ha véletlenül ez kellene az ütéshez. 8. Ujra teljesen igaza van.

Fröhlich Sándor, Budapest. Hálásan köszönjük az igaz szivből fakadó meleg irást. Az értékes lapmellékletre még visszatérünk.

A kiadóhivatal üzenete.

A Mult és Jövő hetilapjának adminisztrációja még csak most szerveződött meg és a felhalmozódott teendők miatt még nem válaszolhatott a sok beérkezett levélre. Kérjük mindenkinek szives türelmét. Aki az október 3-án és 12-én megjelent első és második számot nem kapta meg, értesitsen bennünket és a számokat azonnal pótolni fogjuk. A megjelenési időt az ünnepek kissé eltolták. Ezentul rendesen **minden hét végén** *fogjuk a lapot előfizetőinknek megküldeni.*

Felelős szerkesztő és kiadó: dr. Patai József.

115618 WEISS L. ÉS F., BUDAPEST, V. KORALL-UTCZA

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

IX. ÉVFOLYAM
1919
MEGJELENIK
MINDEN HÉT
VÉGÉN

MIZPÁ

ZSIDÓ HETILAP • SZERKESZTI:
DR. PATAI JÓZSEF
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST PODMANICZKY-U. 6 • TEL: 146-92
ELŐFIZETÉSI DIJ EGÉSZ ÉVRE 100 K FÉLÉVRE 50 K

A TARTALOMBÓL: dr. Szabó Géza: Békét künn és benn. — Raab Andor: A keresztviz zajlása után. — dr. Radó Béla: Orthodox és neolog hitközségek cimére. — dr. Bolgár Mózes: Zsidó irodalom — magyar irodalom. — dr. Patai József: Színáj alatt (vers). — J. L. Perez: Egy anya viziója. — Nachum Sokolovnál. — dr. Hevesi Simon: Ezekiel. — Neményi Bella: A pecsenye illata. — Tollhegyről. — Krónika. — Illusztrációk. — Rajzok.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

BÉKÉT KÜNN ÉS BENN!

Ez legyen most a jelszava mindenkinek, aki valóban a zsidóság ügyét viseli a szivén és nem mellékvágányokra pislant sanda szemmel. Ma nincs ideje egyéni törtetéseknek, hiu személyi ambicióknak, pártoskodásnak és egyenetlenkedésnek, ma csak egy cél kell hogy lebegjen mindenkinek a lelke előtt, hogy béke, béke legyen künn és benn, hogy termékeny munka folyjon a zsidóságon belül, hogy jóvá lehessen tenni mindazt, amit a magyar zsidóság a multban elmulasztott és aminek a kárát és pusztitását éppen ma látjuk a legszomorubb világossággal.

A pártoskodások, az egyéni akciók, a meddő politizálások a zsidóságot nemcsak belső tétlenségre kárhoztatják, hanem a ziláltság és züllöttség képében mutatják kifelé is, hogy mint quantité négligablet mellőzhessék és életérdekeit is lábbal tiporhassák.

A magyar zsidóságnak békét kell teremtenie benn, hogy erőt és értéket jelentsen nyujtott békejobbja künn. A szenvedélyek le fognak csillapodni, a fölzaklatott indulatok el fognak csendesülni és a zsidóságnak nem szabad visszaesnie abba a letargiába, amelyből éppen a mostani tragikus események rázták fel. Nem szabad, hogy a zsidó közélet azokba az apró és áldatlan személyi torzsalkodások mocsarába süllyedjen vissza, amelyből csak mérges lápvirágok és foszforeszkáló bluffök teremnek.

Igaz, őszinte békét kell teremteni künn és benn, hogy összefogva és nemcsak közhelyképen, hanem a valóságban is, vállvetett munkával, közös erővel lehessen művelni azt a termékeny talajt, melyből a zsidóság sok ezeréves kulturája, etikai élete és prófétái szelleme fakadt.

Dr. Szabó Géza.

A keresztviz-zajlás után.

Irta: Raab Andor.

Láttátok-e már, amikor a feldühödt viharok megtépázzák a fák koronáját és a férges gyümölcsök a földre potyognak? Évszázadok zugó, tomboló orkánja cibálta meg a zsidóságnak emberöltők fölé emelkedő nemes törzsét és nézzétek, hogy hull le a sárba a megrágott termés! Az embervándorlás, amely az utóbbi években folyton növekedő hullámokban rohanta meg a rabbinátusokat és a parókiákat, amely mind szélesebb áradatban akart a keresztvizben menedéket találni az üldözés és a bántalom elől, ma már kezd elapadni és elgyengülni. Kiszáradtak a csatornák, amelyek a zajló vizeket hömpölygették. Ma már felállithatjuk a mérleget, mit nyertün*k* és mit veszitettünk mi az elszakadottakkal és mit nyertek és mit veszitettek az elszakadottak elhajitott zsidóságukkal?

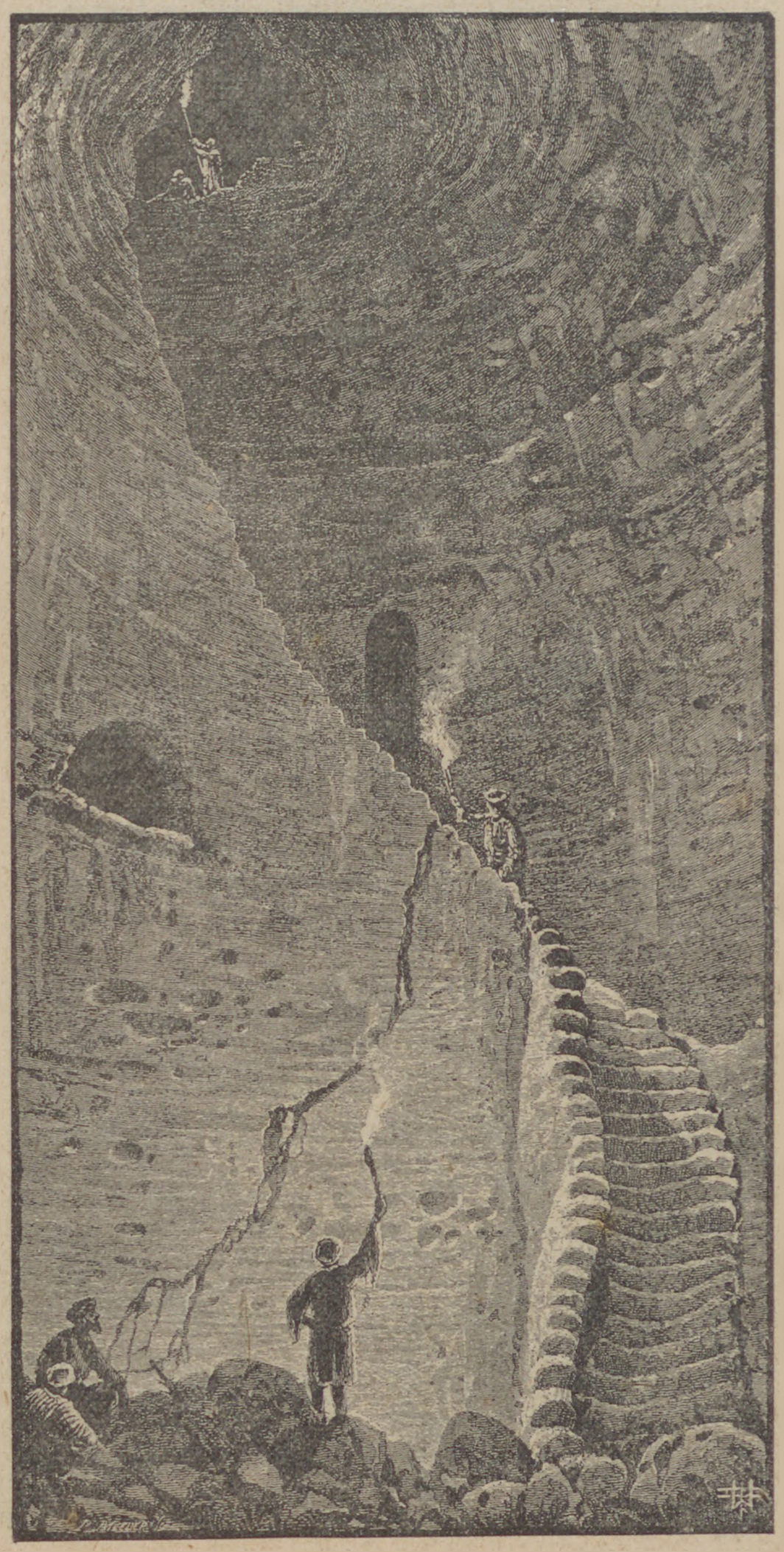
Ne higyjétek, hogy a megtagadásnak, az elárulásnak ez a megtárult folyama váratlanul és hirtelenül zugott elő az elmult hónapok sötét forrásaiból. Évek óta rágódik már a zsidóság testén ez a szörnyü betegség, évek óta napról-napra szöknek meg tőlünk testvéreink és keresnek uj partokon boldogulást és reményt. A háboru előtt már szakadatlan áramlásban sodorták el tőlünk a hullámok atomjainkat és élő testünk elszakadt részei között itt-ott európai nevek és ismert nagyságok is eltüntek közülünk. A kapitalizmus csucsaira emelkedett pénzarisztokrácia, amelyet formailag is felvettek a történelmi főnemesség soraiba, gyors tempóban zsidótlanodott el és rohamos következetességgel sodródott a keresztelő medence felé. Az európai irodalomnak és tudománynak szárnyain felkapott csillagok, a szinpad messze világitó fókuszában, a hangversenytermek sugárzó dobogóján, a felolvasó asztalok fénylő hátterében, az egyetemi katedrák komor verőfényében felbukkanó testvéreink mind kevesebbet és kevesebbet jelentettek nekünk, mig végül teljesen és visszahozhatatlanul elvesztek a számukra. Azután jött a háboru, amely egy irtózatos vér- és sártengerben dagasztott össze embert és embert. Vagyonóriások gyültek össze sakálok kezén és azok szaladtak a kereszt árnyékába, hogy ott élvezhessék véren szerzett millióikat. S jött a forradalom, egy hamis liberalizmusnak jelszavaktól gőzölgő kora és az emberfolyamok ujra megindultak a szentelt viztartók felé.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Azután a bakó korszaka következett és zsidótlan zsidók büneiért sötét elkeseredés gyült a megkinzott lélek izzó mélységein. A félelem és az aggodalom uj és uj embereket tereltek a hitehagyottak és renegátok megvetett utjára. És végül elérkezett az utolsó összeomlás, a felindult tömegszenvedélyek mocskos háborgása, az emberi életnek és vagyonnak céda prédálása, minden erkölcsi törvénynek arculütése és ekkor betetőződött ez a szomoru menet.

Testvéreim, érzitek-e, hogy ezért a gyászmenetért, amely évek óta végeszakadatlan sorokban huzódik el és omlasztja népünk sorait, bennünket is terhel a felelősség? Tudjátok-e azt, hogy olyan ifjuságot neveltetek, amely minden megértés, szeretet és bizalom nélkül áll szemben őseinek népével, fajával és hitével? Tudjátok-e, hogy egy nemzedék nőtt fel körülöttetek, amelyet már csak a legvékonyabb szálak kötnek a zsidósághoz, pókháló erek, amelyek minden pillanatban elszakadhatatnak? Ez az ifjuság erkölcsi ideálok nélkül tántorog az élet utjain és utolsó mentségül a forradalmi radikalizmus, az internacionalizmusban való hiu reményt ragadta meg görcsösen vonagló kezekkel. Tudjátok-e azt, hogy a legrombolóbb betegség kezdette ki fajotoknak és népeteknek eddig tömör sorait? Miért? Hol hát a hiba? A hiba, testvéreim, bennetek van, mert ti megtagadtátok zsidóságtoknak egy jelentékeny részét, ti eltagadtátok a fajotokat, tiltakoztatok az ellen, hogy az egységes zsidósághoz tartoztok, kiöltétek önmagatokból, papjaitokból, tanitóitokból és iskoláitokban az ifjuságotokból a nemzeti érzést, a faji szeretetet, azokat az érzéseket, amelyek minden nép fennmaradásának, létének, boldogulásának legnagyszerubb erkölcsi biztositékai. Csodálkoztok-e hát, hogy széthullanak a soraitok? Hát nem gondoltok ti arra, hogy ha a zsidó ifjuság abban a téves tudatban nő fel, hogy őt csak a vallása füzi a zsidósághoz, akkor amilyen mértékben csökken a vallási élete, olyan mértékben vékonyodik el az utolsó szál is, amely őt még a zsidósághoz füzi és amint beáll a teljes vallástalanság állapota, némi habozás és küzdelem után, amelyet feltörő faji érzésükkel folytatnak, névleg is kilépnek a zsidóságból. De ily módon épen azokat a fiainkat veszitjük el, akik a legjobban hozzákötik a zsidóságot a modern európai élet termékenységéhez és e folyamat hovatovább a zsidóság hatalmas kulturális erejének megbénulásához fog vezetni.

De hát nincs-e balzsam Gileádban? Hát nincs orvosság e szörnyü betegségben? A modern zsidó fiatalság sulyos lelkiválságon megy keresztül. Érzi, hogy a vallás egymagában nem alkothatja azt a legmélyebb szeretettel telitett kapcsolatot, amely őseinek emlékéhez köti. És keresi kinzó, kétkedő és töprengő órák során, melyek azok a mélységek, amelyek e szeretetnek és ragaszkodásnak döngő visszhangot kölcsönöznek? Erre a kétkedésre ez a válasz: A zsidó lét nem pusztán a vallásból áll, hanem ennél sokkal többből, egy faji kultura, egy népi közösség büszke és önérzetes tudatából. Ezt kell az ifjuságba belenevelni, mert csak ezek az erkölcsi motivumok képesek fiatal nemzedékünket a zsidósághoz visszatériteni

Egy régi barlang Palesztinában.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

és megállitani azon a végzetes uton, amely a zsidóság biztos pusztulásához vezet.

Ti, akik már eltávoztatok tőlünk, azt hittétek, hogy egy megunt vallást dobtatok el magatoktól, mint valami ócska cifraságot. Ma már ti magatok is mindannyian érzitek, hogy sulyosan tévedtetek. Érzitek-e valamennyien, hogy a zsidóságotok nem tisztán a vallásból áll, amelyet a keresztviz lemosott rólatok, érzitek-e, hogy a faji lét gyökerei mélyen belenyulnak a lelketek legbensőbb rejtekébe, ahová már magatok sem meritek követni őket. Ti nem voltatok vallásosak a zsidóságban sem és uj vallásotokban ép oly kevéssé hisztek, mint őseitek hitében. Miért szorul el mégis szivetek, ha majd a temetőben anyátok sirjára borultok? A mult emlékeit, az ősi tradiciók visszajáró kisérteteit nem lehet a keresztvizzel elüzni a lélekből. Ez a faji érzés, eltévedt testvérem, a megtagadott faji érzés, amely most felsir belőletek és jogait kéri számon. S vajjon hogyan fogadtak benneteket uj testvéreitek? Érzitek-e a megvetést, a lenézést, az undort, amellyel benneteket odaát körülvesznek? Az árulónak, a renegátnak nincs barátja, nincs tisztelője, csak unokái unokáinak fogják e bünt majd megbocsájtani.

Akik elmentek, azokat ne sajnáljuk. Magvaikig romlott gyümölcsök voltak, amelyek megmérgezhették volna népünk még élő nemes törzsökét. Ha visszajönnek hozzánk, szeretettel fogadjuk vissza őket és hisszük, hogy soha nem muló faji szeretettel omlanak ujra a karjaink közé. Mi pedig tanuljunk e zord idők szörnyü napjaiból. Lássuk be, hogy eddig sulyos hibákkal terhelt uton jártunk. A mérges vetés meghozta az utolsó évek gyümölcsét. Örüljünk, hogy a pusztulás nem volt még nagyobb soraink között. A jövőben pedig teremtsük meg azokat az erkölcsi alapokat, amelyek a zsidóságot ismét hatalmas egységbe forrasztják össze és további elomlásunk, lassu elpusztulásunk elé védő gátakat emelnek.

A Tiberias-tó partja.

Ugyanerről a témáról kaptuk a következő cikket, amely a zsidó regeneráció lehetőségét csupán csak a vallásos élet mélyitésében látja. A Mult és Jövő mint minden őszinte vélemény szabad fóruma, helyet ad mindkét cikknek, mely a zsidó érzés két különböző forrásából fakadt.

Orthodox és neolog hitközségek cimére!

Ugy érzem, fordulóponton áll a magyar zsidóság. A hosszu, tikkasztó szárazság kiszáritotta a terebélyes fa életnedüjét, jött a hatalmas vihar és letörte a száraz ágakat, a beteg galyakat. De azért ismét megujodva áll a zsidóság fája, gyökerei épek és törzse üde virágzásnak indul.

Vizsgáljuk meg azonban, hogy mi volt az oka annak, hogy a bolsevizmus alatt és után annyi ember szaladt kitérni? Jórésze gyávaságból, kisebb része kényelemből és nagy része azért, mert a kikeresztelkedés egy régi belső folyamatnak kifelé való szentesitése volt. Ezek nem tudták, nem érezték már, hogy ők zsidók, semmi érzés, semmi eszme a zsidósághoz nem füzte őket s siettek felhasználni bármely ürügyet, hogy ezt kifelé is dokumentálják. Nem állithatjuk, hogy e tömegkitérések jórészénél pusztán csak a közvetlen anyagi érdek volt az inditó motivum, mint régebben, mikor pl. az egyetemi tanárság kedvéért tért ki az illető. Most „beérkezettek“ voltak igen nagy számban. Finánckapacitások, kik már elérték hatalmuk zenitjét, tanárok, kik már nem igen emelkednek kitérésük után sem magasabbra, szabad foglalkozást üzők, orvosok, ügyvédek, mérnökök, kik kitérve is aligha fognak nagyobb klientélára szert tenni!

Keresve az okokat, amelyek a magyar zsidóságot ebbe a válságba kergették, rá kell mutatnunk a hitközségek szerepére. Ugy az orthodox, mint a neolog hitközségek sulyosan hibásak. Ha az orthodox hitközségeknek a vallásosság terén nincs is mulasztása, annál inkább van társadalmi téren! A fogalomban rejlik, hogy az orthodoxnak a hitéletben jottányit sem szabad engednie, igy alkothatja csak a zsidóság hatalmas fájának a gyökereit, mely a sok ezeréves tradiciókból

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

táplálkozva pompás virágokat és gyümölcsöket hoz; ebben következetesek is voltak. Nagy baj volt azonban, hogy nem voltak épen ilyen következetesek egyéb téren is.

Semmi kezdeményezés, semmi alkotó zsidó munka az orthodoxiánál! Teljesen elhanyagolták az ifjuság nevelését s odadobták a neologok bizony assimiláló munkájának! Mért nincs a középiskolákban orth. hittantanitás, miért nincs már régen orth. középiskola, gimnázium és reál stb., mely ontaná a müvelt, intelligens, de amellett vallásos orth. férfiakat; vezetőit a tömegnek? Elhanyagolták teljesen a felnőttek — természetesen konzervativ — nevelését! Orth. ujság, orth. könyvkiadványok, Agudasz Jiszroel, stb. csoportok, a változott időkhöz alkalmazott eszközök — kiemelem, mindig a tradiciók épségben tartása mellett — mindmind hiányoznak. Ennek aztán az lett a következménye, hogy alig akadt Pesten nevelkedett intelligens, diplomás ember, aki vallásos orthodox. Két kezemen tudnám őket megszámlálni, s ha van, ez nem az orth. hitközség érdeme.

Friss életet a hitközségbe, nagyobb stilust, modern eszközöket!

Sulyosabkak, nagyobb arányuak a neologok mulasztásai. A főhibákat ezek is a nevelésben követték el.

Szerény nézetem szerint a rabbiszemináriumban van a kiinduló pont: itt kezdődik az a folvamat, mely lavinaszerüen megnőve okozta e szomoru eredményeket.

Ha már a lelkészek, hitoktatók sem részesültek a legszigorubb vallási-erkölcsi nevelésben, milyen hatást fejthetnek ki hiveikre, neveltjeikre? A rabbiképzés vallási részében a legnagyobb konzervativizmus uralkodjék; a modernség abban érvényesüljön, hogy amellett világiakban is müvelt, a kor magaslatján álljon a leendő rabbi: ami egészen jól fér meg egymás mellett. De a neolog rabbinak vagy hitoktatónak sem szabad szombatot megszegni, stb. stb. A vallásnak, a zsidó közösségnek köteles élni, vagy válasszon más életpályát, melyen nem követelhetünk ilyen altruizmust. Természetesen ezek zsidó szellemben igyekeznek azon a bizonyos heti 2 órán nevelni a gyereket. Megtanitják héberül imádkozni — amit a legtöbb felnőtt ma nem tud, — megtanitják a ritusra, előadják a zsidó történelmet s belénevelik majd a gyermekbe, hogy a „zsidó“ jelző nemhogy szégyen, hanem megtiszteltetés, nevelik a zsidó morálra és ethikára, hogy büszke legyen zsidó voltára,

Teljesen zsidóvá kell tenni a hittantanitást, hiszen ez az egyetlen alkalom, mikor a serdülő generációt zsidó érzésre, zsidó szellemre lehet tanitani.

Nincs elég terem a mai papirhiányos világban, hogy ezt mind részletesebben kifejtsem.

Az a gyerek, mely soha vallásos nevelésben nem részesült, mely zsidó szépségeket nem ismert meg, felnövekedve a zsidóságot nyügnek érzi csak, melyet a legelső alkalommal leráz.

A therapia? Az orthodoxia eszméljen másirányu kötelességeire is, a neologia pedig reformálódjon: zsidó irányba! S a magyar zsidóság regenerációjánál a hitközségeknek talán oroszlánszerep fog jutni.

Dr. Radó Béla.

Az objektiv igazságnak tartozunk annak a megállapitásával, hogy az utóbbi cikk irója felcseréli, különösen a neologokra vonatkozó részben, az okot az okozattal. A neolog zsidóság már a maga kialakult szellemének megfelelően alakitotta a Rabbiszemináriumot, amely csak a neolog felfogás kifejezője lett. A rabbi nem gyakorolhat olyan hatást a hiveire, amikor a kongresszusi státutumok szerint csak tisztviselőnek állitották be és nem a „község urának“, mint régente. Komikus, de tény, hogy a neolog hitközségek legtöbbnyire bele sem vonják a tanácskozásba a rabbit, ha vallási ügyekről van szó. Mert hát szeminárium ide, szeminárium oda, még igy is félnek a rabbi „fanatizmusától.“ A hitoktató sem mivelhet csodát és nem teheti vallásossá a gyermeket, melynek szülei házában minden zsidó tradició ismeretlen, vagy esetleg guny tárgya. Egyébként sem a rabbi, sem a hitoktató nem lehet aféle bünbak, aki „hordja a község büneit“ és böjtöl az egész község helyett, mint azok a bizonyos fogadott „dijböjtölők.“ Régi talmudi igazság: „a vezető olyan, mint a nemzedék.“ Hát még amikor nem is engedik vezetni!

(Szerk.)

A Jabok-folyó hidja.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Zsidó irodalom — magyar irodalom.

Irta dr. Bolgár Mózes.

Az egyik magyar irodalmi szekta, mely az uj politikai áramlatok révén mostanában uralomra jutott, azt a sulyos (!) vádat csapkodja hetek óta egy másik magyar irodalmi árnyalat fejéhez, hogy — zsidó! Jobbágy Jenő kollégánk szóvá teszi ezt az olimpusi harcot a Mult és Jövő egyik legutóbbi számában és azt mondja, hogy igenis vállaljuk ezt a vádat, mert ez jórészt igaz és mert voltaképen nem vád, hanem dicséret.

Engedtessék meg nekem, hogy én ezzel az állitással szemben ellenvéleményt mondjak be az egész vonalon. Mert igaz ugyan, hogy az inkriminált modern magyar irodalmat nagyrészt zsidók irták, hogy zsidók voltak, akik széditő reklámmal terjesztették és zsidó ifjak és lányok bántó disszonanciával telelármázták vele ezt a várost, én mégis azt mondom, hogy aki akár vádként, akár dicséretképen azt állitja, hogy az zsidó irodalom, az optikai és akusztikai csalódásban szenved. Ugy van az, hogy a gyanutlan ember megáll a magyar könyvek zajos vásárján, hallja a kinálat rikoltó hangját, látja a cimek rikitó szineit és látja, hogy a jellegzetes hosszuhaju ifjak és rövidhaju lányok exaltált csoportjai állandóan ott „lógnak“ a piacon és — pártállás szerint — büszkén vagy gunyosan megállapitja, hogy ime az iró és a kikiáltó, az áru és a vevő mind, mind csupa zsidó.

Es mégis, az egész merő látszat, a gomolygó vásári élet csalóka káprázata. Mert ne áltassuk magunkat és vessük fel brutálisan a kérdést: ki az, akit zsidónak mondhatunk a „modern magyar irodalom“ irói közül? Van-e köztük egyetlen egy is, akinek lelki kapcsolatai volnának a zsidóság szellemi világával, glóriás multjának hagyományaival, történetével, avagy melyiknek a fantáziája termékenyült meg az ujjáéledő zsidó nép küzdelmes mozgalmaitól? Nem látjuk-e irásaikban lépten-nyomon, milyen kinosan kertelnek és kerülgetnek minden zsidó vonatkozást? És ha már leereszkednek néha, a terméktelenség sivár napjaiban valamely zsidó témához, — ó bár csak ne tennék! Valósággal tragikomikus látvány, hogy ilyenkor micsoda köntörfalazással kapcsolják ki egyéniségüket és milyen epikai tárgyilagossággal (!) tagadnak meg „hősükkel“ minden közösséget.

És ezeket még hagyján! De mit szóljunk azokhoz a „zsidó“ irókhoz, akik a zsidó egyéni és családi életet könyvben és szinpadon nyitvánosan pellengérre állitják? A zsidó élet — a gettó törvényes lerombolása ellenére — még mindig valami misztikus világ a magyar társadalom képzeletében és az ebből származó idegenkedést ezek az irók arra használják fel, hogy ezt a tiszta világot bomlott idegzetük „szenzációs“ agyrémeivel népesitsék be. Az ő irásaikban minden zsidó férfi a bosszuálló Jehova könyörtelen üzleti exponense és a Napkelet buja háremtartója és minden zsidó asszony hiszteriás bajadér. Ezek után kérdem: mondhatom-e zsidónak azt az irót, aki merő hatásvadászatból ilyen görbe, torzitó tükröt tart a magyar társadalom elé és azt mondja: ime ez a zsidó?!

Hiszen a legkatholikusabb irodalmi folyóirat, az „Elet“ is kénytelen volt például Patai József Kabalájával kapcsolatban megállapitani mint kivételről, hogy „zsidó könyv, de nincs benne semmi abból a földi salakból, amelyet nálunk annyian irodalmi salakba honositanak át. Szokatlan és uj, de tiszta világ.“ *

Ep olyan téves beállitás az is, hogy a modern magyar irodalom terjesztői zsidók. Hiszen ennek az irodalomnak zsidó-bárói pénzen alapitott vezérorganuma állandóan ütőkártyául játszotta ki legjellegzetesebb reprezentánsát, Ady Endrét az ország legnagyobb költője, Kiss József ellen, csak azért, mert ez minden magyarsága mellett a tudat alatt lappangó érzése és néhány örökszép költeménye jogán mégis csak zsidó. De ettől az „egyéni akció“-tól eltekintve, a könyvterjesztő és kiadó ma üzletember és nem a terjesztett könyvek eszméinek az apostola és sok könyvterjesztő valójában csak azt a szerepet játszotta a piacon, mint osztályos társa bármely más vásári közvetitésben. Sőt olykor eszünkbe jutott önként a bajmóci prépost ugynevezett házi zsidója, aki a nagy ur egyenes utasitására sózta és itatta a hadseregnek szállitott cimeres ökröket, hogy kétszeres sulyuk legyen a vásári mérlegen, de mikor kisült a turpisság, a magyar társadalom szörnyülködve csapta össze a kezét: ó ezek a csaló zsidók! Hát

* A kétségtelenül sok igazságot tartalmazó cikk eme pontjával szemben kénytelenek vagyunk megállapitani, hogy Patai József maga volt az, aki *a művészi függetlenség szempontjából* a zsidó téma szabadságáért szállt sikra és az iró teljes szuverénitását hangoztatta, tekintet nélkül arra, hogy milyen zsidó alakokat ábrázol. Móricz Zsigmond sem ideális magyarokat fest, de azért nincs magyarabb iró nálánál. (L. Patai: „Megnéztem Grün Lilit“ a Mult és Jövő 1916. márc. számában és Zsidó Irások 95. l.)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

ezt köszönheti a zsidóság a nagy urak kupeceinek, akár ökröt, akár irodalmat liferálnak.

A legkisebb okunk van azonban büszkélkedni azzal az ifju zsidó nemzedékkel, mely elsőként üdvözölte az uj magyar irodalom felkelő napját. Tisztelet, becsület az ifjuságnak, mely éber elmével és szüz szépségérzékkel már a levegő rezgésében előre megérzi a forradalmi áramlatok hullámzását. De hát tisztára önámitás, hogy az ifjuságnak ez az isteni adománya kizárólag a „magyar Izrael“ ifjainak és hajadonainak jutott volna osztályrészül. A magyar gentri-osztály ifjai között, akikről „a kálvinista papok nem idevaló fia“ állitólag lesujtó itéletet mondott volna, bizonyára szintén akadnak sokan, akik ép ugy képesek az uj szépségek befogadására, mint a mi ifju izraelitáink. Hiszen épen ebből az osztályokból kerültek ki Arany, Csokonay, Ady, Móricz Zsigmond stb., akik ennek az irodalomnak az alkotói! Hogy azok kezdetben mégis bizonyos idegenkedő ámulattal fogadták a nagy magyar titán furcsa, sejtelmes liráját, annak egyszerü oka, hogy érzéseik nagyon is erős gyökereket eresztettek a régebbi magyar irodalom talajában. Ezzel szemben a mi ugynevezett modern ifjaink száraz levelei a zsidóság ősi fájának, melyeket minden uj divat szellője magával sodor. Nem, kérem: ezek nagyrészét nem valami magasabbrendü intellektus, sem az uj szépségek varázsa vonzotta az uj magyar irodalom felé, hanem szaladtak az *idegen bálvány* után, mert . . . mert — idegen és mert az divatos és elegáns.

De hát száz szónak is egy a vége: a „modern magyar irók“ nem zsidók, nem a zsidó lélek tolmácsai, hanem többnyire a zsidó szellem dezertörjei és következéskép amit irnak, nem zsidó irodalom. Ép ugy nem zsidók ők, mint ahogy nem volt zsidó az az ezerféle variációban szemünkre hánytorgatott sajtó, amely évtizedeken át következetesen elhallgatott minden zsidó világeseményt, ellenben hasábos hymnuszokat zengett minden keresztény alkalmi ünnepről; és aminthogy nem voltak zsidók azok a nemzetközi kalandorok és rajongó fantaszták, akik a korlátoltak rémlátásai szerint Zsidóországot akartak csinálni Szent István birodalmából. Mert én ugyan magam is a fajiság elvét vallom és biologiai szempontból bizonyára mindenki zsidó, aki annak születik, de a vérség törvényénél is erősebb az az etikai szabály, hogy zsidó csak az, aki igaz hittel annak vallja magát.

Előfizetőinket kérjük, *hogy az esedékes előfizetési dijat mai számunkhoz mellékelt befizetési lapon beküldeni sziveskedjenek. Előfizetési dij egész évre 100 kor.*

SZINÁJ ALATT.

— Patai József uj verseskönyvéből. —

Bágyadt csillagok reszkettek az égen,
Viharok dulták a fekete éjt.
. . . S az Örök Vándor a fekete éjben
Roskatagon Szináj hegyéhez ért.
Lerogyott a zugó sziklák közé,
Karja remegve a Tórát ölelte.
Körüle sirt, sóhajtozott az éj
S ő forrón, lázzal a Tórát ölelte,
S nagy pillái alól könnyek peregtek
Az avas, sárga pergamentre.

Köröskörül nyöszörgött, sirt az éj,
Villám cikázott fönt hegytetőn
S a roskadt vándor az ég felé
Emelte féltett kincsét reszketőn.
Kinyujtott karja magasba meredt,
Viharban lengve, mint mélytövü pálma,
Szeme sötéten nézte az eget
S hangja belezugott az éjszakába:

„Isten! Oh hány évezre már,
Hogy itt e szent hegy tetején
Menydörgött, villámlott szavad
S népedre áradt égi fény,
. . . És bolygva bolyg azóta néped,
Világosságot hintve szét
És vérző utján szerteszórja
Ledült oltára szent tüzét . . .

. . . S körüle mégis vak sötétség
Gyilkos árnyék, halálos kétség
Sötétség, gyülölet, homály . . .
Oh Isten! hány évezre már! . . .

. . . Bolyongva bolyong Isten népe,
Fejére átok hull s szitok.
És vár remélve, vár remélve,
Majd egykor, egykor győzni fog.
Egekbe tör fel milljó sóhaj,
S Te hallgatsz, egek Istene,
És nem jösz tüzes pallosoddal,
Hogy káprázzék ember szeme.
Miért nem jösz Szinájra ujra,
Tüzes fényü lángok között,
Eloszlatni már mindörökre
Sötétséget, homályt, ködöt?!
Oh, jer ezerszer ragyogóbban,
Tündöklőbben, mint egykoron . . .
Szent fényed szórja minden hegyorom,
S ne csak kis néped hintse szét!“ . . .

— — — — — — — — — — — — —

Viharok dulták a fekete éjt . . .
A hegytetőn villám rezgett cikázva,
S a hang belecsuklott az éjszakába.

S az örök vándor ment, ment, ment tovább . . .
És forrón, lázzal a Tórát ölelte,
S nagy pillái alól könnyek peregtek
Az avas, sárga pergamentre.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

ZSIDÓ·IRÓK

Egy anya viziója.

Irta: J. L. Perez.

Mikor a gyermek eleget szopott és jól lakott, arcocskája kivirult, mint a vadrózsa és szempillái lecsukódtak. Az anya határtalan boldogsággal nézte a gyermeket és lágyan megcsókolta. Aztán óvatosan a bölcsőbe tette és melléje ült.

Lassanként ő is elaludt.

Hirtelen felriadt. A gyermek fejénél angyal állott. Az anya sirt. „Azért jött, hogy elvegye fiamat!“ De egyetlen szó sem vergődött fel melléből. A hirtelen rémületben elnémult.

De az angyal eltalálta az asszony gondolatait és hárfázó hangján szólott hozzá:

„Nem azért jöttem, hogy elvigyem a fiadat.

Ekkor ujra sirt az asszony.

„Arva lesz az én gyermekem“ gondolta, „anyátlan árva. Mert Isten angyalát láttam én, meg kell halnom.“

De az angyal most is eltalálta gondolatait és vigasztalta: „Te sem fogsz meghalni! A jövendölés angyala vagyok én és a fiadhoz jöttem.“

És midőn az asszony most rápillantott gyermekére, annak arcocskája sugárzott az angyal szárnyainak és tiszta szemének visszfényétől.

És az angyal jövendölte: „Ez a te fiad megnő és próféta lesz.“

De az asszony nem értett semmit az angyal szavaiból. Es letérdelt eléje és könyörgött: „Bocsáss meg kegyesen egy tudatlan asszonynak. Nem tudom mi a prófétának joga.“

Mire felelt az angyal: „A prófétának nincs joga. Csak keresi.“

„Rejtélyesek nekem a te szavaid!“ mondta somoruan az asszony.

És ujra meghajolt és kérdezte: „Mondd meg a te tudatlan szolgálódnak: mi egy prófétának a foglalkozása? Talán hatalmas palotákat épit és erős égig nyuló várakat? Vagy uj utakat tör, vagy talán nagy gyógyitó orvos lesz?“

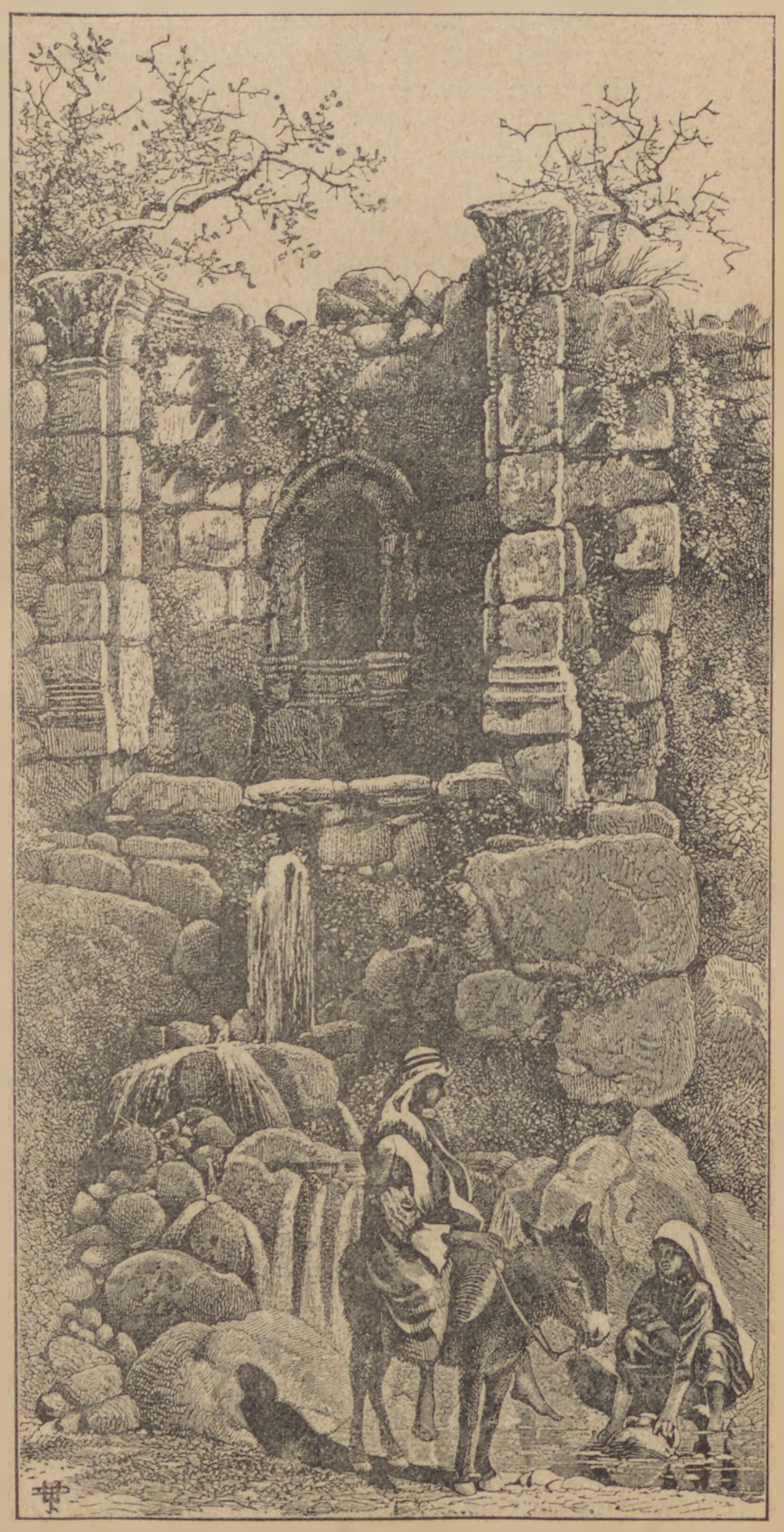
Mikor az angyal felel, egy könycsepp bugygyan ki a szeméből:

„A próféta rombol és épit. — Itt lenn a földön rombol és ott fönn az égi tájakon épiti az ő birodalmát . . . Uj utakat tör, de gyülöli a vasat. Es utjai nem ezen a földön keresztül vezetnek: szellemi utakat egyenget olyan emberek számára, akiknek szárnyai vannak.“

„Az ásás is a próféta foglalkozásához tartozik, csakhogy nem a hegyek mélyébe süllyeszti csákányát, hanem az emberi szivekbe, és nyomába tüz, isteni tüz támad! — Sebeket is üt a próféta, megsebez lelket és sziveket, de egyben meggyógyitja a beteg, megtört lelkeket.“

És keservesen zokogott az anya.

„Oh milyen szerencsétlen is vagyok! Te az én fiamról beszélsz és az ő sorsáról és én semmit sem értek belőle!“

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

És ismét mélyen meghajolt és szólott:

„Es mi lesz fiamnak jutalma? Talán ezt megértem?“

„Kövek!“ felelte röviden az angyal.

Az anya szemében öröm világol: Nagy lesz az én fiam! És nem pénzzel fogják fizetni, mint akár egy orvost, vagy épitőmestert, hanem kövekkel, drága, értékes kövekkel.“

De szomoru hangon szólt az angyal: Nem pompás értékes drágakövek lesznek, hanem egyszerü kövek és kavicsok.“

„Te gunyt üzöl belőlem, ó angyal! Könyörülj hát rajtam és szólj világosan egy együgyü asszonyhoz.“

„A prófétát megkövezik, mert próféta!“

Ekkor vadul felsikoltott az anya és elájult.

Mikor felébredt, az angyal eltünt. A gyermek arcocskája azonban még mindig sugárzott . . .

INTERVJU

Nachum Sokolownál.

A párisi zsidó békedelegáció elnöke a Palesztina-kérdésről. — Egyelőre csak szakemberek mehetnek ki. — Sokolow üzen a magyarországi zsidóságnak.

Bach Arthur szegedi nagykereskedő néhány héttel ezelőtt érkezett haza Párisból, ahol két hónapot töltött. Bach Arthur volt az, akiről József főherceg 1916. májusában — amikor huszonhat sebbel feküdt egy hadikórházban a harctéren — az operáló orvosnak a következő kijelentést tette: *Vigyázzanak erre az emberre, mert ez az Isonzó-front első katonája.*

Párisi tartózkodásáról küldte a Mult és Jövőnek az alábbi rendkivül érdekes megemlékezést.

Junius 28-án érkeztem a győzelmi mámorban tobzódó Párisba. Azon a napon, amelyen a németek az entente-államokkal kötött békét aláirták. Este egy boulevard-moziban már látható volt az a film, amelyet a verseillesi Galerie des Glacesban lefolyt történelmi aktusról fölvettek. Ezen a képen láttam először Sokolowot, aki a *Délégation Juive élén hivatalosan vett részt a békekötésen.*

Másodszor a Palais de la Mutualité nagytermében, egy cionista gyülés keretében tartott Herzl-emlékünnepen láttam Sokolowot, ahol a zsidó békedelegáció munkájáról számolt be. A háromezer főnyi tömeg ujjongva éltette a pódiumon megjelenő zsidó diplomatát. Franciául kezdett beszélni; a tömegnek nem tetszett. „jyddisch“ kiált föl mellettem egy angol katona. „jyddisch“ visszhangozza a terem másik végéből mintegy kétszáz főnyi amerikai egyenruhát viselő ifju. A publikum is jyddisch-ül akarja a szónokot hallani. És Sokolow német zsargonban folytatja előadását; érezni, hogy a szivéből beszél.

Harmadszor a lakásán láttam, ahova csak nehezen, hosszas utánjárás után juthattam el.

Lévy-nek, a Fédération Sioniste titkárának ajánló-levelével bejutottam Motzkinhoz, a Délégation Juive auprés de la Conférence de la Paix főtitkárához, aki viszont Sokolow irodájának vezetőjénél protegált be. Az a körülmény, hogy magyar zsidó és cionista vagyok, mindenütt némi feltünést és nagy érdeklődést keltett. Feltünést, mert magyarzsidót keveset láttak még, aki cionista; érdeklődést, mert a magyarországi viszonyokról a' háború kitörése óta közvetlen értesitést nem igen kaptak. Ennek köszönhettem, hogy Sokolow titkára annak a névsornak legelejére biggyesztette oda a nevem, amelyen már a jelentkezők százai voltak följegyezve.

Másnap meg is kaptam a kék pneumatik-levelet. Sokolow délután három órakor szivesen lát lakásán, a Hotel Meurice-ben.

Délután háromkor megjelentem a szállodában. A hatalmas előcsarnokban a portások légiója egykedvü lenézéssel ad felvilágositást az érdeklődők ideges tömegének. Mikor Sokolow nevét kiejtem, ugy rémlik, mintha egykedvüségük csökkennék. Tényleg a portások egyike mellém szegődik és udvariasan ajánlkozik, hogy fölvezet Monsieur Sokolow lakosztályába. Az első emeleten lakik Sokolow. Lakásának ablakai a Tuilleriákra nyilnak. Az előszobában egy inas fogad és vezet be a szalonba. Konvencionális francia szalon, barokk butorokkal, kandallóval és Watteau-képekkel. De azért látszik, hogy lakójának sok köze van a zsidósághoz. Az egyik falon világoskék nehéz selyemből készült zászló: Dávid pajzsa van a közepébe himezve. Egy palesztinai kolonia ajándéka. A vitrinben zsidó iparmüvészeti tárgyak, az asztalon zsidó vonatkozásu könyvek és folyóiratok halmaza.

A szemlélődésre nincs időm, Sokolow belép. Középtermetü. Hosszukás arcát, magas homlokát őszes haj, gyér szakál keretezi. Kicsiny, villogó szemeivel tetőtől-talpig végigmér, kétszer is elismétli a nevem, majd hellyel kinál meg és kellemesen zengő hangján érdeklődik, hogy hogyan jutottam ki Párisba, ellenséges állampolgár létemre. Csodálkozik, hogy átengedtek a határon. Tavasszal, mondja Sokolow, a bukovinai és a

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

temesvári zsidó delegációk heteket töltöttek Sveicben, várva a francia kormány engedélyére, melyet minden diplomáciai mesterkedés ellenére sem volt képes részükre megszerezni.

Majd áttér a magyarországi zsidó-kérdésre. Kezdetben rövid mondatokban, szakadozottan, *szinte vádlóan beszél.* Minden mondat után várja, hogy helyeslőleg bólintsak.

— A magyar-zsidók csak most eszmélnek zsidóságukra, mikor ütik őket. (Ez juliusban volt, a kommunizmus teljében!) De sosem késő. Szervezkedjék végre a magyar zsidóság is. Követelje a zsidóság maga a jogait! De ne csak egyes asztaltársaságok, hitközségek vagy szent-egyletek, hanem a magyar zsidóság összessége.

Ha most ezt elmulasztja, akkor el van veszve.

Nevetve mutatott egy levelező-lapot, melyet az iróasztal fiókjából huzott elő. Egy dunántuli kis szatócs küldte Sokolownak, amelyben megható naivitással kéri, hogy szíveskedjék *intézkedni a magyarországi zsidó nemzetiség elismertetése ügyében.*

A Palesztina kérdés — mondja Sokolow — már elintézettnek tekinthető. A békekonferencia még februárban, teljes egészében magáévá tette a cionista szervezet előterjesztését:

Palesztina zsidó állam lesz angol protektorátus alatt.

A békekonferencia határozatának keresztülvitele csak azért késlekedik, mert egyrészt Palesztina még hadi terület, másrészt mert a béke a törökökkel még nincs megkötve. *Éppen ezért nem is tanácsos egyelőre a kivándorlás. Nagyobb tömegek ugy 2—3 év mulva telepedhetnek csak le. Addig a cionista szervezetek csak szakembereket irányithatnak ki. A tömegek befogadására lázasan folynak az előkészitő munkálatok, melyek ellenőrzésére a békekonferencia missiót küldött ki Weitzmann és Brandeis vezetésével.*

Beszélt még többek közt a lengyel viszonyokról is. Vegyenek példát a lengyel zsidókon, mondotta hévvel. Azok már kivivták jogaikat. Csak akarni kell! Hagyjon fel végre-valahára a magyar zsidóság azzal a tétlenségi politikával, melynek káros következményeit most sinyli meg.

Oly lebilincselően kellemes volt hallgatni Sokolowot, hogy csak a szomszédos Louvre órájának mély kongása figyelmeztetett arra, hogy már két és fél órája tartom föl a nagyelfoglaltságu diplomatát.

— Üdvözölje nevemben a magyar zsidóságot, mondotta bucsuzáskor Sokolow és az előszobában ácsorgó inas gondjaira bizott, hogy a hatalmas hotel tekervényes folyosóin át kalauzoljon.

Elgondolkozva Sokolow szavain, a Tuilleriák kertje felé tartottam, ahol Heine annyit álmodozott. Megálltam Gambetta szobránál, melyet az Arc de Triomphe ivezetén átsütő lenyugvó nap sugarai aranyos glóriával öveztek és elmerengve hallgattam Halévy Zsidónőjének áriáját, mely a plein air szinházból az évszázados fákon átszürődött.

P·R·Ó·F·É·T·Á·K

Ezekiel.

Irta: Dr. Hevesi Simon.

Házában ül a próféta, körülötte a zsidók vénei, midőn leszáll reá az Ur keze és ő *látja* Jeruzsálem büneit. Elmeredten ül és vihar viszi lelkét ég és föld között isteni viziókban Jeruzsálembe az északra néző belső kapu elé. Ott áll egy fülkében a lángharagra bujtó förtelmes bálványkép. — „Látod-e mit cselekszenek ők? — Fogsz még látni nagyobb förtelmeket!“ . . . Rést nyit a falba és a szentélyben csarnokot lát, melynek falpárkányain bálványképek vannak kifaragva, csuszómászók, férgek, undoritó szörnyalakok, Izrael házának bálványai, hetven vén meg ott áll füstölő edénynyel kezeikben és a tömjén füstje száll. — „Látod-e Ember fia, mit cselekszenek ők, Izrael házának vénei? — fogsz még látni ennél nagyobb förtelmeket!“ És a próféta látja, amint asszonyok „rikatják a Tammust“. Ércbálvány ez a hagyományos magyarázat szerint, melyet belül tüzesre fütenek, hogy ólomszemei olvadva sirjanak, mintegy áldozatot, gyermekáldozatot kérve! És a próféta ujra hallja a szót: fogsz még látni ennél nagyobb förtelmeket! Isten oltárától elfordulva a papok leborulnak a földre kelet irányában és hódolnak a kelő napnak és az Adoniszvesszővel érintik arcukat.

Ám látja a próféta a bünhődés képeit, amint az isteni igéből lelke elé rajzanak. Jönnek a büntetést végrehajtó szimbolikus alakok a vizióban és fehérbe öltözötten jön a kegyelem jelének irója, aki jelet ir az igazak homlokára, kik sóhajtoznak és bánkódnak Jeruzsálem sülyedése miatt. Az itélet végrehajtói, kik levágják azokat, kiknek homlokán nincs az élet kegyelem jele. „Én Istenem, hát kiirtod végkép Izrael maradékát?“

A próféta mindig tudja, mi történik Palesztinában és Jeruzsálemben és ott is tudják, mit hirdet a próféta felőlük Babilonban. A zsidók vigasztalják, áltatják magukat: „tünik az idő és enyész a jóslat!“ De a

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

próféta megfelel nekik az isteni ige szerint: „Ember fia, miféle példaszó az Izrael földjén: tünik az idő és enyész a jóslat . . . Mondd nekik: eljön az idő és betelik a jóslat, mert nem lesz többé áljövendölés és *sima jóslat* Izraelben.“ Áltatják és vigasztalják magukat a jeruzsálemi zsidók: a jókép, amit ő lát, távoli időre és sok nap multára szól, de Ezekiel felel: nem halasztódik többé az én igém, hanem kimondom és megtörténik. Szembeszáll a reménytkeltő és bizakodó álprófétákkal és *prófétanőkkel* is, akik bájos igéretekkel igyekeznek a lelkeket elaltatni és kecsegtető hirdetésekkel rózsás képeket festenek Jeruzsálem jövőjéről. Omladékokon sivitó rókáknak nevezi ezeket az álprófétákat, mert ő már romokban látja Judának országát.

Nagyon komoly fölfogása van a próféta föladatairól és munkájáról. A próféta a néppel épiti az államot és a társadalmat. A prófétai eszmék és szavak benső ragasztékát és összetartó vakolatát alkotják a nép épületének. A próféta vakoló kanállal dolgozik a nemzet és a társadalom épületén. De a hamis próféták törmelékből rakják a falat és hazugsággal vakolják kivülről, félrevezetve a népet, mondván: béke lesz — és nincsen béke. „Mondd nekik, akik vakolnak hitvány vakolattal: *össze fog dülni!* elsöprő eső elsodorja és ti törmelékkavicsok le fogtok omlani és a zivatar rést szakit magának — és ha majd ledült a fal, nem-e fogják kérdeni: hol van a vakolat, amivel vakoltatok?“ . . . Hazug próféták, kik hazudtok a népnek, még remélve, hogy beteljesül a szó, az én népem benső tanácsában nem lesztek soha, Izrael *irásába* nem lesztek beirva és Izrael földjére nem térhettek vissza!

Szilárd meggyőződése az exilium sötét képzeletü nagy prófétájának, hogy a jeruzsálemi zsidóság államiságát és hatalmát nem tarthatja meg. Költői orakulumban szemlélteti meggyőződésének igazságát. A szőlőtőről szól ez a velős prófécia, mely Ezekiel 15. fejezetében olvasható. Nem is a szőlőtőről, hanem a szőlőtő fajáról. Hogy jobban megérthessük, egyet-mást előre kell bocsátanom. Jól tudjuk, hogy ugy az előző, mint a későbbi héber irodalom Izraelt előszeretettel hasonlitotta össze a szőlőtővel, ezzel is jelezve Izrael hivatottságát. Ezsájás 65. fejezetében azt mondja: ne pusztisd el a szőlőtőt, mert áldás van benne; ez a must egy magasabb eszmevilág és a szőlőtő ha nem hoz gyümölcsöt, nem sokat ér. Ezsájás ötödik fejezetének hires parabolája azt tanitja, hogy a szőlőkert, ha nemes venyige helyett vadegrest termel, megérett a pusztulásra. *Marti* az egész Ezsájáskönyv eszmevilágát igy fogja össze: „A próféta itélete egészen más, mint az udvar és a politikusok véleménye. A bölcs diplomaták anyagi tényezőket és politikai konjunkturákat vesznek figyelembe, a nép Asszíria és Babilónia kultuszára és támogatására épit, de a próféta *más hatalmat* ismert, mely dönteni van hivatva és magas vártáról nézte az eseményeket. Kora küzdelmeiben neki nem a Jeruzsálem és Samaria közötti ellentét és nem a Jeruzsálem és Ninive közötti ellentét volt a fontos, hanem egy sokkal mélyebb ellentét: egy magasabb szellemi principium uralomrajutásának vagy a földi eszközök és a földi hatalom érvényesülésének kérdése

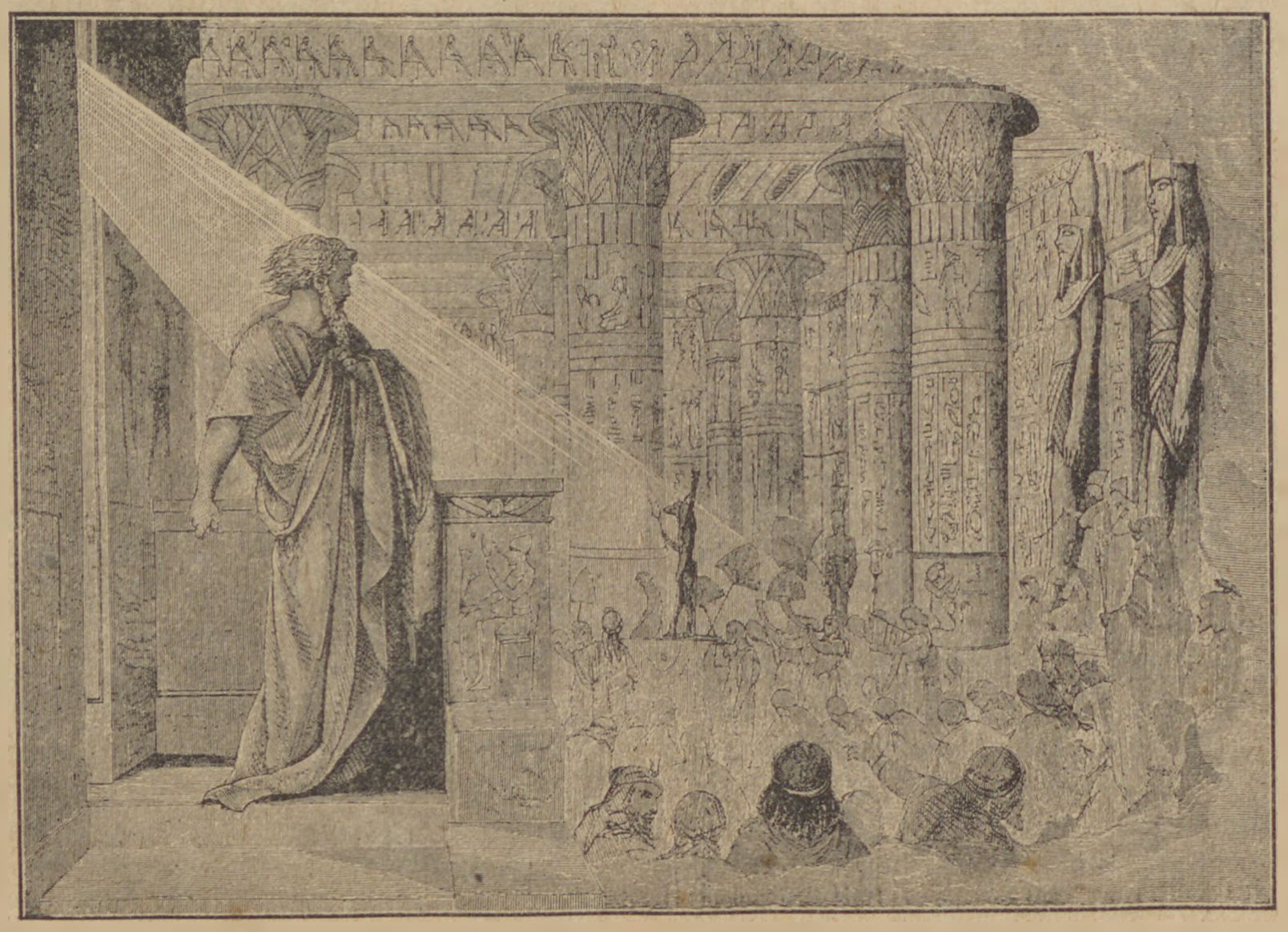
Marco Vecellio: Ezekiel.

volt az. Ez a magasabb szellemi principium pedig az Örök-Egyisten, akinek dicsősége betölti az egész világot és akinek követelése jog és erkölcsiség!“ Az exiliumból megváltást hirdető beszédek vezéreszméjét pedig igy foglalja egybe: a zsidó istenhit föllendülése az egész emberiségnek elhozza az üdvöt és igy „a babilóniai exilium az egész világ javára szolgál és Izrael lealáztatása és fölemeltetése által a hitnek küldötte lesz, aki elhozza az egész világnak az igaz vallást, a népeknek a világosságot. Ez Deutero-jezsájás vallási idealizmusa, mely a világ látható és mulandó dolgai fölött valami örökkévalót ismer, az örökletü Istent és a tőle való

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

üdvöt és ez Izrael magasztos és fönséges univerzalizmusa, mely előtt lehullanak a nemzetek sorompói és Izrael praerogativája is csak annyiban marad meg és arra a privilegiumra szorul össze, hogy Izraelnek a világ üdvösségeért szenvednie lehet!" Ez ez áldás tehát, mely a szőlőfürtben benne van, nem a hatalom, hanem az eszme. A Jóthám parabolában is, mikor a fák királyt választanak, ezért mondja a szőlőtő: hát én itt hagyjam mustérlelésemet, melyben gyönyörködik Isten és ember, és elmenjek lebegni a fák fölött? A próféták nem sudár pálmához, nem büszke cédrushoz hasonlitják népüket, hanem a szőlőtőhöz, amely gyönge és szerény, de édes mustot és gyümölcsöt terem. Ámde mit ér a szőlőtő akkor, ha meddő, ha nem terem nedvdus fürtöt, csillogó gerezdet? — ha csak a fájának erejével akar büszkélkedni. Amosz próféta rég mondotta, hogy hit és eszme nélkül Izrael csak olybá van Isten előtt, akár a szerecsen, nincs semmi különbség köztük (Amosz 9, 7.) Azért finom és találó *Bertholet* megjegyzése, hogy *Ezekiel a szőlőtőről mondott orakulumában a szőlőtő gyümölcsét nem létezőnek veszi,* arról említést se tesz, hanem a szőlőtő száraz fájáról, mint faanyagról beszél, azt mondván, hogy abból nem lehet már államhatalmat, hatalmas államot faragni, ábdálni, először mert a szőlőtő fája erre egyébként se volt nagyon alkalmas soha, másodszor mert két tüzvész már megpörkölte, megáporgatta két végén (az assziria hóditás, mikor Izrael országa elbukott, az egyik, a babiloni első deportácio a másik történeti incendium) és a két izben megpörzsölt nemzet fája összezsugorodott, nem lehet belőle hatalmat faragni. A próféta, akinek lelkéhez és képzeletéhez a természeti tárgyak szimbolizmusa nagy erővel szól, nagyon, nagyon röviden tudja magát kifejezni, midőn allegóriás orakulumát igy szerkeszti meg:

Ember fia, miben külömb a szőlő fája
minden egyéb fánál,
A venyige, mely ott élt az erdő fái közt?
Lehet-e venni belőle fát becses alkotásra?
vagy lehet-e róla cölöpöt vágni,
ráakasztani mindenféle tárgyat?
Ime bizony már egyszer oda volt adva tüznek étül,
két végét is megmarta a láng,
a béle benne is megperzselődött,
hogy volna alkalmas bármi alkotásra?
Mikor ép volt nem szolgált műre, alkotásra,
most mikor a tüz marta s összeaszalódott,
hogy volna még mindig jó műre, alkotásra?
Mint a szőlőtőnek fája erdők fája mellett,
mikor már a tüznek adtam hamvadásra,
olybá teszem — mond az Úr — *Jeruzsálem népét.*
Haragvó arcom rájuk fordul s bár kijöttek
tüzből egyszer, mégis tüzben égnek.
Megtudják, hogy én vagyok az Élő Isten,
midőn haragvó arcom rájuk fordul
és elpusztitom országukat,
mert *tőlem pártoltak el!*

Ezekiel látja viziójában a bálványimádást.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A pecsenye illata.

Irta: Neményi Bella.

I.

Tikkadt nyári szombat délután volt, miként minden nyári szombat délután tikkadt, forró és hosszu szokott lenni. E délután azonban kivételesen nehéz volt és forró. A nap mintha nem is aranyló sugarakat, hanem lángoló tüznyilakat lövelt volna szét. Az ég csodálatosan izzó kék volt, különösen fényes és bensőséges kék, sehol egy felhőcske nem tarkázta, s mint egy óriási égő selyemmenyezet borult a kis falura, mely teljesen üresnek, kihaltnak látszott. A zöldre festett salugáterek le voltak eresztve és mögöttük édesen, boldogan, a jólakottság zsongitó érzésével aludt a hitközség. Egykori krónikások feljegyzése szerint e héten Gitl néni remekelt a sólettal. Felségesen sikerült. Sem nem főtt be, sem nem maradt száraz, még a hamus tojás is éppen, hogy kellően megbarnult. Ezért aztán reb Zrile, a rasekol egy extra miseberacht csináltatott Gitl néninek, ki erre nagyon is büszke volt, de elvégre mit ért az neki, mikor egészem más gondok nyomták a lelkét. Nagyok, nehezek és ólomnál sulyosabbak, nem egy álmatlan éjszakát okozva neki. A tisztesség kétségen kivül nagy volt, de elvégre is csak egy tisztesség. Reb Zrile az ő nagy vagyonával és tekintélyével tehetne többet is. Tehetne, de menynyire tehetne! És miért ne tenne, ha erre szépen megkérnék és még pénzbe sem kerülne. Gitl néni addig szőtte-fonta, hánytavetette a dolgot, mig agyában egészen ki nem dolgozta, s mikor kész volt, csak a kivitelt várta.

A másik szobában ez alatt vig élet folyt. A lányok összejöttek, mint rendesen minden szombaton egy kis pletykára, egy kis szombati gyümölcsre. Ez utóbbi természetesen fontosabb és érdekesebb volt. Tudnunk kell, hogy Gitl néni volt a faluban a legvállalkozóbb szellemü asszony. Ő tartotta kvártélyban a bochereket, mintegy hat darabot, ő árusitotta a schehita cédulákat, amiből az következik, hogy mindig pontosan tudta, ki mikor vágatott hizott libát, kövér tyukot vagy pulykát. Ebből aztán könnyü volt a vagyoni viszonyokat kifundálni. Ha valaki még ugy panaszkodott volna is a rossz üzletmenet miatt, senki sem hitt neki. Elvégre, ha olyan rosszul megy a seft, minek minden pénteken egy hizott liba? Sőt Gitl néni némi utánjárással azt is kideritette, hogy a máját sem adták el, amint ez egy tisztességes, takarékos családhoz illik, hanem könynyelmüen maguk fogyasztották el finom törött burgonyával. Igy szombat délután persze ez mind asztalra került, de még egyéb is. Gitl néni ugyanis egyik üzletágul a gyümölcskereskedést üzte, igy tehát a másik szobában kuksoló bocherek azon leányok részére, kikhez néminemü melegebb érzelmek füzték, Gitl néni által gyümölcsöt küldtek be. Igy folyton hallani lehetett, amint a leányok és a bocherek szobája között meghuzódó kis konyhában hangosan a cenerenát olvasó Gitl nénit egyik-másik megszólitotta.

— Itt van már Hicele Grosskopf? Ha igen, adjon neki két piros almát. Vagy:

— Ugy hallottam, Sissele most érkezett. Vigyen neki Gitl néni egy fél liter érett pöszmétét . . . Persze, ez vasárnap mind kiegyenlitést nyert, addig Gitl néni a fejében könyvelte el. A leányok aztán, mikor az illatozó gyümölcsöt elébük helyezték, megkérdezték, hogy ki küldte. Gitl néni tisztában lévén mindenki szivügyével, hát csak nevetve bólintott:

— Az, akit te gondolsz . . .

És a leány erre pirulva, boldogan eddegélte a szombati gyümölcsöt, mely a jövő szombatig lelki táplálék is vala. Két leány volt összesen, akik sohasem kaptak. Egyik volt persze a Gitl néni hajadon leánya, a sovány, horpadt mellü Frümet és a másik az egyházfi vörös haju, szeplős Malkéje. Ez utóbbi nem is számitott leánynak, annál meglepőbb volt tehát, mikor egy este mégis az eljegyzésére hivogatott reb Hilel, az apja:

— Történnek még csodák — mondták az emberek mosolyogva és belenyugodtak — de nem ám Gitl néni. Ő nem nyugodhatott bele, ez csak természetes. Malke volt a faluban a legöregebb leány, de utána rögtön Frümet következett. Ha ránézett a leányára, mintha késsel marcangolták volna a szivét. Ugy járt-kelt a házban, mint a megtestesült szemrehányás, mintha mondták volna nagy, szomoru, könnyes szemei:

— Minek szültél, anyám? — és Gitl néni maga is érezte ezt. Érezte, hogy igazságtalanságot követett el, mikor a világra hozta ama szőrös, ványadt, fekete gyermeket. Leányt csak gazdag asszonynak szabad szülnie, ki aztán, mikor az idő elérkezik, tisztességgel férjhez is tudja adni.

Egy szép napon összeszedte magát, elment reb Zrilehez és a szivére beszélt.

— Nézze, reb Zrile, az Isten éltesse százhusz évig, miért ne venné el az a Kajdacser (a bochereket ugyanis a helység nevéről, ahová való volt, nevezték el) a leányomat. Ott lakik nálam, láthatja, milyen jó gyermek az én Frümetem. Az Isten tartsa meg. Nincs is éppen minden nélkül . . . Adok vele 400

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

forintot és átadom nekik a schehita cédulákat, hadd boldoguljanak . . . Csak beszéljen vele. Magára, egy ilyen tekintélyes, okos emberre hallgatni fog.

Reb Zrile a szép lengő szakállát gyürte kinjában. Mit mondjon? A szegény bochert egy ilyen partira nem beszélheti rá, viszont Gitl néni könyes pillantása várakozásteljesen, könyörögve nyugodott az arcán.

— Isten kezében van minden. Ha neki van rendelve, az övé lesz, ha pediglen nem, kár minden szóért.

Gitl néni lesujtva távozott. Belül, mintha a lelke zokogott volna, szinte hallani vélte.

II.

Tél lett. Hideg, kegyetlen tél jött a forró nyár után. A bocherek dideregve, piros orral ültek könyveik előtt. A legdigergőbb, a legpirosabb orru a Kajdacser volt. Hangosan, szinte dühösen kiáltotta: — Azt mondja a gemore . . . és pelyhes, fiatal szakállát simogatva keservesen himbálódzott a fonott szalmaszéken, szavai fantasztikus gőzfelhőcskékben szálltak ajkairól. Olykor kiment a konyhába, ivott egy korty vizet. De nem a viz kedvéért ment, hanem, hogy dermedt tagjait kissé melengesse a konyha gőzében. Gitl néni szives szóval hivta.

— Jöjjön be hozzánk, nálunk jó meleg van . . .

A kis üveges ajtó rongyos csipkefüggönykéjén csakugyan kiszürődött a kályha pattogó parazsának izzó fénye. A tetején egy vasserpenyő alatt krumpli sült, melynek szaga szinte belekapaszkodott az orrába. A kisértés sokszor nagy volt és már szinte megtette az első lépést a kis szoba felé, mikor azonban Frümetre gondolt, visszasietett a fütetlen, jégvirágos ablaku oduba.

Chanuka közeledett. Ilyenkor szoktak a kérők és leánynézők jönni. Szegény Kajdacser szive megvonaglott. — Milyen jó volna elmenni leánynézőbe, aztán megházasodni, egy kis boltot nyitni és békében élni . . . Egyelőre azonban egy egész ruhája sincsen. Pedig milyen szép volna . . . Elgondolkozott. Ha például ajánlanák neki Cirele Krauthammert. A szive felmelegedett, játszi sugarak gyultak ki a szemében, szinte könnyes lett belé. Cirele egy édes kis fehér leány volt, rózsaszinü arccal, fekete szemekkel és olyan nagynagy fekete hajjal, mely ugy borult a fejére, mint egy fényes, puha, jószagu bársony sapka. A haj ugyan nem számit, azt ugyis le fogják vágni, de Cirele parókában is édes lesz . . . És a szegény bocher két füle égni kezdett. Majd megállott a szivverése egy pillanatra, mintha ököllel sujtottak volna rá.

Mi lesz, ha Cirele férjhez megy, mielőtt ő nősülhetne, akkor mi lesz? Az arca is lángbaborult, a nyaka is, az egész teste égett, mint a lázbetegé. Felugrott a nyikorgó székről, végigrohant a szobán egyszer, kétszer, felkapta vékony kabátját, mintha rohanni akarna a leányhoz, hogy más el ne vigye, végre erőtlenül leborult az asztalra és addig maradt ott, mig a könnyei meg nem eredtek, akkor aztán lefeküdt és gondolkozhatott rajta, vajjon a hidegtől, az éhségtől, vagy a szerelemtől fakadt-e sirva. Mikor azonban a meleg bét-hamidrasban ült a rebbevel, mosolygott tépelődésein, melyek esténként megismétlődtek és gyötrődésének nem volt más tanuja csak a sötét égről beragyogó milliárd csillagszem.

És amitől félt, bekövetkezett. Egy zord estén, mikor olyan hordja-fujja idő volt, hogy a kutya vonitva kaparta az ajtót, bebocsátást kérve, megtartották a Cirele eljegyzését.

Mikor a szegény elgyötört bocher meghallotta, kacagnia kellett fájdalmában. — Tehát ennek vége . . . A tél is mintha dühösebb lett volna. Rettenetes keménységgel tartotta magát.

Nagyon nyomoruságos napok virradtak a szegény bocherekre. Éheztek. Fáztak.

Egy este a templomból jövet, a konyhán keresztül haladva, forró, izgató pecsenye illat csapta meg az orrát. Az illat és melegség oly erővel ragadta meg, hogy majd elájult. Frümet kipirulva állott a tüzhelynél, vékony, sovány keze fürgén forgatta a villát. Kajdacser ránézett. — Nem is olyan rut. Hosszut szimmantott a hus illatából és bement. Elővette az asztal fiókból vacsoráját, egy kis fekete kenyeret és egy hagymás ruszlit. Mohón felfalta és remegő idegzettel figyelte a konyhából beszürődő sistergést. A nyál minduntalan összefolyt szájában és akár akarta, akár nem, szinte mintegy felsőbb parancsra kénytelen volt ki-kimenni. Valami láthatatlan erő vonzotta a leányhoz, a melleghez, az illatos sülthöz . . .

— Jöjjön be, Kajdacser — mondá gyöngéden Gitl néni. Most chanuka van, nálunk meleg van. Kajdacser lehajtotta a fejét és betámolygott. Leült, szinte lerogyott a teritett asztal mellé. Gitl néni gyorsan még egy tányért hozott.

Mikor szegény Kajdacser a vacsora után visszament szobájába, érezte, hogy veszve van. Olyan volt, mint az ópium élvező, ki tudja, hogy méreg, amit magába sziv, de megteszi, mert jól esik. Még egy pár vacsora, Gitl néni olykor be-befütött nála és Kajdacser egy szombat este félrehivta „megbeszélésre".

És hát igaza volt reb Zrilenek. Aki rendelve van, az eljön akárhogy is . . .

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

TOLLHEGYRŐL

A nemzeti szalón idei tárlata zsidómentes volt. Talán ennek köszönhette, hogy a keresztény sajtó mint egy tisztultabb, magyarosabb irány első megnyilatkozását üdvözölte. Ez eddig a keresztény kritika, keresztény sajtó, keresztény művészet dolga és mint ilyen rendben van. Ez ellen nem lehet kifogásunk. De sajnos itt is zsidók okozzák a zavart, bajt, a disharmoniát. Még pedig a zsidó vásárlók. Mert ilyenek akadtak szép számmal. És mig zsidó művészeink legjobbjai teljesen reménytelenül, a rettentő gazdasági viszonyokkal való küzdelembe belefáradva, a kivándorlást látják egyedüli menedéküknek, addig az őket bojkottáló és kiközösitő keresztény művészektől a „gazdag zsidók“ vásárolnak. Ha ehhez még hozzátesszük, hogy ez is csak szitja a gyülöletet, mert hogy „persze a zsidók vesznek, a zsidóknak van pénzük“, fogják mondani, és hogy a vásárlók neveit ezuttal a régi szokástól eltérően nem irták ki, akkor kész az egész genre-kép. Kész, tökéletes és sokatmondó.

A Práter-utcai lányok közül két zsidó lány, amikor a tanár a Szózat néhány sora felett való elmélkedést adta fel irásbeli dolgozatul, felállott és kérte, hagyják ezt a témát nyugodtabb időkre. Az antiszemita sajtót bejárta ez a hir, kommentálták is bőven, de egyik riporternek sem jutott eszébe, hogy egy kissé közelebbről nézze meg ezt a furcsa ügyet. Pedig van ennek háttere is. Tudni kell, hogy a Práter-utcai iskolának ebben az osztályában a növendékek 90 százaléka zsidó; ennek dacára október 6-ikán, a nemzeti gyász tiszteletére rendezett emlékünnepnek egyetlen zsidó szereplője sem volt, mert egyes tanárok szerint a zsidó növendékeknek semmi közük sincs a nemzeti ünnephez. Egyik tanárnő a nemzeti szinü kokárda viselését tiltotta meg a zsidóknak. Hát ez bizony furcsa pedagogia! És ennek egész természetes következménye, hogy a Szózat felett való elmélkedés kényes kérdéssé válik, ami zavarba hozza e lányokat még akkor is, ha gymnazisták, és pályára készülnek, szóval nagyobb nehézségekkel akarnak megküzdeni az életben, mint ez a néhány hazafias sor. De hát hogy irjanak arról, amihez a tanárjuk szerint semmi közük? Valóban szomoru, hogy nálunk oda fejlődtek a dolgok, hogy a Szózat, amely ezelőtt a növendékekben valláskülönbség nélkül a hazaszeretet őszinte, meleg érzését váltotta ki, ilyen affairnek a kiinduló pontja lehetett. A Práter-utcában a tanári konferencia kizárásra itélte a két lányt, akik ezt előre sejtették, mert az itéletet be sem várva, elhagyták az iskolát. — Szomoru kulturkép, hogy azok, akiknek az ifjuságot a humanizmusra és emberszeretetre kellene nevelniök, gyülölködéssel és széthuzással mételyezik meg a fiatal lelkeket. Hiszen ugyis elég pusztitást vitt végbe a gyermeki lelkek tisztaságában az a tény, hogy e bibliaellenes korban maguk előtt látják megelevenedni a bibliai csodát, mely szerint a vörös zsinór kedvező esetben a bünbánat elfogadásának jeléül fehérre változott. A gyermekek ezt a csodát elsősorban tanárjaikon tapasztalják, hogy közülük azok, akik a legvörösebbek voltak a proletárdiktatura alatt, a kedvező konjunkturában hirtelen megfehéredtek. Ezt a szinváltozást azonban még rá lehet helyezni etikai alapra, mert a proletárdiktatura csakugyan kijózanitotta a kommunizmusból azokat is, akik tiszta rajongásból szegődtek ehhez az eszméhez, de hogy aztán a megtért bünösökből büntető angyalok váltak, akik még a kisdedeknek sem kegyelmeznek meg — ez már bibliai csodának is sok.

A polgárista fiuk esete szintén némileg hasonló a Práter-utcai lányok esetéhez. Itt egy kommunistából inkvizitorrá vedlett tanár kitépte a zsidó fiuk gomblyukából a nemzeti szinü kokárdát azzal az indokolással, hogy a zsidók ne szentségtelenitsék meg a nemzet szineit, amelyekhez semmi közük.

A lelkükben mélyen megbántott gyermekek a cionista szervezethez mentek és cionista szinü fehér-kék kokárdát kértek. Persze itt is megindult az „Eljárás“ stb., csak arról feledkeztek meg, hogy a tulbuzgó tanár volt az, aki a gyerekeket a „cionizmus bünébe“ belekergette.

Bárgyu röpiratokkal árasztották el a várost a Pesti Izraelita Hitközség Internacionális Irodája Rombach-u. * aláirással. A csillag a szám helyén bizonyára azt akarja jelezni, hogy a zsidók és munkások ugyis tudják, hol van az a titkos összejövetel, ahol a pesti hitközség a szociáldemokratákkal szövetkezve azon dolgozik, hogy a zsidókat és munkásokat valami rejtett barlangutakon és tengeralatti ösvényeken Palesztinába expediálják. Minden józan ember természetesen láthatja, hogy hamisitványról van szó, a hitközségnek sem a Rombach-utcában, sem a Dohány-utcában nincs internacionális irodája, nincsenek katakombái sem titkos istentiszteletek, sem titkos összejövetelek számára. A zsidóságnak minden akciója nyitott könyv és ha szó van Palesztinai telepitésről, azt is egy nyilt hivatal, a cionisták Palesztina Irodája végzi, amely éppen, amint a legutóbbi számunkban közöltük, kijelentette, hogy nagyobb arányu Palesztina-kivándorlásról egyelőre szó sem lehet, a magyar zsidóságot pedig ott egyáltalán nem várják.

„A keresztény magyar ember tizparancsolata.“ Nem hivatalos „szentirás“ ugyan, de nem láttuk eddig, hogy a keresztény sajtó tiltakozott volna azok ellen a röpivek ellen, amelyeket ilyen cimmel terjesztenek. Pedig a keresztény sajtónak kellene ezt a „bibliai reformot“ visszautasitania. A vörös hősök megtagadták a bibliai tizparancsolatot és helyébe a „proletár tizparancsolatot“ tették, amelyekkel a kommunizmus alatt teleaggatták a hirdető oszlopokat. És ime most bizonyos keresztény magyarok ugyanezt teszik és merőben uj evangéliumot hirdetnek. Eddig ugy tudtuk, hogy az ó-testamentum tizparancsolata épugy fundamentuma a zsidó, mint a keresztény vallásnak és erkölcsnek. És tényleg, a kőtáblába vésett tiz ige tiz hatalmas erős oszlop, amelyen egész világok épültek. De lássuk a „reformált“ uj tizparancsolatot. A negyedik parancsolat helyébe például

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

ez az uj ige hallatik: Légy egységes, ne pártoskodjál, tömörülj egy pártba, mert ma az országban csak két párt van: az egyik nemzeti, erkölcsös, keresztény és magyar; a másik nemzetközi, erkölcstelen, *zsidó* és hazátlan . . .

A 6., 7., 8., 9., 10. parancsolatok mindegyikének kövér betükkel nyomtatott bevezető szavai: *Üsd a zsidót* . . . Az ilyen bevezetés után a folytatás sem tanuskodik valami bibliai szellemről és keresztényi szetetetről, de ezzel szemben nagyon tanulságos. Megtudjuk, hogy a zsidó az, aki az országot romlásba vezette, a zsidó tette tönkre a hadsereget, a zsidó még megmagyarositott nevével is csak „zsidó furfangos, állhatatos és szemtelen, ha a magyar megrontásáról van szó".

Azt hisszük, ez még a legantiszemitább szempontból nézve is egy kicsit sok. Ennek a szegény, marcangolt, sebektől vérző, beteg, lángoktól füstölgő magyar föld jövőjének magját mégsem lehet a gyülölet izzó talajába ültetni. A zsidóságnak semmi kifogása sem lehet a kereszténység tömörülése ellen, sem az ellen, hogy a magyar állam uralkodó vallásának, a kereszténységnek szellemét intenzivebben akarják ápolni. De ne hamisitsák meg ezt a szellemet és ha már a végső, inaszakadásig menő munka helyett, amely egyetlen menedékünk volna, itt politikából és gazdasági versengésből gyülöletet prédikálnak, ennek a gyülöletnek tizparancsolatához ne használják cégérül a vallást, a kereszténységet, amelynek alapja és erőssége: a talmudi Hillel hirdette szeretet . . .

KRÓNIKA

A porosz kormány és a lengyel zsidók. A porosz országgyülésen Metschkewits német nemzeti képviselőnek kérdésére, hogy a kormány mit szándékszik tenni a bevándorlások ellen, amelyek a német néptől lakást és kenyeret vonnak el, a kormány a következő nyilatkozatot tette:

„Az a félelem, hogy a lakásinség és élelmiszerhiány a bevándorlások következtében fokozódni fog, — tulzott. Mindenesetre a törvény biztositja a jogot, hogy azokat a bevándorlókat, akik terhünkre vannak, kiutasitsuk. De mikor olyanokról van szó, akik a lengyel kényszersorozások elől menekülnek, nem tanácsos ezzel a joggal élni, amig a Keleten a béke ténylegesen helyre nem állott. A menekülteknek Lengyelországba való toloncolását, ahol állandó pogromveszély van, az emberiesség szempontjai sem engedik."

Ez a felfogás mindenesetre merőben eltér attól a felfogástól, amely semmi egyébbel nem törődik, csak egyet kiált: „Ki a zsidókkal!"

A héber nyelv győzelme Haifaban. A Haifai nyelvharc a zsidók „győzelmével" ért véget. A városi vezetőség és a zsidók között egyenetlenség tört ki akörül, hogy a bérkocsikon és a közlekedési eszközökön az árszabályok az angol és arab nyelven kivül héber nyelven is fel legyenek tüntetve. A dolog annyira ment, hogy a városi tanács az angol kormányzó kérését, hogy engedjen a zsidók kivánságának, egész egyszerüen semmibe se vette. Azonban a zsidók nem engedtek és Jeruzsálemben kerestek segitséget. Erre Haifa kormányzója parancsot adott ki, hogy a kérdéses nyilvános közleményeket ezentul héber nyelven is közretegyék. Ezt a parancsot mindjárt végre is hajtották, és igy a haifai nyelvharc remélhetőleg a zsidóság örömére véget ért.

Franciaország elismeri a hébert mint élő nyelvet. A „Journal des Débats" jelenti, hogy Eli Antébi professzor Alexandriában azzal a kéréssel fordult a francia tanügyi minisztériumhoz, hogy a hébert is vegyék fel az élő nyelvek sorába. Ezt a kérését azzal okolta meg, hogy több mint hat millió zsidó beszél héberül, hogy a héber Palesztinában egyik hivatalos nyelv és hogy Egyptomban a zsidó ifjuság az angol és arabon kivül a hébert is használja. Az ottani iskolákban a héber nyelv teljes polgárjogot nyert, bár a tanitás alapja a francia nyelv marad.

Neu Gizella. A mult napokban tartotta Neu Gizella, Hubay mester zseniális tanitványa bemutatkozó estélyét a Vigadó nagytermében. A fiatal művésznő ugy mélyen átérzett finom játékával, mint nagyszerü technikájával őszinte, meleg sikert aratott. A publikum szünni nem akaró tapssal ünnepelte.

Ekstein Wolf, a Mult és Jövő régi munkatársa, eljegyezte *Adler Ellát*, Adler Adolf leányát Dunaföldvárott.

A Pesti izraelita hitközség elöljárósága.

Templomi énekkarunkat átszervezni tervezvén, esetleg karénekesek alkalmazásának szüksége fog felmerülni. Ennélfogve felhivjuk mindazokat, akik mint templomi karénekesek alkalmaztatást kivánnak és megfelelő énekhanggal birnak, hogy eziránt folyamodványaikat folyó év november hó 15-éig a hitközség központi irodájába (VII. Sip-utca 12, II. emelet 16) beadják. Okmányok melléklete nem szükséges.

Budapest, 1919 október 28-án.

Az elöljáróság.

Patai József két uj könyve:

Zsidó irások.

A zsidóság életbevágó aktuális kérdéseiről.

Sulamit, látod a lángot?

Versek Sulamithoz.
Bus alkonyatok óráiban.
Az öldöklések napjaiból.
Juda az örök nép.

Egy-egy kötet ára 10 K. — Megrendelhetők a „Mult és Jövő" kiadóhivatalában, Budapest, VI. ker., Podmaniczky-utca 6.

Felelős szerkesztő és kiadó: dr. Patai József.

115655 WEISS L. ÉS F., BUDAPEST, V. KORALL-UTCZA

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

IX. ÉVFOLYAM
1919
MEGJELENIK
MINDEN HÉT
VÉGÉN

MAGYAR ZSIDÓ SZEMLE

ZSIDÓ HETILAP • SZERKESZTI:
DR. PATAI JÓZSEF
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST • PODMANICZKY-U. 6 • TEL: 146-92
ELŐFIZETÉSI DIJ EGÉSZ ÉVRE 100 K. FÉLÉVRE 50 K.

A TARTALOMBÓL: Bábel tornyát. — Kiss Arnold: November. — Látogatás Kiss Józsefnél. — A szegedi ellenforradalom és a zsidóság. — Jobbágy Jenő: Zsidó irodalom — magyar irodalom. Válasz dr. Bolgár Mózesnek. — Emlékszel-e? — Hevesi Simon: Hymnus. — Patai József: Reb Dovedl tehene. — Héberül tanuló keresztény diákok. — Látogatás zsidó iparművészek iskolájában. — Tollhegyről. — Krónika. — Sport. — Illusztrációk. — Rajzok.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

BÁBEL TORNYÁT

építené az ember már évezredek óta, hogy ábrándok, vágyak és ideálok lépcsőjén a végtelen magasságokig emelkedhessék. De rájuk sujtott az átok, összezavarodott nyelvük és nem értik egymás szavát, amit az egyik épit, a másik lerombolja, a nehezen odacipelt köveket az épités helyett a meg nem értés bosszujával és sötét haragjával egymás fejéhez csapkodják.

Csonkán mered Bábel tornya és az éjbe nyuló, Istenhez vezető ut helyén kőhalmazok és emberhullák hevernek.

A bibliai történet végzetes értelmét csak most sejtjük egész tragikus valójában. Öt rettenetes véres év történeti világitásában láttuk meg, milyen borzalmas átok, milyen tragikus csapás az emberiségre, hogy „nem érti meg egymás nyelvét“. De ha már nem lehet az egész föld „egy nyelv és egy ige“, — legalább egy népen belül értenék meg egymást. Még a csontig ható sebekkel boritott magyar nemzet tagjai is egymás ellen fordulnak, mindegyik más kövekkel akar épiteni és ahelyett, hogy együtt haladnának fölfelé, egymás ellen tolonganak és emelkedés helyett a mélység felé gomolyognak, — mert nem értik meg egymás nyelvét.

És a zsidóság? Ez az üldözött, gyülölt, kiközösitett fajta, vajjon hogy épiti a maga tornyát és bástyáját? Együttépités helyett széthuzás, megértés helyett agyarkodás, szeretet helyett gyülölködés és emelkedés helyett zuhanás. Ortodoxok és neolog, statusquok, szefardok és chászidok, cionisták és anticionisták — nem az a baj, hogy különböző utakon, különböző vágyak és ideálok különböző köveivel akarják megépiteni a nagy utat, hanem, hogy a köveket egymás ellen görgetik, mert vakká verte a végzet a szemeket s nem látják, hogy a különböző kövek gránitjaiból együtt is magasra emelkedhet a jövendő tornya. — Mert rájuk sujtott az átok és nem értik egymás nyelvét.

Éhség-blokád a zsidók ellen.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Dr. Bolgár Mózes.

Kiss Arnold: November.

Sötétlő felhők usznak fönn az égen:
A mindenségnek homlokán a gondok, —
Tán azért gyülnek, mert az erdőmélyen
Halkan peregnek haldokló falombok?

Sikoltó szélvész hördülő siráma:
Panaszló sóhaj bus Gaeának ajkán,
Siratja tán, hogy rőt kertek virága
Halódó báj egy bucsuzónak arcán?

A siró világ szemében a könnyek:
Ólmos esőknek szakadó patakja,
Ki érti meg a titkos fellegkönnyet?
Tán most fekszik egy halott ravatalra?

Hüs novembernek árnyai fölöttem,
Miért borongnak fellegek szivemben?
Miért lengenek sóhajok köröttem?
Miért csillannak könnyeim szememben?

Tán pergő lombok: őszülő hajfürtök?
S a tünő álmok? haldokló virágok?
A siró vágyak: tán halotti kürtök?
S a hárfakönnyek: bucsuzó sirámok?

De feleletre mindhiába várok,
Az őszi éjben elhagyatva állok.

Jelliney Dezső: Függönyök.

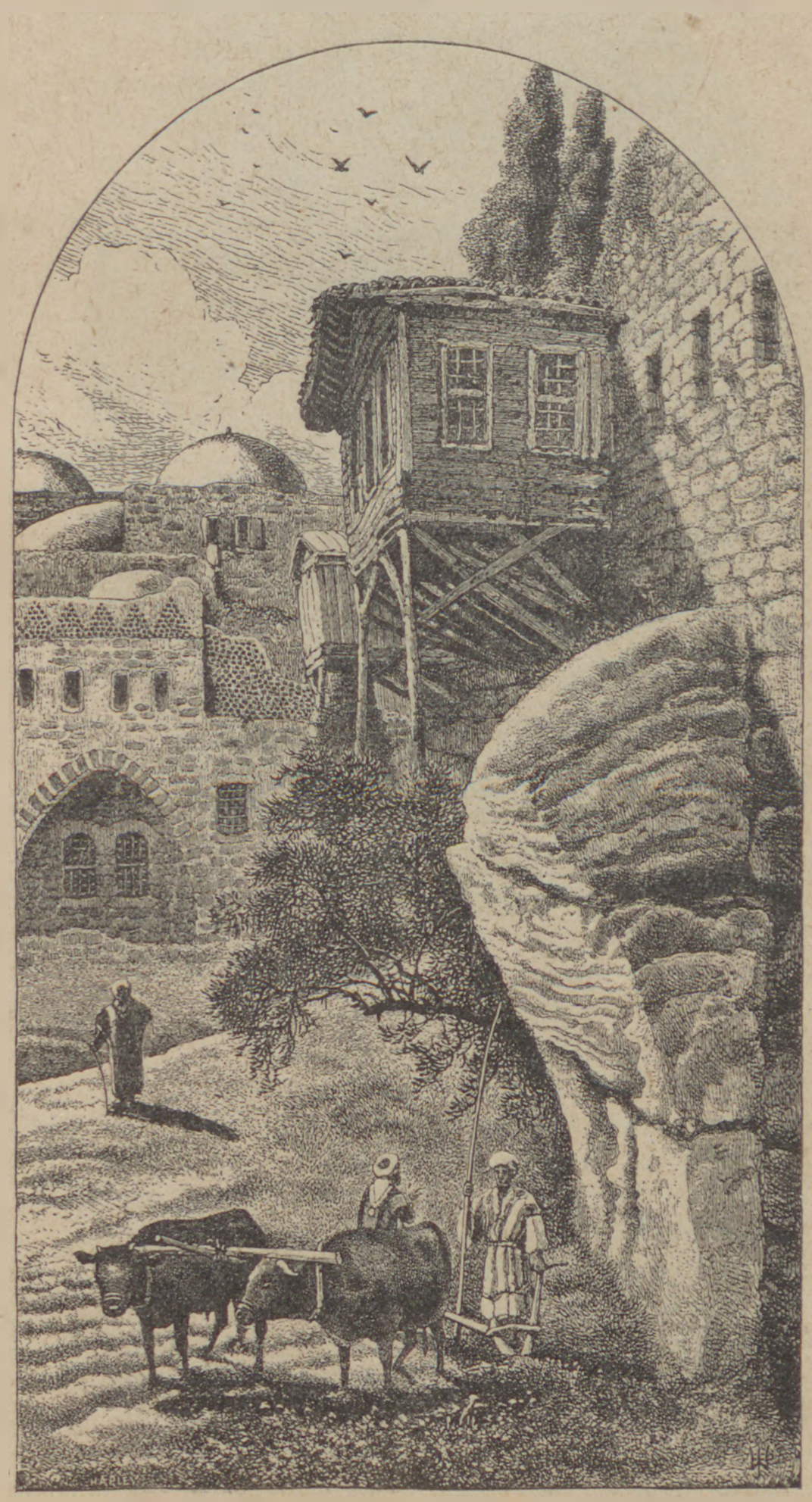
A fiatalon elhunyt poéta hagyatékából.

Mély alkonyat, a szinek árnyba vesznek,
Én a homályos szobában ülök.
Künn az élet bús képei peregnek,
S elfödnek mindent benn a függönyök.

Ó függönyök, halk leplek, lehullt pillák,
Szépet sejtetve álltok ti elém.
S mit látni nem jó, a lét sok bús titkát,
Ti elföditek mindet könnyedén.

Benn csönd van és én szótlan eltünödöm:
Mi a halál? mi vár még rám a földön?
És miért minden és minden minek?

S bús sorsomban még csupán az egy jó van,
Mit elfödnek a függönyök áldóan,
S mit vágyó szivvel még szépnek hiszek.

Egy jeruzsálemi részlet.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Kiss Józsefnél.

A napokban — esős, szeles, hideg, novemberi délelőttön — meglátogattam Kiss Józsefet Népszinház-utcai lakásán. Kiváncsi voltam rá, hogy él ez a nagy költő elvonultságában és hallgatásában, mit szól az országon végigviharzott és végigviharzó eseményekhez? ő, a hetvenhatesztendős, őszhaju mester, aki már annyi mindent látott és hallott s aki bizonnyal sokkal többet tud nálunk, tapasztalatlan fiataloknál. Ágyban

Kiss József legujabb arcképe.

találtam Kiss Józsefet, felöltözködve, de paplan alatt. Nem beteg — fázik. Nincs szene s a fütetlen szobák ridegségét nem birja el, hiszen (ő mondta igy, kedves melankóliával) „öreg már a legény.“ Szép fehér fejével, a párnák közül néz föl rám, mosolyogva és hallani sem akar intervjuról.

— Most olvasom ezt a Coriolant, s látom, hogy őt is megintervjuolták, de ő sem állt kötélnek . . . Hideg van, fázom, nincs szenem, ez a legfontosabb, amit mondhatok . . .

Körülnézek a finom izléssel berendezett szobában, amely azonban minden kedvessége dacára is barátságtalan most, mert fütetlen. S hogy elnézem Kiss Józsefet, a paplanok és plédek között dideregve, nem is csodálkozom, hogy ez a nagy költő szén nélkül maradt. S talán ő sem csodálkozik, hiszen „tisztelői“ hosszu negyven-ötven év alatt eléggé hozzászoktatták őt az efajta apró „figyelemhez“ és „gyöngédséghez“, melyekkel a hálás tisztelők a „mestert“ elhalmozni szokták. Áll ez különösen a zsidókra. (Akikről egy neves keresztény iró csak éppen a mult héten irta, hogy: a „kulturát, az irodalmat és a müvészetet igazán szeretik!“)

Mindenki emlékezhetik még az esetre — öthat éve történt, — mely élénk feltünést keltett annakidején és fényesen jellemezte azt az állandó és igazságtalan közönyt, mellyel a gazdag zsidók viseltettek a nagy, zsidó költő, Kiss József iránt. Kiss Józsefnek éppen hetvenedik születésnapját ünnepelték, a lapok tárcákban és hasábokban méltatták őt s velük az egész ország. És ekkor, szinte tüntetőleg s mintegy feleletképpen erre az ünneplésre, a Lipótvárosi Kaszinó a tizezer koronás Wahrmann-dijat — Herczeg Ferencnek adta, aki villatulajdonos és régen gazdag ur, tehát nem nagyon hatódhatott meg a pesti zsidók tizezer koronájától. Kiss Józsefet azonban elfelejthetetlenül megsebezte ez a csunya, nevetséges és tapintatlan mellőzés.

Most az utóbbi idők hangos heccelődései között (mikor minden élő és holt név előkerült pro és kontra) csak Kiss József volt az, aki hallgatott s akiről hallgattak. Talán csak azért, mert már régen, nagyon régen hallgat ő amugy is és az „Ár ellen“ olyan halkan visszhangzik ma már, mint egy álom? vagy talán azért, mert nem halt ki még egészen a fehér szakáll tisztelete az emberekből, vagy pedig azért, mert — nem törődnek többé vele? se zsidók, se keresztények, senki?... Bizony ezért. Kiss Józsefnek nincs szene és még sok egyebe nincsen (vállalata sem), ki törődik vele? „Kultura és művészetszerető“ zsidók talán? Nem, bizony senki. Pedig ha mindenki, aki csak egyetlen versét ismeri az agg költőnek, csak egyetlen kiló szenet küldene neki, akkor nem kellene ágyban fekve elkeseredve és elkedvetlenedve, öt háborus tél után, még a hatodik elébe is nélkülözve néznie . . . És Kiss József, a hetvenhat esztendős mester, dolgozhatna (mert dolgozik ma is) kényelmes meleg szobájában és elkészitené a „Legendák“ harmadik részét, melyről ő mondja a költők lázas és örök lelkesedésével, hogy „az lesz a legszebb.“...

— „Nemcsak a „Legendák“ készül, — mondotta nekem — hanem az uj verskötetem is. Az anyag már készen van, de azért

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

sok munkát ad az elrendezés is, csak dolgozni tudnék, mert hideg szobában a ceruza is kiesik az ember kezéből.

Nagy, pirosbársony kötésü mappa van előtte. Kinyitja, belenézek s látom a ceruzával szorgalmasan teleirt oldalakat. Versek.

— Mit szól ehhez a szorgalomhoz? kérdi nevetve s már olvasni is kezd . . . Lágyan, különöszenéjü, meleg, s még mindég szép hangján mondja a verseket, úgy, ahogy csak ő tudja. Szeretném valamennyit leirni, olyan csodálatosan szépek ezek a versek, melyek büszkeségei lesznek a magyar irodalomnak. A hetvenhat esztendős Kiss Józsefnek minden esztendő adott még valami ajándékot, mélységet, bölcsességet s ezeken a verseken már a lehiggadt öregség, elmélyült, megnyugvó, meleg filozofiája vonul végig. Azután felolvasta nekem a Legendák harmadik részének már meglévő nehány strófáját. . . Természetesen Reb Mayer Liétwak ennek is a hőse, aki egy szeles délutánon a Hortobágyon „szürke homokban, egy bucka tövén" találkozik Bolond Istókkal, a nagy magyar monda alakkal. „Találkoztak és szóba eredtek. Egyik sem volt, sem pap, sem eretnek". Két mese alak, aki beszélgetni kezd egymással s a kettőjük között lefolyó párbeszéd egyuttal filozofiai mélységü jellemzése a zsidóság és magyarság egymáshoz való viszonyának. . .

Megkérem a Mestert, hogy ennek a gyönyörü költeménynek (mely héberre leforditva az egész világ zsidóságának lehetne örök gyönyörüsége) egyik legszebb strófáját irja le a Mult és Jövő számára. És Kiss József frissen, fiatalosan leszállt az ágyról, leült az asztal mellé és gyöngybetüivel (akik szintén nem tudtak megöregedni) leirta az alább következő nyolc sort.

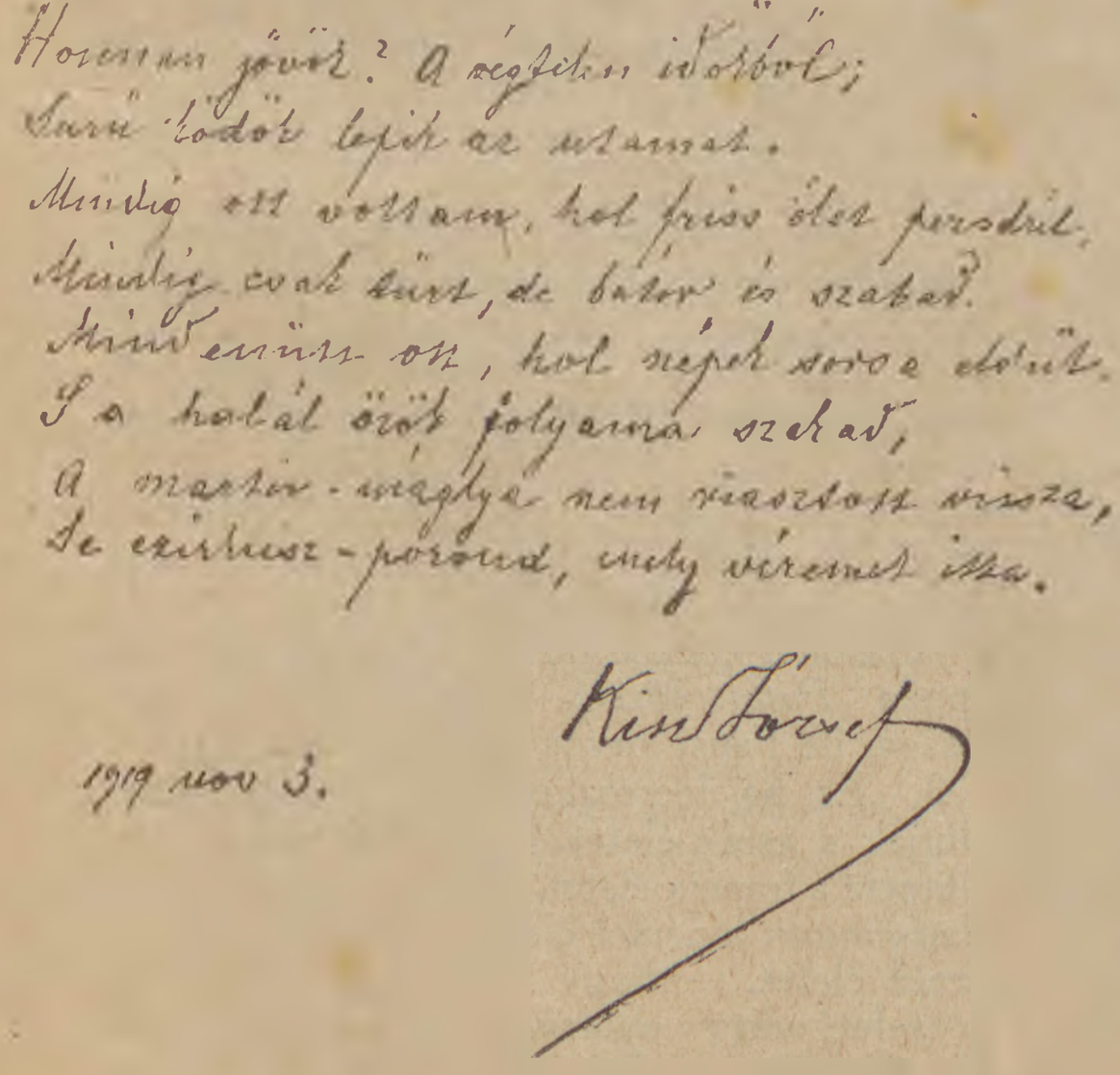
Azután ismét beszélgetünk.

Szóbakerülnek az aktualitások s a régi idők is, Tiszaeszlár . . . Gondolkozik, azután legyint.

— Fáj nekem nagyon, ami most történik, mert nagyan magyarnak érzem magam . . . És jól esik visszaemlékeznem, hogy ujra megbizonyosodjam arról, hogy ezeknek a felekezeti, zsidóellenes heccelődéseknek nem kell hitelt adni . . . Mesterségesen szitott, erőszakolt hangulatkeltések ezek, nem életképesek, mert nem gyökereznek mélyen. A magyar paraszt nem antiszemita, a magyar nép békében él a hazai zsidósággal, amely ellen már nem először próbáltak bősziteni . . . Várni kell, mig elfáradnak a lelkiismeretlenek, mig megunják a lázitást és bujtogatást. Várni kell és dolgozni . . . Én is azt teszem. Elvonultam, dolgozom és olvasgatok. Mit? Shakespearet, most éppen a Coriolant. . . . Azután a Bibliát, héberül . . . Fiatalkoromban egészen jól ment a héber nyelv, majdnem beszéltem is. Ma már csak annyi maradt belőle, hogy héberül olvashatom a Bibliát . . .

Ezeket mondotta a fehérfejü Kiss József s még azt, hogy elismerést és hálát csak egyformában fogad el a talántán még egészen ki nem veszett „müvészet- és irodalombarátoktól": ha szenet küldenek neki, hogy egészségesen huzhassa ki a telet.

Sass Irén.

Horcsan jövök? A végtelen időtől;
Szürke ködök lepik az utamat.
Minden oly valami, hol friss élet pusztul,
Minden csak kürt, de bátor és szabad.
Minden arcon ott, hol népek sorsa dőlt el,
S a halál örök folyamá szakad,
A martin-magyar nem riasztott vissza,
De ezüstös-porom, ennyi vérem itta.

1919 nov 3. Kiss József

A szegedi ellenforradalom és a zsidóság.

A Fischer szakasz névsora. — A Nemzeti Hadseregbe toborzottak tizenhét százaléka volt zsidó. — Epilóg.

— A Mult és Jövő munkatársától. —

A napokban jelent meg egy könyv, amely a szegedi kormány száznapos uralmáról ir. A kormánysajtó nem a legnagyobb szeretettel fogadta azért az egyszeri és bátortalan kitételéért, amelyben megállapitja, hogy a Fischer Marcell szegedi zsidó főhadnagy ellenforradalmi szakaszának huszonnégy tisztje közül huszonkettő zsidó volt.

A Mult és Jövő munkatársa Szegeden az ellenforradalom már történelemmé vált részleteit maguktól a szereplőktől tudta meg. A magyarországi zsidóságra, politikai pártállásra való tekintet nélkül, rendkivüli fon-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

tossággal bir az a tény, amelyet a szegedi ellenforradalom zsidó és nem zsidó szereplői egyaránt megerősitenek és amit a Mult és Jövő minden politikai állásfoglalás nélkül óhajt leközölni, *hogy az egyetlen eredménynyel járó magyarországi ellenforradalom, a szegedi, jórészt zsidók munkája volt.*

A szegedi ellenforradalom két részre osztható. Az első a politikai ellenforradalom, amelyből a katonai intézkedések születtek. A politikai ellenforradalom szintere a szegedi Lloyd Club volt, amely a zsidó kereskedők és iparosok találkozóhelye. Ugyaninnen kezdték meg a franciákkal való együttmüködési tárgyalásokat. A később megalakult *Anti Bolsevista Comité (ABC.)* zsidó pénzen és aránytalanul zsidókból állitották össze.

A második rész a katonai ellenforradalom, amelyet *Molnár* Miklós tartalékos főhadnagy, *Heim* Géza kapitány, *Diendorfer* Miksa alezredes és — *Biedl* Jenő és *Fischer* Marcell tartalékos főhadnagyok vezettek és vittek győzelemre.

1919. május nyolcadikán négy tisztiszakasz nyomult föl a várost még megszálló több száz főnyi közös csapatok ellen. A négy tisztikar legénysége

harmincnyolc százalékban volt zsidó.

A kaszárnya udvarán át a fegyverraktárba nyomuló tisztiszakasz *Fischer* Marcell dr., az országos hirü vivóbajnok parancsnoksága alatt állott. E szakasz huszonnégy embere közül huszonkettő zsidó hadnagy, főhadnagy és alhadnagy volt. A katonák voltaképeni lefegyverzését ez a szakasz hajtotta végre épen azáltal, *hogy a fegyvertárat hatalmába keritette* és igy a kaszárnyát védő csapatok nem védhették magukat. A szakasz zsidólegénységének névsora itt következik: *Fischer* Marcell dr., parancsnok, *Bach* Arthur, *Bach* Ferenc, *Bach* László, *Rózsa* Lajos, *Havas* Árpád, *Kardos* György, *Zeisler* Sándor, *Schatz* György, *Gábor* György, *Vass* Miklós, *Lindenfeld* Lajos, *Feigl* Iván, *Boross* Jenő, *Mandel* Árpád, *Varsa* József dr., *Klein* Mátyás. Négy tiszt nevét különböző okokból ma még nem közöljük. Az ellenforradalom további sorsával van szerves összefüggésben a szegedi hadsereg toborzása is.

A toborzás megindultakor a különben százharmincezezer lakósu városban százhatvanezer ember lakott. E többlet jelentékeny része politikai menekültekből és aktiv tisztekből állott, akik a toborzás megindultakor nagy százalékban állottak a Nemzeti Hadsereg toborzó mércéi alá. (Kivételt közülök főként azok képeztek, akik szegedi kikeresztelkedett zsidókkal alapitottak klerikális lapokat.)

Szeged lakósságának alig öt százaléka zsidó. A toborzásokon pedig mindennek ellenére és amellett, hogy a politikai menekültek legnagyobb része a hadsereg soraiba szegődött, *a toborzottak tizenhét százaléka volt zsidó.*

—y—ő.

Zsidó irodalom — magyar irodalom.

Válasz dr. Bolgár Mózesnek.

A legkülönbözőbb irodalmi, sőt politikai pártállásu gratulációk után, nem tagadom, őszinte csudálattal olvastam dr. Bolgár Mózesnek cikkemre szóló sorait. Lehető röviden és csak érveket cáfolva iktatom ide a következő pontokat:

1. Távol ambicióktól és esetleges vallási dolgokért az irodalomban sem kell tulságosan lebecsülni azokat a bizonyos hosszuhaju ifjakat és rövidhaju nőket. Az uj és győztes irodalmak mindig a rendellenes hajviseletüek irodalmai voltak. Utalok itt, (hogy ne zsidó példával szóljak) *Petőfi* Sándorra, akinek hosszu és kócos haja negyvenhárom—negyvennégyben ugyancsak tárgya volt az egykoru viccelődésnek. Aminthogy a győztes irodalom jelenben is a rendellenes hajuak irodalma.

2. „Hogy nincs a magyarországi zsidó iróknak érzelmi közösségük a zsidósággal.“ Aligha igy igaz. Mert nem szükséges föltétlenül és csakis a berdicsevi gaonról irni, ahoz, hogy valaki zsidó iró lehessen. *A nagy és örök emberi problémák gyakorta irodalmibbak és nagyobb látóhatásuak.* Különben csak egy zsidó iróval példázok: Bródy Sándorral. Bródy Sándor Timár Lizájáról külön előadásokat kellene tartani, amit már előttem éppen *Patai* József szögezett le. Vagy fessem itt Faust orvos Richter Sándorát?

3. „És ha leereszkednek“ — pellengérre állitják a zsidó életet. Nos, *Zola* pellengérre állitotta a francia életet, *Wilde* az angol életet, *Sudermann* a német életet, *Dosztojevszkij* az orosz életet, — hogy itthol legyünk: *Eötvös* Józsefet vagy nyolcvan esztendeje agyon akarták ütni a Falu jegyzőjéért és *Móricz*

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Zsigmond tavalyelőtt szinte rákerült a szemforgatók máglyájára, a *Fáklya* miatt. Hogy pedig egész jómagunkról szóljunk: *Salom* Ascht jó zsidónak és mindenekfölött jó irónak kell tartanom; a *Gott der Rache*-ban a zsidó bordélyossal mégis ledobatja a Thórát. Megjegyezni való: a világirodalom egyetlen nagy alkotása se festi drága tiszta jószágnak az embert. Lettlégyen a benne szereplő *véletlenül* angol, francia, orosz, bár lengyel zsidóember. Mert az irásban csak egyetemes ember van és ennek határaitól függetlenül zsidó vagy magyar és angol vagy francia.

4. *A zsidószellem dezertörjei.* Ez az egyetlen vád, amiben igazat adok dr. Bolgár Mózesnek a vád részleteiben. Való igaz, hogy a magyarországi zsidó irók egy része szivesen kiválasztódott volna; dezertált volna a zsidóságtól. Azonban ezzel is előbbi tételem igazolódik. Ami a magyarországi zsidó irókban érték, *az a zsidó fajta egy egyedétől fakadott:* aki menekülni akar, távol állhat a zsidó öntudati szellemtől, de a néptől soha.

Szólanom kell ezzel kapcsolatosan a legujabb iróirányról, *az aktivisták irányáról.* Magyarországon ennek megalapitója *Kassák* Lajos. Nevetni? Még lehet rajta. De megtagadni már a feudális Vörösmarty Akadémia se merte. Kassák nem zsidó. Forró és még salakos irányának legjobbjai, sőt gyakorta fölülmulói *Komjáth* Aladár, *Szélpál* Árpád, *Bartha* Sándor, *Kahána* Mózes; forditói közül *Szántó* Rezső zsidók. Ezek az emberek, akik költészetükkel és énjükkel időbeliségben és térben olvadnak föl, határos verseikben nem tagadják meg, hogy idevalók.

Bizonyitóul:

Üzenet a Lipótvárosba.

Szitált a föld — rosszát szitálta
foszlanó rongyok — emberek hulltak:
futottak Galiciából megrázott nyomorultak.

Só a szemükben, szög a hátukban,
forrasztott testetlen, kihasznált rosszak:
a Lipótvárosba még bejutottak.

Évezredek tört, rozoga roncsa
százrét izzadva ivadékot ellett:
egy lipótvárosi polgárra még tellett.

Sós szemük alján fekete mag robbant:
tüdőt lyukasztott, mellet göthitett a szellem:
lett belőle kövérkéd, nyájas kellem.

Kultúra, zsir, pénz, ínyek, álmok,
jótékony mosoly, szinház, kép, kotta:
az eszét az orrahegyébe fullasztotta.

Tanulni?
Tenni?
Előre?
Lesz még felszedni egy pár morzsalékot:
szürcsölni comme il faut idegen moslékot.

Páris? Kisenev? Limanova? Moszkva?
Beleful szép Lipótváros bársony-ingerébe:
és semmise fér több a polgár begyébe.

Ez Kahána Mózes verse. Szólhat ennél tragikusabb erővel a legnemzetibb zsidó?

Jobbágy Jenő.

*

Ugyanehhez a témához kaptuk **Bolgár** Mózestől az alábbi sorokat:

Multkori cikkemhez füzött szerkesztői megjegyzésre a következőt kivánom megjegyezni:

Mi sem áll tőlem távolabb, mint kétségbevonni a témaválasztás szabadságát és e tekintetben különösen nem ismerek kényes „felekezeti“ kérdést. Ha egy zsidó iró a zsidó nép félszegségeit feltárja és ostorozza, akkor a próféták példáit követi és én, aki a bibliai költészet „emlőin“ nőttem fel, ez ellen bizvást nem emelnék szót. De itt nem ez az eset. Arról van szó, hogy zsidó irók, akik maguk is csak zavarosan ismerik a zsidó életet, merő szenzáció-hajhászatból nem a reális zsidó életet és ennek árnyoldalait, hanem csupán a saját fantáziájukban létező zsidó életet mutatják be az amugy is idegenkedő magyar társadalomnak. Ez az, ami utálatos, mert — hazug.

Bolgár Mózes.

Neginához.

(F. F.-nek küldöm forró kézfogással.)

Nézze Neginah, hogy halkul a lárma,
Táncol az alkony kék puha árnya.
Hangok ragyognak, szinek virulnak,
Apró mécsei az éjnek kigyulnak.
Tengerek szélén szent csoda csobog,
Valahol messze egy gitár zokog . . .
Éjszaka, bánat eljegyzett társa
Az életet vágyja, imádja!!

Higyje a könnyek: szemek drága násza,
S holtrafájt szive minden lázadása
Csókcsendes zene az álmok szigetén.
Éljen a Dalért, a Szépért: mit remélt,
És szentséges álmunk: Jeruzsálemért.
Nézze mint virul a Sáron virága,
S Hebrón ormán a pálma már várja,
Hogy jőjjön Neginah, az álmok leánya.
Alkonyok, árnyak eljegyzett társa
Az életet várja, imádja!! . . .

Rédlinger Szidi.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

ZSIDÓ-IRÓK

Emlékszel-e?

Irta: Hermann Blumenthal.

Emlékszel-e a fehér, szalmafedelü kis házra ott a szük utcában, nem messze a pataktól? Viruló koszoruként simul köréje a kertecske a fiatal rétekkel, hagymával és paradicsommal.

Szombat, ebéd után. A világos, tágas szobában csend van. Az asztalnál, a tiszta fehérre surolt asztalnál te ülsz és himbálózol a könyv felett. A kék és vörös csikos asztalteritőn át, amely az ablak előtt lóg, beszürődnek a napsugarak és mindent átformál lágy, tompa, varázslatos szemekkel . . .

Meleg juniusi nap van és te kissé bágyadt vagy a szokatlanul gazdag szombati lakoma után. Már néhányszor hozzáfogtál a fejezethez, amelyet a rabbi a mai napra kijelölt neked, — de nem megy . . . Az ajkaid gondolat nélkül mormolják „Tonu Rabonan". „Tanitották a rabbik . . ." De tekinteted fáradtan és álmodozva vándorol végig a szobán.

Ott a homályos alkovban a nyitott „Chászidok könyve" mellett, pápaszemmel a homlokán, alszik a rabbi. És emitt, a jobbodon, szembefordulva veled, ül Gitele a Baal Sem-féle elbeszélésekkel a kezében.

A haja csillog, mint az arany, az ajkai friss, pirosló gyümölcsre emlékeztetnek.

Néha-néha felpillant, ilyenkor forróság száll az arcodra és a szived megdobban. Gyorsan könyved felé forditod tekintetedet és suttogod „Tonu Rabonan" — „Tanitották a rabbik . . ."

Az utcán női hang énekel. Aztán ujra csönd. Szemed Gitelere siklik és tested megremeg.

Málott tekinteted a fiatal, viruló alakon pihen, hirtelen egy gondolat fészkelődik a lelkedbe és félhangosan mondod:

„A Libánonról jösz velem, arám . . ." Sohasem értetted teljesen e szavakat. Minden péntek estén, mikor ehhez a vershez értél, felemelted szemedet az imakönyvről.

Hányszor fogott el hatalmas vágyódás ama büszke, gyönyörü hegy után.

Magad sem tudtad, mire gondoltál. Fantáziának tünt, csodával teljes álomképnek. De milyen jól érted ma az édes, isteni szavakat . . .!

A Libánonról fogsz, oh arám, velem jönni és le fogsz tekinteni Amána csucsáról, a Snir és Hermon csucsáról . . .

A hegy legmagasabb csucsán álltok és ragyogó napfény mosolyog és sugárzik reátok.

Köröttetek virul és zug a pálmaerdő, fejetek fölött ezer gyönyörrel mosolygva int az ég tiszta kékje.

Gyöngéden hajolsz a melletted álló alak felé, szivedre szoritod és ő felemeli hozzád nagy, barna, csillogó szemének pillantását . . . Gitele . . .!

* * *

Félig elnyomott kacagás ijeszt fel édes álmodból. A szent Baal Sem olyan nagyszerüt mondott, hogy Gitele megfeledkezett szunnyadó atyjáról.

A rabbi felébred. A „Chászidok könyve" a földre esik. Gyorsan felemeli a könyvet, áhitattal megcsókolja és dörzsöli a szemeit.

Te pedig lezuhansz Hermon hegyéről és visszatérsz a Talmud Kiduschin traktátusához. Még egy pillantást vetsz a nyugodtan ülő Gitelére, elharapod a mélyről feltörő sóhajt, ismét hintázod magad a könyv felett és hangos szóval kezded énekelni: „Tonu Rabonan" — „Tanitották a rabbik . . ."

A Holttenger partján.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Hymnus.

A jomkipuri imáknak egyik leghatalmasabb darabja ez, amelyet azonban a liturgia-ismerők is alig ismernek. Az idén a dohány-utcai templomban hallottuk, amint Dr. Hevesi Simon beszédében idézte gyöngyörü strófáit, mélységes hatást keltve.

ואבית תהלה אשר אימתך

1.

Félve hódolnak Előtted
A hűség Szeráfjai, a diadalmas erősek,
jégből-tüzből összefontak és tiszta hőből valók
és félelmed rajtuk.

2.

Ám Te elfogadod
göröngyből göngyöltek, völgymélységben lakók,
érdemben szegények, tettekben silányak dicsénekét
— és ez a Dicsőséged!

3.

Félve hódolnak Előtted
tömegben angyalok, andalgó karok
menyei csoportok, összhangos hadak
és félelmed rajtuk.

4.

Am Te elfogadod
változó fény, kialvó csillám, halavány elme,
büntervelő öntudat dicsénekét
— és ez a Dicsőséged!

5.

Félve hódolnak Előtted
égbolttáró, magasságfeszitő, égi csarnok
szőnyegein felhőt suhantató erők
és félelmed rajtuk.

6.

Ám Te elfogadod
folttal szennyezettek, bünnel bélyegzettek
keserüséggunyolta kelepcébebotlók dicsénekét
— és ez a Dicsőséged!

7.

Félve hódolnak Előtted
a világegyetem ösvényei, a magasság szépségei,
a ködök sötét sátora, a fellegeknek tábora
és félelmed rajtuk.

8.

Ám Te elfogadod
a szennyesen cselekvők, a haraggal telők,
igazságfogyottak, anyaméhtől terheltek dicsénekét
— és ez a Dicsőséged!

9.

Félve hódolnak Előtted
Szentségáldó arkangyalok, Kérubok,
Trónszekered őrállói, hatszárnyu Lények
és félelmed rajtuk.

10.

Ám Te elfogadod
semmiből hivottak, képmutatással sikoltok,
igazsághagyottak, érvénytől üresek dicsénekét
— és ez a Dicsőséged!

11.

Félve hódolnak Előtted
a forgó tüzek, vizösvények,
végtelen meredekségek, fürtös, réteges magasságok
és félelmed rajtuk.

12.

Ám Te elfogadod

husnak-vérnek, káprázatnak-ürességnek, száradó fünek, tünő árnynak, hervadó virágnak, véges életünek, váló szellemünek, röppenő lelkünek, lelkét halottként balzsamozónak és lelkétől bucsuzónak, felelősségre vonottaknak, halálra itélteknek, kegyelemből élőknek dicsénekét.
Ők nyujtanak koszorut Néked — Örökéltü Isten . . .
— és fölöttük Dicsőséged!

Dr. Hevesi Simon forditása

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Reb Dovedl tehene.

Irta: Patai József.

A **„Kabala“** második kötetéből.

Egy esős, fekete őszi éjjel, éppen egy szerda éjjelén, amikor az embereket gonosz szellemek és bolyongó kisértetek ijesztgetik, házról-házra futott a szomoru hir:

— Reb Dovedl tehene haldoklik.

— A Mindenható legyen irgalmas — tette hozzá mindenki, aki a lesujtó hirt tovább adta.

Az eső mosta a sötétséget és a szél süvitett, mintha tisztulásra váró bolyongó lélek volna . . . De a kis faluban csak egyet tudtak: Reb Dovedl tehene haldoklik!

Kilenc esztendeig kuporgatta össze szegény Reb Dovedl a krajcárokat, kilenc esztendeig hordozta lelkének legmélyében a nagy álmot, hogy a saját jószágából fogja táplálni gyermekeit tejjel, vajjal és turóval és akkor nem lesz szüksége arra, hogy a gazdag Reb Chezkel küldjön neki minden szombatra egy itce tejet. Akkor majd az ő gyermekei is kávét reggelizhetnek minden nap, akár csak a Reb Zélig gyermekei és akkor az ő arcuk is olyan dagadós, pirospozsgás lesz . . .

Ezzel a szép álommal nyugtatta meg magát, ha olykor feldult arccal pattant fel a helyéről és rekedt hangon kiabálta:

— Ez a két kamasz a sirba visz engem!

A két kamasz mindig változott. Majd Reb Chezkelnek, majd Reb Zélignek, majd Reb Majsenek a gyermekei voltak. Reb Dovedl beléjük oltotta a szent Tóra igéit és sokszor ujjongott a lelke, ha látta, hogy tanitványai oly szépen gyarapodnak az isteni tudományban.

Ilyenkor elégedetten simitotta végig hosszu, fekete szakállát és büszke volt a mestersége. Elvégre mégis csak külömb valami tanitani a szent Tórát, mint azt, hogy Páris város, Pata falu, a Duna meg folyam, vagy hogy a macskának négy lába van, a csirkének meg kettő . . . Olykor azonban Reb Dovedl sem látta olyan gyönyörünek a pályáját és magából kikelve, járt-kelt föl és alá a szük „tanház“-ban. De ekkor eszébe jutott, hogy már csak néhány forintja hiányzik ahhoz, hogy álma megvalósuljon és tovább árulta beteg tüdejét a néhány forintért.

Sokszor már majdnem a kezében volt a tehén istrángja, de mindég elébe vágott valami és Reb Dovedl elejtette a kötelet. Közben az apró gyermekek felnőttek és elszéledtek, a háza pedig uj áldással telt meg. Igy mult el kilenc esztendő, mig végre elmehetett a vásárra és boldogan hazajött egy szép nagy tarka tehénnel az oldalán. Ő maga vezette a drága jószágot és utközben összeszedte neki a szanaszét heverő szénahulladékot, hogy már előre is bebizonyitsa a vendégnek, hogy őnála nem fog szükséget szenvedni soha. Verejtékesen és porosan, de örömtől sugárzó arccal boldogon tért be az udvarra, odakötötte a jószágot a nagy diófához. A gyermekei egész nap körülötte lebzseltek és kedveskedtek a jövevénynek. Az egész falu ugy beszélt Reb Dovedl tehenéről, mint a mesebeli szegény ember szerencséjéről.

És három nappal később már végigriasztott a szomoru hir:

— Reb Dovedl tehene haldoklik!

Ki tudná megmondani, mi baja történt az ártatlan jószágnak. Mindjárt másnapra megérkezése után megbetegedett. Reb Dovedl ápolta éjjel-nappal, becézte, simogatta, folyton kérdezgette, mi baja, jobban van-e, de a tehén nem felelt, csak szomoruan reánézett nagy szemeivel és hallgatott.

Néhány napig tartott a tehén agóniája, mig végre pénteken estefelé, a szombati nyugalom leszálltakor, mikor bent a szobában kigyulladtak az ünnepi gyertyák, a haldokló kiadta a lelkét.

Reb Dovedl előtt eleinte bus halotti lángoknak tüntek fel a szombati gyertyák. De csakhamar összeszedte magát, letakarta a halott tehenet egy nagy ponyvával, aztán magára vette az ünneplő ruháját és a templomba sietett.

A kis falusi templom is már ünnepi ruhában volt. Es Reb Dovedl odaállt a lobogó gyertyák elé és áhitattal énekelte a zsoltárt „Isten megváltottjairól“, a jámborokról, kiket az Ur „megáld, hogy nagyon szaporodjanak és jószágukat fogyni nem engedi“ . . .

*

Mikor a fényt és örömet hozó Szombat királynő eltávozott, a falubeliek Reb Dovedlnál gyültek össze a „bucsulakomára“. Mindenki magával vitte a „három fejedelmi lakoma“ maradékát, amelyet hangos ének mellett költöttek el. A „bucsuzó“ végén Reb Dovedl, aki ilyenkor szent történetekkel szokta tartani a hallgatóit, mindenkinek a megnyugtatására most is mesélni kezdett, de nem olyan jókedvüen, mint máskor:

Egyszer a Bál-Sem, áldott legyen emléke, betért egy korcsmároshoz, aki épen a régi papirosait rendezgette. A Bál-Sem leült az asztalhoz és kérte a házigazdát, hogy csak folytassa a munkáját és engedje, hogy ő is bepillanthasson a papirosai közé. A korcsmáros készségesen engedett a cadik kéré-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

sének. Épen egy régi váltó került a kezébe. A Bál-Sem megkérdezte, hogy micsoda irás ez. „Egy értéktelen váltó", felelt a házigazda. „És van-e kilátásod, hogy valamikor még behajthatod az összeget, amelyről szól?" — kérdezte a Bál-Sem. „Nincs" — válaszolt a korcsmáros. „A szegény ember régen meghalt és még utódokat sem hagyott hátra". „Akkor hát ajándékozd nekem ezt az rást" — szólt a caddik. A korcsmáros összehajtotta a váltót és átnyujtotta a cadiknak. A Bál-Sem pedig egyenesen odatartotta a papirost az égő gyertya fölé és a váltó egy pillanat alatt lángot fogott és hamuvá égett. Alig egy perc mulva bejött a kocsis az udvarról és jelentette, hogy az istállóban a fehér ló hirtelen összeesett és kimult. A korcsmáros ki akart rohanni, de a Bál-Sem megfogta a karját és ezt mondta neki: „Tudd meg, hogy abban az állatban a te adósod lelke volt, akit arra itéltek, hogy munkával fizesse vissza neked régi adósságát. De most, hogy te lemondtál a tartozásról és nekem ajándékoztad a váltót, az állatba vándorolt lélek felszabadult" . . .

— Ki tudja, milyen lélek szabadult föl Reb Dovedl tehenéből? — jegyezte meg tréfásan Reb Cheszkel.

De Reb Dovedl komolyan felelt:

— Az ilyen dolgokból nem jó tréfát üzni. Senki se tudhatja, nem az előbbi élet adósságának törlesztésére jött-e ujra világra a lelke. Hiszen ismeritek a rossz testvér vándorló lelkének történetét . . .

Reb Chezkel agyában átborzongott a gondolat: Hátha ő is egy ilyen rossz testvér és azzal az itce tejjel, amit hetenként küld, fizeti vissza az adósságot Reb Dovedlnek, aki talán a másik életben testvére volt . . . És hirtelen elhatározta, hogy az itce tejet ezentul naponként fogja küldeni . . . Reb Dovedl pedig, mintha megérezte volna a Reb Chezkel részéről reászakadó áldást, egyre vidámabb és egyre bőbeszédübb lett. Még sokat mesélt a vándorló lelkekről. Mesélt arról a fekete nagy kutyáról, amely mindig megjelent a Bál-Sem imájánál és rögtön ima után eltünt... Mesélt vőlegényről és menyasszonyról, akiket a Bál-Sem megesketett, aztán a menyezet alatt hirtelen meghaltak, a cadik pedig megvigasztalta a lesujtott rokonságot: Tudjátok meg, hogy ők már az előbbi életükben jegyesek voltak, de elhagyták egymást és most csak azért kellett ujra világra jönniök, hogy beváltsák adott szavukat, amelyet akkor megszegtek; most az esküvővel ez megtörtént és igy mindkettőjük lelke felszabadulhatott . . . És mesélt Reb Dovedl még sok olyat, amivel be akarta bizonyitani, nem annyira vendégeinek, mint inkább önmagának, hogy minden mögött, ami a gyarló emberi szem előtt érthetetlennek, igazságtalannak látszik, minden mögött valamely vándorló lélek titka rejtőzik . . .

Az idő késője járt és Reb Dovedl a „királynői bucsulakomá"-hoz tartozó Zohármagyarázatot is a vándorló lelkek titkos világából vette:

— „Ezek azok a törvények" — mondja az Irás. „Ez a lelkek vándorlásának titka" — teszi hozzá a Zohár. A „Mezericsi" — áldott legyen az emléke — egyszer megkérdezte a Bál-Semtől, mi ennek a magyarázata? És a cadik azt felelte neki, menjen ki az erdőbe, várjon ott egy óráig a patak partján a nagy jegenyefa alatt, de hallgasson és ne szóljon egy szót sem. A „Mezericsi" kiment és letelepedett a megjelölt helyen. Egyszerre látja, hogy szemközt, a patak másik partján egy vándor ül egy fa alá és miután egy fél óráig pihen, fölkel és tovább megy, de a fa alatt felejti az erszényét. Nemsokára egy másik vándor jön és az is leül ugyanarra a helyre, majd meglátja a gazdátlan erszényt, fölveszi és gyorsan elsiet vele. Ekkor jön egy harmadik vándor és ez is letelepedik a fa alá és csakhamar elalszik. Egy fél óra mulva visszajön az első vándor és keresi, keresi az elveszitett erszényét. Mikor meglátja az alvót, gyanut fog reá, fölráncigálja és minthogy ez nem akar tudni semmiről, a felbőszült ember jól megbotozza és miután az erszényt csakugyan nem találja meg nála, eláfvozik. A „Mezericsi" hazaérkezett és elmondotta a látottakat. Mire a Bál-Sem igy szólt: „Tudd meg, hogy az első vándor tartozott az előbbi életben a másodiknak annyi pénzzel, amennyi abban az erszényben volt, és letagadta. A harmadik vándor pedig a biró volt, aki nem vett elég fáradságot, hogy kideritse az igazságot és könnyelmüen fölmentette . . . Ezért mind a hármuknak ujra kellett a világra jönniök. Most a második vándor megkapta a pénzét, a harmadik pedig, mert könnyelmüen itélt, megkapta az ütlegeit . . . És ezért mondja a Zohár, — fejezte be a Bál-Sem — hogy a világ törvényei mind szentek és „ezek a törvények a lelkek vándorlásának a titkai" . . .

*

Mikor éjféltájban a „királynői bucsulakoma" véget ért, Reb Dovedl kikisérte a vendégeit és amikor az udvarra értek, mindnyájuk tekintete a rejtélyes tehén leteritett holttestére esett és mindnyájuknak ugy rémlett, mintha a sötétben a fekete ponyva fölött a holnapi temetésre váró felszabadult lélek lebegne . . .

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Héberül tanuló keresztény diákok.

Amihez Budapesten évtizedek előkészülete kellett, azt megteremtette a temesvári zsidóság lelkesedése rövid néhány hét alatt. Temesvárnak zsidó fiu és leánygymnasiuma van, még pedig mindakettő teljes nyolc osztályu, továbbá zsidó realiskolája és kereskedelmi iskolája. Az iskolák mindahárom hitközség alapitásaként szerepelnek és első eset, hogy oklevélen együvé került a temesvári neolog, status quo és orthodox hitközség aláirása és pecsétje. A zsidó kultura jegyében egyesültek és ennek szolgálatában állanak az uj iskolák, melyek már is Temesvár legelső tanintézetei közé emelkedtek. A tantervben nagy szerep jut a héber nyelvnek, amelyet mint élő nyelvet tanitanak kitünő mesterek, mig a tanitási nyelv természetesen a magyar.

Maga a zsidó középiskola alapitása a legnagyobb lelkesedéssel és áldozatkészséggel történt. Valóban e hirek hallatára boldog öröm árad a lelkünkben, hogy aztán helyet adjon a keserüségnek, mikor bizonyos gazdag pesti zsidókra gondolunk, akiknek a vagyonából nem árad áldás senkire.

Egy sürgönyt láttunk, melyben Rothbart Jakab Nagyváradról arról értesiti Vermes Ernő temesvári igazgatót, a zsidó iskolaügy lelkes apostolát, hogy: *„sürgönyét tegnap vettem, középiskolához hozzájárulok prompt 100.000 koronával, ezenfelül öt évre évi 20.000 koronával és kivánok legjobb sikert.“* Megjegyezzük, hogy Rothbart nem tartozik a bánáti zsidó nábobok közé, de a nagy vagyont pótolta a nagy zsidó sziv.

De még ennél is meghatóbb annak a hét temesvári zsidó mozdonyvezetőnek az esete, akik e sulyos gazdasági időkben, verejtékes munkájukkal szerzett jövedelmükből fejenként évi 500 koronával járulnak a zsidó gymnasiumhoz.

Mikor ezt a szép valóságot halljuk, edződik szivünkben s remény, hogy a zsidóság nem veszett el.

Látogatás zsidó iparművészek iskolájában.

Az izzó levegőjü fagyos fővárosban, ahol most minden ember politizál és nem létező vesszőparipákon nyargal — azt hinné az ember, hogy alig van valaki, aki komoly munkával foglalkozik. Hát még művészkörökben! Akárhány művésszel találkozik az ember és érdeklődik, mit dolgozik, hogyan, milyen munkakörben, mind igy felel:

— „Ugyan, kérlek, most dolgozni?! Ki tud most dolgozni? Hidd el, nincs most senkinek sem idege, sem ideje ahhoz, hogy ecsetet vegyen a kezébe.“

Igazán léleküditő volt az a látogatásom, amit két szerényen visszavonultan dolgozgató, de tehetséges és szorgalmas zsidó művésznél tettem. A *Lehel-utca 14-es* számu házában, ebben a miniatür nagyvárosban, a negyedik emeleten bukkantam rá Keleti Sándorra és Székely-Schein Frigyesre — két fecskére ebben a dermesztő szellemi

Javításra szoruló vázlat a zsidó iskolaügy szolgálatában.

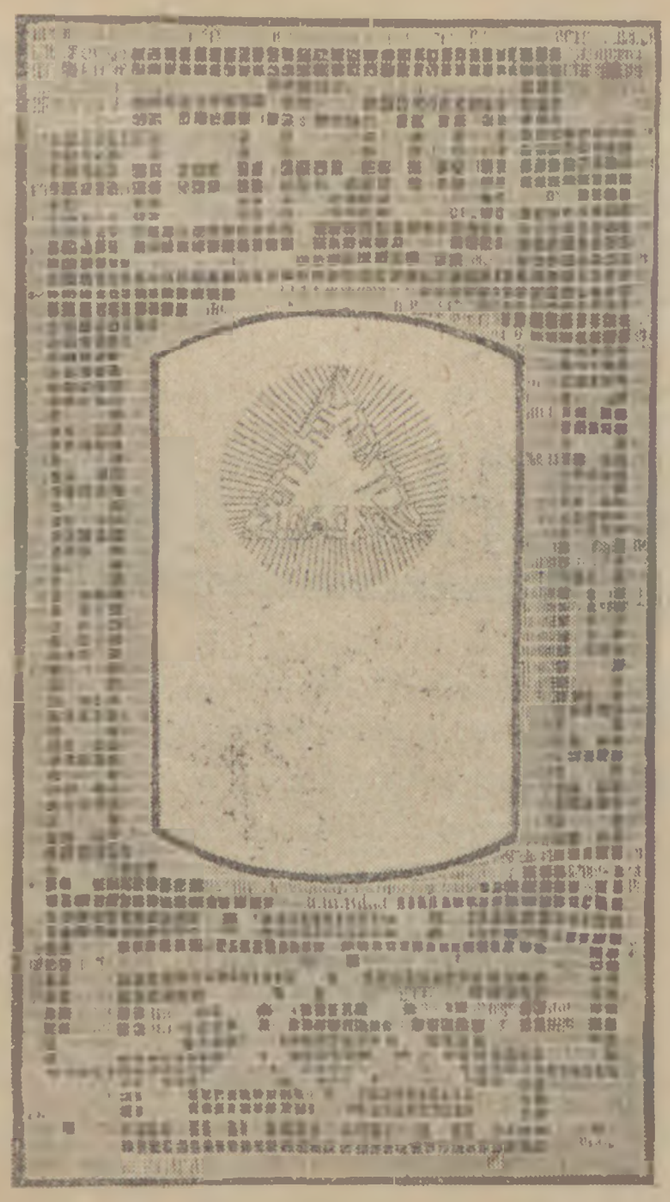
Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

fagyban. Az első, Keleti, szobrász és kerámikus — univerzális tudásu művész. Az iparművészeti iskola elvégzése után Strobl mester iskolájába ment és ott dolgozott, folyton tanulva, folyton fejlődve. Innen Székelyudvarhelyre utazott és ott, hogy tudását gyakorlatban is fejleszthesse, mint ösztöndijas beiratkozott az állami kőfaragó és agyagipari szakiskolába. Onnan külföldi tanulmányutra ment és a háboru hozta vissza. A 82. gyalogezredben mint tiszt küzdötte végig az összes frontokat, s ezrede kiadott egy chromotypiában készült hadi albumot, mely az ezred győzelmeinek szinhelyeiről készült képeit tartalmazta. Aki a kis albumot megnézi, már is láthatja, hogy Keleti a festőművészet terén sem idegen. Az albumban reprodukált művek ki voltak állitva a Hadviselt Képzőművészek Kiállitásán a Műcsarnokban, hol igazi feltünést keltettek. A háboru befejeztével Keleti leszerelt és Székely Frigyes barátjával együtt rendezett be magának műtermet.

Székely-Schein Frigyes a nagy koncepciók embere és emiatt sok meg nem értésen és kigunyoláson keresztül külföldre vitte őt nyugtalan vére, alig hogy elvégezte az iparművészeti iskolát. Németországi tanulmányutja után Angliába ment, hol Sout-Kensigton iparművészeti iskolájában főleg a diszlettervezés művészetét tanulmányozta. Innen New-Yorkba ment és itt a Metropolitan Opera kostüm- és diszlettervezője lett. Valóságos senzátiót keltettek ottani művészkörökben az Anna Pawlowna-Nijinszky társulat fellépése alkalmával alkotott kosztüm- és diszlet-tervei.

De nemcsak az iparművészet terén, hanem a képzőművészetben is jelentékenyt alkotott Székely-Schein Frigyes. A művész ugyan egy szerény gesztussal akarta eziránti érdeklődésemet lelohasztani, de egy véletlenül jelenvolt festő, aki együtt volt Székelylyel New-Yorkban, elmesélte nekem, hogy az ottani tárlaton kiállitott tryptichonja, mely az ember három korát symbolizálta (gyermek, férfi- és aggkor), valóságos tömegeket vonzott, és a művészek és a sajtó a legőszintébb elismerés hangján szóltak a nagy müről. Őt is a háboru hire hozta haza és fegyverrel a kezében, védte a „keresztény" Magyarországot 54 hónapig és számos kitüntetést kapott. Kétszeres sebesülés emlékével szerelt le.

Mikor Keleti és Székely összeálltak, egy garas és egy ecset nélkül kezdtek dolgozni; vasszorgalmuknak köszönhetik, hogy most már csinos műteremben látogathattam meg őket. Műtermüknek az az érdekessége is meg van, hogy ott az utolsó állványig min-

Seelenfreund: Frigyszekrény-függöny.

den felszerelést maguk a művészek készitettek.

Most „Univerzum Tanműhely" néven alapitottak iparművészeti iskolát, amelynek létrehozásában erős támaszuk volt Szabó István, a tehetséges grafikus és „ezermester", amint őt társai becézik. A „Tanműhelyben", a művészek előadása szerint, rajzolást, ékitményes tervezést, grafikát, linoleum-metszést, szőnyegszövést, kerámiát és műkönyvkötést fognak tanitani. Azonkivül sikerült megnyerniök Seelenfreundot, a kiváló zsidó iparművészt, aki a zsidó ornamentikát fogja tanitani.

Ott láttam az iskola falain Seelenfreundnek sok uj munkáját, közöttük egészen ujszerü ornamenseivel a pesti zsidó szünidei gyermektelep alapitványi oklevele, amit Székely-Scheinnel együtt készitett. (Utóbbi rajzolta ugyanis az oklevél figurális részét.) Mellette gyönyörü Jahrzeit-táblák, Mizrachképek és a szegedi hitközség megbizásából a héber tanitáshoz készitett pompás falitáblák, amelyek a közforgalomban levő zsidó fogalmakat ábrázolják. A szegedi hitközség alelnöke, a lelkes Bach Jenő akciót inditott oly irányban, hogy ezek a héber fali-táblák az összes zsidó iskolákban terjesztessenek.

Székelyék iskolájába már is igen sokan jelentkeztek, ami eléggé mutatja, hogy a reklám nélkül megnyitott műhely közszeretetnek fog örvendeni. A művészek szombaton nem dolgoznak és iskolájukban több

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

tandijmentes zsidó növendéknek kivánnak helyet adni.

Székely-Schein szólt nekem, hogy kérjem meg e lapok szerkesztőjét, hogy ajánljon néhány arra érdemes, szegény, tanulnivágyó zsidó ifjut.

Mordecháj.

TOLLHEGYRŐL

Mit szól a vádakhoz, amelyeket a zsidóság ellen emelnek — kérdezte egy munkatársunk dr. Blau Lajostól, a rabbi-képző igazgatójától, mire a világhirü tudós mosolyogva felelt: Vagy 2000 évvel ezelőtt Ptolomeus azt mondotta, hogy egész birodalmában, ha egy igaz szót akar hallani, zsidóhoz kell fordulnia. Hogy ezzel szemben a zsidókról irták össze a legtöbb hazugságot, arról a zsidóság igazán nem tehet. A zsidóság közvetitette a kulturát a Nyugatnak és mégis azzal érveltek a zsidók emancipációja ellen, hogy a zsidók képtelenek a kultura befogadására. Nagy és hatalmas könyvekben bizonyitották ezt a tételt egyes fajtudósok alig 50 évvel ezelőtt; később meg az volt a vád, hogy a zsidók tulontul sok kulturát fogadtak magukba. Erről ugyancsak vastag könyveket irtak. Vádat emeltek a zsidók ellen, hogy tulságba viszik a sovinizmust, magyarabbak a fajmagyarnál és vádolják talán ugyanazok most hazafiatlansággal.

. A zsidóság azonban már nagyobb viharokat is látott és nem riad meg tulságosan attól az igazságtól, hogy mindig volt és mindig lesz antiszemitizmus a világon. A lakenbachi egyházfi egyszer mosolyogva mondotta: amig a községben két zsidó lesz, addig ő lesz a templomba hivogató és a másik a templomlátogató. Amig két zsidó lesz a világon, mindig lesz antiszemitizmus, az egyik ellen vádat emelnek, hogy kapitalista, a másik ellen, hogy szocialista vagy bolsevista.

Keresztény cimtárt hirdetnek

Előfizetési felhivás.

Olvasóinkat tisztelettel kérjük, hogy előfizetési dijaikat a Mult és Jövő hetilapra minél előbb beküldeni szivesked-jenek, minthogy e sulyos időkben, a rendkivüli drágaság mellett csak azoknak küldhetjük tovább a lapot, akik előfizetési dijaikat kiegyenlitették.

A Mult és Jövő hetilapjának előfizetési dija egész évre 100 kor., félévre 50 kor.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6.

K·R·Ó·N·I·K·A

Az „Ezrah" Zsidó Főiskolai Hallgatók Segélyző Köre a zsidó közönség buzgó közremüködése és meleg támogatása mellett folytatja működését a szegénysorsu zsidó egyetemi hallgatók mai szomoru anyagi helyzetének a megjavitása érdekében. De a megoldandó feladat, melyet eddig a zsidó társadalom teljesen elhanyagolt, oly nagy, hogy a Segélyző Kör megfeszitett munkaerejére, mint a zsidóság legmeszszebbmenő áldozatkészségére van szükség. Mig bent az egyetemen titokzatos csend uralkodik, kint az ötéves háboru küzdői, a dunántuli áldozatok gyermekei és a megszállott vidékek elhagyottjai dideregve várják a tudomány kapuinak a megnyitását. Hideg szoba vagy tömeglakás, hiányos ruha és élelmezés, minden munka- és kereseti forrás hiánya: ez jellemzi a zsidó diákság mai helyzetét. Akinek módjában állott, hazautazott vagy a külföldi egyetemeket kereste fel, aki pedig itt maradt, annak vagy nincs hová, vagy nincs mivel elutaznia. Az „Ezrah" megfeszitett munkával fáradozott azon, hogy e végtelen nyomoruságon segitsen és eddig ötven zsidó diáknak gondoskodott ingyen ebédről, dijtalan kurzusok utján lehetővé teszi, hogy tagjai a kényszer-szünet miatt tanulmányaikban hátrányt ne szenvedjenek, sok szegénysorsu zsidó egyetemi hallgatót pedig lecke és más munkaalkalom közvetitésével keresethez juttatott. Ezuton is felhivjuk tehát a zsidó közönséget, hogy támogassa az „Ezrah"-t pénzbeli segitséggel, valamint természetbeni adomá-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

nyok, u. m.: lakás, ruha és élelmezés felajánlásával. Minden zsidó szülő forduljon bizalommal az „Ezrah"-hoz instruktorért és házitanitóért. Pénzbeli adományokat a szerkesztőség is elfogad és nyugtáz. Az „Ezrah" helyisége: VII. Rombach-u. 9. I. e. (Izr. leányiskola). Irodai órák naponta (szombat kivét.) d. e. 9—12-ig.

Patai József két uj könyvéről,

a „Zsidó Irások" első kötetéről és a „Sulamit, látod a lángot" cimü verseskönyvéről beható méltatást közöl az *Osterreichische Wochenschrift* ujévi ünnepi száma Dr. A. Fürst tolláról. „Vor kaum Semesterfrist — irja többek között — haben wir an dieser Stelle den Novellenband: „Kabbala" des bekannten Budapester Schriftsteller und Redakteurs Patai besprochen und schon liegen uns zwei neue Bücher von ihm vor.

„Die Beleuchtung und Bereinigung der Begriffe" ist — laut des Vorworts eigenen Worten — die Aufgabe der „Jüdischen Schriften." Und wahrlich, wer diese Abhandlungen mit Aufmerksamkeit durchliest, erhält nicht bloss ein scharfumrissenes politisches Konterfei des Autors, sondern auch klare Auffassungen über die so oft missverstandenen und missbrauchten Losungsworte, wie: Rasse und Religion, Zionismus und Assimilation, Kulturautonomie, Konfessionalismus usw. — mit besonderer Berücksichtigung natürlich der ungarländischen Verhältnisse. Gleich der erste Aufsatz: „Ist alles in Ordnung?", der in fulminanter Weise die Bilanz der 50-jährigen Judenemanzipation zieht, geht streng und unvoreingenommen mit den Unterlassungssünden sowohl der amtlichen Neologie, als der Orthodoxie ins Gericht und gibt eine Kulturplattform, auf der sich beide Richtungen zu gemeinsamer Arbeit treffen könnten. Mit feiner Ironie deckt ein „Offenes Schreiben an eine judenfeindliche jüdische Dame" die Krebsschäden der modernen Erziehung auf, deren Programm Patai in einem anderen Artikel in die drei Worte zusammenfasst: Heranbildung von ehrlichen, jüdischen Menschen. Mehrere Auslassungen befassen sich mit dem derzeit aktuellsten Problem des Judentums, mit der Nationalitätenfrage. Obwohl der Verfasser auch der Palästinaarbeit, als einer auf die Schaffung eines jüdischen Kulturzentrums hinzielende Tätigkeit seine Sympathie und Mitarbeiterschaft vollauf zuwendet, sieht er die Bedeutung des Zionismus doch mehr in der „inneren Mission", in der Erstärkung des Gemeinsamkeitsbewusstseins auf Grund der den Juden aller Länder gemeinsamen jüdischen Kultur, die selbstredend die Religion ebenso umfasst, wie die völkische Vergangenheit und Zukunft. Der Assimilation, die eben dieser Zukunftsfreudigkeit entsagt, rückt Patai mit gewichtigen, wissenschaftlichen Argumenten an den Leib, in einer „Offenen Antwort an Universitätsprofessor Friedrich Riedl", in der er nachweist, dass das Judentum als gesunder Organismus überall stets fremde Kulturen in sich aufgenommen, also assimiliert habe, ohne doch assimiliert worden zu sein. Aus diesem jüdisch-selbstbewussten Standpunkt fliessen dann mit Konsequenz seine Ansichten über diverse Tagesfragen, wie die der Fahnenflüchtigen, der „Galizianer", der Juden auf der Bühne, des jüdischen Geistes der modernen hebräischen Literatur usw. Besonders lesenswert sind dann noch die kurzen „Notizen nach der Revolution", die einerseits die Verantwortung für die „jüdischen" Kommunistenführer von seiten des Judentumes ablehnen, andererseits auch auf sozialistischer Grundlage die Forderung nach Anerkennung neugebildeter Volksgemeinden und hebräischen Schulen im Rahmen einer staatlich organisierten jüdischen Kulturautonomie begründet.

Erscheint uns Patai in diesen bald aufklärend-propagatorischen, bald überlegen-polemischen Abhandlungen als vielseitig gebildeter, ernst denkender, durch und durch jüdischer Kulturmensch, so spiegelt uns das Versbüchlein: Sulamit, siehst du die Flamme? lyrisch das Innenleben eines solchen Mannes. — Da begegnen wir vor allem den Edithliedern, einer Anzahl von Stimmungsbildern aus dem ehelichen, nein, aus dem geistigen Zusammenleben zweier Persönlichkeiten, die den Beruf in sich fühlen, Priester der wahren Menschlichkeit, Neuschöpfer ihres eigenen Selbsts zu werden. An Morris Rosenfeld erinnernde, ergreifende Töne entströmen dem Vaterherz beim Anblick des Söhnchens, das er mit Stolz und Andacht, jüdischer Begeisterung und Besorgnis zu den Chanukkalichtern führt:

Den heilgen, kleinen Lämpchen trete nah, mein Sohn!
Wenn einst ringsum der Trauer Kälte gähnen,
Bei meinem Haupt ein einsam Lichtlein flackern wird:
Wirst du für mich dann jüd'sche Gebete flehn,
Uralte Psalmenvers', ob meiner Seel, o Sohn?

Den an Tragödien reichen Werdegang des bis zur Erlösung durch Edith gelangenden Jünglings fühlen wir in den „Strophen aus der Einsamkeit", während die Sonette aus meinem Dorfe, die Porträts Vaters und Mutters und des Bruders Jomtow genreartig anmuten.

Sind all diese Dokumente persönlichen Erlebnisses — wohl ganz modern in Form und Inhalt — doch reichlich durchsetzt mit biblischen Anklängen, Bildern und Reminiszenzen, so klingt aus den Versen, die dem grossen Geschehen des Krieges gewidmet sind, schon fast prophetischer Schmerz und Jesaiassche Entrüstung ob des Sieges Mammons, der Gewalt und der Gottlosigkeit. Freilich findet der Verfasser auch Jesaiasschen Trost, wie in dem herrlichen, Moses Bolgár gewidmeten Poem: „Es wird einst sein" oder in dem im ganzen Lande bereits populären Ma nischtano-Variation: „Und fragt dein Kind dich morgen" . . . er sieht auch mit seherischem Blick das endliche „Volksgericht" voraus, vor dem jede andere Leier verstummen müsse, die andere Wahrheiten gesungen habe. Trotzdem kann Patai ob seines Volkes nicht schweigen; der Verszyklus: Juda, mein ewiges Volk, enthält einige Perlen echtjüdischer, völkisch durchfühlter, grandios erschauter Poesien, wie sie eben bloss dem hebräischen Poeten eigen sein können.

Poet und Publizist, Dichter und Denker, also eine eigene Einheit: der politisch fühlende und der fühlend politisirende Jude.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

M·U·L·T·É·S·J·Ö·V·Ő

A budapesti VII. kerületben Gárdos Zsigmond és Havas Tivadar kezdeményezésére szélesebb körü akció indult meg, hogy a külső kerületben lakó zsidóság számára egy nagyobb szabásu templom állittassék fel. E régi óhaj megvalósitását szem előtt tartva, megtörténtek már az előkészületek arra nézve, hogy nemcsak a hagyományos hitélet kielégitésére megfelelő állandó imaház tartassék fenn, hanem tervbe vétetett a kerületben egy Templom egyesület létesitése, mely egyuttal gondoskodni fog a tanuló ifjuság liturgiai oktatásáról, vallásos érzületének kifejlesztéséről és ápolásáról is, ugyszintán erejéhez és a szükséghez képest istápolni és gyámolitani fogja a kerülethez tartozó aggokat, elhagyottakat, egy az egyesület keretében megszervezendő egylet utján. Az egyesület istentiszteleteit már is az „Izr. siketnémák intézete“ berendezett imaházában tartja.

Az Országos Izraelita Tanitóképző-intézet ifjuságí köreinek tisztikari választása f. hó 2-án dr. Bánóczi József igazgató elnöklésével a következő eredménnyel végződött: „Maimonides“ önképző kör: tanár-elnök: dr. Richtmann Mózes; elnök: Krasznyánszki Oszkár; alelnök: Schlesinger Viktor; titkár: Kollmann Kálmán; ellenőr: Schwartz Sándor; pénztáros: Grósz Albert; jegyző: Frank Ábrahám. — „Kiss József“ önképző kör: tanár-elnök: dr. Harmos Sándor; elnök: Neumann Ábrahám; alelnök: Reich Adolf; titkár: Róna Adolf; ellenőr: Berger Oszkár; pénztáros: Blumenthál Lipót; jegyző: Kollmann Dávid. — „Kiránduló társaság“: tanár-elnök: dr. Sós Ernő; elnök: Engelberg Ernő; titkár: Ritter Béla; ellenőr: Izékel Árpád; pénztáros: Altmann Manó.

Bisseliches Mózes mérnök, az ismert lelkes zsidó harcos, október hó 25-én tartotta esküvőjét *Greiner Franciskával.*

S·P·O·R·T

Támogassuk a VAC-ot! A sport ebben a percben nem jelenti a *zsidóságnak* huszonkét ember páros labdajátékát, sem pedig öt atléta gyorsabb-rövidebb futását. A *sport* ezekben a napokban önérzeti kérdésévé vált a magyarországi zsidóságnak, minden egyes atlétája, akárcsak irója, művésze, orvosa; *bizakodás* és *nyugalomadás.*

Budapesten Vivó és Atlétikai Club cimmel alakult jó tizenöt esztendeje sportegyesület, amely már akkor kék-fehér ingben és a zsidó pajzszsal állott a porondra. És bár a magyarországi atléták, vivók, futballisták, birkozók és minden egyéb sportolók között százalékot sokszorosan fölülmuló arányban van képviselve a testileg is ujraépülő zsidóság, a *VAC* csak most tudott erőre kapni. E sorok irójának volt alkalma látni azt a zsidó öntudatot és lelkesedést, amellyel gyakorta veszélyes körülmények között mérkőzésre szállnak a Vivó és Atlétikai Club derék legényei. Hogy csak ezt emlékeztessük: a futballmezőn ez őszön győzelmesen áll az összes egyosztályu csapatok között a VAC csapata. Micsoda diadalmas demonstrációját jelenti a zsidó öntudatnak, amikor győztesen marad ezer és ezer ember előtt a kék-fehér tizenegy?

A *VAC* életlehetőségéhez és ezzel a zsidó-sporthoz megvan az anyag; zsidó fiatalok izmos teste. Az egyesület mégis támogatásra szorul, egyszerü okért; mert szegény. Tagjai, zsidó diákok, munkások, kereskedősegédek, tisztviselők alig tudják előteremteni az egyesülés életéhez szükséges összeget. Pedig bizonyos, hogy a zsidó sport minden életnyilvánulása küldetés a magyarországi zsidóságnak. A Vivó és Atlétikai Club ez uton fordul a zsidó közönséghez; segitsék.

Önönmagának és a zsidóságnak tesz meg nem mérhető szolgálatot, aki kiveszi részét a Vivó és Atlétikai Club munkájából.

A Vivó és Atlétikai Club közleményei. A *VAC* részére szóló pénzadományokat és esetleges sportszereket (labdák, cipők, tornacipők, vivófölszerelések stb.) a titkárság részére (Westend-kávéház) kéri az egyesület vezetősége.

HATSCHEK ÉS FARKAS
optikai, fényképészeti és kinematografiai szaküzlet
BUDAPEST
Főüzlet: IV. Károly-körut 26.
Fiók: VI. Andrássy-ut 31.
Fotócikkek és gépek állandóan raktáron.
Szemüvegek, csiptetők és a többi optikai áruk.

Aranyat, ezüstöt, brilliánsokat, gyöngyöket, régiségeket teljes értékben **veszek.** Ékszerek nálam olcsón kaphatók.
SCHMELCZER BENŐ, IV. Károly király-ut 28
Telefon: 120-40.

Brilliánsokat, aranyat, ezüstöt, ékszereket
magas árban vesz
Friedländer Ármin
arany- és ékszergyár, Budapest, VII., Dohány-u. 1/a.

Felelős szerkesztő és kiadó: dr. Patai József.

115686 WEISS L. ÉS F., BUDAPEST, V. KORALL-UTCZA

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

IX. ÉVFOLYAM
1919
MEGJELENIK
MINDEN HÉT
VÉGÉN

MAGYAR ZSIDÓ SZEMLE

ZSIDÓ HETILAP • SZERKESZTI:
DR. PAPAI JÓZSEF
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, PODMANICZKY-U. 6. TEL: 146-92
ELŐFIZETÉSI DIJ EGÉSZ ÉVRE 100 K. FÉLÉVRE 50 K.

A TARTALOMBÓL: Horthy. — Dr. Osztern Lipót: Számarány. — Raab Andor: Szabó Dezső zsidótükre. — Bródy László, Somlyó Zoltán, Margitka S. Gy., Gárdos Andor, Csillag Lipót: Versek. — Bolgár Mózes: Meghalt az angyal. — Dr. Lukács Leó: A Palesztinakérdés diplomáciai aktái. — Tollhegyről. — Uj könyvek. — Krónika. — Remény ifjusági melléklet. — Illusztrációk.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

HORTHY.

A magyar politikai élet kaotikus zürzavarából, az egymás ellen küzdő pártok és agyarkodó szenvedélyek bizonytalanságából mint világitó szilárd pont csucsosodik ki a fővezér neve: Horthy.

A magyar nemzeti hadsereg megteremtése, az ország nyugalmának legalább távoli perspektivája, az állandósuló rend reménye és a szebb jövőbe vetett bizalom, mind Horthy fővezér nevéhez füződik.

A magyar zsidóságnak pedig, amely az egész nemzettel együtt szenvedte végig a háboru, a forradalmak és a bolsevizmus borzalmait, az utóbbi idők sulyos megpróbáltatása után a pártatlan igazságosság korszakának igéretét jelenti Horthy neve.

A tömegszenvedély fellobbantotta dunántuli atrocitásoknak az ő megjelenése vetett véget. És azok a liberális és loyális kijelentések, amelyeket annak idején Horthy fővezér a Magyar Zsidók Országos Szövetségének küldöttsége előtt Siófokon tett,* zálogai annak, hogy a magyar zsidóság bizalommal nézhet a jövőbe, midőn az indulatokat és villongásokat felváltja az összetartás, az egyetértés és a béke.

A magyar zsidóság lelkesen köszönti a nemzeti hadsereget és fővezérét!

* Az eseményről akkor a cenzura miatt nem irhattunk. A küldöttség tagjai voltak: tiszasülyi *Polnay* Jenő, volt miniszter, a Magyar Zsidók Országos Szövetségének elnöke, *Frankl* Adolf, a magyarországi ortodox zsidóság országos elnöke, báró *Kohner* Adolf dr., a pesti izr. hitközség előljárója, *Vészi* József min. tanácsos, a Pester Lloyd főszerkesztője és dr. *Patai* József, a Mult és Jövő szerkesztője. A fővezér, Polnay Jenő beszédére adott meleghangu válasz után, vagy két órahosszat beszélgetett el a küldöttség tagjaival, akiknek alkalmuk volt egyes eseményekre és körülményekre felhivni a fővezér figyelmét.

„Számarány."

„Idegen és jövevény vagyok előttetek" . . . Mózes I. k. 23. fej. 4. v.

Hevesen tombolt még a világháboru, Magyarország zsidóságának legjobbjai rendületlenül küzdöttek lövészárkok tűzpoklában, némán temettük harctéri halottjainkat, otthon megadással nélkülöztünk és áldoztunk és — a magyar katholicizmus egyik egyházfejedelme, kit a felekezeti türelmesség apostolának mondtak, szemünkre lobbantotta, hogy nem veszünk részt *„számarányunkhoz mérten"* a háboru véres kötelességeiben.

1917-ben megállapitotta a legfőbb hadvezetőség és 1918. derekán bejelentette a magyar kormány elnöke a képviselőházban, hogy a középeurópai hatalmak elvesztették a háborut és — egy évvel később a magyar „közvélemény" a *„zsidó tőkét vádolja meg azzal, hogy késleltette a háboru befejezesét.*

1918. oktoberében a Piave mellett Románia sikságain, Albánia uttalan sártengerében felbomlik a front, a teljesen demoralizált csapatok züllötten özönlenek hazafelé és — 1919. szeptemberében a magyar kormány sajtója vezércikkezik arról, hogy *a zsidó tőke követelte a háborunak minden áron való gyors befejezését.*

A Károlyi-kormány nemzeti tanácsai tönkre teszik a zsidó boltost, elkergetik a zsidó községi jegyzőt, a mágnásbirtokokon osztozkodó nép félholtra veri a zsidó ügyvédeket; majd Garbai Sándor és Kun Béla vörösei 100 hold földet meghagynak a paraszt-proletárnak, de „szocializálják" a zsidó kisiparost, kifosztják a zsidó „burzsujt", megrabolják a zsidó árvaházakat és: — a „tömegindulat megnyilvánulása" furkósbotos bosszut áll védtelen villanyosutasokon, kik nem tudják igazolni keresztlevéllel „magyar" voltukat.

Zsidó diákjaink vitézségi érmekkel a mellükön; szuronyvágta, golyólőtte sebekkel megrokkant, amputált testükön; a hadifogság keserveivel a lelkükben; nélkülözve, nappalt éjjelé téve igyekszenek pótolni a félbeszakadt tanulmányokat, hogy azután odaálljanak, hol becsületes, kitartó munkával kell szolgálni a szerencsétlen földet, melyet hazájuknak vallanak és: — és akiknél nem kutattak „számarányt", mikor rohamra adták a parancsot, azokat még a „számarány" szerint sem engedték be a főiskolák kapuin.

„Számarány."

A cseh-szlovák megszállott területeken felosztják a zsidó népiskolákat, mert a magyar nemzeti eszmét szolgálták, elkergetik a zsidó néptanitót, mert a magyarságnak nevelte az ifju nemzedéket: és — a fővárosi

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

s állami tanintézetekben a „számarányt“ messze felülhaladóak mozditják el a „nem kivánatos“ tanerőket.

Számarány . . .! 1867-ben törvénybe iktatták, hogy „az ország izraelita lakósai a keresztény lakósokkal minden polgári és politikai jog gyakorlására egyaránt jogositottaknak nyilvánittatnak“, — s azt kellene hinnünk, hogy most már, miként az ország többi felekezeténél, a zsidónál is nem a számarány, hanem a rátermettség, a fajsuly, a megbizhatóság mértékadó az egyén politikai, társadalmi avagy gazdasági érvényesülése jogának meghatározásánál. Senki sem tagadhatja, hogy a magyarországi zsidóság a honban való csaknem ezeréves létezésének első órájától kezdve mindenkor törhetetlen hüséggel, áldozatkész odaadással, a saját maga népiségének feladásával, a saját kulturértékeinek feláldozásával vett részt a magyarország nemzeti küzdelmeiben, kulturális és gazdasági munkájában. Mégis, minden emancipatio és receptio mellett, a magyarság társadalmi rétegei sohasem tekintették a zsidóságot magukkal egyértékünek, a nemzet integrans részének.

1885-ben nem vérzett Magyarország háboruverte ezer sebből, nem hevert bolsevizmustól meggyalázottan és mikor a főrendiház szervezetének módositásáról szóló törvényjavaslat során a kormány a zsidóság részére is kivánt *egyetlen egy* helyet biztositani a főrendiházban, Károlyi István gróf a következő szavakkal inditványozta a képviselőház javaslatának elvetését: „A zsidónak imája, mint tudom, még ma is nem a magyarok istenéhez szól, hanem a Jehovához; a zsidóknak nyelve nem a magyar nyelv, hanem zsidóul beszélnek egymással. *Nem is tekintem magyarnak a zsidót*, hanem egy fajnak tekintem, mely bejött Magyarországba.“

Károlyi gróf ez álláspontja visszhangra talált. Es a javaslat megbukott.

Azóta több mint három évtized telt el, a zsidók már egymásközt sem beszélnek másképp mint magyarul, az eredmény azonban, sajnos, ma is ugyanaz.

Csak nemrég irta Benedek Marcel: „Nincs keresztény ember, aki a zsidósággal szemben tökéletesen *elfogulatlan, tisztán emberi álláspontot tudna elfoglalni*. Ezt ha nem is tudja minden esetben, de feltétlenül érzi a középosztályhoz vagy a pénzarisztokráciához tartozó zsidó s ettől az érzéstől sohasem tud megszabadulni. *Annál sulyosabb ez reá nézve, mert legtöbb esetben vallását sem veszi komolyan és fajilag is beolvadottnak érzi magát a magyarságba*. Kohn Móricka nem érti, mért mosolyog a történettanár, mikor ő teletorokkal fújja: „őseink Árpád vezérlete alatt foglalták el Magyarországot...“ Ahogy a Missisipi vize mérföldökön át sárgállik a tengerben, úgy áll külön, sárga foltjával a zsidóság a magyar társadalomban most mikor minden téren együtt dolgozik — vagy dolgoztat — a társadalom többi részével.“ (L. Huszadik Század. A zsidókérdés Magyarországon 46. oldal.)

Azóta még „a helyzet lényegesen változott“. Az „együttdolgozás“ lehetősége némileg csökkenő vonalat mutat és a kis Kohn Móricát nem mosolyogja le a történelemtanár, hanem ki szeretné zárni a „számarány“ uj törvényének erejével.

Ez az uj helyzet pedig uj irányt kell, hogy jelentsen a magyar zsidóság politikájában is. A magyar zsidóság nem lehet ezentúl is a politikai pártok uszályhordozója, hanem gondolnia kell önmagára, gyermekeire. A zsidóságnak végre törődnie kell saját sorsával, jövőjével, amelyet nem szabad többé muló érdekeknek feláldoznia.

Kemény közös küzdelmek kitörülhetetlenül vésték a szétszórt zsidóság lelkébe, testébe az együvé tartozás, az egység bélyegét. A zsidóság évezredes története hatalmas toronyként magasodik ki a népek tömegéből és széles, mély sávokban veti előre világitó árnyékát. Ez árnyék kisér minket s jaj nekünk, ha tőle elszakadunk. A zsidóság sokat élt meg hosszu vándorlása közben. Keserves, szenvedélyes harcokat kellett küzdenie léteért mások ellen, és hogy uralkodhassék önmaga ellen.

E válságos időkben uralkodjunk a lelkünkben küzdő keserüség fölött. Mondjuk csöndes resignatióval a patriarchával: „Gér v'tosab anochi imachem. . .“: idegen és jövevény vagyok előttetek. . . Idegennek tartanak itt e földön, melyért atyáink, fiaink, testvéreink vére folyt. Mindent áldoztunk, de nem fogjuk idegenségünket a zsidóságunkkal megváltani. Hanem vonjuk le az idegenség évezredes tanulságait. Mégis, azzal a ragaszkodással, amelylyel zsidó a „számarányt“ nem tekintve, mindenütt mindent áldoz a földért, melyen született, ahol ősei porladoznak és mely őt mégsem ismeri el fiának: — teljesitsük rendületlenül állampolgári kötelességeinket és bárhová állit a kötelesség: — gondoljunk a szenvedések kohójában megnemesitett népünkre s ápoljuk fokozott szeretettel, önmegtagadással, önérzettel, bátorsággal zsidóságunkat, zsidó kulturánkat, népiségünket, melyet eleddig idegen bálványokért feláldoztunk. . .

Dr. Osztern Lipót.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Szabó Dezső zsidótükre.

Mose a magyar faj hullásáról és a zsidó honfoglalásról.

Nem akarom Szabó Dezsőt irói kiválóságában megtámadni és nem akarok „Az elsodort falu“ felett művészi szempontból pálcát törni. De Szabó Dezső amikor regényében a magyar faj csődjét bemutatja, ugyanakkor rikitó szinekkel festi meg a zsidó faj kiméletlen előretörését, térhóditását és valósággal egy uj tatárjárás vészharangját konditja meg a magyar föld felett. S ezen a ponton kell a zsidó kritikusnak tiltakozó szavát felemelnie.

Bármilyen hatalmas művészi gondolat egy faj sorvadását, életvergődését betükbe önteni s e betükből a végitélet harsonáját megformálni, ennek a prófétai feladatnak az iró csak úgy tud eleget tenni, ha az a rajz, amelyet fajáról annak millió atomjának csillogásában ad, elsősorban és mindenekfelett *igaz*. Ez a regény pedig nem igaz. Irányregény, amely arra hivatott, hogy szerzőjének képtelen túlzásaihoz, faji gyülöletéhez adatokat és bizonyitékokat szolgáltasson. Nem a való életnek képe, hanem annak egy görbe tükörből felénk vigyorgó torz mása. Ez a hazug beállitás, ez a célzatos túlzás, ez a regénynek eredendő hibája, amely első gondolatcsirájától utolsó soráig végig kisért minden lapján. Hőse maga a magyar faj, a hulló nemzedéknek néhány utolsó ragyogó virága és a nép, a vezetők nélkül kóborló barmok, csordája, amely húzza az igát, töri a rögöt, övé a munka, a szenvedés, a verejték. S vérét szivja egy idegen faj, a zsidó, a székely faluban mint egy uj honfoglalás vártája emelkedik büszkén a milliomos zsidó pálinkás és szatócs uriháza, a pesti irodalmi kávéházakban zsidó tolakodók nyomják el az őskeresztány magyar tehetségek szavát, ezé a fajé a siker, az élvezet, a mámor, az élet. A háboru: a fronton magyar vér ömlik gondatlan bőségben, itthon az élet megduzzadt tőgye zsidóknak ontja aranyát.

Igy látja és irja ezt Szabó Dezső és mi mit mondjunk erre válaszul? Mondjuk el százezredszer az unott és ismert közhelyeket, hogy a zsidók ép úgy kivették részüket az első rajvonalak borzalmaiból, mint bárki más, hogy a halottak és sebesültek listáján a zsidók legalább is percentuális számuk arányában szerepelnek, hogy a háborun nemcsak zsidó kereskedők nyertek nagy összegeket, hanem a földműves gazda is százezreket szerzett és a mezőgazdasági termények árának óriási fellendülése, az élőállat értékének megsokszorozódása a történelmi főnemességnek, a latifundiumok és hitbizományok tulajdonosainak jelentett olvasatlan milliókat?

S vajjon mit szólna Szabó Dezső, aki oly határos szinekkel festi meg a hadseregszállitó milliomosnak, Guttmann Felixnek a Ritz fényes vacsoráján történt letartóztatását, ha egy zsidó iró, teszem fel, Molnár Ferenc, valamelyik szindarabjában Odescalchi Zoard herceg szenzációs szállitásaival összefüggő öngyilkosságát vinné a szinre, hasonlóan erősen éreztetett faji háttérrel és általánositással, mint ahogy azt ő teszi?

Külön figyelmet érdemel Faragó Miklós alakja, akiben Szabó Dezső Adynak akart szobrot emelni. Az iró úgy állitja be itt Adyt, mint hulló fajának élő inkarnációját, a zsidó és a magyar faj élet-halálharcának áldozatát, aki fajával együtt alulmarad e küzdelemben és idegeinek épségével, elbomló elmével fizet azért a merészségért, hogy ébresztő mert lenni a magyar temetőn. A külső maszk Ady Endréé, de a belső motiválás Szabó Dezsőé, Ady Endre szájával Szabó Dezső beszél s amit mond, az a faji gyülölet hangja, amely soha sem csendült fel Ady minden emberi lelket átfogó liráján. Faragó Miklós Ady Endrének indul, de mindinkább Szabó Dezső lesz belőle s a végén ő irja meg azt a hatalmas regényt, amely hivatva van megállitani ezt az esett fajt végzetes hullásában s amelyben a szerző mindjárt kritikát is mond önmaga felett.

Egyébként készséggel elismerjük Szabó Dezsőnek azt, hogy a Nyugat körül dongó irodalom, amelyet ő is bemutat, izmos tehetségeiben Adyban, Babicsban, Móricban, Schöpflinben őskeresztény magyar volt, amely ép azért vált irodalommá és értékké, mert a magyar faji lét humuszában gyökerezett. Általában a regényben sok találó megfigyelés és jellemző erő mutatkozik, de egészében véve mégis csak képtelen torzitás és túlzás. Először is túlozza a magyar faj pusztulását és másodszor rikitva nagyitja meg a zsidóságnak gazdasági ügyességét, amelyben Szabó Dezső már egy uj honfoglalást lát. E két jelenséget a két ellenkező végletbe határtalanul eltorzitva, kapja Szabó Dezső az elsodort falunak nem létező képét, az elpusztult, kihalt őszsékely faluét, ahol a zsidó milliomos bányáinak, gyárainak búgása elnyomja az erdők zúgását, ahol a ledőlt templom helyén zsinagóga épült, ezt a lehetetlen falut, amilyen nem létezik az egész magyar földön, ezt az izgató és lázitó képet, amely az ő nekivadult fantáziájából kiszabadult. Igaz, hogy a zsidó szorgalom és ügyesség, munka és kitartás vagyonokat gyüjtött, de ezek nem a zsidó összetartás ujabb bástyái lettek, mint Szabó Dezső irja, hanem minél inkább szaporodtak, annál jobban elidegenedtek a zsidóságtól és a milliók orrmán többnyire ott

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

diszelgett a kitérés. Sarkadi, akiben Szabó Dezső a zsidó előretörés és kiméletlen érvényesülés, az uj földfoglalás tipusát rajzolta meg, a való életben alighanem Hatvani Lajos báró név alatt szaladgál. S itt látjuk meg azonnal e regénynek tudatos tendenciáját és célzatos beállitását: amig a valóságban ez a Hatvani báró politikai és irodalmi sikerei tetőpontján kikeresztelkedett, addig a regényben az ő róla mintázott Sarkadi a zsidó térhóditás előharcosaként szerepel. Az élő Hatvani és a regénybeli másának, Sarkadinak viszonya egyuttal helyesen méri az életnek és e regénynek viszonyát is.

A magyar faj hullásáról és a zsidó faj honfoglalásáról a valóságban beszélni sem lehet komolyan és e két faj viszonyát Kóbor Tamás látta meg helyesen: „A magyarság nem olyan erős, hogy amputálhatná magát antiszemitizmus cimén és sohasem lehet olyan gyönge, hogy fölényes, hatalmas gazdája ne maradna a zsidóságnak.“ Ez az igazság s aki ezt elhomályositani akarja, az nagyon rossz szolgálatokat tesz nemcsak a zsidóságnak, de a magyarságnak is.

Raab Andor.

Bródy László:
Zsidó katona temetőben.

Keresztúron úgy sír a csend,
Keresztúron ezer a sír.
Ezer jaj, sóhaj visszacseng,
ezernyi hörgés visszasir.

Morajlik, zúg és nyög a föld,
eső pereg a hanton át,
az ég sírokra könyet önt,
lent sirnak halott katonák.

. . . Galiciában ért golyó. . .
. . . és én a Karszton estem el. . .
. . . hol vérbe fult a Búg folyó,
lelkem ott szállt egy este fel. . .

. . . Az én vérem Tirolra hullt. . .
. . . enyém a csiki végeken. . .
Igy nyög, jajong a balga mult
a vén Dunánál végtelen.

A temetőre köd tapad,
az őszi szél ott csavarog,
és zsidók sírják föld alatt:
mi együtt haltunk, — magyarok! . . .

Keresztúron úgy sir a csend,
Keresztúron ezer a sír.
Ezer jaj, sóhaj visszacseng,
ezernyi hörgés visszasir.

Meghalt az angyal.

Irta: Bolgár Mózes.

Zürzavaros sirás, sikongatás ébresztett fel éjfélkor. Álmosan dörzsölgettem szemeimet és öntudatlanul, mint a holdkóros, mentem a hang után a másik szobába.

— Vége! vége! kiáltották kezeiket tördelve az asszonyok, kik anyám ágyát állották körül.

Ugy néztem az egészet, mint valami rossz álmot. Fiatal öt éves agyam nem birta még felfogni, mi az: a vég!

— Sirjál, Avrumele, sirjál, nincs többé anyád, mondja nekem Marjem néni a zsidó asszonyok sajátságos siró-éneklő hangján.

Ha most hallom valahol ezt a hangot, borzalom fog el és akkor értelmetlenül néztem rá. Dehogy nincs anyám, gondoltam. Hiszen látom, ott fekszik az ágyon. Az asszonyok most leveszik, földre fektetik, fekete tüllel betakarják s nagy, sárgán égő miligyertyát állitanak a feje fölött. Oly különös, oly szokatlan az egész, de azért mégis csak *itt* van az anyám.

— Sirjál, Avrumele, sirjál, elviszik anyádat, kesergett másnap Marjem néni.

Hiába volt minden unszolás, nem tudtam sirni. Miért? Hiszen majd hazajön. Multkor is elvitték betegen Krakkóba az orvoshoz, de vissza is hozták. Igaz, hogy akkor kipárnázott szekéren ment, s most négyen viszik két farudon . . . De ő mégis visszajön, máskép nem tudtam azt elképzelni. Én várom, várom.

Mikor másnap beléptem a chéderbe, a fiuk nagy titokzatosan összenéztek. Az egyik pedig félszemmel rámpislantva, odasugta társainak:

— Ő joszem (árva), őt nem szabad bántani.

Ezt csak úgy mondhatta, mint idézetet a bibliából. Mert én világéletemben mindig csendes fiucska voltam, a légynek sem ártottam soha, a gyerekek eddig sem bántottak, ezentul sem.

Hanem a Belfer (segédtanitó), ki eddig sohse nyult hozzám, anyám halála óta megengedte magának, hogy néha rám üssön.

Gondoltam is, hogy elpanaszlom anyámnak, ha visszajön, de hiába, ő nem jött. Néhány hónap mulva azonban apám igy szólt hozzám, egy sohasem látott termetes asszonyságra mutatva:

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

— Nézd fiam, ez a te uj anyád, az a mellette álló kis fiu pedig Jánkele a testvéred. Nagyon elcsodálkoztam a dolgon. Azt még megértettem, hogyha az egyik anyám elmegy, jön helyette egy másik. De mért jön ide a testvér, hiszen az nekem nem hiányzik, én egyetlen fiu voltam eddig! Később még több anyagot is szolgáltatott ő nekem, az én sajátságos, gyermek-okoskodásomra. Pénteken reggel mindig ő kapta a kis fonott vakaró-kalácskát, aztán estefelé a friss tarhonyát, nekem meg azt mondta „anyám", várjak soromra, majd este.

Legjobban irigyeltem azonban azért a sok cukorért, amit az angyal küldött neki majdnem mindennap a Belferrel. Miért küld ép neki és nekem nem?

Mikor édes anyám először vitt a chéderbe, azt mondta, tanuljak szorgalmasan. A jó gyerekeknek az angyalok ledobálnak az égből mindenféle édességeket, „rozsinkesz mit mandlen", ahogy ő mondta, szegény. Hát én jobban tanulok, mint Jánkele, miért nem kapok én is valamit?

Gyülölet még nem fért akkor az én fiatal szivembe, de nagyon érthetetlen volt előttem, ami körülöttem történik. Öntudatlanul gyülemlett bennem napról-napra a keserüség, mig egyszer kitört.

A Belfer kihallgatott bennünket: Jánkele, mint rendesen, semmit sem tudott, minden kérdésre én feleltem helyette. És a kihallgatás végén mégis azt mondta a Belfer a melamednak (tanitó):

— Rebe, Jánkele ma igen jól tanult, mondja az angyalnak, hogy dobjon neki valamit.

A Rebe bement a másik szobába, kihozott egy piros kis papir-zacskót és odaadta az én testvéremnek.

Istenem, a szivem összeszorult, látva, hogy majszolja, ropogtatja a kövér barna mandulákat és a sokszinü cukrot.

— Rebe, szólaltam meg félénk, remegő hangon, mért nem dob le nekem is valamit az angyal? Hiszen én jól tanulok!

A Rebbe először hosszasan, szánakozóan nézett rám, szelid, okos, fekete szemével, aztán fájdalmas mosollyal mondta:

— Szegény fiam, a te angyalod — meghalt... Nesze!...

Meghalt! Elszédültem erre a szóra, mintha fejbeütött volna. Aztán olyan fojtó melegség járt át, hogy képtelen voltam szólni. Végre érezni kezdtem, hogy arcomon nagy forró könnycseppek peregnek, huldogálnak. Hirtelen megértettem mindent.

— Igen, az én angyalom meghalt.

Somlyó Zoltán:

Végzetes verssorok.

A sorsom szent, nem futhatok előle.
Testvéreim: csak menjetek előre!

Az élet is, halál is Istené!
Csak menjetek az Igazság felé!

És aki buzdit: bátran kövessétek!
S ki fenyeget: azé legyen a vétek!

A véren ne járjon az eszetek!
Tartsátok tisztán mindkét kezetek!

És vessétek meg naprul-napra őket,
A hitetlenül sandán bünözőket;

Akik miatt most minket ért a vád!
Ne légyen köztünk áruló tovább!

Mert nem zsidók, kik szembenézni félnek!
S ki rossz zsidónak, rossz az kereszténynek!

Margitka S. Gyula:

Merengés.

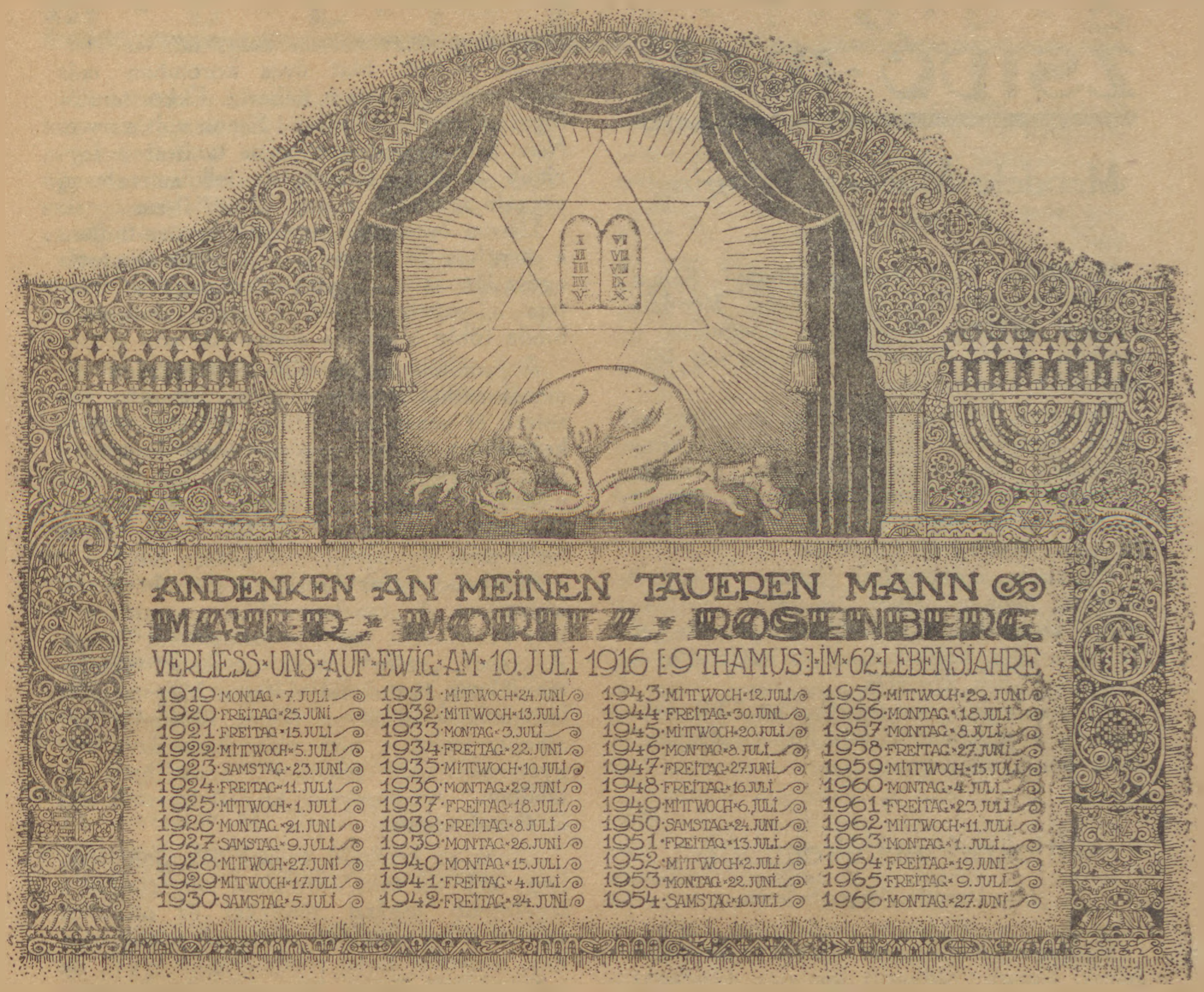
Most összekulcsolnám a kezemet:
A jobbom balra, a balt jobbra vonnám
És ugy suhannék el a világ dolgán,
Mint ványadt ajkról fáradt lehelet.
És kelet felé forditnám a számat,
A szememet horizontba vésném:
Elérhetetlen kékes-szürke résén
Megpihennék, mint tört szivben a bánat.

Egy ölbe hajtanám a fejemet,
Hogy édesebb legyen a pihenésem.
S — tul minden könnyön, minden szivverésen —
Pihegnék, mint ki pillét kergetett.
A kedvesemet oldalamra venném;
A derekát karommal átkarolnám.
S ha önszántából hü maradna hozzám,
Hát ideülne mindörökre mellém.

... Igy kivánnánk, hogy az a csók a szánkon
Sok tavaszon tul: örökétig égien.
Ugy, mint az első, amit egyszer régen
Ajkunkra tüzött nyegle ifjuságom ...

Igy kivánnám, amit csak az kivánhat,
Ki boldog akar lenni a világon ...
S tünő napoknak aranysugarát
Egyszer talán majd én is megtalálom.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A „Jahrzeit-tábla“.

Furcsa ez a német jelző, de ha a megfelelő „halálozási évforduló tábla“ kifejezést használjuk, még sem látjuk magunk előtt azt, amit *Jahrzeit-tábla* néven ismerünk. Azt a bizonyos plakátszerü nyomtatványt, aranynyomásu angyalokkal és füzfákkal, mely ha különösen diszes, akkor kék és zöld tentával van beleirva szeretteink halálozási évfordulója.

A kegyeletérzés viaskodik azután a jóizléssel az emberben, hogy ezt a rettenetes „műremeket“ hol helyezze el esetleg jobb képek és műtárgyakkal diszitett lakásában. Mert elvégre a dátumot is szeretné szem előtt tartani, de a lakását sem akarja elcsufitani.

Ez adta az impulzust, hogy egy szobadisz értékével biró évfordulótáblát csináltassak egy művészemberrel.

Korántsem ment oly könnyen, mert három helyen is próbálkoztam, mig végül Kónya Zoltán iparművész (Bérkocsis-u. 21.) vállalkozott az elkészitésre. Pedig bizonyára akadna sok-sok zsidó polgári ház, mely szivesen adna megbizást ilyen szobadiszre, ha tudná, hova kihez forduljon. — A háboruból visszatért művészek is állandó keresetforrásra tennének szert, ha *eredeti kompoziciója* emléktáblák rajzolásával foglalkoznának.

Viszont az a pár öreg bácsi sem vesztené kenyerét, akik eddig piros-zöld tentával irták be a dátumokat az üzletben vásárolt angyalos blankettába, mert a tervező művész is szivesen fizetné meg nekik a kiszámitásáért a tiz koronát, amit eddig kaptak.*)

Rosenberg Dezső.

* Szivesen adtunk helyet fenti felszólalásnak, amely örvendetesen egybeesett mult heti közleményünkkel, mely szerint a Keleti—Székely—Seelenfreund-féle zsidó Iparművészi iskola is foglalkozik Jahrzeittáblák készitésével. Legközelebb alkalmunk lesz néhány tervrajzot is bemutatni. Valóban teljesen igaza van a cikkirónak: lehetetlenség, hogy a szülők iránti kegyelet csupán csak a primitiv sablonos emléktáblákon nyilatkozzék meg. (Szerk.)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

ZSIDÓ·IRÓK

Mendele Mocher Sz'forim.

(1836—1914.)

A háboru első évében elhunyt Salom Jákob Abrámovics, irói néven Mendele Mocher Sz'forim. Mendele a könyvárus, a modern zsidó elbeszélő irodalomnak legeredetibb képviselője.

Egyszerü, népies nyelven megirt történetei zsidó irodalmunk legszebb termékei közé tartoznak. Történeteit rendszerint „Mendele könyvárus“ által mondatja el, ki rozoga kocsiján járja be a zsidólakta városokat, falvakat. Innen irói álneve is.

Ugyanoly müvészettel kezelte a héber nyelvet, mint a népies „jiddist“-t, melyen müvei jórészét irta. Példátlan népszerüségét az is mutatja, hogy olvasói és irótársai csak „nagyapó“-nak nevezték.

Az alábbi kis visszaemlékezést 70-ik születésnapja alkalmából közölte a „Hajom“ cimü héber napilapban.

*

Ifjukori emlékeimből.

Irta: Mendele Mocher Sz'forim.

Vadregényes völgyben fekszik az én szülőfalum, Kapuli. Eldugott kis zug. Országut nem vezet arra, idegen ritkán vetődik oda. Születésem napját, de évét sem tudom pontosan. Anyakönyvet nem ismertek még akkor arra mifelénk. Apám Kolnidré-Machzorjában volt ugyan valami feljegyzésféle. A mochzar elveszett, igy most már csak találomra mondhatom, hogy 1847-ben láttam meg a napvilágot.

Apám nagy talmud-tudós hirében állott. De világi ismeretei is messze tulszárnyalták falubelieinek müveltségét. Szépen irt héberül és jól beszélt oroszul. A harmadik faluból is hozzája fordultak, ha valami szép levelet kellett fogalmazni, ha beadvány kellett a hatósághoz. Ő volt az ünnepi szónok, ha valami érdemes vendég vetődött a faluba. E nagy közérdekü elfoglaltsága mellett üzletét sem hanyagolta el. Apámat tartották a falu legjobb módu zsidajának. Igaz ugyan, hogy a lakósok legnagyobb része földhöz ragadt szegény ember volt.

Többen voltunk testvérek. Hozzám legkisebb koromtól fogva nagy reményeket füzött. Nagy embert akart belőlem nevelni. Négy éves sem voltam még, már az alefbéthre fogott. Hat éves koromban már folyékonyan olvastam héberül. Ekkor tanitót fogadott mellém. Renbeni Simon volt a neve. Nem volt pedagógus, nem tanitott a legujabb módszer szerint, de lelkiismeretesen végezte munkáját a nap 12 órájában.

Három év multán nemcsak betéve tudtam a szentitás 24 könyvét, de a biblia áthatotta egész lényemet. Együtt éltem, együtt éreztem a patriarchákkal, a prófétákkal és a biblia többi legendás alakjaival.

A próféták költői világából minden átmenet nélkül a talmud prózai mezejére vezetett át mesterem. Mikor először vettem kezembe a gemorát, olyas érzés fogott el, mint a paraszt atyafit, ki először lát országos vásárt. A tarka összevisszaság, az éktelen zürzavar megkábitja jámbor eszét. Nem tudja mire figyeljen, hová nézzen elébb.

A talmud száraz formáit én élőembereknek képzeltem. A „tanekame“[1] és „mandemar“-ban két civódó, haragos szomszédot láttam. A „rése“, „széfe“[2] és a „mecete“ vetélytársnőknek tüntek fel előttem. Magam előtt láttam ama bizonyos taliszt ráncigáló két atyafit, amint a biró előtt hadonázva magyarázzák: „én találtam“, „nem igaz, én találtam.“ Az ünnepkor költött tojásnak izét is érezni vélem.

Ennek az érzékelő erőnek köszönhettem, hogy már tiz éves koromban megértettem a legélesebb jogászi tételeket és otthonos voltam a legnehezebb teologiai problémákban, melyeket tarka rendszertelenséggel, de határozott logikával fejtegetett előttem mesterem.

Ha elfáradtunk a „*halacha*“[3] göröngyös mezején, pihenőre az „*agáda*“[4] paradicsomkertjébe tértünk.

Hogy az agadát helyesen értelmezni és értékelni megtanultam, azt szintén első mesteremnek köszönhetem.

Az agada nem gondosan ápolt rendezett kert, melyben a kertész esze és ollója ráncba szedi a természetet, hanem himes rét, hol csodás összevisszasággal, de égi harmoniában keveredik az utszéli vadvirág a nemes liliommal, a szerény buzavirág az illatos rózsával. Hol puha a pázsit, és balzsamos a rét, hol a képzelet szabadon csatangol, majd az égbe csap, majd a földre tér és az égiek a földiekkel csókban egyesülnek.

Az agadának legszebb virágait kiválasztani ekkor tanultam.

[1] A talmudi dialógus müszavai.
[2] Bevezető, befejező és közép tétel.
[3] Vallási törvények.
[4] Mondák, legendák.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

M·U·L·T·É·S·J·Ö·V·Ő

Tizenkétéves koromban ugy vélte tanitóm, hogy szárnyaim már kinőttek és önerőmből is elérhetem a talmud magaslatait. Én is ugy éreztem és emelgetni kezdtem fejlődő szárnyaimat. Vissza-vissza estek, de csak emelgettem, próbálgattam tovább.

Reggelenként és esténként, mikor ráért, apám tanitgatott, de napján át egyedül bolyongtam a talmud áttörhetetlennek vélt bozótjai között.

A mi gyermekeink még édesen álmodnak, mikor én már utban voltam apámmal a bét-hámidrás felé.

Apám oldalán mentem. Ő imát morzsolt, én pedig néztem a csöndes elhagyott utcát, a halványfényü holdat és a gyöngén pislogó csillagok ezreit. Nem tudom miért és hogyan, de ilyenkor jutottak eszembe a szentirás legköltőibb részei, történetünk legszebb legendái.

Micsoda utak voltak ezek!

Mentem és álmodtam . . .

Az ég megnyilni látszik és a szerafok seregének élén Gábriel angyal hirdeti a hajnalt:

Szent, szent, szent az Örökkévaló a Seregek ura . . .

És a szerafok égi táncot lejtve felelnek:

Szent, szent, szent . . .

Dicsértessék az Örökkévaló dicsősége az ő helyéről . . .

A földöntuli ének elcsendesül és megnyilik az Éden kapuja.

Seregének milliárdjaitól kisérve megjelenik az Ur dicsősége.

Az angyalok remegnek és elvonul közöttük az Ur dicsősége . . .

Megszólal az Ur!

Szelek szárnyán száll a hang. Ott rezg a gyönge szellőben és tombol a duló viharban.

Az Ur szól! Zokogásba ful szava. Ciónt siratja, elszórt népeért, Izráelért hullat könynyeket.

Az Ur sir és harmat csillog füszálon, lombon és virágon . . .

Sirnak a szeráfok, zokog Izráel. Fuldokló hangjuk egyesül. Hallom, érzem zsongásukat, akkordjaik fülemben zugnak és sirok én is . . .

Vitatkozó lárma ébreszt fel álmodozásaimból.

Ekkor veszem csak észre, hogy már a béthamidrás szürke, füstös falai közt vagyok.

A csodás képek eltünnek. Szent áhitattal veszem elő a kopott gemorát és bucsut mondok álmaimnak másnap hajnalig . . .

A talmudnak köszönöm éles kutató elmémet és e hajnali utaknak költészetemet. Ezek az utak tettek engem költővé, népem költőjévé.

Ilyenkor kezdett forrni bennem valami uj érzés. Nevét még nem tudtam, de nyugodni nem hagyott. Ha megszállott az ihlet, nem vetettem papirra érzéseimet, mint azt most teszem, hanem elbujtam oda, ahol senki sem látott és sirtam. Kértem az Istent, hogy mentsen meg a zavaró gondolatoktól, melyek megbolygatják lelkem nyugalmát és üzze el tőlem a gonosz indulatot, a „Jécer harát". A „Jécer hara" rosszakaratu játékának véltem az egész dolgot.

Elüzni igyekeztem „Őt", kinek még nevét sem szoktam ajkaimra venni. De mi sem használt. Lelkem nyugalma csak akkor tért vissza, ha kulcsolt kezekkel az égre tekintettem és imádkozni kezdtem. Ebbe öntöttem feldult lelkem minden érzését.

De a Sátán végre is hozzászokott és hiába morzsoltam imáimat, csak nem akart távozni. Karmaival lelkembe fogódzott, magával hurcolt erdőn, hegyen, völgyön át. A béthamidrás falai mind ritkábban láttak engem, de annál gyakrabban az árnyékos erdő. Időm jó részét ott töltöttem. Leheveredtem a puha gyepre és hallgattam a csalogány vig trillázását és a közeli patak csobogását.

Kezdtem megérteni a természetet. Ami eddig mint sejtés élt, most öntudattá kezdett válni bennem. Fiatal lelkem teljes szomjával kerestem a természetet mindenben és mindenütt. Kerestem a bimbó nyilásában, a gerlice bugásában, a harmatos füszálon, az erdő homályában. Kerestem és nyomán uj érzés támadt lelkemben.

Szeretet!

Tiszta, égi szerelem, mely átöleli az egész világot, magába zárja a Mindenséget.

Héberből forditotta: Kálmán Sámuel.

Gárdos Andor: Vallástétel. . .

Hiszem:

Ha majd megjön harcok vége,
Riadt vágyak üdvös éke:
Boldog álmot földre bocsájt,
S könynek forrást nem hágy az Ur!
S hitves, gyermek s anya, ki várt,
— Ha árnyék bár, üres fantom:
Ölelő kar drága testet tartson. . .

Hiszem:

Ünnepesti asztal mellett
Nem leszen szék, be nem tellett. . .
Élni fognak az elholtak;
Néma szájuk dalba csendül:
S özvegy, árva s anyás gondnak
Nem lesz helye semmi arcon,
Mely megsápadott e hosszu harcon. . .

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A Palesztina-kérdés diplomáciai előkészitése.

November elején Londonban és Párisban, Haagban és Newyorkban nagy fénnyel ünnepelték meg a „*deklaráció*“ évfordulóját, azt a napot, amelyen két évvel ezelőtt Lord *Balfour*, az angol kormány nevében kijelentette *Lord Rothschild*-hoz intézett levelében, hogy a palesztinai zsidó nemzeti otthon létesitésére irányuló törekvéseket az angol kormány magáévá teszi. *Balfour* most visszavonult és utóda *Lord Curson of Kadleston* 1919. november elsején Szokolovhoz intézett levelében kijelenti, hogy ebben a tekintetben *az angol kormány politikája nem változott*. A zsidó Palesztina-kérdés tehát a diplomáciai munka előterében marad és érdekes bepillantást nyerni ennek a világpolitikai munkának a hátterébe.

Dr. Herzl Tivadarnak 1895-ben megjelent „Der Judenstaat“ cimü könyve, mely hosszabb idő után elsőnek ismét nagy nyomatékkal hangsulyozza a zsidókérdésnek eminenter világpolitikai jelentőségét és annak megoldásául egy zsidó állam létesitését javasolja, még nem foglal állást a tekintetben, hogy ez az uj zsidó állam hol alapittassék. Ez e könyv azonban akaratán kivül kiindulási pontja lesz a modern cionista mozgalomnak, mely az 1897-ben Baselben megtartott első kongresszusán programmjának első pontjává teszi az uj zsidó Palesztina felépitését, kimondván, hogy „a cionizmus célja: a zsidó népnek közjogilag biztositott otthont szerezni Palesztinában“. (Baseli programm, 1. pont.) Ettől kezdve a palesztinai probléma állandóan napirenden van, a zsidókérdés pedig a cionizmus által megvilágitva foglalkoztatja a világpolitika tényezőit.

1897-ben, a baseli programm megállapitásakor Törökország még abszolutisztikus monarchia, melynek fejedelme, II. Abdul Hamid szultán megértette egy nagyarányu zsidó kolonizáció jelentőségét, politikai és más természetü okok azonban ekkor még nem engedték a tervek realizálását. Az angol külügyi politika figyelmét azonban nem kerülte el e nagyfontosságu kérdés és már 1902-ben félhivatalos tárgyalásokba bocsátkozott a Palesztinával szomszédos El-Arish tartománynak (Sinai-félsziget) a zsidó telepités céljaira való átengedése tárgyában, sőt engedélyével egy tudományos expedició is járt ott annak megállapitása végett, vajjon ez a terület alkalmas-e a zsidó kolonizáció céljaira. A következő évben, 1903-ban pedig Anglia hivatalosan felajánlotta a cionista világszervezetnek a keletafrikai Uganda tartományt, mely ajánlat hosszu ideig foglalkoztatta a zsidó közvéleményt. Az angol világpolitika tehát már ekkor a kellő megértéssel viseltetett a zsidó kérdéssel szemben, a zsidó néppel mint politikai tényezővel számolt, melyet a legnagyobb előzékenységgel minél kedvezőbbre igyekezett hangolni maga iránt. Ez a törekvése még az emlitett 2 projektum meghiusulása ellenére is állandósult, ugy hogy a zsidó Palesztina kérdése az angol külpolitika szemében továbbra is oly kérdés maradt, mely egy uj világpolitikai konstelláció alakulásakor ismét aktuálissá válik.

Ilyen alkalom következett be 1908-ban, mikor az ifju-törökök forradalmi pucscsa folytán az abszolutisztikus Törökország demokratikus alkotmányos állammá igyekezett átalakulni. Törökország ezen uj korszakának vezető politikusai a kellő felvilágositások után legnagyobbrészt szintén megértették annak nagy politikai és gazdasági jelentőségét, hogy a török birodalom egy századokon át elhanyagolt tartománya tervszerü és rendszeres kolonizáció folytán gazdag és viruló országgá varázsoltassék át, a belső konszolidáció kérdései, majd a folytonos külső háboruk azonban annyira lekötötték az ország erejét, hogy politikailag nagyobbszabásu tettekre nem kerülhetett sor. A cionista világszervezetnek 1908 óta Jaffában működő palesztinai kirendeltsége azonban a kedvezőtlen viszonyok közepette is derekasan működött. Vezetése és irányitása alatt az anyaggyüjtés, kisérletezés és kezdeményezés, a telepités, a gazdasági, szociális és kulturális működés terén annyit produkált, hogy a kutatások és tapasztalatok eredményei alapján nagyszabásu kolonizációs tevékenységre fel vagyunk készülve.

Az 1914 nyarán kitört világháboru, melybe néhány hónappal később Törökország is belesodródott, végromlással fenyegette a zsidó törekvéseket, csakhamar kitünt azonban, hogy a háboru folytán felvetett és megérlelésre siettetett problémák sorában a zsidó Palesztina kérdését feltétlenül eredményes megoldásra kell juttatni. Nagyarányu politikai munka indult tehát meg, és pedig a kérdés világpolitikai jellegére és arra a tényre való tekintettel, hogy a határozatot végérvényesen csak az összehivandó békekonferencia hozhatja meg, egyszerre és egy időben mindkét egymással szemközt álló hatalmi csoport tagjainál. Az angol kormánynyal a hivatalos tárgyalások 1917 február 7-én kezdődtek. Angol részről az azóta, fájdalom, elhunyt *Sir Mark Sykes* parlamenti tag, a keleti kérdés egyik legalaposabb ismerője vezette a tárgyalásokat, melyek eredményeképen *Lord*

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Balfour külügyminiszter a következő levelet intézte Lord Walter Rothschildhoz, mint a tárgyalásokat folytató cionista bizottság egyik tagjához:

Foreign Office. November 2-nd 1917.

Dear Lord Rothschild!

I have much pleasure in conveying to you, on behalf of H. M. Government, the following declaration of sympathy with Jewish Zionist aspirations which has been submitted to and approved by the Cabinet:

H. M. Government view with favour the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people, and will use their best endeavours to facilitate the achievement of this object, it being clearly understood that nothing shall be done which may prejudice the civil and religious rights of existing non-Jewish communities in Palestine, or the rights and political status enjoyed by Jews in any other country. I shuld be grateful if you would bring this declaration to the knowledge of the Zionist Federation.

Arthur James Balfour.

Magyarul:

Külügyminiszterium. 1917. november 2-án.

Kedves Lord Rothschild!

Nagy örömömre szolgál, hogy Ő Felsége kormánya nevében közölhetem Önnel a kabinet elé terjesztett és elfogadott, a zsidó cionista törekvésekkel szemben rokonérzést kifejező következő nyilatkozatot:

Ő Felsége kormánya szivesen látja a zsidó nemzeti otthon megalapitását Palesztinában és minden tőle telhetőt meg fog tenni, hogy megkönnyitse e célnak elérését, de magától értetődőleg óvakodni fog, hogy a palesztinai nem-zsidó közösségek polgári és vallási jogai és a más országokban lakó zsidók politikai helyzete és jogai ezáltal hátrányosan befolyásoltassanak.

Hálás lennék, ha Ön ezt a nyilatkozatot közölné a cionista szövetséggel.

Balfour Arthur James.

Ez a nyilatkozat futótüzként terjedt el az egész világon és nem zsidó körökben is méltán keltette a legnagyobb feltünést. Egyrészt azért, mert a világ egyik vezető hatalmassága és még hozzá az, amely a suezi csatornához való közelsége folytán egyenesen érdekelt félnek tekintendő, ilyen minden kétséget kizáró módon exponálta magát a palesztinai zsidó otthonért, másrészt azért, mert bizonyosnak látszott az is, hogy ilyen nagyfontosságu nyilatkozat kiadása nem történhetett a szövetséges és társult hatalmak előzetes hozzájárulása nélkül. A beavatottak ugyan tudták, hogy e deklaráció kiadásakor a francia és olasz kormányok hozzájárulása — egyelőre ugyan csak félhivatalos formában — már biztositva volt, hogy a római Szentszékkel folytatott tárgyalások mindkét felet kielégitő befejezést nyertek, az amerikai egyesült államok részéről pedig csak a legszivélyesebb támogatást lehet várni, a politikusok azonban érthető kiváncsisággal igyekeztek valamit a kulisszák mögötti titkokból is megtudni. Alig 2 héttel a deklaráció kiadása után, 1917. november 19-én *King* parlamenti tag az angol alsóházban aziránt intézett interpellációt a külügyminiszterhez, vajjon az angol kormánynak Palesztinára vonatkozó szándékai közölve lettek-e a szövetségesekkel, főkép a francia, orosz és olasz kormányokkal és hogy vajjon a zsidó otthon létesitése a Szentföldön a szövetségesek, vagy csak az angol kormány hadicéljai között szerepel-e? Balfour válaszában kijelentette, hogy hivatalos közlés a szövetséges kormányok részére egy palesztinai autonom zsidó közösség létesitése tárgyában nem tétetett ugyan, de Ő Felsége kormányának nyomós okai vannak annak föltevésére, hogy a nyilatkozatnak hadicélként való proklamálásához a szövetségesek hozzá fognak járulni. Ő Felsége kormánya reméli, hogy a zsidó nép részére nemzeti otthon létesitése Palesztinában egyik eredménye lesz a háborunak. Még határozottabb formában nyilatkozott Balfour 1917. december 13-án *Lynch* képviselőnek nyilván sugalmazott interpellációjára adott válaszában, melyben kijelentette, hogy: „. . . A tisztelt képviselő urnak nincs oka aggódnia amiatt, hogy politikánk Palesztinában talán nem veszi mindenben figyelembe szövetségeseink felfogását. A kormány velük mindenben egyetértve cselekszik.“

Nyilvánvaló volt, hogy az angol kormány ezen határozott állásfoglalása nem marad hatástalan, hanem nagy mértékben fogja befolyásolni a többi harcban álló és semleges hatalom elhatározását. Ez a várakozás csakhamar igazolást is nyert, amennyiben 1917. november 19-én az osztrák és magyar lapok a következő félhivatalos hiradást közölték:

„*Gróf Czernin* külügyminiszter szombaton hosszabb megbeszélést folytatott dr. Hantke Arturral, a cionista világszervezet szükebb intéző bizottságának tagjával. A megbeszélés során a miniszter nagy megelégedésse fogadta dr. Hantke politikai felvilágositásait és megigérte, hogy az osztrák-magyar kormány a conista törekvéseket a török kormány előtt támogatni fogja.“

A török kormány akkori vezetőjével, Talaat pasa nagyvezérrel 1917. december havában dr. Becker Gyula, a németországi cionista szervezet egyik vezető tagja folytatott tárgyalást, melyről hosszu cikkben számolt be a „Vossische Zeitung“ 1917. december 31-iki számában, melyből a következő fontosabb mozzanatokat ragadjuk ki:

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

„Mindig a legjobb érzésekkel viseltettünk zsidó polgártársaink iránt . . . Törökország az egyedüli ország, mely sohasem ismert antiszemita mozgalmat . . . Nálunk sohasem voltak zsidóellenes mozgalmak, melyek országunk politikájára befolyást gyakorolhattak volna.“ Dr. Becker megjegyzésére, hogy Balfour levele nem tartalmaz Törökország ellen irányuló kijelentést, ami az angolországi cionisták befolyásának tulajdonitható, ezt válaszolta a nagyvezér: „Igen, ezt észrevettem és magam is a cionisták loyalitásának tulajdonitottam.“ A zsidó kolonizációs törekvésekre utalva pedig megjegyezte: „Ez a mozgalom máris birja a kormány jóindulatát, mert különben a most virágzó palesztinai zsidó kolóniák keletkezése és fejlődése sem lett volna lehetséges . . .“ Majd utalt arra, hogy az eddig fennállott nehézségek a kapitulációk megszüntetése által bizonyára elesnek. Kulturális téren eddig is teljes autonomia volt, a helyi és tartományi önkormányzat tárgyában pedig az uj török alkotmánytervezet oly lehetőségeket enged, melyek véleménye szerint minden jogos kivánalmat kielégitenek.

Az angol nyilatkozat határozott állásfoglalásával szemben a török nagyvezér kijelentései, minden udvariasságuk és jóindulatuk mellett is, politikai tekintetben nagyfoku tartózkodásról tesznek tanuságot, amit Törökország akkori kül- és belpolitikai helyzete jó részben érthetővé tesz ugyan, de általában kifogásolták, hogy a központi hatalmak kormányai ebben a nagyfontosságu kérdésben beérték azzal, hogy udvarias és megnyugtató nyilatkozatokat közöltek oly időpontban, melyben a zsidókérdés mindenütt megérett már annyira, hogy a palesztinai zsidó otthon felépitését világpolitikai szükségszerüségnek lehetett tekinteni, melyre vonatkozólag messzebbmenő politikai nyilatkozat lett volna helyénvaló.

Lényegében nem lehet ugyanis másnak, mint a török nyilatkozat parafrázisának tekinteni a német hivatalos nyilatkozatot sem, melyet 1918. január 5-én *von dem Busche* külügyi államtitkár jelentett ki egy Prof. Dr. Warburg vezetése alatt megjelent küldöttség előtt és mely a hivatalos Wolff-ügynökség szerint a következőkép hangzik:

„. . . A zsidóság, főkép a cionisták palesztinai törekvései tárgyában örömmel fogadjuk azokat a kijelentéseket, melyeket nemrég Talaat pasa nagyvezér tett, főképen a török császári kormány azon szándékát, hogy a zsidók iránt eddig is tanusitott barátságos magatartásához képest a szabad bevándorlás, az ország felvevő képességének határai között a szabad letelepedés, az ország törvényeinek megfelelő helyi önkormányzat, végül kulturális sajátosságai szabad fejlődésének engedélyezése által elősegiteni akarja a virágzásnak indult palesztinai zsidó kolonizációt.“

Ezzel szemben az angol nyilatkozattal való teljes egyetértésüket hangsulyozzák a francia és olasz kormánynyilatkozatok, melyeket eredetiben és fordításban a következőkben közlünk:

Ministère des Affaires Etrangères; Direction des Affaires politiques et commerciales.

Republique française.

Paris, le 16 février 1918.

Monsieur!

Comme il a été convenu au cours de notre entretien le Samedi 9 de ce mois, le Gouvernement de la République, en vue de préciser son attitude vis-à-vis des aspirations sionistes, tendant à créer pour les juifs en Palèstine un foyer national, a publié un communiqué dans la presse.

En vous communiquant ce texte je saisi avec empressement l'occasion de vous féliciter du généreux dévouement, avec lequel vous poursuivez la réalisation des voeux de vos coréligionnaires, et de vous remercier du zèle, que vous apportez à leur faire connaitre les sentiments de sympathie, que leurs efforts éveillent dans les pays de l'entente et notamment en France.

Veuillez agréer, Monsieur, l'assurance de ma considération.

Pichon.

M. Sokolow, Hotel Meurice (Paris).

Le communiqué.

Monsieur Sokolow, représentant des Organisations Sionistes, a été reçu ce matin au Ministère des Affaires Etrangères par Monsieur Stéphan Pichon, qui a été heureux de lui confirmer que l'entente est complète entre les Gouvernements Français et Britannique en ce qui concerne la question d'un établissement Juif en Palèstine.

Magyarul:

Külügyminiszterium. Politikai és Kereskedelmi ügyek.

Francia köztársaság. Paris, 1918. febr. 16.

Uram!

Folyó hó 9-én, szombaton folytatott megbeszélésünk értelmében a Köztársaság kormánya egy közleményt helyezett el a lapokban, melyben meghatározza magatartását a cionista törekvésekkel szemben, melyek a zsidók számára Palesztinában nemzeti otthont óhajtanak teremteni.

Ezzel egyidejüleg örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy szerencsét kivánjak Önnek nemes odaadásáért, melylyel hitsorsosai óhajainak megvalósitásáért küzd és megköszönjem bizalmát, melylyel tudtukra adja azt a rokonérzést, melyet törekvéseik az Entente országaiban, különösen Franciaországban keltenek.

Fogadja, Uram, őszinte nagyrabecsülésem kifejezését.

Pichon.

Sokolow urnak, Hotel Meurice, Paris.

A közlemény.

Pichon István külügyminiszter ma reggel fogadta Sokolow urat, a cionista szervezetek képviselőjét. A miniszter örömének adott kifejezést, hogy a palesztinai zsidó letelepedés kérdésében a francia és britt kormányok között teljes az egyetértés.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Az olasz kormány képviseletében a washingtoni nagykövet 1918. január elején nyilt levelet intézett egy newyorki zsidó laphoz, melyben közli, hogy az olasz kormány teljesen hozzájárul az angol kormány nyilatkozatához. Ugyanezen hónap végén *de la Tour Calvelle* herceg hágai olasz követ a következő nyilatkozatot tette az ottani zsidó távirati irodának:

„Fel vagyok hatalmazva annak kijelentésére, hogy a királyi kormány korlátlan beleegyezését adja Balfour miniszternek a cionista törekvésekre vonatkozó nyilatkozatához és hogy a királyi kormány szivesen látja egy zsidó nemzeti otthon létesitését Palesztinában."

Ezen nyilatkozatok betetőzését adja *Imperiali marquis*, londoni olasz nagykövet következő levele:

Londra, li 9. Maggio 1918.

Pregiatissimo Signore,

D'ordine de Sua Eccellenza il Barone Sonnino, Ministro per gli Affari Esteri del Re, ho l'onore d'informarla che, in relazione alle domande che gli sono state rivolte, il Governo de Sua Maestà è lieto di confermare le precedenti dichiarazioni già fatte a mezzo dei suoi rappresentanti a Washington, l'Aja, e Salonicco, da essere cioè disposto ad adoperarsi con piacere per facilitare lo stabilirsi in Palestina di un centro nazionale ebraico, nell' intesa pero che non ne venga nessun pregiudizio allo stato giuridico e politico che gl'Israeliti già godono in ogni altro paese.

Gradisca, Pregiatissimo Signore, gli atti della mia distintissima considerazione. Imperiali.

Signor Nahum Sokolow,
35/38 Empire House, 175 Picadilly, W. J.

Magyarul:

Igen tisztelt Uram!

Báró Sonnino királyi külügyminiszter ur Ő excellenciája meghagyására tisztelettel értesitem Önt, hogy az eléje terjesztett kivánságok ügyében Ő felsége kormánya abban a kellemes helyzetben van, hogy megerősitheti képviselői közvetitésével Washingtonban, Hágában és Szalonikiben tett ama előzetes kijelentéseit, melyek szerint örömmel vesz részt egy palesztinai zsidó nemzeti központ felépitésének megkönnyitésében, mégis azzal a feltétellel, hogy ezáltal az a politikai és jogi helyzet, melyet a zsidók jelenleg bármely más országban élveznek, nem szenved hátrányt.

Fogadja, igen tisztelt Uram, kiváló tiszteletem kifejezését.

Imperiali.

Nahum Sokolow urnak,
35/38 Empire House, 175 Picadilly, W. J.

*

Az emlitett tárgyalások és közölt okmányok csak kis részben engednek bepillantást abba a nagyarányu diplomáciai munkába, mely a palesztinai kérdést a civilizált népek egyetemével karöltve a zsidó nép ősi vágyódásainak és tarthatatlan helyzetéből folyó szükségszerüségnek megfelelően akarja megoldásra juttatni. Mellőztünk igen sok és lényeges körülményt, melyekről egy későbbi időpontban fogjuk a magyarországi zsidó közvéleményt tájékoztatni; az elmondottakból is kiviláglik azonban, hogy a legközvetlenebbül érintett nagyhatalom, Anglia, ebben a kérdésben kezdettől fogva egyenes vonalu és következetes politikát követ: támogatja és elősegiti a zsidó aspirációkat. Ennek további bizonyitékait egyik legközelebbi cikkünkben fogjuk szolgáltatni.

Dr. Lukács Leó.

TOLLHEGYRŐL

A Rüfkék és az Ágoták. Vagyunk olyan lovagiasak, hogy nem bántjuk sem az egyiket, sem a másikát, tudjuk, hogy sem a Rüfkék, sem az Ágoták nem mind egyformák. Mint biblikus zsidók pedig tudjuk azt is, hogy a Rüfke a családi tüzhely asszonyának mintaképe, legalább igy festi Mózes első könyve. Hogy azóta viszont a korzóra kerültek a Rüfkék, nem sétálnak ott egyedül, hanem ott vannak vegyest az Ágotákkal. Amint hogy a feléjük bámuló monoklis urak között is ott vannak a Móricok és Arisztidek egyaránt. Mi nem védjük sem az egyikét, sem a másikát, de annyi lovagiasságot elvárunk minden ébredő magyartól is, hogy a zsidó női becsületet, amelynek mindenesetre van olyan integritása, mint a keresztény női becsületnek, ne fröccsentse be szennyes tintalével akkor sem, ha sokezer példányban szeretné eladni azt a nem éppen uj szociologiai kérdést, vagy inkább üzleti trükköt, hogy: Mi lesz a zsidókkal???

Hogy mi lesz a zsidókkal? ezen töri most a fejét mindenki, aki szeretné, hogy a zsidóknak törjék be a fejét és ezen a sulyos problémán töri a fejét mindenki, aki most a munkanélküliség és kenyérhiány e nehéz korszakában könnyü szerrel aféle röpiratszerzeménynyel szeretne sok aprópénzt a zsebébe röpiteni. Annyit irtak már össze a zsidókról, már annyi kérdésnek tálaltak fel bennünket, hogy már szinte félve tapogatjuk végig a tagjainkat: valóban olyan sulyos és megoldhatatlan kérdés vagyunk-e mi? Ha a zsidóság mindezeket a mocsári növényeket, amelyeket az ő képzelt ravatalára szórnak, komoly vizsgálat tárgyává akarná tenni, egyebet se tehetne, mint egész nap botanizálni a bolondgombák között, de a zsidóság élni és dolgozni akar, a zsidó iparos, kereskedő, tudós, művész, gyáros vagy bankár szorgalmasan mestersége után néz és nem nagyon törődik a komolykodó fejtörőkkel, akik minden áron el szeretnék hitetni, hogy nekik a zsidók feje fáj.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Magyarország mint Ujpalesztina. A „Mult és Jövő“ adott hirt először arról a bornirt butaságról, amelyet Zsidóország alapitásáról a Tisza-Duna táján és ezzel kapcsolatban a magyar cimer átalakitásáról naiv, hiszékeny emberek között mindenféle lelketlen ágensek és izgatók terjesztenek. A Mult és Jövőből átkerült a hir a napilapokba is, amelyek közül kettő vezércikkben mutatott rá azokra a sötét eszközökre, amelyekkel a népbutitást üzik. Minden józan ember azonnal láthatja, hogy itt tudatos félrevezetésről van szó, s hogy a félmillió zsidó nem készült a tizmillió magyar felkoncolására és a magyar haza elfoglalására. És hogy mégis, még most is sülve-főve tálalják fel ezt az ostoba hirt, csak azt mutatja, hogy igaza van Anatole Francenak, hogy mindennek van határa, csak az emberi korlátoltság határtalan. Vagy talán nem is annyira korlátoltság, mint gonoszság?

UJ KÖNYVEK

Molnár Ernő dr.: Az Igazi Talmud.

(Első könyv: Beráchoth.) Budapest, 1919.

A Luzsénszky-féle „Talmud“ fehér füzetei után lilaszinü boritékok hirdetik Budapest utcáin és könyvesboltjaiban *az igazi Talmudot*. A „hamis beállitások és tudatos félremagyarázások“, mikkel Luzsénszky talmudforditása szolgál, erőtlenül omlanak össze e kis könyv talmudszemelvényei előtt. „A talmudi szellem“, mondja az előszóban a forditó, akinek az eredeti talmudi szöveg szolgált munkájában alapul, „az igazság, a jóság, a becsületesség, az Istentisztelés és az emberszeretet szelleme. A Talmud bölcsei ennek a szellemnek a kifejezői, tiszta, gáncstalan életü férfiak, akik a földi létet előcsarnoknak tekintették az Örök Élethez és minden gondolatuk arra irányult, hogy Isten trónusa elé minél több jó cselekedetet vigyenek majd magukkal. Ez a szent szellem, a jóságakarás, az igazságkeresés tükröződik vissza a Talmud lapjain, ugyanaz a szellem, amely ma is minden igazi erkölcsnek alapja“.

Rabbi Jehuda Hanászi.
(Régi metszet. Az igazi Talmud cimlapjáról.)

És amit az előszó a talmudi szellemről megállapit, a könyv további oldalai mindazt a Talmud első traktátusából (a Beráchoth-ból) vett *példázatokkal, történetekkel, elbeszélésekkel és imákkal* illusztrálják. Magasztos és tiszta világfelfogás bontakozik ki előttünk e szemelvények során, ép ellentéte mindannak, ami a Talmudról és a zsidóságról a mai, eseményekkel terhes időkben a nem-zsidó köztudatban benne él.

Molnár dr. e könyvet „zsidóknak és nem-zsidóknak“ egyaránt szánta. A művelt magyar zsidó közönség, mely a Talmudról nagyobbára szintén csak általánosságokat tud, tényleg haszonnal forgathatja majd ezt a kis könyvet, mely a Beráchoth-traktátus legszebb agádáit tartalmazza. És érdemes munkát fog végezni a szerző, ha, amint az első könyv beosztásából látható, valamennyi talmudi traktátus agáda-kincsét a művelt magyar zsidóság előtt felragyogtatja.

A könyv mindenütt kapható. Ára két korona.

(w. z.)

Hová vezet a zsidók utja? cimen érdekes tanulmányt adott ki dr. Simon Lajos. Történeti adatokkal dönti le azt a babonát, hogy a zsidóság forradalmi destructiv elem. A legnagyobb forradalmak mindenütt a zsidóság részvétele nélkül folytak le. A zsidóság természeténél fogva konzervativ, hagyománytisztelő, tradiciókhoz ragaszkodó, csak a tulságos assimiláció ragadta ki a zsidóságot ősi talajából, ugy, hogy gyökértelenül ide-oda inogva mindenféle áramlatokra hajlott. Bizonyitja az assimiláció félszegségeit, káros következményeit, a megoldás egyetlen módjának, a zsidóság nemzeti öntudatának emelését tekinti és ezenfelül a magyar nemzet és a zsidóság közös munkáját. A nagy készültséggel megirt tanulmány érdekes előadása mindvégig leköti a figyelmet.

Schönfeld József dr. „Vissza a gettóba?!“ czimen ugyanezt a kérdést tárgyalja eleven életbevágó okfejtéssel. Könyve főkép a zsidóságnak a bolsevizmushoz való viszonyával foglalkozik, bemutatja a zsidót, mint sovinisztát, a zsidót mint szabadgondolkodót, és itt találkozik dr. Simonnal, amennyiben szintén az assimilációban s zsidó nemzeti öntudat teljes hiányában látja azt az okot, amely a zsidóságot a destructiv áramlatok körébe kergetik. Ezzel szemben az öntudatos zsidó szerinte is hagyománytisztelő, mert „minél jobban ragaszkodik egy nép a saját kulturájához, saját történetéhez s saját nagyjaihoz, annál jobban tud lelkesedni más népek nemzeti hagyományaiért, kulturájáért és történeti nagyságáért.“ Majd a diktatura zsidó halottjairól, a kikeresztelkedőkről emlékezik meg, utolsó fejezetében pedig citálja azt az intést, amelyet a németországi zsidó sajtó tett közzé az ottani forradalom első napjaiban: „Zsidók! Ne vegyetek részt számotokat meghaladó arányban a politikában.“

„Mire tanit a Mult“ cimén *dr. Venetianer* Lajos ujpesti főrabbi kiadta két mélyenjáró hitszónoklatát, amelyekben a közelmult nehéz viharai, sulyos megpróbáltatásai közepette vigaszt és lelki támaszt nyujtott hiveinek. Az ünnepi szónoklatok, melyeket igazi lelkipásztori melegség jellemez, méltó ünnepi köntösben, izléses kiállitásban jelentek meg.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

K·R·Ó·N·I·K·A

A Zsidó magyar főiskolai hallgatók országos szövetsége nagy és diszes közönség előtt tartotta alakuló közgyülését. Jelen volt a vallás és közokt. miniszter képviseletében dr. Németh Artur min. osztálytanácsos, az izr. hitközség részéről Székely Ferenc elnök, dr. Lederer Sándor alelnök, dr. Grauer Vilmos elöljáró, az Orsz. izr. iroda részéről dr. Mezei Ferenc alelnök, a pesti rabbinátus részéről dr. Hevesi Simon, dr. Fischer Gyula, Feldmann Mózes, dr. Groszmann Zsigmond, az óbudai hitközség részéről dr. Schreiber Ignác, dr. Heves Kornél szolnoki főrabbi, jelen volt a Magyar zsidók orsz. szövetségének illusztris elnöke, tiszasülyi Polnai Jenő volt miniszter, Brüll Alfréd, Rein alezredes, dr. Blau Lajos, a seminarium igazgatója, Baneth Sándor, a Magyar zsidók ált. segitőbizottságának alelnöke, dr. Benedikt Henrik egyetemi tanár s még számosan.

A közgyülést Hevesi Ferenc egyetemi hallgató nyitotta meg az előkészitő bizottság nevében. Lendületes szavakban fejtette ki, hogy nem az elkeseredés hozta össze a zsidó magyar érzésü fóiskolai hallgatóságot, hanem az a tudat, hogy egységében adjon egy erős morális és kulturális faktort magyar hazájának. Utána Perl Dániel műegyetemi hallgató számolt be az egyesület eddigi tevékenységéről, megállapitva, hogy az augusztusban még csak 40 főnyi kis csoport ma több mint 3000 tagra növekedett. Méltatta azt a széleskörü munkát, amelyet már eddig is végzett, amidőn menzát állitott föl, segélyeket utalt ki, ruhával, állással, lakással látta el szegénysorsu tagjait. A hallgatók tanulmányainak előbbre vitele céljából orvosi, mérnöki kurzusokat tarttatott, zsidó vallásfilozófiai és történeti előadásokkal fejleszti tagjai vallásos meggyőződését és kulturáját. Utána Schuller Jenő műegyetemi hallgató felolvasta az egyesület alapszabályait, a dezignált tisztikart. A közgyülés mindkettőt egyhangulag elfogadta. Majd Székely Károly szigorló mérnök, mint az egyesület uj elnöke megtartotta székfoglalóját, kifejtette az egyesület programmját, amely a következőkben foglalható össze: magyar nemzeti és zsidó valláserkölcsi alapon és minden destruktiv irány ellen küzdő főiskolai hallgatóságot egységes táborba tömöriteni a magyarság, a kultura és a zsidó hitélet érdekében. Nem fog többet megtörténni, hogy mig a Szent Imre és Bethlen Gáborkör valláserkölcsi alapon már régen tömöritette a keresztény főiskolai hallgatókat, addig sokan a zsidó ifjuságból otthon nélkül lézengve a Galilei-kör tulzó radikális és hazafiatlan szellemének estek áldozatul. Sürgősen békét és munkát kiván. Innen a gyülésről nyujt békejobbot Magyarország összes keresztény egyetemi hallgatóinak. „Mert csak akkor — mondotta — engedjük hazafiságunkat elvitatni, ha a Kárpátok hómezejéből, Wolhynia mocsaraiból és a Doberdo szikláiból kidobják azokat a zsidó testvéreinket, akiket a hazaszeretet küldött meghalni e honért.“

Utána dr. Hevesi főrabbi mélyenjáró filozófiai beszédében buzditotta, hogy a természettudományokkal foglalkozó egyetemi ifjuság nemcsak, hogy nem kerül ellenkezésbe a vallással, sőt világnézetének helyes kialakulásában kell, hogy természettudományos felfogásával egyesüljön. Utána ősi áldással avatta fel a hallgatókat a szövetség tagjaivá. Székely Ferenc buzditó szavai után Németh Artur dr. min. osztálytanácsos örömmel üdvözölte a zsidó főiskolai hallgatóságnak ily alapon való tömörülését. Az ünnepély a Hymnus eléneklésével fejeződött be.

Hirek a Makkabeából. A hosszu, reákényszeritett csend után ismét a nyilvánosság elé lépett a Makkabea. November 8-án este tartotta tagavató ülését a hitközség disztermében, amely zsufolásig megtelt a lelkes uj tagokkal és az érdeklődő közönséggel. A „Hatikvah“ hangjai után Raab Andor tartotta elnöki megnyitóját, melyben kérlelhetetlen logikával tört pálcát afelett a helytelen irányzat felett, amelyett a zsidó ifjuság a multban Magyarországon követett és a zsidó faji kulturához való visszatérésben jelölte meg azt az utat, amely a jobb jövő felé vezet. A lelkes beszéd után dr. Osztern Lipót avatta fel az uj tagokat. Mélyenjáró fejtegetésében annak a lépésnek a fontosságát hangsulyozta, amidőn a zsidó ifju a válaszutra lép. Az uj tagok nevében Waldmann Dániel fogadott hüséget azoknak az elveknek, amelyeket a Makkabea képvisel. A tagavató ünnepség az „Eskü“ éneklésével ért véget. Ezután a meghivott közönség a Neiger-féle étterembe vonult, ahol a Makkabea felujitván a régi szokást, kedélyes kommerszet rendezett, amelynek a záróra vetett véget. A Makkabeába naponta lehet beiratkozni Királyutca 36. sz. alatt.

Félmilliós alapitvány. Budapest zsidósága valamikor hires volt jótékonyságáról, tekintélyes összegü alapitványtevések ugyszólván hetenkénti események voltak. A legutóbbi években azonban sajnos mindinkább ritkább lett az alapitványokra való adományozás, mintha talán a háborus öldöklések az emberekben a nemesebb érzelmeket kipusztitották volna. Ily szomorú viszonyok közepette szivesen halljuk, hogy a pesti ort. chevra kadisa e héten félmilió korona összegü alapitványhoz jutott, amihez még külön 75000 korona kisebb adomány járult. Az adományozó Braun Bernát fiumei importeur, ki atyja, valamint a mult héten Budapesten a háborus fáradalmakban elhunyt fivére Biró Dániel tart. kapitány emlékére tette az alapitványt. Értesülésünk szerint a Chevra ez összeget egy kisebb kórház létesitésére forditja, hogy a rituális élelmezéshez ragaszkodó hivők részére megfelelő gyógyház álljon rendelkezésre. Reméljük, hogy a nemes adományozóval, ki még nőtlen fiatal ember, a zsidó közélet terén többször fogunk még találkozni. Addig is szeretnők, ha a pesti, de egyáltalán a hazai zsidóság körében ujból lángra lobbanna a hagyományos zsidó erény: a jótékonyság, amelyre a háboru alatt elfelejtett számos zsidó intézmény nagyon rászorul.

Gál Jenő 200 koronát, Kohn Lajos 115 koronát küldött be nekünk a zsidó ifjuság számára. Az összeget átadtuk a VAC-nak.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

REMÉNY
AZ IFJUSÁG RÉSZÉRE SZERKESZTI DEMOLNÁR ERNŐ

Csillag Lipót: Megérzed-é...?

Megérzed-é bohó gyermek sziveddel,
Mint reszket érted jó atyád, anyád;
Megérzed-é mosolygó fényes reggel,
Mint virrasztottak sötét éjen át?!

*

Megérzed-é, te könnyek bús szülöttje,
Hogy ajkukon csak látszat a mosoly;
Hogy téged napsugárba megfürösztve
Lelkükben a kétségnek könnye foly?!

*

Elgondolod-é, gondtalan jó gyermek,
Mily drága nékik a te örömed;
Érette mennyi bús könnyel fizetnek,
Hogy te ne ontsál többé könnyeket?!

*

Megérzed-é a szivük remegését,
Szent hittel tőled mit reménylenek:
Te nyújtsál vigaszt minden szenvedésért,
Mit rájuk mért a sors s . . . az emberek?!

A sárga süveg.

Irta: Székely Nándor.

A speieri utca hangos volt és népes. Az utcákon és tereken ünnepi mezbe öltözött emberek álltak és azzal az izgatottsággal, melylyel a cirkuszi előadások megkezdését szokta várni a nép, vitatkoztak és lesték az eseményeket.

Péter és Pál napja volt. Az ég is, mintha együtt ünnepelne az ünneplőkkel, legszebb gunyáját vette fel. Csillogó volt és tiszta, mint az ártatlan ember lelkiismerete. A nap mindent bearanyozott sugaraival és még ragyogóbbá tette a csillogó arcokat. A szeretet ünnepét ülte a szeretet vallása és a speieri céhek mesterei. A városban alabárdosok jártak fel és alá, akik a rendre ügyeltek. Mert ezen a napon sok idegen gyült össze Speierben. Zsoldosok és vándorlegények, művészek és varázslók, akik ezen az egy napon akarták megkeresni azt, amiért egész évben kellett volna dolgozniok.

A főutca rosszul kövezett gyalogjáróján egy terebélyes és tekintélyes hasu öreg ember ment. Mögötte és előtte két-két kivont szablyáju poroszló haladt. Nem azért, mintha galád kezek bántalmazni merészeltek volna az öreg urat, hanem csak azért, hogy a sok egybegyült idegen lássa, mily hatalmas s diszes állás a speieri birói szék. A járókelők tisztelettel nyitottak utat a soltész előtt, s akik nem tértek félre önként, azt a poroszlók lelökték a járdáról.

A bilóval szembe a poroszlók hadnagya jött. A poroszlók feszes mozdulattal tisztelegtek feljebbvalójuk előtt. A hadnagy ügyet sem vetett rájok, hanem hajlongó tisztelettel kérdezte a birótól.

— Érdemes uram, hány órára hozzuk be a zsidó küldöttséget?

A biró büszke mosollyal mondta:

— Tiz órára . . . Tiz órakor legyetek ott velük! Vigyázz rájuk, hogy tisztán kerüljön elénk ez a csúf fajzat . . .

A hadnagy meghajolt és a biró tovább ment. A városháza előtt a zajongó tömeg megéljenezte:

— Isten tartsa a mi szeretett soltészünket!... Sokáig éljen! . . .

A biró fölényesen mosolygott és kezével intett az ünneplőknek.

— Csak nyugalom, barátaim, — mondta nekik, — mindjárt itt lesznek a zsidó vének, hogy elvegyék a méltó büntetésüket, amiért istenünket fára feszitették.

— — — — — — — — — — — — — —

A speieri gettóban izgatott lótás-futás volt a Péterpál előtti napon. Az ősz hajtincsek mintha szégyenkezve omlottak volna a szomoru arcokba. A tiszteletet parancsoló alakok görnyedve huzódtak össze és osonva, félve mertek csak átsurranni a piszkos házak között.

Az utcán nem álltak meg, nem üdvözölték egymást, nem volt egy szerető, barátságos szavuk egymáshoz, mint másnapokon. Csak osontak és a házak falához tapadva kúsztak csendesen, észrevétlenül tova.

Egy rövid, szakgatott mondatot suttogtak csak egymás fülébe:

— Estére . . . Reb Lézernél . . .

Aztán tovább sompolyogtak, mintha nem ismernék egymást. Este, mikor a hold feljött és a csendet nem zavarta más, csak az alabárdosok kongó lépte és az éber kutyák vonitása, hosszu, selyemkabátba burkolózott alakok siettek egy alacsony, haragos zöldre mázolt ház felé. Reb Lézer lakott itt. Ide adtak találkozót, kik nappal titokzatos szavakat suttogtak egymás fülébe.

A ház ablakai deszkával voltak beszegezve,

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

nehogy egy áruló gyertyafény hirül vigye, hogy itt elégedetlen zsidók mernek bajukról beszélgetni.

Pedig ha valamelyik kémkedő és kiváncsi poroszló utánuk leselkedett volna, nagyon ártatlan dolgokat tudott volna meg. Azt akarták eldönteni Reb Lézer házában, ki menjen a holnapi keresztény ünnepnapon a városi tanács elé, amint minden évben ez szokás volt. Tizenkét embert kellett kiválasztani, tizenkét embert a legöregebbek, a leggazdagabbak s a legtekintélyesebbek közül. Tizenkét öreg, nagyszakállu bölcset, akiknek a vezetője bünbánóan beismerje a városi soltész előtt:

— Uram, belátjuk, bünösek vagyunk, amiért isteneteket keresztre feszitettük! . . .

Ezt kellett mondaniok, ha azt akarják, hogy Speier megtürje őket városuk falai között. Ezt kellett tenniök apáiknak is, már hatvanöt esztendő óta, minden Péter és Pál napján, hogy ujabb engedélyt kapjanak egy esztendőre.

De nem ettől féltek, nem ettől remegtek. Hanem attól, amit ilyenkor el kellett szenvedniök. A szentirással homlokukon, az aranyrojtu szent lepedővel vállukon, kellett megjelenniök és odatartani tisztes szakállukat, hogy megcibálják barázdás képüket, hogy arcul csapják őket. Ettől a megaláztatástól féltek és utcai sihederek gunykacajától irtóztak.

Reb Lézer házában ott voltak a szomoru arcu zsidók. Keveset beszéltek és amit a házigazda mondott, azt néma főhajlással elfogadták. Reb Lézer ezt mondta:

Ne mondhassa senki, hogy én kivonom magam a kötelességek alól, hogy én nem tartom roskadozó vállaimat a rám rótt teher alá. Én vezetlek benneteket . . . És velem jön Reb Lév, Reb Páskusz, Reb Mordecháj és még nyolcan . . . Összesen tizenketten . . . Reggel legyetek itt nálam. Itt imádkozunk és innen megyünk a városházára . . . Senki se egyék holnap, bőjtnapot tartson az egész község . . . Asszonyaitok fekete kendőt öltsenek, lányaitok ajkán haljon el ezen a napon a dal . . . Gyermekeitek zsoltárokat zengjenek és tiszta, ártatlan ajkuk egy jobb jövőért könyörögjön . . .

A fáradt testü vének lehajtott fővel hallgatták a szomoru szavakat. Senkinek nem volt egy megjegyzése ellene. Elfogadták s megtették azt, amit Reb Lézer parancsolt.

Csak az egyik, az alázatos dereku vén, aki magán hordozta fajának minden fájdalmát, szólalt meg csendes, könyörgő hangon:

Reb Lézer, tudom, hogy szomoru hurokat pengetek meg szivedben, de ne haragudj! Ne haragudj rám, mert nem magamért szólok, hanem mindnyájunkért, minden zsidóért . . . Hisz módodban áll, hogy segits rajtunk! Csak azt tedd meg, hogy le ne köpjenek bennünket, meg ne szentségtelenitsék az Irást, melyért hatezer év óta szenvedünk. Szólj fiadnak! . . . Fiadnak, aki a városi soltész veje.

Az öregek hevesen kezdték el csititani a beszélőt, hogy ne mondja tovább.

— Pszt! . . . Csitt . . . Ssst! . . . — suttogták és megrántották a kabátját.

De Reb Lézer megnyugtatta a csititgatókat:

Mózes vizet fakaszt a sziklából. (Régi metszet.)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

R • E • M • É • N • Y

— Hagyjátok! Hadd mondja el Páskusz, ami szivét nyomja. S aztán majd beszélek én.

De Páskusz nem akart többet mondani. Csak mintha szemeivel kérte volna ismét:

— Szólj fiadnak, mentsen meg bennünket!

Reb Lézer odafordult Páskusz felé, de szavai mindnyájához szóllottak:

— Fiam nekem nincs többé! Fiam nekem csak addig volt, mig az én Istenemhez imádkozott s amig nem keresztény lánynak fogadott hűséget . . . Mikor Salernoból, az orvosi főiskoláról kazajött és nem csókolta meg azt a bádog hüvelyt, mely kapufélfámra van szögezve, akkor már nem volt fiam . . . S amikor a soltész lánya lett a felesége, akkor én megszakgattam ruhámat s hamut szórtam saruimba . . . Akkor én eltemettem őt és meggyászoltam őt, mint a holtat . . . S a holtaktól nem lehet semmit kérni s a holtak nem adnak semmit! . . . Ezt jegyezd meg öreg barátom és ti mindnyájan, kik itt vagytok. Viseljétek el, amit az Isten ránk mért, ne zugolódjunk és ne szálljunk perbe az Örökkévalóval! . . .

Ezt mondta Reb Lézer és mintha szempillájáról egy könnycseppet akart volna elhessegetni.

A község vénjei széjjel széledtek és sárga süvegüket mélyen huzták a szemükre, hogy eltakarják azokat a könnyeket, mely fájdalmukat árulta el.

— — — — — — — — — — — — — —

Másnap reggel eljött az alabárdosok tisztje a gettóba, hogy elvigye a tizenkét aggot a városházára.

Az utcán, melyen a szomoru menet végig haladt, sihederek gunykacaja kisérte őket. A városházán ott volt a soltész, a soltész veje, a városi fizikus, a birák és a polgárok választott bizottsága. Ezek elé vezették a remegő zsidókat.

Az alabárdosok tisztje felállitotta őket sorjában a cink teremben. A boltives falakon városi nagyságok olajmásai függtek diszes aranyrámába foglalva. Szemük a képen is ugy csillogott, mint a részeg emberé. A sör tette-e, vagy az öröm, mit a zsidók meggyalázása okozott, nem lehet tudni. Lehet, hogy mind a kettő.

Mikor a két sor, a hatalmas polgárok és leigázott zsidók egymással szemközt állottak, a városi soltész előlépett és Reb Lézerhez fordult:

— No te vén kufár, elismered-e, hogy Krisztus istenember volt, hogy ti feszitettétek meg őt, hogy bünösök vagytok . . .

A vén bölcsek némán hajtották le fejüket.

A soltész végigment a zsidók sora előtt és mindegyiknek megcibálta a szakállát.

— Ezt az istenfia meggyalázásáért! — mondta méltóságteljesen és szemeiből izzó gyülölet sugárzott.

Mikor ezt a munkát elvégezte, odafordult vejéhez, a városi orvoshoz, Reb Lézer kikeresztelkedett fiához. Az orvos ott állt az előkelő városi polgárok között. Nyakán nagy, diszes aranyfeszület függött. A biró igy szólt hozzá:

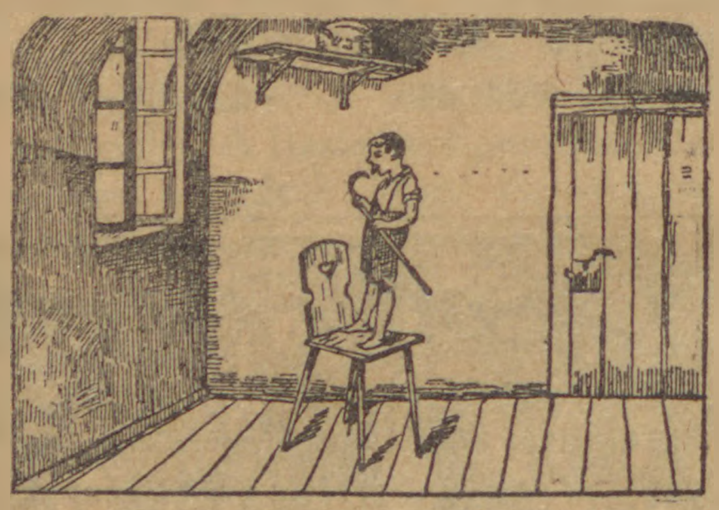
— No fiam, fizesd meg e gaz zsidóknak, amit istenünkkel tettek! Üsd arcul őket!

A fiatalember összerázkódott. Végignézett a szenvedő, megalázott zsidókon, kik hosszu évek óta ártatlanul szenvednek és hazátlanul bolyongnak e földön. Végignézett hajdani testvérein, akik közül ő elszakadt, de akiknek a vére ott csörgedezett még az ő ereiben is. Ott látta remegő apját a vének között, akiknek más bünük nem volt, csak az, hogy Isten kiválasztott népéhez tartoztak és akiket most arcul kellett csapnia. És elszánt léptekkel odament a soltész elé, az aranyfeszületet letépte nyakáról, odadobta a polgárok lába elé e szavakkal:

— Itt van az istenetek, az arany bálványotok, amely miatt népemet üldözitek!

Majd odalépett apjához, Reb Lézerhez, kezet csókolt neki, levette annak fejéről az örök szégyent és gyalázatot jelentő sárga süveget és a saját fejére tett. Aztán csendes, remegő hangon igy szólt:

— Hadd mehessek veletek vissza a gettóba, a te házadba, az én népem közé . . .

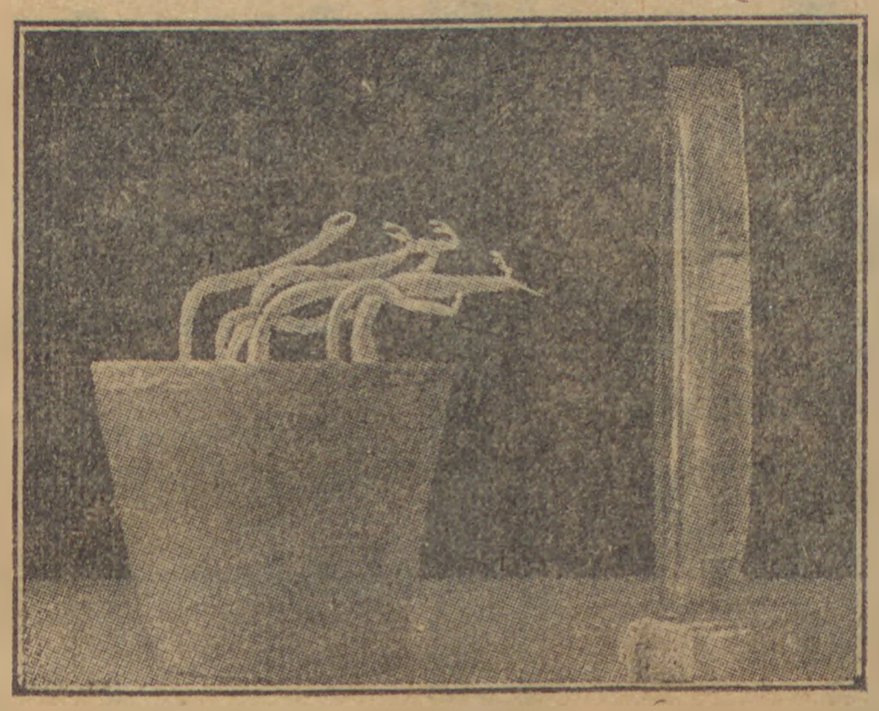
A furfangos torkos. „Hogyan nyalta le Zalmán a mézet, amikor édesanyja olyan magaspolcra tette a mézesbögrét, hogy még székről se tudta elérni?

Vette édesapja botját és a nyelét bemártotta a mézbe, aztán lenyalta és ezt a müveletet addig ismételte, mig az egész méz el nem fogyott.“

(Egy vilnai héber olvasókönyvből.)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A növények fényéhsége. Ugy kell olvasnotok, ahogyan nyomtatva áll: a növények *éhesek* a fényre, talán még jobban, mint a melegre. Csodálatos, hogy némely növény milyen fényérzékeny. Wiesner bécsi természettudós a bükköny fiatal csiráiról kimutatta, hogy már oly finom férnyárnyalatokra is, melyeket sem szemmel, sem a legpontosabb fizikai müszerekkel nem lehet észrevenni, elváltozásokat mutatnak. — Képünk sötétben felnőtt borsócsirákat ábrázol, mellettük egy üvegcsésze, abban pedig világitóbaktériumok. A teljesen sötét szobában ezek a csirák mint valami éhes kis kigyók nyujtózkodnak a halványan pislogó fény felé, melyet a baktériumok kibocsátanak.

Szegények és gazdagok.

— A Talmudból. —

Egy alkalommal a következőt kérdezte Turnus Rufus rabbi Akibától: „Ha ti Istenetek szereti a szegényt, miért engedi, hogy szükölködjék?“ „Azért, hogy mi adományokkal és jótettekkel halmozhassuk el és ennek az árán a pokol kinjaitól megmeneküljünk“, volt rabbi Akiba válasza.

Turnus Rufus erre igy szólt: Egy király börtönbe vetette szolgáját, kire nagyon megharagudott és a börtönőrnek megtiltotta, hogy enni adjanak neki. De egy ember kijátszotta a király parancsát és adott enni a szolgának. Ugyebár, méltán fog a király erre az emberre megharagudni! Már pedig ugyanez a viszony köztetek és Isten között. Hisz a vers is mondja: „Mert az én szolgáim Izráel fiai“, ennélfogva a ti Isteneteknek is haragudnia kellene, ha azt, akit ő szegénnyé tett, támogatásban részesitik.

R. Akiba erre a következő példázattal felelt: „Egyszer egy király büntetésből börtönbe vetette fiát és elrendelte, hogy kenyéren és vizen éljen ott. De egy ember titokban jobbnál-jobb ételeket vitt a királyfinak. Természetes, hogy a király, midőn a dologról értesült, nemcsak, hogy nem vette rossz néven, hanem még ajándékokkal is elhalmozta azt, akinek a fia sorsa annyira a szivén feküdt. Igy van a szegénnyel is. A király Isten, mi pedig a fiai vagyunk, ahogy olvassuk: „Gyermekei vagytok az Örökkévalónak, a ti Isteneteknek“. Isten megbünteti ugyan egyik-másik fiát szegénységgel, de azért örül annak, ha a szegényt embertársai megsegitik“.

Turnus Rufusnak rabbi Akiba felelete igen megtetszett. (Baba-báthra 10. l.).

Klein Ernő.

Eppler Sándor, a pesti izr. hitközség pénztárnoka, eljegyezte *Weisz* Rizát Pozsonyból.

A REMÉNY ÜZENETEI.

Többeknek. Technikai és egyéb akadályok következtében a *Remény* több héten keresztül nem jelenhetett meg. Mikor most ujból bekopogtatunk hiveinkhez, szeretettel köszöntjük őket.

Az Igazi Talmud. Igen, az *Igazi Talmud* nem csupán felnőtteknek, hanem az ifjuságnak, fiuknak és leányoknak egyaránt való olvasmány. Minden oldalán elbeszéléseket, történeteket, példázatokat találunk. Hüség, szeretet, Istenfélelem, becsületesség vezette a Talmud bölcseit gondolkodásukban és cselekvéseikben. Igyekezzünk, hogy hozzájuk mindenben hasonlókká váljunk. Az *Igazi Talmud* ára két korona. A *Remény* szerkesztőségében is kapható.

Cserkészhir. Sipos Jenő dr. ügyvéd, a *Kadimah* volt parancsnoka négy évi olasz hadifogságból hazatért és ujból megkezdte zsidó cserkésztevékenységét.

PÁLYÁZAT.

A *Remény* pályázatot hirdet

1. Ifjusági novellára.
2. Versre.

Jutalomdij: három értékes könyv.

Kéziratok a „Remény“ szerkesztőségébe (IV. Magyar-utca 3.) küldendők.

UJRA KAPHATÓ:

PATAI JÓZSEF

KABALA

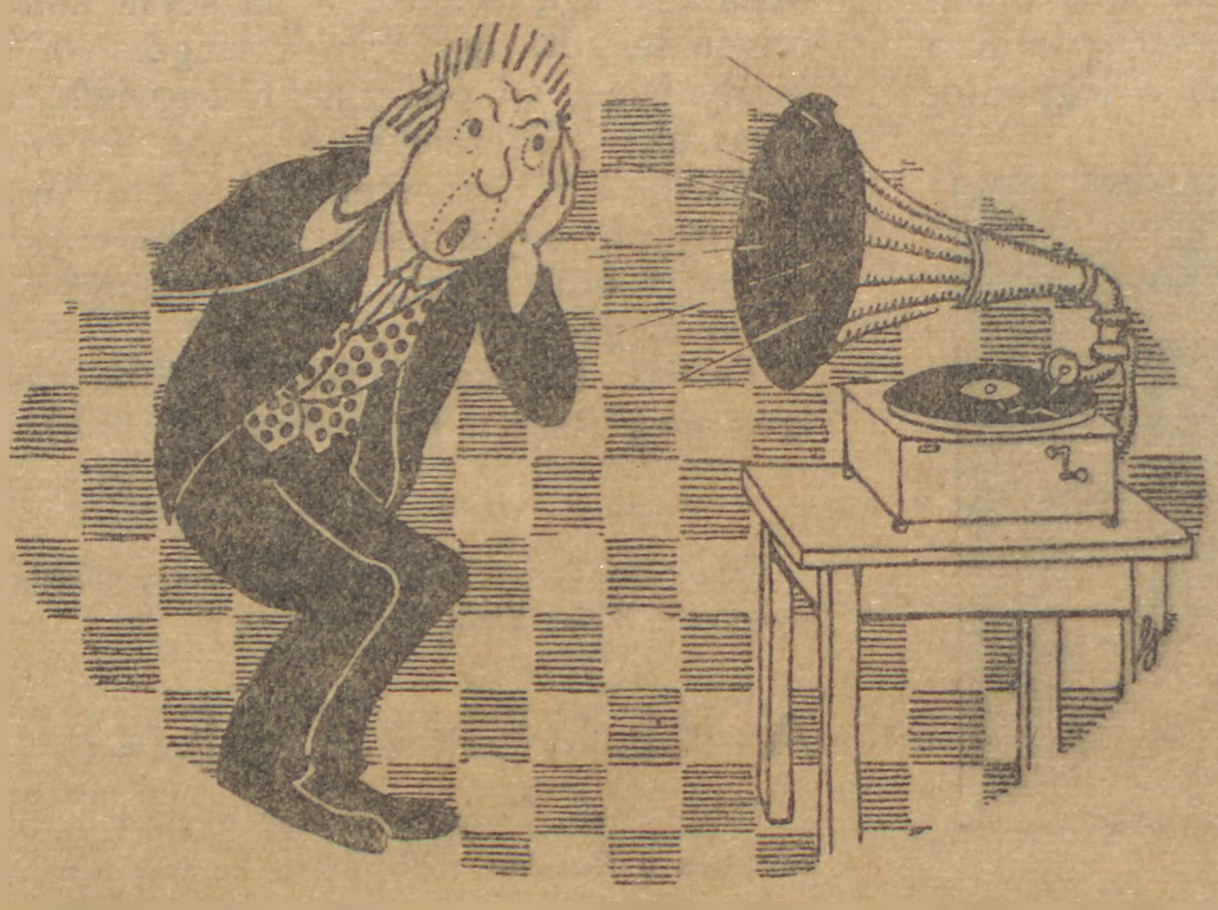
második kiadás!

Az első kiadás néhány hét alatt elfogyott!

Ára 15 korona.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

KINEK VAN HASZNÁLT HANGLEMEZE?

Régi vagy törött hanglemezeket a legmagasabb áron vesz

WAGNER

„Hangszerkirály", Budapest, VIII., József-körut 15. sz. fiók: IX., Ráday-utca 18.

Most jelent meg!

Az igazi Talmud

Az eredeti talmudi szövegből forditotta

Molnár Ernő dr.

Első könyv.
Berakhoth.

Ára 2 korona.

Kapható tőzsdékben, ujságárusoknál és könyvkereskedésekben.

HATSCHEK ÉS FARKAS

optikai, fényképészeti és kinematografiai szaküzlet

BUDAPEST

Főüzlet: IV. Károly-körut 26.
Fiók: VI. Andrássy-ut 31.

Fotócikkek és gépek állandóan raktáron.
Szemüvegek, csiptetők és a többi optikai áruk.

Amerikai rendszer az ékszerkereskedelem terén.

Rendkivül célszerü ujitást léptetett életbe a kitünő hirnevü Hellinger Henrik órás és ékszerész. A cég magánosoktól bizományba átvesz ékszerárut és mütárgyakat, melyeket a legkedvezőbb feltételek mellett áruba bocsát. Ezen ujitással ugy az eladó, mint a vevő részére nagy előnyöket biztosit

HELLINGER HENRIK

IV., Türr István-utca 9., félemelet (Váci-utca sarok)

Aranyat, ezüstöt, brilliánsokat, gyöngyöket, régiségeket teljes értékben **veszek.** Ékszerek nálam olcsón kaphatók.

SCHMELCZER BENŐ, IV. Károly király-ut 28
Telefon: 120-40.

Brilliánsokat, aranyat, ezüstöt, ékszereket

magas árban vesz

Friedländer Ármin

arany- és ékszergyár, Budapest, VII., Dohány-u. 1/a.

Egyetemi hallgató tanit: elemit, polgárit, gimnáziumot, reált, németet, hébert, angolt, valamint magánvizsgákra biztos sikerrel előkészit. Cime: Bpest, VI. Petőfi-utca 8, földszint 5.

Képzett, németül, franciául beszélő egyetemi hallgatónő társalkodónői vagy nevelőnői állást keres. Megkeresések Vankai Etel, Hollós-u. 8. Svábhegy.

Felelős szerkesztő és kiadó: dr. Patai József.

115719 WEISS I. ÉS F. BUDAPEST V. KORÁLL-UTCZA

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

IX. ÉVFOLYAM
1919
MEGJELENIK
MINDEN HÉT
VÉGÉN

EGYENLŐSÉG

ZSIDÓ HETILAP • SZERKESZTI:
DR. PATAI JÓZSEF
SZERKESZTŐSÉG • ÉS • KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST • PODMANICZKY-U. 6 • TEL: 146-92
ELŐFIZETÉSI DIJ EGÉSZ ÉVRE 100 K FÉLÉVRE 50 K

A TARTALOMBÓL: Ujvári Péter: Zsidó sajtó. — Csillag Lipót verse. — A keresztény báró és a zsidó ujság. — Wachsberger Mózes: Egy héber humorista. Lewinszky. — A Magyar Zsidók Országos Szövetsége Horthy fővezérnél. — Az özvegy versei. — Patai József: A belzi csodarabbinál. — Régi zsidó bölcsődal. — Tollhegyről. — Acs Mór: Lézerl. — Krónika.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

1919. november 30. Egyes szám ára 2 kor.

„Zsidó sajtó.“*

Irta: Ujvári Péter.

Keresem Magyarországon a zsidó sajtót, de annyit se találok belőle, amennyi megférne a körmöm alatt. Valami nagy fantasztának a viziója a zsidó sajtó és irigylem a hitéért, amelyben az meglényegülhetett. Ez az ember, akárki volt, alkotott valamit, ha csak viziót is. De beleöntötte a lelkét, a lángoló gyülöletét, irtózatait és félelmeit, beleöntötte féltékenységét és engesztelhetetlenségét és az agyrém megszinesedett, formába igazodott, mint valami, ami valóban van.

Pedig nincs. Magyarországon sohasem volt zsidó sajtó, csak zsidó kiadók voltak és zsidó ujságirók. Olyan kiadók és olyan ujságirók, akik nem sokat törődtek a zsidóságukkal. Sőt olyanok, akik a zsidó mivoltukat, ha csak tehették, elleplezték. És mert többnyire tehetséges emberek, oly jól megbujtak a származásuk mögött, hogy lámpással se lehetett rájuk akadni, mikor vérző zsidó érdekek segitők után kiáltottak.

Az a sajtó, amelyet elzsidósodottnak stigmalizál a vajudó keresztény sajtó, magasztalta fel apostollá Prohászka püspököt, ez zengte a keresztény ünnepek himnuszait a zsidó gyermekek fülébe, ez lelkesedett azokért a „zsidó“ irókért, akik katholizáltak, ez a sajtó hallgatott, mikor a kisenevi vérvád miatt az egész világ sajtója lázadozott és beszélt a vádoló hangján orosz, lengyel és egyéb zsidókról akkor, mikor ez jobb üzlet volt, mint a hallgatás.

Zsidó eszmét sohasem terjesztett, zsidó intézményt nem karolt fel, zsidó akciót nem támogatott ez a sajtó. Hiszen ez nem is az ő feladata volt. Ilyesmi a *felekezeti* sajtóra tartozik, nem arra, amely az egész országé. De ha igy van, mért zsidó akkor ez a sajtó?

Miért zsidó ez a sajtó, amely már régen helyezkedett keresztény alapra és már akkor vette magára a keresztény hábitust, amikor az még nem volt annyira kötelező, mint manapság. Miért zsidó ez a sajtó, amelynek a legzsidóbb zsidaja is fél zsidó csupán?

Ez a sajtó nem zsidó. Nem volt az ezelőtt sem, ezután még inkább nem lesz az. A kiadók némelyike kikeresztelkedett, az ujságirók között is sokan. Ezektől már ne féljen Bangha páter. Akik pedig zsidók maradtak, azok miatt se fájditsa a fejét. A zsidó kiadók az utcára tették a zsidó fiukat. Ezek a „zsidó“ lapokban már nem fognak sok vizet zavarni. Egy-kettő ugyan már elhelyezkedett, de a Központi Sajtóvállalatnál, a Szózatnál, a Nemzeti Hirlapnál és Bangha páter egyéb jó keresztény lapjainál és ott jó helyen vannak, ott nem mérgezhetik meg a keresztény közvéleményt, legfölebb Bangha páter receptje szerint.

Igy állunk. Nincs zsidó sajtó, nem is volt. Az egész valami fantasztának a viziója. Valami ravasz kitalálás, ami a kereszténységet felrázta, a zsidókat pedig lethargiába sülyesztette. A kereszténységet azzal ámitotta, hogy meg kell teremteni a keresztény sajtót, mert az nincs, a zsidókat pedig azzal, hogy ők ne csináljanak semmitse, mert nekik van sajtójuk.

És a rettenetes zsidó opportunitás, amely boldog, ha lesunyitott fejjel elnézhet a veszedelmek felett, amely nem mer harcolni, nem mer védekezni, ez a borzasztó opportunitás, amelyet óvatos vezetők politikai tapintatnak avattak, ujjongott, hogy itt minden rendben van, hogy van sajtója, ami neki is jó, mert hiszen zsidó sajtó.

És az opportunitással kezet fogott a zsidó optimizmus is. Óvatos az óvatossal. Bizonytató események eljövendő borzalmakról üvöltöttek bár próféciákat a fülébe, de a zsidó optimizmus rendületlenül csak tovább mosolygott. Eh, mit. Nem kell félni. Nem lesz pogrom, nem lesz antiszemitizmus, nem lesz itt semmise. Zsidó sajtó pedig nem kell. Az igazán nem kell.

Ebben pedig az a legszomorubb, hogy nem hiszi ezt el senkisem, legkevésbbé azok, akik leghangosabban kiáltják, hogy nem kell zsidó lap a zsidó érdekek megvédésére. Tudják, hogy kell, de nem merik bevallani, mert attól félnek, hogy ez pénzükbe kerül.

Tizenhat millió koronát hozott össze a Központi Sajtóvállalat. Már meg is szervezték lapjait. Lesz vagy husz. Ezek igazi keresztény lapok lesznek. A zsidó lapok valószinüleg *csak* antiszemita lapok lesznek. Nyiltan beszélnek erről mindenütt. Noha talán nem is igaz és nem is hihető, hogy a magyar sajtó, akármennyire kanyarodjék is az uj kurzus irányába, meg tudjon tagadni olyan tradiciókat, amelyekhez nemes kitartással ragaszkodott nagyszerü fejlődésének küzdelmei között. De föltehető, hogy nagy mértékben közömbös lesz a mi ügyünk iránt; kell is, hogy ilyennek mutassa magát, ha élni akar.

* Ujvári Péternek ez a cikke még augusztus közepén iródott, amikor a tomboló szenvedélyek kaoszából lassan és félénken kezdte kidugni a fejét a hónapokig elnémitott napi sajtó. A román cenzura akkor nem engedte a cikket közölni és most mikor kiadjuk, némikép enyhült ugyan a hangulat, de a lényegben Ujvári Péter megállapitásai mit sem vesztettek aktualitásukból ma sem.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Élniakarásunk van talán, de zsidó önérzetet annyit se látok ebben az országban, amennyi megférne a körmöm alatt. Aki mégis mondja, hogy találkozott ilyesmivel valahol, az viziót látott. Mert minálunk a zsidó öntudat is vizió csupán, akárcsak a „zsidó“ sajtó, amely nincs és nem is volt sohasem.

Csillag Lipót:

Szombat-bucsuztató.

— Régi zsargon dal (Gott von Avrohom...) után. —

Boldog hetet, békés hetet
Óh adj, jó Urunk, jó Atyánk,
Védőn s áldón a jobb kezed
Oh, nyujtsd felénk, terjeszd ki ránk!
Avrohom, Jicchok, Jákóv
Szent őseink nagy Istene,
Néped, Jiszroélt szánd, óvd,
Utját virággal hintsd tele!

Boldog hetet, békés hetet
Adj nékünk, kit sújt annyi vész,
Kit rémitget bősz gyülölet,
Ki szent hitéért halni kész!
Avrohom, Jicchok, Jákóv
Szent őseink nagy Istene,
Néped, Jiszroélt szánd, óvd,
Utját virággal hintsd tele!

Boldog hetet, békés hetet,
Örök békét adj, jó Atyánk,
A népeket hő szeretet
Eggyé tegye testvér gyanánt!
Avrohom, Jicchok, Jákóv
Szent őseink nagy Istene,
Néped, Jiszroélt szánd, óvd,
Utját virággal hintsd tele!

A keresztény báró és a zsidó ujság.

Nem nálunk történt. Ezt talán nem is kellene előre konstatálni. Szinte magától értetődik. Nálunk vannak kikeresztelkedett zsidó bárók, aki klelkesen, és áldozatkészen támogatják az antiszemita sajtót. De igazi keresztény báró, aki zsidó sajtót tereint és ápol — az ilyen csoda csak keleten a mesék hazájában eshetik. A Varsóban megjelenő „*Illustrierte Welt*“ cimü zsargon ujság legujabb számában *Dr. Druck* leirja a zsidó „Nationalzeitung“ keletkezésének igen érdekes történetét. „A kiadója Livland egyik leggazdagabb és legősibb mágnása volt, Baron Alexander Gothard von Budberg, egyike ama balti bárónak, akik a legközelebb állanak az udvarhoz. Egyik fivére a cári kancellária főnöke, anyja a cárnő, Alexandra Fiedorowna udvarhölgye. Ő maga pedig „Schöngeist,“ aki a szabad életet, vadászatot és művészetet szerette. Egy zsidó fiatalember volt a bizalmasa és ennek köszönhető, hogy a báró érdeklődni kezdett a zsidó sajtó iránt. Hogy nem-zsidók is kiadnak zsidó műveket, az egyáltalában nem volt feltünő Oroszországban. Hiszen a rigai Ernst Plates nem nagy zsidóbarát, mégis kiadott sok héber könyvet, „Szafa chaja“ (Élő nyelv), „Chumes“ jiddisre forditva stb.

A báró nagy litografiát és könyvnyomdát vásárolt és hozzá fogott a zsidó lap előkészitéséhez. De baj volt az engedély körül. Az akkori balti kormányzó, báró Meler-Zakomelszky igen szigoru ember volt, még a régi lapokat is beszüntette, uj engedélyről, különösen zsidó lapra, szó sem lehetett. Ekkor azonban véletlenül Rigába érkezett a báró anyja, és a kormányzó ebédet adott az udvarhölgy tiszteletére. A báró anyjának kellemetlen volt ugyan a fia „zsidó ujság“-ja, mégis mit nem tesz egy anya a fia kedvéért? Közbenjárására még aznap este megjött az engedély a báró cimére. Ez annál nagyobb szenzációként hatott, minthogy zsidó cenzor sem volt Rigában, enélkül pedig a lap meg nem jelenhetett. Az utolsó percben azonban a kormányzó áttelefonált a rigai főrabbinak dr. Michelsohnnak és kérte, hogy vállalja el a cenzurát, de ne sokat kötekedjék az uj lappal, mert nem szeretne bosszuságot okozni — a bárónőnek.

1907. julius elsején megindult az uj lap „Nationalzeitung“ נאציאנאלצייטונג cimmel. A hangulat igen emelkedett volt. A munkatársak a legjobb zsidó irók, a legszebb reményekkel voltak eltelve. A báró magával hozott a szerkesztőségbe néhány más bárót is, hogy

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

lássák az isteni csodát, hogyan irnak zsidóul, hogyan szednek zsidó betüket. A kis baroness is ujjongva beszélt „a mi lapunk“-ról. Este bankettet adott a báró a munkatársaknak, nagy megelégedéssel forgatta az első számot a kezében, folyton ismételgetve:

— Szép ujság, kedves ujság!...

Amellett, természetesen fejjel lefelé tartotta a lapot...

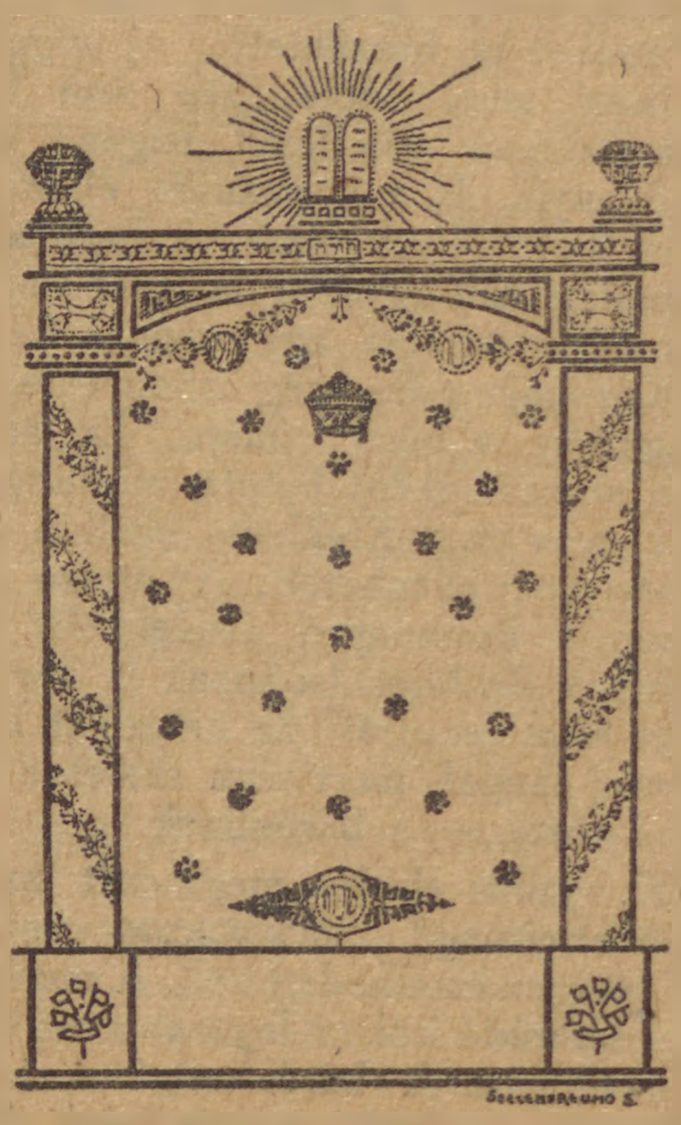
Néhány nap mulva nagy vadásztársaság köszöntött be a szerkesztőségbe, puskákkal a vállukon és vadászkutyákkal az oldalukon, sok báró meg bárónő, köztük az anya, az udvarhölgy is, eljöttek megnézni a zsidó ujságot s mindnyájan meg voltak elégedve...

Mi azonban fájdalommal láttuk, hogy a közönség bizalmatlan az uj lappal szemben, amelyet ép a báróval való kapcsolata miatt konzervativnek tartott. Mikor ezt a bárónak tudtára adtuk, magából kikelve szólt:

— Irjanak maguk is ép ugy, mint a פריינד (Freund) vagy mint a פאלקסצייטונג („Volkszeitung“). Mi nem vagyunk ugyan forradalmárok, de progresszivek és demokraták vagyunk!...

Mindez nem használt. Hiába hivta meg a báró Rigába Bersadskit, a hires zsidó irót, hiába lépett érintkezésbe a הזמן (Hazmán = Az idő) kiadójával H. Margolinnal Vilnában, a lap nagy deficittel dolgozott, mig végre a báró is elvesztette türelmét és abbahagyta a finanszirozást.“

Mint „a zsidó sajtó érdekes epizódját“ közli ezt a visszaemlékezést a varsói „Illustrierte Zeitung“. Szinte ugy hangzik, mintha mese volna. Pedig elejétől végig valóság...

Seelenfreund: Frigyszekrényfüggöny.

HÉBER KÖLTŐK

Egy héber humorista.

— Lewinszky —

A modern héber irodalomnak van egy igen kedves és népszerü alakja, akit nálunk alig ismernek — Lewinsky Elchanan. Litvánia egyik kis városkájában született 1857-ben, 11 éves koráig chéderben tanult, attól fogva pedig otthon az apjánál, aki jámbor, nagy zsidó tudású, okos, széleslátókörü és toleráns gondolkozásu férfi volt. 14—15 éves korában már feltünést és bámulatot kelt mély talmudikus tudásával. De nemcsak a rabbinikus irodalmat, hanem az akkor csak fejlődni kezdő modern héber irodalmat is szorgalmasan és buzgón ápolta. Az uj héber irodalom akkoriban még szigoruan tiltott gyümölcs volt a legtöbb zsidó házban és a tudásra szomjas fiatal Elchanan csak kerülő és titkos úton-módon juthatott hozzá ez irodalom első termékeihez. Az ezekből kiáradó friss és szabad levegő csakhamar őt is megcsapta és gondolatvilágának más irányt adott. Szerencsés körülmények összejátszása folytán azonban megtartotta lelkének teljes harmoniáját és szeretettel, megértéssel ápolta és egyesitette magában a zsidó konzervativizmust az igazi modernizmussal együtt. Magánuton sajátitotta el az orosz nyelvet és végezte el a gymnáziumi tanulmányokat, ami akkor óriási vállalkozást, rengeteg fáradtságot jelentett. Több esztendőn át vándoréletet folytatott és magántanitóskodással tartotta fenn magát. 1881-ben rendkivüli hallgatónak iratkozik be a charkowi egyetemre és medicinát hallgat, mert orvosnak készül. Az egyetemen azonban nem maradhatott hosszabb időn át, részben mert sulyos szembaja támadt, főképen pedig az akkoriban kitört nagy pogromok miatt. E pogromok felrázták a zsidó egyetemi ifjuság legjobbjait tespedésükből és kinyitották a szemüket. Végtelen elkeseredéssel nézték a galutot, az európai kulturát, mely az ilyen zsidóüldözéseket lehetővé teszi. A zsidóság — ugy vélték a fiatalok — csak akkor javithat a sorsán, ha visszatér ősi hazájába: Erec Iszraelbe, ahol az egyenlőség, testvériség és szabadság fenséges eszméit legelőször és legőszintébben a próféták hirdették és tanitották. „Bét jákóv l'chu v'nelcha“ jelszóval, melynek kezdő betüi irják meg a Biló nevet, épen Charkowban tömörül először az intelligens zsidó ifjuság, hogy Cionba induljon, hogy az ősi földet miveljék.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

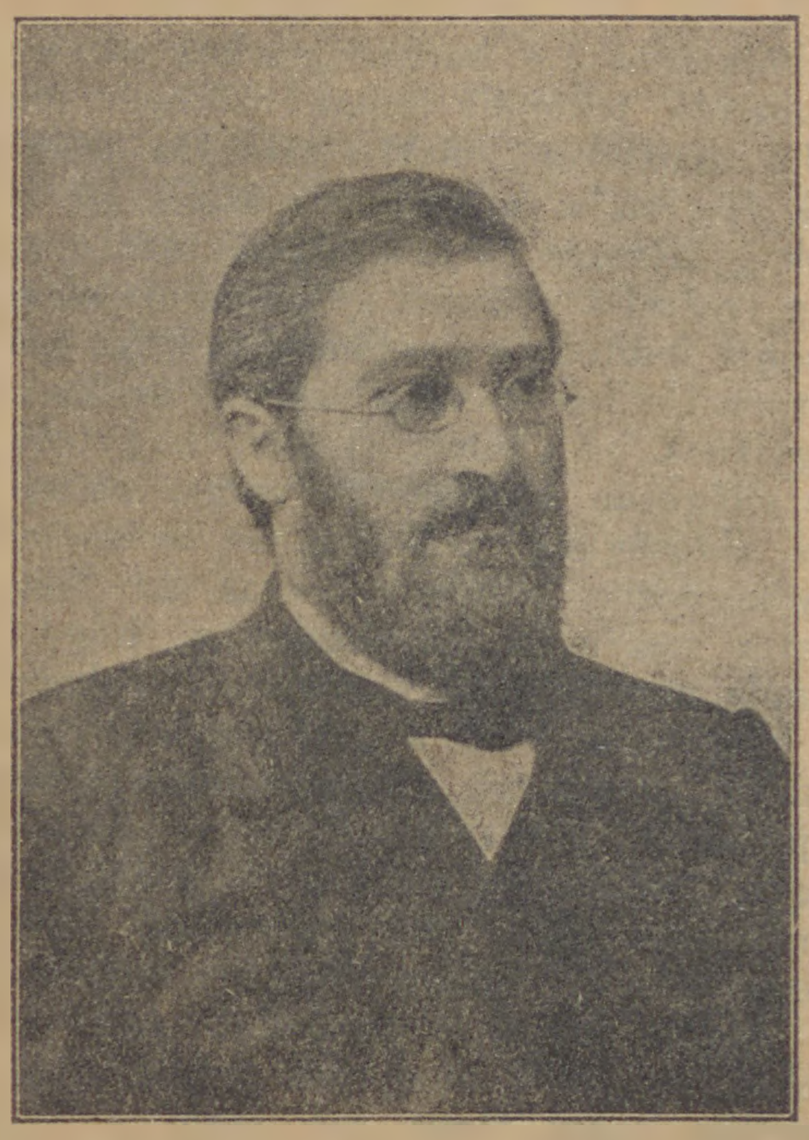
A Biló csoporthoz csatlakozik Lewinszky is, és elmegy Palesztinába. Hat havi ottléte után azonban kénytelen visszatérni Oroszországba. De ő nem lett reményfosztott és apathikus, mint a többi visszatérő, hanem megujult erővel dolgozik és agitál a „chibatción“, a Ción-szeretet érdekében. Földmivelő zsidóság az ősi hazában, az volt a nagy ideálja. „A zsidók — mondja egyik cikkében — szélsőségeket szerető nép. Amikor elhagyták a földet, akkor teljesen elhagyták, ha majd azonban visszakerülnek ősi hazájukba, akkor ugy imádják majd a földet, miként Istenüket imádták, ugy fogják mivelni és tanulmányozni, miként a Tórájukat. A földhöz való szeretetet és ragaszkodást a „galut“ nehéz iskolájában alaposan megtanulták.“

— 1888-ban megnősült és gabonakereskedő lett. Foglalkozása mellett irodalmilag is működött és csakhamar nagy közkedveltségre tett szert. 1896-ban a Karmel—palesztinai borbehozatali társaságnak a vezérképviselője lesz és ez állását haláláig is megtartotta. Ez ujabb foglalkozásában nagyon boldognak érezte magát, mert benne látta beteljesedni szive ama forró vágyát, mely folyton arra serkentette, hogy a lét profán küzdelmeibe ezt a szent és nemes eszmét, a zsidó nép és Cion iránti szeretetet vigye bele. Attól fogva állandóan Odesszában lakott. Igen áldásos, harmonikusan szép és népszerü zsidó tevékenységet fejtett ki. Szivvel-lélekkel, pénzzel és tollal támogatott minden zsidó egyesülést, törekvést, mely a zsidó nép megujhodását, a zsidó kultura ápolását tüzte ki célul. 1910-ben ünnepelték irodalmi müködésének 25 éves jubileumát, 1911. év őszén Palesztinába készül, de e vágyát nem valósithatta meg. 1911. évi szukót ünnepekor megbetegedett és az ünnepet követő napon meghalt. A zsidóság tizezrei kisérték őt utolsó utjára és a héber irodalom minden hive és olvasója igaz szivből gyászolta őt. Tisztelői egy héber tanitóképzőt alapitottak Palesztinában az ő nevére.

*

Lewinszky halálával igen sokat veszitett a héber irodalom. Rokonszenves és közkedvelt egyéniség volt ugy életében valamint irásaiban. Irói tehetségének legcsillogóbb oldala a humoros tárca terén nyilvánul meg. Tárcái és cikkei valóságos kincsesbányája a zsidó szellemességnek, a talpraesett ötletességnek. Különösen nevezetesek a „gondolatok és tettek“ cimü tárcái, melyek a Hasilóach nevü havi folyóiratban Rabbi kóróv („sógor uram“) név alatt jelentek meg.

Mesterkéletlen és zamatos, finoman suhintó,

Lewinszky Elchanan.

de egyuttal simogató humorral, mély szeretettel és igaz megértéssel boncolja és birálja e tárcáiban az aktuális eseményeket és kérdéseket, melyek a zsidóság belső és külső életével függnek össze, vagy avval összefüggésbe hozhatók. E tárcákban 2-szer vagy 3-szor megemlékszik a magyar zsidóságról is, de sajnos, nem tud róla semmi szépet vagy jót mondani. Humorának ostorozó élét leginkább a zsidóság galutbeli kinövései ellen forditja. Ezekhez tartoznak a nagyképüsködő és kicsinyességekben kimerülő politizálás, az izlés gyakori hiánya és a túlzott, beteges hajhászás a nemzsidóknak zsidó dolgokra vonatkozó véleménye után. „A fontos „koser“ és „tréfoh“ kérdésekkel irja többek közt egyik tárcájában — a rabbihoz fordulunk, ami azonban érzéseinket és eszméinket illeti, hogy pl.: nép vagyunk-e vagy csorda, hogy szabad-e reménykednünk és biznunk a zsidó nép megujhodásában, az eljövendő megváltásban — mind ilyen kérdésekben csupán csak a nemzsidó zsurnalisztika nemzsidó korifeusai dönthetnek. Életünk legfőbb alappillére az, hogy mit mondanak majd a nemzsidók? Egy orosz zsurnaliszta tekintély pedig elitélőleg nyilatkozott a cionizmusról, a zsidó nemzeti mozgalomról, visszaesésnek, a Talmudhoz való visszatérésnek bélyegezte. És visszatérés a Talmudhoz szörnyüséges dolgokat jelent a nemzsidók szótára szerint. Jelenti: visszatérés a sötétséghez, a tudatlansághoz, a vakbuzgósághoz, a babonához, a gonoszsághoz,

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

a butasághoz, a barbarizmushoz stb.-hez. E nemzsidó tekintély itélete szörnyen lesujtó, villámcsapásként hatott a zsidókra. Alig tudtak felocsudni a nagy csapástól. De végre sok gyülésezés és tanácskozás után a zsidóság vezérei a válaszok és nyilatkozatok egész özönét inditották a csalhatatlan itélet gyöngitésére. De hát micsoda válaszok voltak azok! Egyiknek sem jutott eszébe, hogy röviden és világosan kijelentette volna, miszerint a mi zsidóságunk csontjainkban és vérünkben gyökeredzik. Mindegyik csak azt bizonyitgatta szerényen és alázatosan, hogy Isten ments, nem akarunk visszatérni a Talmudhoz.

Hogy mire vezet a „mit mondanak a nemzsidók“ nagyszerü irányelve, mutatja nekünk a jekaterinoslawi eset is. E város egyik Hekker nevü zsidója ugyanis arról értesült, hogy Franciaországban sok nem-zsidó haragszik Dreyfussra és Zolára és hogy legtöbbnyire a zsidók fogják a pártjukat. Attól tartott tehát, hogy ez a hir eljutván Jekaterinoslawba esetleg rossz fényt fog vetni a helybeli zsidókra. Sietett azért segiteni az ottani zsidóságon és a helybeli orosz lapban nyilt levelet intézett a franciaországi zsidókhoz, amelyben erélyesen tiltakozik az ellen, hogy a Zola és Dreyfusz pártján állnak.

Ugyanilyen nagystilü politikusoknak bizonyultak a berdicsewi zsidók 1879-ben. Akkor ugyanis több orosz lap hevesen támadta az angol premiert: lord Disraelit, mivel ez állitólag oroszellenes politikát folytatott. Berdicsew zsidói, hogy elháritsák magukról azt a gyanut, mintha ők egyetértenének Disraelivel, sietve nyilatkoztak az orosz lapokban, hogy ők nem vállalnak semmiféle szolidaritást az angol premier politikájával, hogy tiltakoznak ellene és rosszalják politikai irányát. A krónika már nem jegyezte fel azt is, hogy e tiltakozás mennyire vált hasznára az orosz zsidóknak. . . Mindezeket látva, sóhajtozva kell gondolnom Heine szavaival: Ach wie schlecht geschützt bist du, Israel! . . .“

Wachsberger Mózes.

Ujra kapható! II-ik kiadás!

PATAI JÓZSEF:

KABALA

cimü könyve.
19 chaszidikus novella.
Az első kiadás
néhány hét alatt elfogyott.
Ára 15 korona.

A Magyar Zsidók Országos Szövetsége Horthy fővezérnél.

A Magyar Távirati Iroda hivatalos jelentésének nyomán az összes napilapok irtak arról a meleg fogadtatásról, amelyben Horthy fővezér a Magyar Zsidók Országos Szövetségének küldöttségét főhadiszállásán részesitette. Röviden mi is jeleztük legutóbbi számunkban, de minthogy olvasóink mindenfelől érdeklődnek az esemény részletei iránt, szivesen térünk vissza a siófoki látogatásra, amelynek hire annak idején csakhamar szétfutott az egész fővárosban, mindenütt reményt és megnyugvást keltve.

Ismeretes, hogy milyen rémhirek előzték meg a nemzeti hadsereg bevonulását a fővárosban. Ellenséges ágensek terjesztették ezeket a hireket, hogy a magyar nemzeti hadsereg hitelét és hagyományos hirnevét itthon és a külföld előtt lerontsák és az idegen megszállás további szükségességét bizonyitsák. A magyar zsidóság azonban nem hitt ezeknek a hireszteléseknek. Tudatában volt annak, hogy a felelőtlen elemek garázdálkodása a Dunántul távol áll a nemzeti hadseregtől, amelynek első megalapozásában, mint legutóbb megirtuk, a zsidóság is oly tevékeny részt vett Szegeden. A nemzeti hadseregnek fölötte kell állania minden felekezetieskedésnek, a nemzeti hadsereg az egész nemzeté, zsidóké és keresztényeké egyaránt.

Hogy mégis sokfelé befészkelődött a fehér terror és pogromfélelem, csak az emlitett aknamunka eredménye volt. A Magyar Zsidók Országos Szövetségének tisztelgése alkalmat adott Horthy fővezérnek, hogy ezeket a tendenciózusan terjesztett hireket egyenesen a zsidósághoz intézett szavakban minden kétséget kizáróan megcáfolja, a zsidóság küldötteinek pedig alkalmuk volt meggyőződni arról, hogy akinek a kezébe a Gondviselés a legnagyobb hatalmat adta az országban, loyális, nagystilü, nyugateurópai gondolkodásu férfiu, akire méltán rábizhatja az ország a maga sorsát.

Minthogy a vonatok akkor már alig közlekedtek, a küldöttség autón tette meg az utat a siófoki főhadiszállásra. A román járőrök sürün megállitották az autót az országuton, fegyver után kutatva, de a küldöttségnek természetesen csak egyetlen fegyvere volt: a béke. Martonvásáron tul nagy örömmel üdvözölték az első fegyveres magyar katonákat és ezentul az igazolás már csak magyar nyelven folyt. Siófokra érkezve, a

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

fővezér azonnal fogadta a küldöttséget, amelynek tagjai voltak: Tiszasülyi *Polnay* Jenő elnök, volt minszter, báró *Kohner* Adolf dr., *Frankl* Adolf, *Vészi* József és dr. *Patai* József.

A bemutatkozás után Polnay a következő beszédet intézte a fővezérhez:

Kegyelmes Uram!

A Magyar Zsidók Országos Szövetsége nevében örömmel jöttünk, hogy törhetetlen bizalmunkat fejezzük ki a Kegyelmes Uram fővezérlete alatt álló Magyar Nemzeti Hadseregünknek. Meg vagyunk győződve, hogy a magyar nemzetnek évszázados hagyományaihoz hiven és a magyar vitézség hiréhez méltóan fog bevonulni az ujjászületett magyar nemzeti élet történelmébe.

Magyarország zsidósága évszázadok óta együtt érez, együtt szenved és együtt örül keresztény polgártársaival és át van hatva a mostani történelmi idők mélységes tudatától.

Ismerjük Kegyelmes Uram eddigi nyilatkozatait Magyarország gazdasági jövőjét és az avval kapcsolatos magyar zsidókat illetőleg. Bizva hisszük, hogy Kegyelmes Uram, akinek hazánk ujraébredésének védelmében döntő szerep jut, ismeri és értékeli a magyar zsidóság hagyományos honszeretetét és értékelni fogja hagyományos áldozatkészségét, amellyel a maga részét a Magyar Nemzeti Hadsereg dicső és honvédő munkájából kivenni kivánja. Amint az egész világháboru alatt bajban, veszedelemben, nyomoruságban együtt szenvedett és küzdöttt a zsidó magyar a keresztény magyarral, ugy hisszük és ugy reméljük, hogy Magyarország ujraépitésében épp igy vállvetve fogunk keresztény polgártársainkkal együtt dolgozni.

Kegyelmes Uram dicsőséges multjában látta azt a hatalmas munkát, amelyet a magyar zsidóság magyar hazánk gazdasági életének felvirágoztatása érdekében végzett. Ámbár kötve voltunk politikailag Ausztriához, amely helyzet megbénitotta független kereskedelmi és ipari munkánk lendületét, mégis büszkén valljuk, hogy a nyugati élet kulturájához közelebb hozta a magyar hazát a magyar zsidóságnak az utolsó évtizedekben tanusitott páratlan szorgalma és gazdasági munkássága.

Magyarország önállósága mint uj reménycsillag jelenik meg hazánk egén. Gazdasági és ipari függetlenségünk megteremtésének lehetősége, hazánk óriási gazdagsága természeti kincsekben és az uj világforgalom utja, melynek központjába kerül Magyarország és Budapest, a legszebb reményekkel tölt el bennünket, hogy az utolsó évek óriási veszteségeit rövidesen kiheverve, hazánkat a boldogulás és a jóllét utjára vezethessük. Ezen jóllét megteremtésére kivánunk hazánk iránti törhetetlen szeretettel dolgozni és ehhez kérjük Kegyelmes Uramnak mint a Magyar Nemzeti Hadsereg Főparancsnokának támogatását, hogy a nyugoti kultura magaslatán nézve a világ folyását, irtson ki minden viszályt és belső háborut, amely gazdasági boldogulásunk leküzdhetetlen akadálya lenne.

Nem volnánk őszinték Kegyelmes Uram, ha nem adnánk ez alkalommal kifejezést mély szomoruságunknak azon események felett, amelyek a bolsevizmus letörése után a bolsevizmustól ép legtöbbet szenvedett magyar zsidóságnak nagy keserüséget és fájdalmas csalódást okoztak. — Ezek az események nagyitva, tulozva, sokszor hihetetlen képeket festve kerültek a külföld tudomására és hazánknak sokat ártottak.

Mi tudjuk, hogy a bolsevizmus letörése után a felrobbant harag és a megtorlás sokszor rossz utra tévedt és ártatlanokat is végzetesen sujtott, de tudjuk, hogy ezen események teljesen távol állanak attól a loyalis, uri gondolkodástól, amely a Magyar Nemzeti Hadsereg jövendő nagy feladatának tudatában Kegyelmes Uram személyében kifejezést nyer.

Mi tudjuk, hogy ezen események Kegyelmes Uramban is a legnagyobb rosszalást ébresztették, és első lesz azok között, akik e törvénytelenségeket szigoruan meg fogják torolni.

És épen ez a tudat adja nekünk az erőt a mostani tisztelgésünkhöz és abbeli meleg reménységünk kifejezéséhez, hogy Kegyelmes Uram mint a Magyar Nemzeti Hadsereg irányadó főparancsnoka bizonyára megtalálja az utat a belső béke helyreállitására, hogy ebből a belső békéből fakadjon az a szebb jövő, az a boldog megértés és jóllét, amelynek megteremtésére a Magyar Zsidók Országos Szövetsége felajánlja a szolgálatait.

Engedje meg, Kegyelmes Uram, hogy a Magyar Zsidók Országos Szövetségének nevében mély tisztelettel és szeretettel üdvözölhessük a Magyar Nemzeti Hadsereg élén.

A fővezér látható megindultsággal hallgatta végig Polnay beszédét. Meleghangu válaszában, amelynek szószerinti szövegét, stenogram hiján, nem adhatjuk, reátért az érintett pontokra, abban a humánus és loyális szellemben, amely róla a zsidósággal kapcsolatban, József főherceg naplója nyomán, a Mult és Jövőből már azelőtt nyilvánosságra került. Kijelentette, hogy ő a hazafias érzésü *zsidók tragikumát látja abban,* hogy

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

a bolsevista vezérek legnagyobb része az ő felekezetükből került ki. Ennek tulajdonithatók a szovjeturalom letörését közvetlenül követő időben *a Dunántul némely helyén előfordult sajnálatos események, amelyek azonban nem ismétlődhettek, mert a hadvezetőség a legnagyobb eréllyel gondoskodott a rend és a nyugalom helyreállitásáról. Őszinte megelégedéssel fogadja* — mondotta Horthy — *a magyar zsidóság abbeli készségét, hogy a nemzeti ujjászületés munkájában hazafias szellemben kiván közreműködni. A hadsereg távol áll minden pártpolitikától*, csak egy célt ismer: a haza boldogságát. Éppen ezért csirájában fog elfojtani minden nemzetellenes, felforgató irányzatot, *vasszigorusággal fogja helyreállitani és megvédeni a közrendet s oltalmazni fogja mindazokat, akik tisztességes munkával, becsületben és hazafias szellemben szolgálják a nemzet érdekeit.*

A fővezér ezután sorra cigarettával kinálta a küldöttség tagjait, akikkel *vagy két óra hosszat beszélgetett el.* Ezalatt a küldöttségnek alkalma volt a fővezér figyelmét egyes eseményekre és körülményekre felhivni. A legfrappánsabb példák kerültek szóba megvilágitva, hogy a magyar zsidóság a bolsevizmus alatt még többet szenvedett mint a társadalom többi rétegei, hogy a kereskedők árukészleteit, és a gyáripar tőkeerejét rabolta el elsősorban a bolseviki rémuralom és hogy Szamuely áldozatai között felekezetük számarányán felül szenvedtek zsidók is vértanuhalált. Szóba kerültek a magyar zsidóság háborus áldozatai, és egyes zsidó családok háborus tragédiáinak elbeszélése különösen mély hatást gyakorolt a fővezérre, akinek mint a flotta főparancsnokának azelőtt alig volt alkalma a zsidóság háborus hősiességéről tudomást szerezni.

Horthy egyéniségén, ugy a hivatalos fogadás, mint a barátságos beszélgetés folyamán, mely után a küldöttség tagjaitól szives bucsut vett, érezhető volt a nagy történeti hivatás sulya, amely egész lényét lelkesült energiával és komoly méltósággal tölti el.

AZ ÖZVEGY VERSEI.

Keller Miksa nyirvidéki földbirtokos tavaly férfikorának delén a spanyol járvány áldozata lett. Özvegyét a lesujtó fájdalom poétává avatta, férje emlékének egy egész verseskötetet szentelt, amelyet most rendez sajtó alá. Ebből közöljük az alábbi szemelvényeket.

Jomkipur.

Mikor készültünk a szent hosszu napra,
asszonyod a gyertyákat meggyujtotta,
Te feketében, ünneplőben,
ragyogón szépségben, erőben,
imádott gyermekidre áldást mondtál,
a templomban hivott, várt a zsoltár,
áldott szived örömtől zengve zengett
hogy Istennek ajánlod tiszta lelked.

Aztán felhangzott a szent ének,
„Kol nidré veeszuré“,
Testünkben reszketett a lélek,
oly közel éreztük a Mindenséget,
szemünkből égő könnycseppek peregtek,
az Örök Orán rohantak a percek
és amig mi a megváltásra vártunk,
sorsunkat elkönyvelték
s mi egymástól megváltunk.

Testet öltött az ige.

Ime testet öltött az ige,
az Ur adta, az Ur elvette,
Oh mély, óh mérhetetlen gyászom,
Ő volt életem, Ő volt boldogságom.
Jóbnak élete és szenvedése,
volt nemes életének osztályrésze.
Aki lelkének szent volt és drága,
imádott asszonya, három virágszála,
Bucsuzott tőlük könygyöngyök között,
mikor az Öröklét honába költözött.
Drága életével, vérző szivével,
egy szent vértanu igaz hitével,
váltotta meg kedvesei életét,
mikor hófehér lelke Istenbe tért.

Soha nem muló...

Soha nem muló emléke él bennem,
a kinos, szent, gyötrelmes percnek,
mikor karomban pihent drága fejed,
s körülted imádkoztak a vének,
a lelkem majd megszakadt érted,
füledbe sugtam a szent igét,
mely mennyei utadon segít,
szivem a megpattanásig feszült,
kezem a drága kezed szoritotta,
mikor tiszta lelked felröpült az Égbe,
és fölöttem örökre beborult az élet.

Keller Paula.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A belzi csodarabbinál.

— Visszaemlékezés egy régi galiciai tanulmányutra. —

Irta: Patai József.

Bevallom őszintén, hogy a lengyel királyok székhelyénél, Krakkónál is jobban érdekelt a négyszáz kilométerrel beljebb fekvő Belz, ez a kis faházas galiciai városka, amelyben egy évszázad óta a csodarabbik legelőkelőbb dinasztiája székel.

„Szombaton Belzben!“ — ki tudná leirni, mit jelent ez annak, aki mint hivő zarándokol valamelyik emlékezetes szombatra a caddikhoz. Magam elé idézem apám boldog arcát, hogy sugárzott és ragyogott már hetekkel azelőtt, ha Belzbe készült. A hétköznapok minden gondja, vesződsége semmiségbe sülyedt, az ünnepek előestéinek illata és hangulata varázsolódott a szobába, a boltba és mindenüvé. Már nem érzett haragot, hogy Berecz bácsi, vagy Borcsa néni felzavarja hajnali zsoltáraiból vagy talmudtanulásából egy deka élesztőért, vagy egy ötkrajcáros ostornyélért. Eltünt minden hiu földi keserüség és ami még a lelkét nyomta, a falusi élet aprócseprő bajait, boszuságait és a gyermeknevelés kisebb-nagyobb sebeit, — mind összegyüjtötte és tarsolyába tette, arra a gyógyitó és üditő szombatra, amelyet a caddiknál fog tölteni, ahol nem lesz sem gond, sem aggódás, sem élesztő, sem ostor, sem ecet, sem paprika, hanem csak Isten és Tóra, Ige és Áhitat és egybeolvadás azoknak a lelkével, akik hasonló fénnyel és hittel megtöltve jönnek az Istenszolgálat szent mestéréhez. . .

— Majd ha nagy leszel, te is eljössz velem Belzbe, — szokta apám mondani, — most csak légy jó, fogadj szót az édesanyádnak, majd mesél neked szépeket a Rebberől, én meg hozok neked egy szép bársonysapkát, amit a belzi caddik megáldott.

Apám akkor bizonyára nem igy képzelte az én belzi utazásomat. Semmiképp sem afféle „tanulmányutnak“, amely a krakkói királysiroknál kezdődik és Belzen, Bukovinán át nagy kanyarodással Berlinbe vezet. Én sem gondoltam akkor a fehérre meszelt kis chéderben, a lobogó bugyogós és tincses gyöngyöspatai fiuk között, hogy egyszer majd angolos havelockban, lobogó művésznyakkendővel mint „borotvált képü dács“ vonulok be egy pénteki napon a szent városba, ahol a kényesebb fajta vendégeknek kijáró kimélettel és megkülönböztetett tisztelettel fogadnak. Mert hát az „eltávolodott“-at annál gyöngédebben kell közelebb édesgetni és egy elveszett bárányt jobban kell dédelgetni, mint kilencvenkilenc soha el nem veszettet. . .

*

Az öreg ravaruskai vicinális kényelmes lassusággal csoszogott be a belzi állomásra, ahol nagy lármával és óvációkkal fogadták. És akik a vasuti kocsikból kiszálltak, akár az első osztályból drága nagy bőröndökkel és finom „uri“ eleganciával, akár a csukott tehervaggonokból álló negyedik osztályból szegényes battyukkal és rongyokban — biztos, hogy valamennyien a belzi caddihoz jöttek. Talán ő miatta épitették is ezt a hosszu vonalu vicinálist, aminthogy a caddik körül forog itt minden, ő érte van a nagy idegenforgalom, amelyből az egész város él és táplálkozik. Forditott sor. Belz öt-hat ezer zsidó lakosát a rabbi tartja el, ahelyett, hogy a hivek tartanák el papjukat. Akik kent a városkában könyvekkel, kegyszerekbel, talizmánokkal vagy bármivel kereskednek és akik kint az állomáson a nagy zajjal kiürülő vonatokat várják, az oldalhajas hordárok, a szakállas fuvarosok, a kaftános szolgák, a kiabáló szálláskinálók — mindmind a rabbi hiveit és zarándokait köszöntik minden idegenben. Mert hogy ezért jött ide mindenki, az egy pillanatig sem lehet kétséges előttük. És aki talán az uton még némi szkepszissel gondolt a közelgő szombati élményekre, itt a nagy tumultusban hirtelen belesodródik a hivők hangulatába, amely magával ragadja és viszi az ünnepek, a csodák világába.

A vonaton még tudákos tanulmányozó voltam én is, Belzbe érkezve meghatott hivő lettem. Ünnepi arcokkal, ünnepi fénnyel a szemekben rajzanak a zarándokok befelé a városkába és az uton már felénk csillognak a caddik zsinagógájának ragyogó rézgömbjei. A szombati lélek dalai zengenek már itt a levegőben. Itt minden sziv tele van hittel, minden agy csodákkal ittas. Egy titokzatos erő szugesztiv hatalma alatt áll itt minden. Kinek jutna eszébe kutatni, kételkedni, tépelődni és ünneprontónak lenni? Akik hintón, igáskocsin, vagy gyalog sietnek itt a városba, mindnyájan magukkal hoztak málhájukon kivül még valamit, ami teherként nehezedik a szivükre és itt a caddiknál megkönnyebülést keresnek és találnak. Mit adhatnánk nekik kárpótlásul, ha lelkükből kilopnák a hitet? Nyugati kulturát, amely legtöbbnyire álkultura, és technikát, mely gépet fejleszt ember helyett, és lelketlen osztályharcot és történeti materializmust, — ó józan hideg igazságok, a forró fantázia, az ünnepi poézis, a boldog hangulatok és csodák helyett! És nincs-e itt is ötezeréves ősi forrásokból táplálkozó kultura, tudás, filo-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

zófia, mélység, csakhogy minden más transformációban? Hol az igazság? ki tudná megmondani. Mi csak játszunk a fogalmakkal és bibelődünk apró emberi játékainkkal. Talán ami igazán nagy, az nem is a kultura terméke sehol, hanem mint csoda pattant ki a lélek mélységéből. .. És bizony mondom, Faust, Zarathustra vagy Rabindranat Tagore sokkal közelebbi rokonságban van a belzi csodarabbival, mint az ugynevezett modern kulturával. . .

*

Hogy a Nap körül homályos kis bolygók keringenek, akiknek a pályája nem mindig egyenes, — hogy itt is mint minden „hatalom“ körül, felüti fejét bizonyos bürokrácia, az egészen természetes. A caddikhoz csak a „testőrök“, a „gabájok“ szobáján keresztül lehet bejutni és a gárda bizony nem nagyon könnyen adja meg magát. Az egyik „testőr“ mindjárt felajánlotta magas protekcióját, hogy még pénteken juthassak a caddik szine elé, ami azért is előnyös, mert szombat este és vasárnap a vendégek bucsuzása miatt már igen nagy a tolongás. De bizony elegen vannak itt pénteken is! Ugylátszik, a többi testőrök nem fukarkodtak a protekció kinálgatásával, már most is alig férnek be a hivek. A zsufolt előcsarnokban ülnek a „titoknokok“, a „vezértitkárok“, akik előbb feljegyzik apró cédulákra, a kvitlikre a „bakoso“ (kérelem) tartalmát és minőségét és a kérelmezőnek pontos nevét az anyja nevével együtt.

— Mi az ön kérelme? — kérdezi tőlem a főgabbáj.

— Látni szeretném a Rebbet — feleltem.

— De valamit csak bele kell irnom a „kvitli“-be!

— Tessék irni tetszése szerint.

A főgabbájt láthatóan rosszul érintette a feleletem. Bizalmatlanul nézett reám. Abba pedig mégsem törődhetett bele, hogy fehér lappal, üres kvitlivel bocsásson a Rebbe elé. Szeretett volna valami speciális kérelmet kiókumlálni.

— Sent Ihr schan epesz e Daktar? (Valami doktor már Ön?) fordult hozzám hirtelen.

— Még nem — feleltem — csak jövőre avatnak azzá.

— Na látja — örvendett a főgabbáj, mint aki fején találta a szöget, — na látja, beirom, hogy „legyen doktorrá minél előbb“. Azonkivül mint rendesen, „testi-lelki egészség“.

Nem volt kifogásom egyik ellen sem. Még a kézitusát sem sajnáltam, csak hogy minél előbb bekerülhessek, hogy közvetlen közelből lássam a caddik hatását hiveire. . .

Lábujhegyen, hallkan lépkednek a hivek az üres szobán át a harmadikba, a caddik szentélyébe. Odabent már sokan feszengenek szinte mereven és szótlanul, visszafojtva még a lélegzetüket is, nehogy a caddik szent elmélyedéseit megzavarják. Sorsdöntő pillanatok sulyosodnak a lelkekre, a végzet kohója izzik idebent és a levegő oly forró és égető, hogy mint a legendában, madár ha átrepülne, megperzselné szárnyait. Az ősz caddik görnyedten ül az asztalnál, a hivek egymásután járulnak elébe megindultan és alázatosan. Remegő kézzel nyujtja át ki-ki a maga céduláját és mialatt a caddik a bakosot, a kérelmet elolvassa — és ebben az olvasásban benne van a megértés, a részvét, a biztatás, a segitség, — a hivek csendben odacsusztatnak kisebb-nagyobb bankót vagy aranyat ahhoz a pénzhalomhoz, amely ott hever az asztal közepén. Mintha a jeruzsálemi Szentek Szentélyének oltárán áldoznának, olyan áhitattal teszik le a „pidjont“, a „váltságdijat“ a caddik asztalára, ki-ki módja szerint. A caddik felveti hosszu szempilláit, reánéz az előtte áhitatos alázatossággal álló, feszült idegekkel váró hivőre, akinek elég egy rebbenés, amely a caddik szemeiből a lelkébe villan, mint valami csodás égi jel és vigasztaló világosság. .. Egy tekintetével erőt önt a gyengébe, vigaszt a sujtottba, bátorságot a csüggedőbe. A caddik kifejezi jókivánságait és a hivő boldogan távozik, mintha a jókivánságok már teljesedésbe is mentek volna. A caddik tanácsot ad és a hivő már boldogan maga előtt látja a sikert. Nézz az arcokba, csupa bizalom, csupa enyhültség, csupa megkönnyebbültség, ahogy a caddik szine elől távoznak. . . Közbe-közbe jön olyan is, akit a caddik különös szomorusággal hallgat meg, aztán oda nyul az asztal közepére és a pénzhalomból feléje görget szinte észrevétlenül annyit, amennyit épen elért. Hiszen ő csak a szegények pénztárosa. Mi néki az a garmada ezüst meg arany, mi néki az a heverő bankóhalom? Egyetlen vágyát sem elégitheti ki ez az élettelen, értéktelen, hitvány holt anyag. Az ő vágyai mind magasan szárnyalnak az égi Trónus szeráfjai és ofánjai között, minden pillantása a magasságok magasságába vonaglik fel, ahonnan le szeretné hozni népének az áldást, a bőséget, a boldogságot. Ő maga tul van minden emberi kivánságon és hiuságon. Übermensch. . . Csak másokért szenved, másokért örvend. Uralkodik a nép fölött, de ő a nép szolgájának érzi magát, és bármikor kész feláldozni magát Izraelért, ép ugy, mint Istenért. Ő tul van az emberi nagy- és kis

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

dolgokon, de a legapróbb dolgokat is nagynak tartja, ha a zsidóságot érintik. Egy bialisztoki menekültnél a pogrom iránt érdeklődik és a részleteket hallgatva sir és zokog, mint a gyermek. Egy ösmerős régi hive kerül sorra. A caddik arca felderül, meleg barátsággal üdvözli és a szobában feszengők néma irigységgel néznek reá. Ember ember után lép elébe és a caddiknak van mindegyik számára egy-egy szava, amely a szivbe talál és amelyet el lehet vinni mint életédesitőt, reményébresztőt, titokmegnyitót és fordulatsejtetőt. Csak nehány szólt vált mindenkivel, de a néhány szóban dusan leszürt élettapasztalatok sürüsödnek össze. Mikor reám kerül a sor, a caddik megkérdezi, hogy kineveznek-e most Magyarországon tanári állásba zsidót. És ebből a kérdésből is láttam, hogy a caddik teljesen ismeri a magyar viszonyokat. Hiszen Magyarországból is sokan zarándokolnak hozzá, sőt az „Ingarischer“ bizonyos tekintetben nagyobb becsben is áll itt, mint a többi chászidok.

(Vége köv.)

Régi zsidó bölcsődal.

Unter dem kinds wigele.

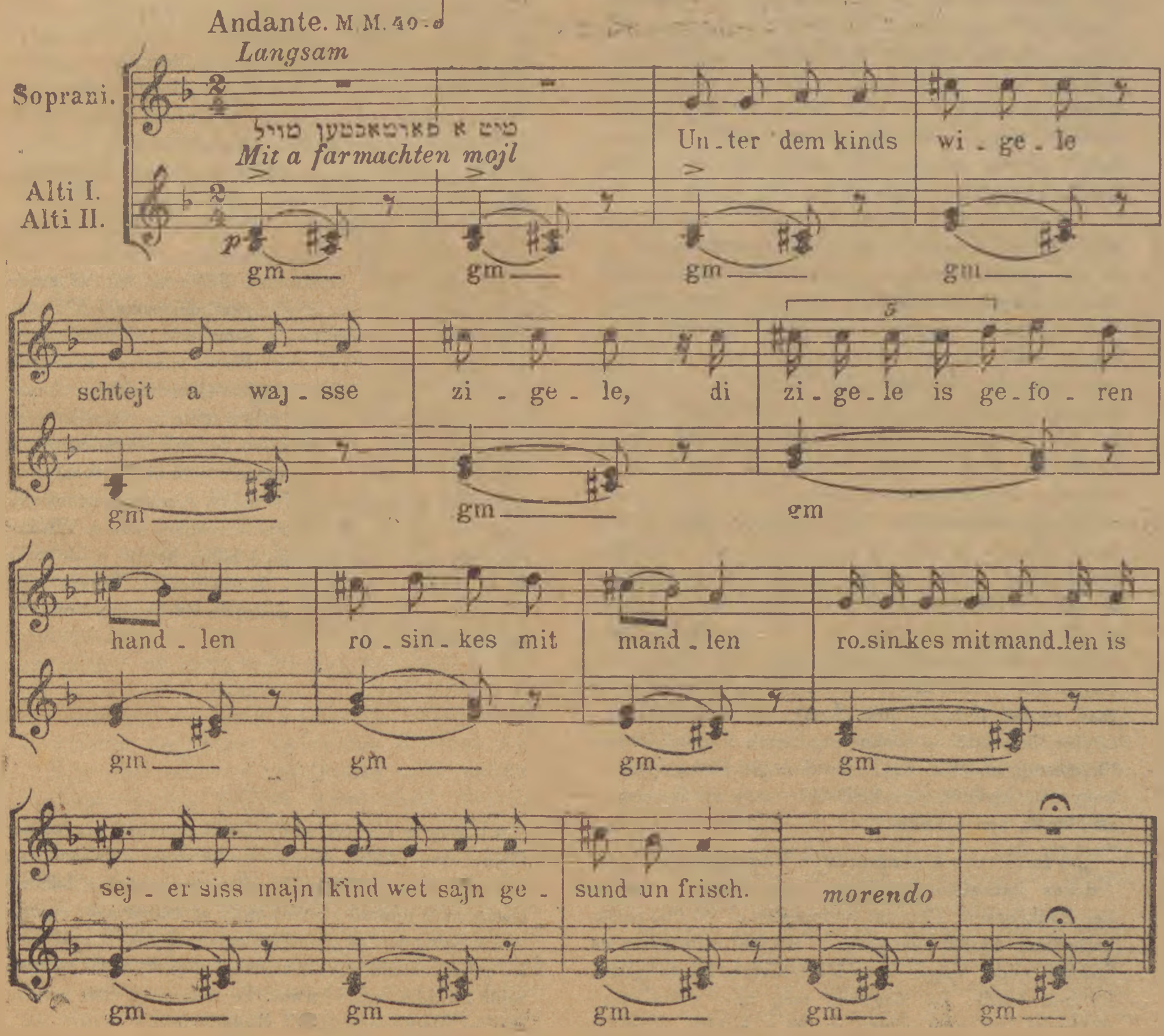
(Wiglied.)

Arrangirt fun A. Shitomirski.

אונטער דעם קינדס ווינעלע

[ווינגליעד]

אראנזשירט פון א. זשיטאמירסקי

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

TOLLHEGYRŐL

„Kultura és faji hagyományok" cimen számol le a Virradat a magyar zsidóság szellemi munkájával. Eszerint az emancipáció után az első nemzedék: Kármán, Ballagi, Korányi még fentartás nélkül asszimilálódott, mig Patai József porondra lépése és Kiss József ujabb fejlődése jellemző tünete a zsidó öntudat erősbödésének, „ami ellen — ha megmarad a maga passzivitásában — semmi kifogása nem lehet a saját kulturáját önmagából továbbfejlesztő keresztény magyarságnak". És most jön a „de". Tehát: De a zsidó öntudat nem maradt meg passzivitásában. Sőt elfoglalta a magyar szellemi élet legfontosabb pozicióit és Ignotus, Osváth, Hatvany, Fenyő stb. hadat üzentek mindennek, ami magyar faji tradiciókat konzervál. A cikk aztán igy vonja le a végső konzekvenciát: „A zsidó Patai József szavait idézzük, amelyek a diktatura előtt pusztában hangzottak el: *Zsidók, ne törtessetek!* Megadjuk a zsidóknak, ami a zsidóké, de ők is hagyják meg nekünk a magyarság multját." Nem is volna e gondolatmenet ellen kifogásunk, ha nem tévesztené össze az okot az okozattal és a konkluzió csakugyan a praemissákból folyna. Kármán, Ballagi, Korányi asszimilációja egyéni, mondhatnók reális asszimiláció volt, annyira egyéni és annyira reális, hogy ketten közülök ki is keresztelkedtek. Ellenben minden költészet valóban faji hagyományokból és adottságokból táplálkozik és igy egészen természetes, hogy Patai József és Kiss József a maguk zsidóságából meritettek költészetükben. Viszont azok a magyar zsidó irók, akik állitólag a magyar mult ellen küzdöttek, részben egy szebb magyar jövőnek jóhiszemü vagy képzelt harcosai, de semmiesetre sem akarták a zsidó multat vagy jövőt pajzsukra emelni, mert a zsidó multhoz sokkal kevesebb közük volt, mint a magyar multhoz és a zsidó hagyományokat mindenesetre kevésbé ismerték, mint a magyar hagyományokat. Itt legfölebb egyéni harcról lehet szó, egyéni érvényesülésért, de nem faji érvényesülésért. Hogy aztán minden zsidónak egyéni érvényesülésében a zsidó faj bünét vagy diadalát látják, az a zsidóság abnormális helyzeti tragikuma. Ahogy Horthy igen mélyen a magyar zsidóságnak *tragikumát* látja abban, hogy zsidók bolseviki vezérek lettek, ami persze szintén csak egyéni törtetés volt. Azért kell a zsidónak az egyéni törtetéstől is óvakodnia. Ennek a mohó ideges törtetésnek azonban egyik pszichologiai főoka épen az, hogy sem kivülről, sem belülről — nem adták meg a zsidóknak, ami a zsidóké.

„A felekezetek számaránya Budapesten" cimen érdekes statisztikát közöl a „Magyarország" november 23-iki száma. Eszerint Budapesten él 591.000 római katholikus, 52.000 evangélikus, 104.000 református és 262.000 zsidó. Vagyis a zsidók a főváros lakosságának 25%-át teszik. Ez magában még nem volna megdöbbentő, ha nem állana mellette a tény, hogy a katholikusok számaránya visszafejlődik, ellenben a reformátusok és a zsidók számaránya emelkedik. A katholikusok most háromszor, a zsidók hatodfélszer, a reformátusok nyolcszor annyian vannak, mint 50 évvel ezelőtt. Még szerencse, hogy a reformátusok letromfolják a zsidókat, különben még valami titkos zsidó machinációra lehetne gondolni. De mit szóljunk ahhoz, hogy a katholikusoknál esik 100 férfire 111 nő, a zsidóknál ellenben 100 férfire csak 94 nő jut, tehát a zsidó leány férjhezmenési valószinüsége sokkal nagyobb. Ezt mindenesetre meg kell felebbezni az Antiszemita Szövetséghez: mondják ki végre a bojkottot a Gondviselés ellen, hogy ilyen semitapártolást mivel a nők erányában. Ehhez járul még, hogy a katholikus férfiakban legkevesebb a hajlandóság a házasságra, ellenben a zsidók statisztikája itt is a legkedvezőbb. Csupa házassági kedv valamennyi izraelitánál. Nem csoda aztán, hogy a szaporodási statisztika a zsidóknál szökik a legmagasabbra. Igaz viszont és ez vigasztaló momentum lehet az Antiszemita Szövetségben, hogy a zsidók válási statisztikája egyenes arányban áll a házassági statisztikával. Ami azonban egészen természetes. Mert hát házasság nélkül némikép nehezen képzelhető a válás. De nehogy a romlott zsidó erkölcsökre gondoljunk az uj vallási kurzus alapján, hozzá kell tennünk ugyancsak a statisztikai évkönyvből, hogy a házasságon kivül született gyermekek száma a római katholikusoknál, evangélikusoknál, reformátusoknál 29%, a görögkatholikusoknál 49%, a zsidóknál ellenben csak 10%! Sőt a forradalom első hónapjaiban az erkölcsök némileg lazulvák, a törvénytelen gyermekek száma is emelkedett. Még pedig igen érdekesen és tanulságosan: az ellenforradalmi vallásoknál 32%-ra, sőt az evangélikusoknál 45%-ra, a görögkatholikusoknál 57%-ra, a forradalmi vallásuaknál, a destruktiv zsidóknál ellenben csak szerény 11%-ra! No és most az erkölcsök után lássuk a hazafiságot a vallásfelekezetekben: Anyanyelv szerint a legtöbb magyarajku a reformátusok közt van, 98% és nyomban utánuk következnek a zsidók 90%-kal és csak utánuk a római katholikusok 84%-kal, evangélikusok 79%-kal. A német anyanyelvü pedig a legtöbb nem a Lipótvárosban, sem a VII. kerületben, hol a legtöbb zsidó lakik, hanem a III. kerületben, amelynek 76%-a katholikus!!! Tegyünk ide bátran még egynéhány felkiáltójelt. Mert bizony mondom, megérdemli.

Mi lesz a zsidókkal? — rikkancsolják az ember fülébe uton utfélen, lágyan dudorászva, a talmudisták melancholikus énekhangján. És ugyanakkor a falakról *antiszemita plakátok* mulattatják az embereket, beszélvén sabeszgojokról, paradegalechokról stb. Szóval még az antiszemitizmushoz is zsidók kellenek, zsidó zsargon zsidó melódia, zsidó humor. És még ezek után *„zsidómentes Magyarországról"* ábrándoznak.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Lézerl.

Irta: Ács Mór.

I.

Igazi, tipikus zsidó gyermek volt. Sápadt, félénk arccal; merészen, fölfelé ívelt homlokkal, melynek két oldalán szinte szégyenkezve és elbujva huzódtak meg a dús, fekete hajtincsek és szomorú, mindig szomorú, tengerkék szemekkel, melyekben valami megfejthetetlen, évezredes fájdalom ült állandóan. . .

Komoly, magábavonult gyermek volt a Lézerl, akivel én együtt nevelkedtem és akinek szomorúsága mély nyomot hagyott hátra az én szivemben is. . . És én a Lézerlre, erre a kis fonnyadt, tépettszirmu virágra, ma sem tudok még gondolni anélkül, hogy könnyek ne folyjanak multbarévedező szemeimből. . .

Valami különös tiszteletet ébresztett gyermeki szivemben mindig a kis Lézerl, akit még ma is ott látok, a bánáti kisváros szegényes, régi templomának egyik szögletében hajlongva és siránkozva, imakönyvvel a kezében. Tiszteltem a Lézerlt az ő fájdalmáért és az ő szomorúságáért. És ebből a tiszteletből csakhamar közös szimpátia és a szimpátiából mély és benső, egymás iránti szeretet fejlődött gyermeki sziveinkben. Szinte kiegészitette, teljessé tette fiatal életünket ez a kölcsönös vonzalom és szeretet, és a szomorúság és jámbor lemondás, mely után szivem mindig annyira vágyódott s melyet az ő bús alakjában megtaláltam, nem teremthetett viszont nagyobb és őszintébb rajongót Lézerlért, mint amilyen én voltam néki. . .

És mégis, ennek a nagy, kölcsönös szeretetnek is csak vége kellett szakadnia egyszer. . . A szivek és érzések harmóniájának ebbe a makulátlan, tiszta talajába is csak be tudta magát fészkelni valahogy az a jelentéktelennek látszó, apró csira, mely a gyülölségnek és a szakadásnak annyi átkos, pusztitást és mérges fekélyt tartalmazó magját hinti szét a világban. . . Megbocsáthatatlan bün volt az, amit a Lézerllel szemben elkövettem, kegyetlen és lealázó sérelem volt.

Egy őszi alkonyi imádkozás előtt történt. A hancurkodó, pajkos gyermekek lármája, mint rendesen, megtöltötte a szűk templomudvar levegőjét, melynek egyik sarkában elmélyedve és ügyet sem vetve a gyermekek pajkoskodására, vitatkozva tárgyaltak a hitközség férfiai a kántorállásnak a közelgő őszi ünnepeken való betöltéséről. Csak az öreg reb Jáákov érdeklődött már kevésbbé az efajta vitatkozások iránt. Ott ült az udvar közepén, egy padkán magábamerülve és botjával az alábukó napfényben csillámló kavicsokban turkált. Én és a Lézerl pedig a kapubejárat küszöbén ültünk, kemény vitába elegyedve. Egy krajcár miatt különböztünk valahogy össze, mely közösen takaritott pénzünk elosztása után felmaradt és melyet — fillérértékü pénznem akkor még nem lévén — természetesen sehogysem tudtunk egymásközt elosztani. A helyzet egyre feszültebbé és veszedelmesebbé vált és vitatkozásunkat játszó pajtásaink is észrevették.

— Rajta! Rajta! — kiáltották minden oldalról társaink, mikor látták, hogy civakodásunk már-már elérte a forrpontot. És én barátaim buzditására rárohantam Lézerlre. Gyenge karjaink görcsösen fonódtak össze és két pillanat alatt a gyenge fiú lent volt a földön.

De amint leteperve tartottam a kis Lézerlt a hideg földön és a mindig szomorú, világoskék szemeibe pillantottam, hirtelen hideg futott át a hátamon. Éreztem a szúró fájdalmat, ami ebben a tekintetben rejlett és megértettem a bánatos szemrehányást, ami a földön vergődő Lézerl sápadt vonásaiban megszólalt: „Igazad van, hős vagy, erős vagy. . . de én is hős vagyok ám, én is erős vagyok. . . És te nem ismertél volna engem eddig? . . . Hisz én a szenvedés hőse vagyok! . . .“

És ahogy e vádló pillantás szemembe villant, azonnal elhagytam a Lézerlt, mélyen megbánva tettemet és bocsánatot kérve tőle. De ezúttal hiába volt minden fáradozásom, hiába volt minden megalázkodásom. A Lézerl hajthatatlan maradt.

És szivemen ez az eset egy soha be nem heggedő sebet ejtett.

II.

Az Idő pedig feltartóztathatlanul rohant előre a maga egyhangu robogásával. Tizenkét éves voltam, mikor elkerültem onnanhazulról: szüleimtől, társaimtól és a kis Lézerltől. . . a kis Lézerltől, anélkül, hogy búcsuztam volna tőle. . . Kis gyermek voltam még, amikor elhagytam otthonomat, annyit azonban tudtam már akkor is, hogy a válással egyszersmind vissza is szoktunk hagyni valamit. . . Tudtam azt, hogy ugyanakkor, amikor távozásommal egy kis korszakot hantolok el életemből, — a könnyekből, a bucsuzás könnyeiből, melyeket szemeim erre a sírhantra öntöznek, egy egész uj valami terem számomra: az Emlékezés. . .

Hosszu téli éjszakák, sovány, hideg bőjtnapok és a sárga foliánsok fölött elhangzott vitázások óráinak megszámlálhatatlan, hosszú sora következett ezután. És azok voltak a

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

legszebb pillanataim, mikor ébren álmodva megjelent kis dohos hajlékomban a Mult: ez az ékeskoronáju, fehérleplü Halott. . .

És ilyenkor ismét felszökött szemembe a könny, mely megakadt torkomon akkor, mikor a földön henteregve, pillantásom a Lézerl szomorú tekintetével találkozott. . . És áldottam a szelid emlékezést, mely a chéderbe varázsolt ismét, a gyenge, hajtincses fiúk mellé, ahogy selymes, kacskaringós hangjainkkal együtt énekeltük a bájos gyermekdalt:

„Napocska, napocska, kelj föl,
Három angyal van fönn:
Az egyik tanul Tórát,
A másik végzi dolgát,
Harmadik mond: nyilj, kapucska!
És besüt ránk a napocska. . .“

Hányszor szerettem volna eldanolgatni ujra a kis Lézerllel ezt az andalitóan szép dalt, hányszor szerettem volna odamenni a buzaszemü kis fiúhoz, hogy leboruljak előtte és bocsánatot kérjek udvariatlan eljárásomért, de ilyenkor mindannyiszor éreztem magam mögött az élet rideg Parancsolóját: ezt a kegyetlen szivü Nérót, aki irtózik a megbéküléstől és aki annak örül, ha a lelkiismeretfurdalás, a büntudat és az engesztelhetetlenség iszonyatos lángja felemészti az emlékezésszülte kincseket. . .

S minél nagyobb férfiuvá fejlődtem, annál kisebb gyermek lettem. Annál tehetetlenebb és gyöngébb lettem az élet parancsaival szemben. És gyakran úgy tetszik most is, mintha az életvárásnak és az élettörtetésnek ebben a nagy tülekedésében ezer torokból jövő hang kiáltana felém:

— Rajta! Rajta! . . .

És ilyenkor megint csak a kis Lézerl kisértetiesen villogó szemei szoktak felém meredni a sötét háttérből, szomorúan, fáradtan és szemrehányóan, mintha csak azt mondanák: „Lassan, lassan! . . . Nem az az erős, aki győz. . . . Vigyázz, hogy buzgóságodban sebet ne ejts a szomorúak szivén. . . Mert a szomorúak szive szent és az ő könnyük éget és a rajtuk elkövetett sérelem megbocsájthatatlan és engesztelhetetlen! . . .“

III.

. . . És aztán beállt a nagy világdulás. A régi sóhajok helyett uj sóhajok hangzottak el; a megszokott, mindennapi sebeket uj és fájdalmasabb sebek váltották föl; és a már szinte megunt, kínosan sirdogáló, de mégis szelid könnypatakok helyébe egész ismeretlen, hömpölygő és háborgó könnyáradatok mosták a világ szürke partjait. . .

Háború! Mint harci szekerek tüzes robaja zúgott végig a levegőben a szó. És az emberek eleinte csodálkozva néztek össze, de aztán mentek, feltartóztathatatlanul mentek előre. . .

És én ebben a nagy összevisszaságban is, füstgomolyagokban és vérzivatarokban, fegyvererdőkben és gránátzuhatagokban kerestem az én alakomat, a szomorú kis Lézerlt. . . Ahol szürkeöltözetü katonák hangos menetelése verte föl az utca porát, kerestem őt és nótásajkú menetszázadoktól telt vasuti kocsikban véltem föltalálni ezt a bibliás arcú, sápadt vonású fiucskát. . . Vajjon még mindig ő az, a templom sarkában hajlongó, jámbor Lézerl? Még mindig ő, a szomorú tekintetü fiucska? A félénk, szelidlelkületü kis madár? . . .

És ime egy őszi alkonyaton, ahogy a zuzmarás ablakokon át beleálmodom a szürke, ködös tájba a régi, nagyon régi emlékeket: a kis bánáti várost, a chédert és a sárgult foliánsokat, melyeken úgy feketéllenek a szögzetes betüs rovatok, mint a hosszú, téli éjszakák és amint véletlenül fölemelem az előttem fekvő ujságlapot és belenézek az aznapi veszteséglajstromba, az elesettek közt egy nevet pillantok meg, egy puszta, minden körülirás nélküli nevet: „Betzkó Lázár, 29. gy. e. népfölkelő. . .“

Nem láttam többet. . . Behunyt szemeim iszonyatos képzelődéseket vertek föl agyamban. Tehát ő is? . . . Tehát a kis Lézerl is? . . . A szomorú kis Lézerl? . . . Hős volt. . . És hősi halált halt. . .

És gondolataim véresen fantasztikus képeket rajzoltak szemeim elé. Ott láttam őt, golyótól találva, idegen határokon, a földön, mint akkor . . . és tisztán halottam, amit bánatos, halálra lecsukódó buzaszemei a föléje hajolt ellenségnek mondtak: „Igazad van, hős vagy, erős vagy. . . de én is hős vagyok ám, én is erős vagyok. . . És te nem ismertél engem eddig? . . . Hisz én a szomoruság bajnoka, a szenvedés hőse vagyok. . .“

És arcomon könnyek folytak végig.

IV.

Igazi, tipikus zsidó gyermek volt Lézerl. Sápadt, félénk arccal; merészen fölfelé ívelt homlokkal, melynek két oldalán szinte szégyenkezve és elbujva huzódtak meg a dús, fekete hajtincsek és szomorú, mindig szomorú tengerkék szemekkel, melyekben valami megfejthetetlen, évezredes fájdalom ült állandóan. . .

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

KRÓNIKA

Harc a szombat körül. A varsói zsidó nemzeti tanács éles harcot inditott a szombati munkaszünet lehetőségének érdekében, hogy a zsidóknak jogukban álljon, hogy szombaton és zsidó ünnepeken zárva tartsák üzemeiket, ezzel szemben vasárnapon és a többi keresztény ünnepeken zárt helyiségekben dolgozhassanak, az üzleteket pedig vasárnapon öt órán át nyitva tarthassák. Zulowsky szociálista képviselő, a munkaszüneti bizottság parlamenti előadója megigérte a zsidó küldöttségnek, hogy kivánságuknak megfelelően fogja a törvényjavaslatot a lengyel képviselőház elé terjeszteni.

A tudományos gránátok. A „Times" irja: A háborunak egyik érdekes nyeresége az ásatások. Lövészárkok és gránáttölcsérek mélyén sok értékes leletre bukkantak. Palesztinában, Seza mellett, gyönyörü ókori mozaikot találtak egy lövészárokban. Jerichotól nem messzire egy török gránát olyan helyen explodált az angol lövészárokban, ahol véletlenül nagy kincs rejlett: egy csodaszép mozaik, amelyet most rekonstruálnak. A gránátok munkáját azután szorgalmas kezek folytatták szakszerü ásatásokka.l Az egyik mozaikon a a művészi rajzok közül héber felirások olvashatók.

Zsidó légionáriusok memoranduma. A palesztinai zsidó legionáriusok regimentjei memorandumot adtak át az Amerikából Jeruzsálembe kiküldött Louis Brandeisnak, amelyben kifejtik, hogy szükségesnek tartják, hogy a zsidó legiokat mennél előbb leszereljék. A zsidó legiók elégedetlensége főleg onnan fakadt, hogy az angolok igyekeztek nemzeti jellegüket elmosni, azt az igéretet, hogy a zsidó regimentek katona jelvényt (a menorah) kapnak, nem teljesitették, szintugy nem engedték a zsidó legiókban a héber vezényszót. Azonkivül követelik a zsidó regimentek, hogy állomáshelyük a zsidó koloniák közelében legyen, hogy minden fegyvernemmel kiegészithessék magukat és végül, hogy alkalmat kapjanak Palesztinába való állandó letelepedésre földmives és ipari gyarmatokon.

A Haólam cimü uj londoni héber hetilapnak most került hozzánk első száma. A gazdag tartalomból kiemeljük Dr. Semarja Lewin elmefuttatását, Dr. Koralnik cikkét Nordauról, Szokolov felhivását a zsidó áldozatok segélyezéséért, Gur-Arje novelláját és Pinszky versét. Külön cikk méltatja a „Gevuloth" cimü héber folyóiratot, kiemelve Patai Józsefnek ott közölt Ibn Ezra verseit. „Dr. Patai drága ajándékot ad nekünk, amelyet oxford kincseiből meritett. Mózes Ibn Ezra versei felvehetik a versenyt ama korszakbeli költőink legjobb költeményeivel és Dr. Patai valóban hálát érdemel e kincsért, amelyet felfedezett.

Az „Ezrah" Zsidó Főiskolai Hallgatók Segélyző Köre, mely a nyomorgó zsidó egyetemi hallgatók érdekében a zsidó közönséghez fordult, nem csalódott várakozásában. A zsidó jótékonyság, mely ujabb és ujabb erőpróbának van alávetve, habozás nélkül sietett a zsidó ifjuság segitségére. Foglalkozáskülömbség nélkül nyilvánult meg a segiteni akarás: A zsidó papirkereskedők felszerelték az „Ezrah" felszerelés nélküli irodáját, zsidó nyomdatulajdonosok ingyen készitették a szükséges nyomtatványokat, zsidó vendéglősök határt nem ismerő áldozatkészséggel látják el az „Ezrah" pártfogoltjait étkeséssel, zsidó cipészek dijtalanul javitják az elszakadt cipőket. A nemeslelkü adakozóknak e helyen mond köszönetet az „Ezrah".

„VESTA"
OLAJGÁZKÁLYHA

Olcsó!
o
Tiszta!
o
Szagtalan!

Megtekinthető és olajjal együtt kapható:

Szabó Rudolf
V., Visegrádi-u. 19.

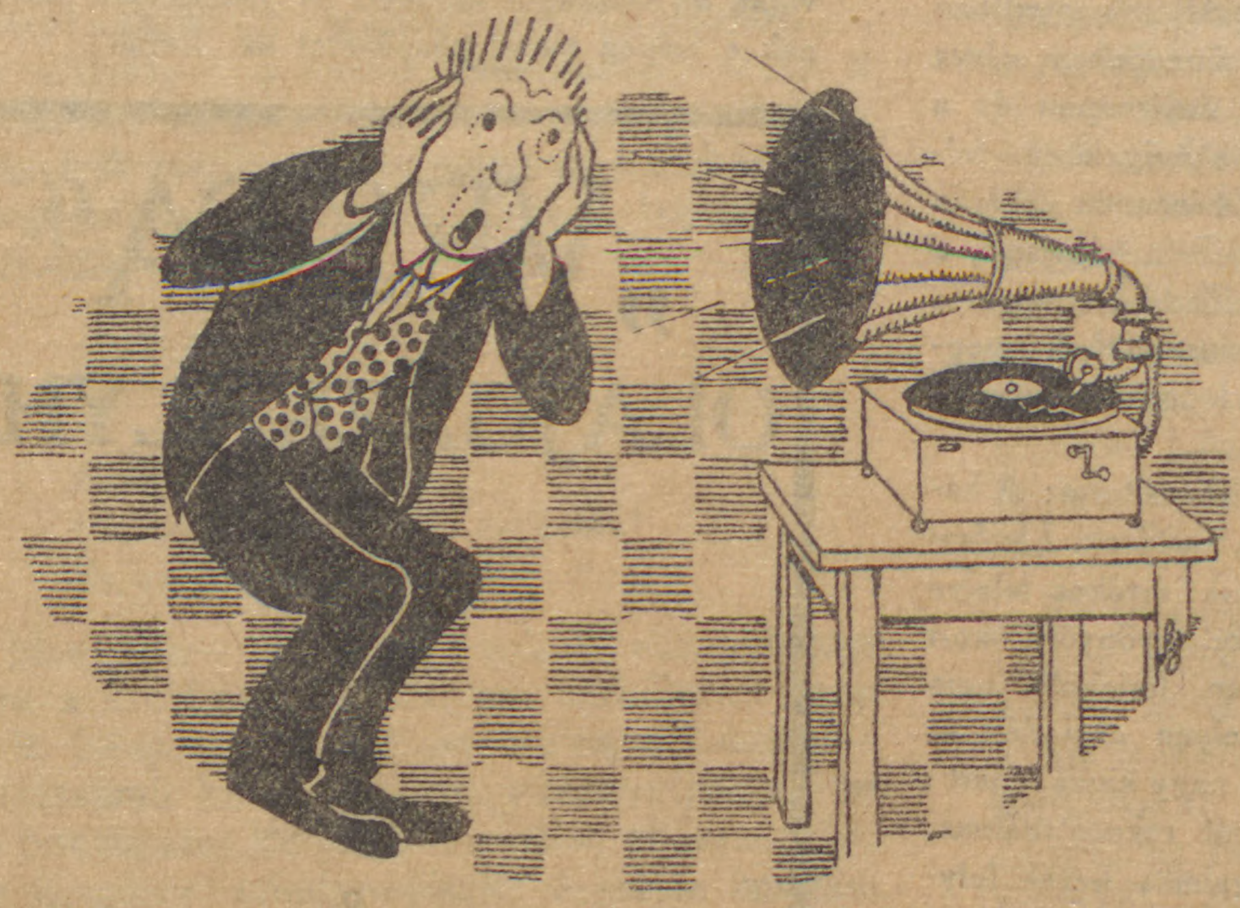
Pernyéz Dezső és tsa
V., Honvéd-utca 18.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

M·U·L·T·É·S·J·Ö·V·Ő

KINEK VAN HASZNÁLT HANGLEMEZE?

Régi vagy törött hanglemezeket a legmagasabb áron vesz

WAGNER

„Hangszerkirály", Budapest, VIII., József-körut 15. sz. fiók: IX., Ráday-utca 18.

Most jelent meg!

Az igazi Talmud

Az eredeti talmudi szövegből fordította

Molnár Ernő dr.

Első könyv.
Berakhoth.

Ára 2 korona.

Kapható tőzsdékben, ujságárusoknál és könyvkereskedésekben.

HATSCHEK ÉS FARKAS

optikai, fényképészeti és kinematografiai szaküzlet

BUDAPEST

Főüzlet: IV. Károly-körut 26.
Fiók: VI. Andrassy-ut 31.

Fotócikkek és gépek állandóan raktáron.
Szemüvegek, csiptetők és a többi optikai áruk.

Amerikai rendszer az ékszerkereskedelem terén.

Rendkivül célszerü ujitást léptetett életbe a kitünő hirnevü Hellinger Henrik órás és ékszerész. A cég magánosoktól bizományba átvesz ékszerárut és mütargyakat, melyeket a legkedvezőbb feltételek mellett aruba bocsát. Ezen ujitással ugy az eladó, mint a vevő részére nagy előnyöket biztosit

HELLINGER HENRIK

IV., Türr István-utca 9., félemelet (Váci-utca sarok)

Aranyat, ezüstöt, brilliánsokat, gyöngyöket, régiségeket teljes értékben **veszek.** Ékszerek nálam olcsón kaphatók.

SCHMELCZER BENŐ, IV. Károly király-ut 28
Telefon: 139-43.

Brilliánsokat, aranyat, ezüstöt, ékszereket

magas árban vesz

Friedländer Ármin

arany- és ékszergyár, Budapest, VII., Dohány-u. 1/a.

Táblaüveg,

ornament tükörkeret, lécz, gyémánt és üvegragasz legjutányosabban kapható

ifj. WEISS GYULA táblaüvegnagykereskedőnél,
BUDAPEST, V. Vadász-utca 29.
Telefon: 44—19. **Sürgönycim: Weiss 4419**

Felelős szerkesztő és kiadó: dr. Patai József.

115747 WEISS L. ÉS F., BUDAPEST, V. KORÁNI-UTCZA